

ప్రచురణ నెం. 859

మొదటి ముద్రణ : ఆగస్టు, 1955
రెండవ ముద్రణ : నవంబరు, 1957
మూడవ ముద్రణ : నవంబరు, 1961
నాలుగవ ముద్రణ : ఫిబ్రవరి, 1971
ఐదవ ముద్రణ : ఏప్రిల్, 1977
ప్రతులు : 2000

వెల : రు. 8.00

ముద్రణ :

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్స్

విషయానుక్రమణిక

1. అతి ప్రాచీన కాలం	....	84
2. ఉపవిషత్తులలోని భావవాదం	....	200
3. ప్రాచీన భౌతిక వాదం	....	30
4. గౌతమ బుద్ధుడు - నాటి సమాజం	....	41
5. బౌద్ధంలో గతితర్కం	....	48
6. బౌద్ధ కావ్యాలు	....	68
7. జైనం - స్యాద్వాదం	....	77
8. సాంఖ్యం, యోగం	....	83
9. వైశేషిక నూత్రాలు, న్యాయం	....	96
10. పూర్వ మీమాంస	....	108
11. అద్వైత సిద్ధాంతం	....	118
12. ఆత్మశ్రయ భావవాదం	....	127
13. అద్వైత రోరణిపై తిరుగుదాటు	....	139
14. గీతకు గల ప్రత్యేకత	....	160
15. జ్ఞానం - కర్మ (సిద్ధాంతం - ఆచరణ)	....	167
16. గీతా భాష్యం	....	179
17. అరవిందుని తత్వశాస్త్రం	....	182
18. ఇస్లాం, క్రైస్తవ, సిక్కు భావనలు	....	203
19. ఆధునిక దోరణులు	....	218
20. తత్వ శాస్త్రం - సామాజిక స్రయోజనం	....	228

ఐదో ముద్రణకు పీఠిక

ఈ గ్రంథం మొదట 1955 ఆగస్టులో వెలువడ్డది.

1957 లో వెలువడిన ద్వితీయముద్రణలో, “బౌద్ధంలో గతితర్కం” అను అధ్యాయాన్ని చేర్చాను.

1961 లో వెలువడిన మూడో ముద్రణలో, శంకరుని అద్వైతంపై ఒకటి, గీతపై నాలుగు, అరవిందునిపై ఒకటి, ఆధునిక బోధనలపై ఒకటి, మొత్తం ఏడు కొత్త అధ్యాయాలను చేర్చాను.

1971లో నాలుగో ముద్రణ వెలువడ్డది.

ఇది ఐదో ముద్రణ. అధ్యాయాలను పునర్విభజించి, ఇస్లాం, క్రైస్తవ తత్వ శాస్త్రాలపై ఒక అధ్యాయాన్ని తత్వ శాస్త్రం సామాజిక ప్రయోజనం అను మరో అధ్యాయాన్ని కొత్తగా చేర్చాను. లోగడవరకే పాఠకులు ఈ ముద్రణను కూడా అభిమానించగలరని ఆశిస్తున్నాను.

ఏప్రిల్, 1977 }
వెలువవడ.

విఘ్నేశ్వర బలరామమూర్తి

ప్రథమ ముద్రణకు పరిచయం

తరతరాలనుంచి వస్తున్న జీవితానుభవాలను సమన్వయం చేసుకోడం ద్వారానే, మానవ సంస్కృతి పెంపొందుతూ వచ్చింది. శాస్త్ర ప్రపంచాన్ని అవగాహన చేసుకొని, ప్రకృతి శక్తులను మానవ కల్యాణానికి అనుగుణంగా వినియోగించుకోవడంలోనే మానవుని గొప్పతనం వుంది. అనుభవం, ఆచరణ, హేతువాదం ద్వారానే, మానవజాతి విజ్ఞానం అభివృద్ధి చెందుతూ వుంది.

ఈ సత్యాన్ని నిరూపించే విజ్ఞానశాస్త్రమే గతిశాస్త్రీక భౌతిక వాదం. అదే మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాలకు మూలాధారమైన తత్వశాస్త్రం.

గతిశాస్త్రీక భౌతికవాదం బోధించునపుడు, ప్రతివారిపీ ఒక చిక్కు ఎదుర్కొంటుంది. ఉత్పత్తిశక్తుల అభివృద్ధికి అనుగుణంగా మానవుని ఆలోచనలు, భావాలు ఎలా పరిణామం చెందాయో చెప్పాలి వచ్చినపుడు, అధ్యాపకులు, పాఠ్యాత్మక తత్వశాస్త్ర గ్రంథాలలోని పుదాహరణలు యివ్వడం పరిపాటి.

యూరపు చరిత్రను, ఆ ప్రజల సాంప్రదాయాలను ఎరుగని శ్రోతలకు, ఆ పుదాహరణలవలన, విశదపరచాలనుకున్న సంగతులు అవగాహన కానందున గందరగోళంగా తయారయేది. ప్రజల సాంప్రదాయాలలో ఏదో రూపంలో జీర్ణించివున్న విషయాలనుండి, అనుగతంగా వస్తున్న లోకోత్తలనూ, భారతీయ తత్వశాస్త్ర గ్రంథాలనుండి పుదాహరణలనూ ఇచ్చినపుడు, పాఠకులకు తత్వశాస్త్ర పాఠాలు మరి భంగం అర్థమవుతాయి.

శ్రీ విఠుకూరు బిలరామమూర్తిగారికి, రాజకీయ అధ్యయన తరగతులను నడుపుటలోనూ, తత్వశాస్త్ర పాఠాలను బోధించడంలోనూ

ఎంతో అనుభవముంది. వారు భారతీయ తత్వశాస్త్ర గ్రంథాలను జాగ్రత్తగా అధ్యయనం చేశారు. భారతీయ తత్వశాస్త్ర సూత్రాలను, వివిధ ఖోకడల పరిణామాన్ని మార్కిస్టు దృక్పథాన్నించి పరిశీలించుతూ 'సందేశం' పత్రికలో వ్యాసాలు వ్రాశారు. వాటిని సరిదిద్ది యీ పుస్తక రూపంలో ప్రకటించుకున్నారు.

భారతీయ తత్వశాస్త్ర పరిణామాన్ని అవగాహన చేసుకోడానికి ఈ పుస్తకం తోడ్పడుతుందనీ, తత్వశాస్త్ర గ్రంథాలను లోతుగా తరచి చూడాలనే ఆసక్తి కలుగజేస్తుందనీ ఆశించుకున్నాము.

ఇలాంటి కృషికి ఇదే తొలిప్రయత్నమనీ, తెలుగులో ప్రకటించబడుతున్న మొదటి గ్రంథ మిదేననీ అనుకుంటున్నాము. అందుచేత, విమర్శకులు సహృదయంతో దీనిని పరిశీలించుతారనడంలో సందేహం లేదు. గ్రంథంలోని పొరపాట్లను పోదాహరణంగా విరూపించితే, అట్టి విజ్ఞానంతో చర్చించడానికి, పునరాలోచించి సరిదిద్దుకోడానికి రచయిత ఎల్లప్పుడూ సిద్ధంగా వుంటారు.

విజయవాడ, }
24-8-'66. }

మద్దుకూరి చంద్రశేఖరరావు

ఒకటవ అధ్యాయం

అ తి ప్రా చీ న కా లం

పద్మానికి, భావానికి గల సంబంధాలను చర్చించే విజ్ఞానశాస్త్రం తత్వశాస్త్రం. ప్రపంచం వాస్తవమూ కాదా; చైతన్య రహితమైన ఆద పదార్థం ప్రాథమిక మైనదా; చైతన్యసహితమైన ఆలోచన ప్రాథమిక మైనదా; మానవునికి, బాహ్యప్రపంచానికి గల సంబంధం ఏమిటి; విజ్ఞాన సంపాదనకు ఏ మార్గాలు అనుసరించాలి; సృష్టికి మూలకారణ మైన పరబ్రహ్మ ఒకదానా? సృష్టి స్వయం సిద్ధమూ మొదలైన సమస్యలన్నీ తత్వశాస్త్రంలో చర్చించబడతాయి.

అదిమ కమ్యూనిస్టు దళలో ప్రకృతి, మానవుల వరస్పర సంబంధాలను గురించి మానవునికి, ఏవో కొన్ని ఆభిప్రాయాలుండేవి. ఇవి తరచు మూఢనమ్మకాలుగా ఉండేవి. ఆ మూఢనమ్మకాలే అదిమ మానవుని శాస్త్రిక దృక్పథాన్ని ప్రతిబింబించేవి. మతభావాలు, తత్వ శాస్త్రం వెనకేసుకుని వుండేవి.

మానవసమాజం నాగరికతామార్గంలో కొన్ని వేల సంవత్సరాలు పురోగమించిన మీదట, మత భావాలనుండి తత్వశాస్త్రాన్ని వేరుచేసి, దాని నొక ప్రత్యేక విజ్ఞానశాస్త్రంగా అధ్యయనం చేయడం ఆరంభ మైంది. భారతదేశంలో తత్వశాస్త్రాన్ని, ప్రత్యేక విజ్ఞాన శాస్త్రంగా

చర్చించిన గ్రంథాలు ఉపవిషత్తులు. ఓవిలో అతి ప్రాచీనమైనవి క్రీ. పూ. 1000 ప్రాంతంలో రచించబడ్డవి.

ప్రత్యేక విజ్ఞానశాస్త్రంగా క్రోడీకరించబడేముందు, కొన్ని వేల సంవత్సరాలుగా మానవుని శాస్త్రీకభావాలు వివిధ రూపాలలో పరిణామం చెందుతూ వచ్చాయి. శాస్త్రీకభావాలకు, సమాజ పరిస్థితులకు పరస్పర సంబంధమున్నది. ఈ భావపరిణామాన్ని తెలుసుకున్నప్పుడే, ఉపవిషత్తులలోని తత్వశాస్త్రాన్ని వెనుకనున్న సాంఘిక పునాదులను మనం తెలుసుకోగలం.

భారతదేశంలో జీవించిన ప్రజలలో ద్రావిడులు, నాగులు ప్రాచీనులు. వీరికంటే కూడా ప్రాచీనమైన తెగల ప్రజలు వుండేవారు. వారి జీవిత విధానాన్ని గురించి మనకు యెట్టి సమాచారం తెలియదు. కనుక ద్రావిడ, నాగ ప్రజల నాగరికతలో వ్యక్తమవుతున్న వారి మత భావాలను తెలుసుకొని, నాటినుండి ఉపవిషత్తులకాలం వరకు, ఈ మత భావాలు ఎలా పరిణామం చెందుతూ వచ్చాయో తెలుసుకుందాం.

కొత్త రాశియుగంలో జీవించిన ప్రజల పనిముట్లు అనంతరం, బళ్ళారి, కర్నూలు జిల్లాలోను, దక్షిణ హిందూదేశంలో మరికొన్నిచోట్ల దొరికినవి. ఇవి అత్యంత ప్రాచీనకాలానికి చెల్లులు. క్రీ. పూ. 5000 సంవత్సరాల వాటికి చెందినవి.

కోయంబత్తూరు, తిరుచనావల్లి జిల్లాలలో ఈశిథిలాలు విశేషంగా వున్నవి.

ఓవిలో కుండలు, పిడకలు, మూకుళ్ళతోపాటు రకరకాల పైజాలలో మన్న శవసేవీకలు ఆనేక మున్నవి. నాటి ప్రజల మతభావాలకు ఈ శవసేవీకలే చక్కని వివరణలు.

మట్టి పాత్రలను మాత్రం చేయ నేర్చుకున్న యుగంలో, జీవించిన ఆదిమ మానవునికి, మత సంబంధమైన సమస్యలను గురించి వమగ్రంగా ఆలోచించడానికి అవసరమైన విశ్రాంతి, మానసిక సాయం—తెంచూ లేవు. చవిపోయిన వ్యక్తి శవాన్ని ఏంచేయాలి అన్న ప్రత్యక్ష సమస్య మాత్రం ప్రతినిత్యమూ ఆతనిని ఎదుర్కొంటూనే ఉండేది.

తనకోపాటు జీవించి, మరలించిన ఒక వ్యక్తి శరీరాన్ని, ఆతను వాడుకున్న సామగ్రిని, కొంత ఆహారపదార్థాన్ని అందులో భద్రపరచి శవపేటికను భూస్థాపితం చేయటమే నాటి మానవుడు చేయగల శసీన కర్తవ్యం. చవిపోయిన వ్యక్తివల్ల ప్రదర్శించే గౌరవానికి యిది చిహ్నం. క్రీ. పూ. 4000 సంవత్సరాలకు పూర్వం జీవించిన ప్రజల నాగరికతను ఈ శవపేటికలు మట్టి పాత్రలు తెలియజేస్తున్నవి.

అటు తర్వాత ప్రజలు లోహాలను త్రవ్వటం, వ్యవసాయం చేయటం నేర్చుకొని, దానిన విధానంలోకి ప్రవేశించారు. ఓంధువడి తీరంలో బయల్పడ్డ హరప్ప, మొహంజాదారో నగర శిథిలాలు ఈ నాగరికతకు చిహ్నాలు. వీనికాలం క్రీ. పూ. 3000.

హరప్ప, మొహంజాదారో నగరాలు నిర్మించబడినాటికి, ప్రజల మత భావాలు మరింత అభివృద్ధి అయినవి. ప్రకృతిని స్త్రీగా ఆరాధించే ఆచారం ఏర్పడ్డది. దేవతా విగ్రహాలు అనేక రూపాలలో చెక్కబడ్డవి. గ్రామ దేవతలుగా నేటికీ ఆరాధించబడుతున్న పోలేరమ్మ, నంచారమ్మ మరిడమ్మ, ఇత్యాది దేవతల రూపకల్పనలు హరప్ప, మొహంజాదారో శిథిలాల్లో అనేకం ఉన్నవి.

పురుష దేవతలకూడా ప్రాచీనతయ్యాయి. శివుడు, అతని వాహనమైన ఎద్దు, ఏర్పడ్డవి. శివుని లింగాకారంలో పూజించే ఆచారం కూడా అనాడు విస్తారంగా ఉన్నట్లు విదర్శనాలు లభించినవి. లింగా కారంలో (పురుషుని జననేంద్రియం) శివుని పూజించే ఆచారం, ద్రావిడలకంటే ప్రాచీనులైన ఆస్ట్రాలాయిడ్ ప్రజలకు చెందినది. నాటి నుండి నేటివరకూ హిందూమతంలో ఒక అంతర్భాగంగా ఈ ఆచారం విలీనిపోయింది.

సృష్టికి మూలకారణాన్ని కనుక్కోవటానికి, నాటి మానవుడు చేసిన ఆలోచన ఆతి ప్రాథమిక సాయికి చెందినది. అందుకు అనుగుణంగానే ఈ ఊహలు ఆచారాలు ఏర్పడ్డాయి.

అర్య గణాలు సుదృఢ అవినాశనానికి భారతదేశానికి దిగివచ్చాయి. వచ్చిన బయళ్ళలో పశువులను మేపుకుంటూ, గుర్రాలైన ఎక్కి-

విల్లంబులతో యుద్ధాలుచేస్తూ. వీరు సింధునదీతీరంలో మొదట స్థిరపడి అటు తర్వాత గంగా, యమునా నదీతీరాలకు విస్తరించారు.

ఆదిమ కమ్యూనిస్టు సమాజ పద్ధతిలో జీవించే ఆర్యుల దండ యాత్రల ముందు, హరప్పలోని బావినవిధానం కూలిపోయింది. వరదలు వంటి ప్రకృతి వైపరీత్యాలు కూడా ఇందుకు తోడ్పడ్డాయి. తాత్కాలికంగా నశించినప్పటికీ, వ్యవసాయంపై ఆధారపడిన బావిన సమాజం తిరిగి ఆర్యులలోనే తల యెత్తింది. సమాజ పరిణామంలో, ఆదిమ కమ్యూనిస్టు సమాజం కంటే బావిన సమాజం ఉన్నత స్థాయికి చెందినది. ఉత్పత్తి శక్తుల అభివృద్ధికి అది చిహ్నం. కనుక చివరకు అదే మేరూనింది.

ఆర్యుల మతభావాలను వెలిబుచ్చే గ్రంథాలు పేదలు, ఋగ్వేదం, సామవేదం, యజుర్వేదం, అధర్వణవేదం అని ఇవి నాలుగు. ఋగ్వేదం అతి ప్రాచీనమైనది.

మానవుని జీవితాని కత్యవసరమైన ప్రకృతి శక్తులన్నిటినీ వారు దేవతా భావంతో పూజించేవారు. నిప్పు మానవ జీవితాని కత్యవసరమైనది ఋగ్వేద దేవత లందరిలోకి అతి ముఖ్యుడు అగ్ని. ఋగ్వేదం అగ్నిని వివిధ రూపాలలో వర్ణిస్తూ అతని కీర్తిని అనేక విధాలుగా పొగడింది.

పేద కర్తలకు కవిభాషేళం హెచ్చు. వర్ణనలు, ఆతిశయోక్తులు, ఉత్త్రేక్షలు పేద సూక్తాలలో కొద్ది. తమ నిత్య జీవితానుభవాలను ఉత్త్రేక్షించి, సూక్తాల రూపంలో వెలిబుచ్చగలవారి మేధోశక్తి ఫలితమే పేదరచన. పేదసూక్తులనిండా వారి తాత్వికభావాలుకూడా ఉన్నవి. అగ్నిని వారి విధంగా వర్ణించారు :

ధూమకేతుః పొగమణుడు అండగా కలిగినవాడు.

హవ్యవాహనః దేవతలకిచ్చే ప్రసాదాన్ని మోసుకుపోయేవాడు.

(అగ్నిలో హోమంచేయుట ఆర్యుల ఆచారం.)

జాతపేదన్: సృష్టింపబడిన వ్యక్తులందరినీ ఎరిగియున్నవాడు.

విప్రుడు, ఋత్విజుడు, పురోహితుడు, ఆధ్వర్యుడు, బ్రహ్మ - ఇవన్నీ అగ్నిని గురించి చేసిన వర్ణనలో భాగాలే.

ఈ క్రింది సూక్తాల ద్వారా ఆర్యుల మతభావాలను తెలుసుకోగలం. శవాన్ని దహనం చేసేటప్పటి సూక్తం.

1. ఓ అగ్ని, ఈ శవాన్ని కాల్యవద్దు, మాధ్యవద్దు. దాని చర్యాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా చీల్చుకుము. ఓ జాతవేదుడా, యీ శరీరాన్ని ఏమీ కష్టపెట్టకుండా ఒక్కసారిగా భుజించి, పితృలోకానికి అతనిని చేరివేయుము.

2. నీవు భుజించి ఈ శరీరాన్ని పితృలోకానికి చేర్చిన తర్వాత, అతను దేవతల ఆజ్ఞల ప్రకారం పడుచుంటాడు.

3. చనిపోయినవాని కళ్ళు సూర్యునిలో చేరుగాక, ఊపిరి గాలిలో కలిసిపోవుగాక; మిగతాది నీటిలో కలిసిపోవుగాక. వాని వాని అర్థతలను బట్టి చనిపోయిన స్వర్గి స్వర్గానికి వెళ్ళవచ్చు; లేక భూమిలో కలిసిపోవచ్చు. అతని అయిదేమిట మొక్కలలో చేరిపోవుగాక.

అగ్ని తర్వాత ప్రధాన దేవత ఇంద్రుడు. ఇతడు మేఘాలకు అధిపతి. వర్షాలను కురిపిస్తుంటాడు. మేఘాలకు కొండలు అడ్డంగా వస్తే, వాటి రెక్కలను విరిచిపారేళాడు. నీటి కరువును కలిగించిన వృత్రాసురుని సంహరించాడు. ఆర్యుల శత్రువుల నందరినీ సంహరించాడు. ఇతని ఆయుధం వెన్నెముక.

ఇంద్రుని గురించిన వర్ణనలలో అధికభాగం వృత్రసంహార, వృత్రహన్, పురవైరి, పురభిద్ (మేఘములను పురములవి వర్షించారు) అని ఉన్నవి. వర్షానికి అడ్డుగా నిలచిన ఊహకర్మితమైన వృత్ర అనే పరిధిని, లేక అటంకాన్ని బద్దలుగొట్టి వర్షాలను కురిపించినవాడు అని అర్థం.

నీ రిద్దరుగాక, వృత్వి (భూమి), సోమ (సోమరసాన్నిచ్చే దేవత) అశ్విన, వరుణ, ఉష, సూర్య మొదలైనవారు వర్షించబడ్డారు.

నీటి అంతరించి వెలుగు రావటం, నీటికరువు అంతరించి వర్షాలు కురవడం - ఈ ప్రకృతి ఘటనలు, వాటి ఆర్యుల ముందుపై గొప్ప ప్రభావాన్ని కలిగించినవి. ఆ ఘటనలను ఎన్ని రూపాలలో వర్ణించినా వారికి తృప్తి లేదు. ఈ వర్ణనలు ఆర్యుల ఉత్తరద్రువ వివాసానికి చిహ్నాలు.

నేదారిలో చివరిది ఐన అవర్జన వేదంలోని ఈ క్రింది భూమి మూక్తం వారి తాత్విక భావాలకు, పృథ్వీ మాతపట్ల వారికిగల ఆదరాభిమానాలకు తార్కాణం :

1. పరిమనత్యము, దర్శనాశ్రమ ఈ భూమిని ధరిస్తున్నవి. యజ్ఞయాగాదులతో ఇది సవిత్త మౌతున్నది. భూత, భవిష్యత్ కాలాలకు అధినేతయైన భూదేవి మమ్ములను కాపాడుగాక.

2. అసంఖ్యాకమైన కొండలు, నదులు, ఓషధులు ఈ భూమాక గర్భంలో ఉన్నవి. ప్రజల కవనరమైన ఆహారం అంతా యిక్కడనుండే ఉద్భవిస్తున్నది.

3. మొదట్లో అంశ మహాసముద్రంలా జలమయంగా ఉండేది. అందులోనుండి మనులు మంత్రిక క్తి ద్వారా భూమిని ఆవిష్కరించారు. ఈ భూమాత మరణ రహితమైన హృదయం స్వర్గంలో ఉన్నది.

4. భూమిని ఇంద్రుడు రక్షిస్తున్నాడు. ఎర్రనేల, నల్లనేల, పచ్చనేలలతో కూడిన ఈ భూమి మీద మానవుడనైన నేను ఎట్టిఅపాయము లేకుండా ఆజ్ఞేయుడనై నిలిచి ఉన్నాను. భూదేవి! నీ కొండలు, మంచు పర్వతాలు, గుట్టలు అన్నీ నాకు క్షేమాన్ని కలిగించుగాక!

5. భూదేవి! నీ శరీరము ఎక్కడ, కటిభాగమేమి, దొడ్డు యేమి, నాకు ఈ వివరాలేమీ తెలియవు. కానీ నీవు కల్గివి. నేను కుమారుడను. నా తండ్రి వర్ణస్వరు (ఇంద్రుడు). అతడు నా క్షేమం కలిగించుగాక!

ద్రావిడులు, నాగజాతి ప్రజలు భూమి మీద ఉన్న పాములను, చెల్లెను, శ్రీ పురుష విగ్రహాలను పూజించేవారు. ఆర్య దేవతల వివాసం మాత్రం భూమి కాదు, ఆకాశం. ఇంద్రుడు, సూర్యుడు ఆకాశంలో తిరుగుతూ వచ్చాన్ని, వెలుగును ఇస్తారు. నిర్య క్షేపితకర్మ లన్నింటికీ అత్యవసరమైన పాపాన్య వస్తువు అన్ని. తేజస్సు లేక శక్తి. కేవలం కంటికి కనబడే వస్తువులనుగాక, దూరంగా ఆకాశంలో ఉన్న శక్తులను, వివిధ వస్తువులలో అంతర్లీనంగా ఉండే పాపాన్య లక్షణాన్ని గుర్తించడానికి, ఆరాధించడానికి ప్రయత్నించిన ఆర్యుల మానసికస్థితి, ఉన్నతమైనది.

భావనాశక్తి యొక్క ఈపెంపుదల ఫలితంగానే. క్రమంగా మత భావాలు, పూజాపునస్కారాలు వెనుకబడి తాత్విక చింతన అరంభమైంది.

ఆర్య ద్రావిడ నాగరికతలు సమ్మేళనం చెందాయి. ద్రావిడుల మతభావాలను, పూజాపద్ధతులను ఆర్యులు స్వీకరించారు. ఉపనిషత్తులతో ప్రారంభమైన తాత్విక చింతనను, మరింత అభివృద్ధిచేసిన కంకర, రామానుజ, మాధ్యులు ముగ్గురూ దక్షిణ దేశంలో ఆవిర్భవించారు. ఈవిధంగా సాంస్కృతిక ఐక్యత సాధించబడ్డది.

నాటి సమాజంలో వర్గ విభేదాలు అప్పటికే తల ఎత్తసాగాయి. తెగ ఆధిపతి, సామాన్యుడను వ్యత్యాసా లేర్పడ్డాయి. అధిపతి వనిపోతే, అతనితోపాటు, భార్యలను బానిసలను సమాధి చేసే వారు, ప్రాచీన ఈజిప్టులోనూ ఈ ఆచారం ఉండేది. కాని వర్గ వ్యవస్థ లేదు వర్గ విభేదాలు, అధిపతి, సామాన్యుడు అను — రెండు క్రేణులకు మాత్రమే పరిమితమై ఉండేవి

వేద సూక్తాలు

వేద సూక్తాలలోని—ఆవంద పారవశ్యంలో మధ్య మధ్య సందేహము, అనుమానము, తాత్విక చింతనలేక పోలేదు.

యిగ్వేదంలో అనేక దేవతలు వర్ణించబడ్డారు. వీరిలో ఎవరికివారే గొప్ప. అందరికీ అధినాయకు డెవరైనా ఉన్నాడా, లేదా అన్న ప్రశ్న మొదిల్చేలా లేదు. కొంత కాలానికి. ఈ దేవతల మధ్య సమన్వయం చేయవలెనని, హెచ్చుతగ్గులు విర్దయించవలెనని ఆలోచన ప్రారంభమైంది. ఇందుకు సమాధానంగా ఈ క్రింది సూక్తం యేర్పడ్డది.

“మొట్ట మొదటి మనుష్యుడు ఎలా పుట్టాడు? ఎముకలు లేవి పదార్థంలోని ఎముకలుగలవ్యక్తి ఎలాకలిగాడు? ఈబొమ్మికు ప్రాణము, రక్తము, అత్య ఉన్నవా: ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానం తెలుసుకొనేందుకు ఎవరైనా ఆ సర్వజ్ఞుని (దేవుని) వద్దకు వెళ్ళారా? అన్నిటికీ మూలం చింగభేదంలేవి సత్య. దానినే ఇంద్రుడని, అగ్ని అని, వరుణుడని, మిత్రుడని, మాతరిక్షన్ అని పిలుస్తున్నాం.”

ప్రకృతి అంతా నియమబద్ధంగా నడుస్తుందని, అనియమమే ఋత్ అని మరికొన్ని సూక్తాలలో వర్ణించబడ్డది. ఉపనిషత్తులలో కనబడే 'కర్మ' సిద్ధాంతానికి మూలం యీ 'ఋత్' భావమే.

సృష్టిని గురించి ఋగ్వేదంలో మరొకచోట యలా ఉంది.

"ఋతంనుండి వేడి పుట్టినది. అందులోనుండి రాత్రి. తర్వాత నంవత్సరం ఏర్పడ్డవి."

"మొదట అంతా జలమయం. అందులోనుండి పీఠఞ్జ గర్భుడు పుట్టాడు. అనాదిగా ఉంటూ వచ్చిన వదార్థం నుండి ఈ పీఠఞ్జ గర్భుడు ప్రపంచాన్ని సృష్టించాడు."

వదార్థం శాశ్వతమైన, అనాది. ఆ వదార్థంలో నుండి దేవుడు ప్రపంచాన్ని సృష్టించాడని చెప్పే ఈ భావం, సాంఖ్య తత్వ పాస్త్రానికి వ్వనాది. ఋగ్వేదంలో అధికభాగం, అర్చకులు బావిస విధా పంలోకి ప్రవేశించకముందు రచించబడ్డది. సమాన ప్రతిపత్తిపై జీవించే నాటి గణ సభ్యులవలెనే, వారి దేవతలు కూడా సమాన హోదా గలవారు. వారిలో ఎక్కువ తక్కువలు లేవు.

మానవునికి, ప్రకృతికి గల సంబంధాలను గ్రహించలేకపోవడం మత భావాల పుట్టుకకు మూలకారణం. మానవుని శరీరానికి, అతని ఆలోచనకు గల సంబంధాన్ని గుర్తించలేకపోవడం, 'అత్మ' భావానికి మూలం. ఈ విషయాన్ని వివరిస్తూ ఏంగెల్స్ 'యిద్విగ్ ఫ్యూర్ బా' అను పుస్తకంలో యలా వ్రాశాడు.

"అలోచనకు, అస్తిత్వానికి, ప్రకృతికి, భావానికి గల సంబంధం ఏమిటనే ప్రశ్న తత్వశాస్త్రంలో ప్రధానమైన ప్రశ్న. దీనికి మూలం ఏగతా వచిభావాన్ని యిటీవలనే ఆధునిక మానవుని వచుచిత అజ్ఞాన దృష్టి."

(యిద్విగ్ ఫ్యూర్ బా, 30 వ పేజీ)

మానవ శరీరంలో శాశ్వతమైన అత్మ ఉంటుందన్న భావం ఎలా ఏర్పడ్డదో వివరిస్తూ, అదే పుస్తకంలో ఏంగెల్స్ యలా వ్రాశాడు:

‘తన శరీర విర్యాణాన్ని గురించి అతి ప్రాథమిక విజ్ఞానం కూడా అదిమ మానవునికి లేదు. ‘కలలు’ ఎందుకు వచ్చేవో నారికి తెలియదు. మానవ శరీరాన్ని అంటిపెట్టుకొని ప్రత్యేకంగా ఒక ‘ఆత్మ’ ఉన్నదని అలోచన, స్పృశ్యజ్ఞానం మొదలైన లక్షణాలు ఆత్మకు మాత్రమే చెందినవని. శరీరానికి సంబంధించినవి కొవవి, ఈ కారణం వలనే కలలు వస్తున్నవని వారు నమ్మారు. మరణానంతరం ‘ఆత్మ’ శరీరాన్ని వదిలి వెళ్ళిపోతుందని వారు భావించారు. నాటినుండి ‘ఆత్మ’కు, బాహ్య ప్రపంచానికి గల సంబంధాన్ని గురించి మానవుడు ఆలోచిస్తూనే ఉన్నాడు.

(బుద్ధిగ వ్యూర్ బా, 29 వ పేజీ)

‘ఆత్మ’ను గురించి దీర్ఘంగా రోజుల తరబడి ఆలోచించే విశ్రాంతి రాతియుగంలోని మానవునికి లేదు. ఏ రోజు క్రాంతి అవార పదార్థాల సంపాదన కొరకు వింతరం అతడు కృషిచేస్తూ ఉండేవాడు. రాతి పనిముట్లతో కొయ్య పనిముట్లతో జంతువులను వేటాడి మాంసం సంపాదించేవాడు. పండ్లు, కాయలు తినేవాడు. తిండి చాలక బాధపడుతూ వుండేవాడు.

మానవుడు మరికొంత జుర్రోగమించి, పశుపోషణను నేర్చుకున్నాడు. సమాజంలో ప్రవ్రథంగా పనివిభజన ఏర్పడ్డది, వేటాడేవారు, పశువులను పోషించేవారు విడివడ్డారు. పశువులను మచ్చికచేయుట ద్వారా పాలు, పెరుగు లభించేవి. తిండికొరత తగ్గింది. విశ్రాంతి లభించింది. పశువుల కవనకమైన పచ్చి గడ్డికొరకు, గుంపులు గుంపులుగా పీట దేశదేశాలు తిరగసాగాయి. ఈ విధమైన సంచారక తెగలుగానే ఆర్యులు చారిత్ర దేశానికి వచ్చారు.

పచ్చిగడ్డి పెరగాలంటే వర్షం అవసరం. వర్షం ఎలా కురుస్తున్నది? ఎటు ఉరివిస్తున్నాడు? మొదలైన సమస్యలన్నీ మానవుని పేధింద సాగివని. ప్రకృతికట్టల ఉపాసన ప్రారంభమైంది. ఋగ్వేదంలో ప్రకృతికక్షుల ఆరాధన ఈ విషయాన్ని సూచిస్తుంది.

ఉత్పత్తికక్షులు పెరిగినకొద్దీ, మానవుడు పొలాల దున్ని. పచ్చి గడ్డిని పెంచటం నేర్చుకున్నాడు. మరికొంత కాలానికి ఆహార ధాన్యాలు

చండించటం ప్రారంభమైంది. వ్యవసాయం చేతనైన తెగలు, చేతగాని తెగలు ఏర్పడ్డాయి. ఈ తెగలమధ్య జరిగిన యుద్ధాలలో ఓడిపోయిన వారు బనిస రియేవారు. వర్గాలు, దోపిడీ, హెచ్చు తగ్గులు ప్రారంభమైనవి.

బనిస యజమానులలో కూడా వివిధ వర్గాలు ఏర్పడసాగినవి. వర్గవిభజన, వర్గవిభజన రూపు ధరించడం భారతదేశంలో ప్రత్యేకత. వర్గదోపిడీకి మారుపేరు అగ్రవర్ణాల పెత్తనం.

పవి విభజన మరింత ముందుకు సాగింది. వ్యవసాయం, చేతి వృత్తులు, వాణిజ్యం- ఇలా వివిధ వృత్తులు ఏర్పడ్డాయి. అదిమ కమ్యూనిస్టు సమాజంలోని సమిష్టి ఉత్పత్తి సంబంధాలు నశించి, పవి విభజన, వర్గదోపిడీపై ఆధారపడ్డ ఉత్పత్తి సంబంధాలు వచ్చాయి.

పవి విభజన, నైపుణ్యం, భౌతిక శ్రమకు, మానసిక శ్రమకు ఫలితం, ఏర్పడ్డవి. వరాన్నిదుక్కులై వ పేదోవర్గ ఆవిర్భావానికి నాంది వాచకం ఏర్పడ్డది. భావవాద తత్వశాస్త్ర రూపకల్పనకు ఇదొక ప్రాతిపదిక. ఉత్పత్తివిధానంలో బహుముఖమైన అభివృద్ధి బనిస సమాజంలో ఏర్పడ్డది. భావప్రపంచంలో ఈ అభివృద్ధి ప్రతిబింబించింది. ప్రకృతి శక్తులను యథాతథంగా పూజించే దోరణి వెనుకకు తగ్గి, ఊహ ప్రధానమైన దేవతలు వెలికారు. దేవతల వస్తువాహనాదులకు సంబంధించిన చర్చ వెనుకకు తగ్గి, వృష్టిలో వారి పాత్ర విషయమై జిజ్ఞాస ప్రారంభమైంది. పాకార సగుణబ్రహ్మ స్థానంలో విరాకార నిర్గుణ బ్రహ్మ ఏర్పడ్డది. ఈ పడపోత విధానమే తత్వశాస్త్రాభివృద్ధికి మూలకారణం.

ప్రకృతిశక్తుల ఉపాసననుండి ఏకేశ్వరోపాసన వరకు వచ్చిన ఈ పరిణామాన్ని, ఎంగెల్స్ ఇలా వివరించాడు:

“ప్రకృతి శక్తులకు దేవత్వం ఆరోపించుట ద్వారా మొట్టమొదటి దేవుడు ఏర్పడ్డాడు. మతపితౄంతాలు అభివృద్ధి అయినకొద్దీ. ఈ దేవుడు ప్రకృతి శక్తులతో తమకు గల సంబంధాన్ని వదలించుకుని, ఊహ ప్రపంచంలోకి వెళ్ళిపోయారు. మానవని భావనాశక్తి పెంపొందినకొద్దీ, ప్రత్యేక ఘటనలనుండి పాదారణ సూత్రాలను విడదీసి, వాని ద్వారా విజ్ఞానాన్ని పెంపుచేసుకొనే పద్ధతి సహజంగా అభివృద్ధి కాసాగింది. ఈ

రక్తమైన వడపోత విదానంద్వలా, ఒకరిమీద మరొకడు పెత్తనంచేసే
అసంఖ్యాకమైన చిల్లరదేవుళ్ళు అంతరించారు. ఏకేశ్వరోపాసనకు చిహ్న
మైన మూలవిరాట్ భావం, క్రమంగా మానవుని మనస్సులో కలిగింది.”

(ఐడ్విగ్ ఫ్యూర్డా, 80 వ పేజీ)

మతరీత్యా ఏకేశ్వరోపాసన, తత్వశాస్త్రరీత్యా భావవాదం
-చరిత్రలో తల యెత్తినవి. ప్రపంచాన్ని ఏదో మానవాతీతమైన
శక్తి దేవుడు సృష్టించాడనీ, ఈ శక్తి, దేవుడు లేక భావం ప్రాథమిక
మైనదనీ, ప్రకృతి లేక పదార్థం తరువాత పుట్టినదనీ, అప్రధానమైనదనీ
భావించే వారందరూ భావవాదులు.

రెండవ అధ్యాయం

ఉపనిషత్తులలోని భావవాదం

బౌరజదేశంలో మొట్టమొదట భావవాదాన్ని స్పష్టంగా వివరించిన గ్రంథాలు ఉపనిషత్తులు. ఉపనిషత్తుల సంఖ్య 108. వీనిలో ప్రధానమైనవి 10, లేక 12. ఈ 10, 12 ఉపనిషత్తులు, క్రీ. పూ. 1000 నుండి క్రీ. పూ. 500 వరకు గల అయిదు శతాబ్దాలలో రచించబడ్డాయి.

భారత దేశంలో బానిస విధానం వర్తవ్యవస్థ రూపం ధరించింది. ఆర్యులైన బ్రాహ్మణ, క్షత్రియుల మధ్య పెనుగులాట మొదటినుంచీ ఉన్నది. ఈ పెనుగులాట ఫలితంగా, ఒకప్పుడు బ్రాహ్మణులు, ఒకప్పుడు క్షత్రియు రాజులు పెత్తనం చెలాయించేవారు. ఉపనిషత్తుల కాలంనాటికి క్షత్రియులు అనేకులు తత్వపేర్లనుగా రూపొందారు. రాజనభాలో తత్వశాస్త్ర చర్చలు జరుగుతూ వుండేవి. ఆణాశశత్రువు, జనశుడు, అశ్వవతి కొకడు మొదలైన రాజులు తత్వశాస్త్ర చర్చలలో ప్రధానపాత్రవహించారు.

2 వేల సంవత్సరాలు ఆతి దారుణంగా కొనసాగిన వర్తవ్యవస్థపై తీవ్ర అసంతృప్తి ఏర్పడ్డది. బ్రాహ్మణవర్గం ఆవరించే కార్మికాండపై విరుపన బ్రహ్మవాదం. ఇది మొదట క్షత్రియులలో తల ఎత్తింది.

కర్మకాండ వశుహీన ప్రధానం. వశువుల వస్తుం ఉత్పత్తి శక్తులకు చెల్లి. ఈ బాధ అనుభవించేది కూద్రులు, వైశ్యులు. దానిని

ఎంతో కొంత గుర్తించక తప్పని వారు రాచరికం నిర్వహించే శక్తి యులు. కనునే కర్మకాండ నిరసన, బ్రహ్మవాద ప్రతిపాదన మొదలై శక్తియులలోని ఒక విభాగం నుండి ఆవిర్భవించింది.

రంతి దేవుడను రాజా యజ్ఞం చేయగా చనిపోయిన పశువుల చర్మాలు, చంబల్లోయలోని నది సంతా ఆవరించగా, ఆ నదికి చర్మజ్వతి అని పేరు వచ్చింది.

ఇట్టి కర్మకాండను ఆపివేయడం, కనీసం విరుత్సాహ పరచటం ఒక సామాజిక కావనరం అయింది. తాత్విక రంగంలో ఈ దోరణి ప్రతిబింబం బ్రహ్మవాదం.

మొదటి ఉపనిషత్తు ఐతరేయ ఉపనిషత్తు. దీని కర్మమహిదాను. ఇతను కూద్రవర్ణంలో పుట్టి స్వయంకృషిద్వారా ఉపనిషత్కు ర్రగా రూపొందించాడు. మరొక వ్యక్తి సత్యకామ జాబాలి. ఇతనికంటే ఎవరో తెలియదు. తల్లిపేరు జాబాలి. ఆమె ఒక దాసి.

తను దాసిపుత్రుడనని, తన తండ్రి ఎవరో తనకు తెలియదని, తత్వజ్ఞానం సంపాదించవలెనను ఆసక్తికలదని, సత్యకామజాబాలి గౌతముడను బ్రాహ్మణునివద్దకు వెళ్ళి అభ్యర్థించాడు. అతని శిష్యుడుగాచేరి, గొప్ప తత్వవేత్త అనాడు. గార్గి, మైత్రేయి మొదలైన ప్రముఖుడ తత్వవేత్తలలో ఉన్నారు.

ఉపనిషత్తుల కాలంనాటికి, ఈ మాచ్చు రావడానికి కొన్ని బలవత్తరమైన చారిత్రక కారణాలున్నవి.

దానిన విధానంపై ఏర్పడిన వర్ణ వ్యవస్థ, విరంతుక రాచరికం స్థిరపడిన మీదట, బ్రాహ్మణ, శక్తియ వర్ణాలు అతి దారుణంగా క్రింది వర్ణాలపై తమ పెత్తనం సాగించసాగాయి. ప్రభుత్వ చట్టాలు, వీతి షియమాలు, ధర్మసూత్రాలు, శిక్ష. ఆ సమీప పన్ను మొదలైన పనుల విషయాలలో, బ్రాహ్మణులకు ఎక్కువగాను, శక్తియులకు కొంతవరకు ప్రత్యేక హక్కులుండేవి. కూదులు, ఇతరులు అతి కఠినమైనసాంఘిక, ఆర్థిక, రాజకీయ దోపిడీకి గురికాసాగారు. రామాయణ, భారత గాథల మధ్య కాలంలో (క్రీ. పూ. 2500-1500 వరకు) భారతదేశంలో తలయెత్తిన విరంతుక రాజ్యాల చరిత్ర, న్యాయశాస్త్రాలు చూస్తే

ఈ విషయం బోధపడుతుంది. ఈ విరంకుళ ధోరణిపై అనేక రాజకీయ, సాంఘిక తిరుగుబాట్లు జరిగాయి. భారత యుద్ధానంతరం బ్రాహ్మణుల కంటే క్షత్రియులు సమాజంలో ఉన్నత స్థానం సంపాదించారు. సాంఘిక సంబంధాలలో కొంత మార్పు వచ్చింది.

ఉపవిషత్తులు వర్ణ వ్యవస్థను ఖండించలేదు కానీ మినహాయింపులు చెప్పాయి. కర్మ కంటే జ్ఞానం ముఖ్యం. శక్తిగలవారు చొరవగలవారు. క్రింది వర్గాల నుంచి పైకి ఎగబాకటానికి అవకాశం కల్పించాయి.

మహిదాసు, సత్యకామజాథారి అట్టివారు.

ఋగ్వేదానికి ఉపవిషత్తులకు మధ్య 2 వేల సంవత్సరాలు గడిచాయి. ఈ మధ్యలో అతి కఠినరూపం ధరించిన వర్ణ వ్యవస్థ, ఉపవిషత్తుల కాలం నాటికి కొంత సడలింది.

ఈ సాంఘిక పరిణామ ఫలితంగా ఏర్పడ్డ భావపరిపర్తన ఉపవిషత్తులలోని శాస్త్రీక చర్చలలో వ్యక్తమౌతున్నది. ఋగ్వేదం అతి ప్రాచీనమైనది. ఇందులో విజయం సాధించిన ఆర్యుల ఆనంద పారవశ్యం, ప్రకృతి ఆరాధన, అచ్చటచ్చట శాస్త్రీకచింతన కనబడుతుంది.. ఆ తర్వాత సామవేదం ఏర్పడ్డది. ఋగ్వేదంలోని ఋక్కులను ఏ విధంగా గానంచేయాలి అన్న విషయం తప్ప ఇందులో ఆదనంగా ఏమీ లేదు. అలా గానం చేస్తేనే, యజ్ఞం ఫల ప్రదమౌతుందన్న నమ్మకం ఏర్పడ్డది. ఋక్కులలోని అర్థావి కంటే సంగీత స్వరానికి ప్రాధాన్యత ఏర్పడ్డది. అర్థం తెలియకుండా, పేదలను, గానంచేసే పురోహితవర్గం ఒకటి ఏర్పడ్డది.

తర్వాత యజుర్వేదం ఏర్పడ్డది. యజ్ఞపేదిక ఎత్తూ, బొడుగూ, దావిపై వ పుండవలసిన ఛాన్డాలూ, ఏ పురోహితుడు ఏ మూల, కూర్చోని యజ్ఞం చేయాలి అని మొదలైన కర్మకాండను వివరించేది యజుర్వేదం.

తర్వాత అధర్వణ వేదం. ఇందులో పై విషయాలతో బాటు అవార్య తెగలలో వ్యాపించివున్న మూఢ నమ్మకాలు, దయ్యాల, ప్రయోగాలు, వాటికి ప్రతికీయలు మొదలైనవి ఉన్నాయి.

ఇంతటితో ఆగలేదు. సై నాలుగు పేదలకు బ్రాహ్మణములు పిర్మ
 ద్వవి. ఇవి కర్మకాండలో అనుసరించ వలసిన పద్ధతులను వివరిస్తూ
 వ్రాయబడిన పంచవ్యాఖ్యాన గ్రంథాలు. కర్మకాండ, బ్రాహ్మణము.
 లతో సంపూర్ణ పరాకాష్ఠ వందుకున్నది.

ఈ సతనావస్థపై తిరుగుబాటుగా మరొక ధోరణి కలయ్యింది..
 కర్మకాండ ప్రధానమైనది కాదని, ప్రపంచ రహస్యాన్ని, సృష్టికి మూల
 కారణాన్ని కనుక్కోవలెనంటే కర్మకాండతో విడిచిపెట్టే సమాజాన్ని
 వదలి, దూరంగా అడవులలో దీర్ఘాలోచన, అధ్యయనము చేయవలెనని
 కొందరు వాదించ నారంభించారు. ఈ ధోరణికి చిహ్నంగా అరణ్యక
 ములు (అరణ్యములలో మాత్రమే అభ్యసించవలసిన గ్రంథములు) కల
 యై తిన్నవి. అనేకులు అడవులలోకి పోయి, ఆశ్రమాలు కట్టుకొని తత్వ
 విచారణ ప్రారంభించారు. నాలుగు పేదలకూ అనుబంధాలుగా అరణ్య
 కములు వ్రాయబడినవి.

ఈ గ్రంథాలలో సగం కర్మకాండ. సగం తత్వవిచారణ ఉన్నది..

ఈ పరిణామం పూర్తిచెంది, తత్వవిచారణే ప్రధానంగా పెట్టు
 కున్న ఉపనిషత్తులు వచ్చినవి. ఉపనిషత్పర్వము కర్మకాండను విడలి
 వేసారు. రాజసభా భవనాలు తత్వశాస్త్ర చిర్రులతో ప్రతిధ్వనించినవి
 (ఉపనిషత్తు = గురువు దగ్గర కూర్చొని నేర్చుకోవలసిన విజ్ఞాన
 గ్రంథం).

పదార్థం వివిధ రూపాలలో పరిణామం చెందుతూ వచ్చింది. ఇది.
 ఒకరిచే సృష్టించబడలేదు. పదార్థం చలనం అనినాభావ సంబంధం
 కలది. పదార్థ పరిణామక్రమంలో ఏదీ పదార్థంనుండి సజీవ పదార్థమైన,
 ప్రాథమిక జీవకణం (ఎమీటా) ఉద్భవించింది. 'ఎమీటా' నుండి మాన
 వునివరకు జరిగిన సుదీర్ఘ పరిణామం ఫలితంగా మానవుని మెదడు
 ఏర్పడ్డది. కనుక పదార్థం మొదటిది; ప్రాథమికమైనది; భావం అందులో
 నుండి ఉద్భవించినది.

ఈ శాస్త్రీయమైన దృక్పథం, ఆధునిక భౌతికవాదానికి మూలం..
 కానీ ఉపనిషత్తులలో సృష్టిని గురించిన విధాంతం ఇందుకు పూర్తిగా
 విరుద్ధమైనది.

పదార్థం విచ్ఛిన్నమైనది. దీనిని శక్తివంతం చేసి ప్రాణం పోయాలి. ఈ పని ప్రజ్ఞాపంతుడైన పరమాత్మ మాత్రమే చేయగలడు (ప్రజ్ఞాన= విరంతర చరణశీలమైన స్వయం భూకృతి). పదార్థంకూడా పరమాత్మ లోని భాగమే. పదార్థంయొక్క ప్రాథమిక రూపాలు నిప్పు, నీరు, భూమి.

మొదట్లో ప్రజాపతి ఒక్కడే ఉన్నాడు. ఒంటరితనాన్ని భరించ లేని ఆ ప్రజాపతి, సాలీడు, తనలోనుండి దారాన్ని బైటికి తీసినట్లు, వేణువులో నాదం ఉద్భవించినట్లు, నిప్పులోనుండి కణములు వచ్చినట్లు ప్రపంచాన్ని సృష్టించాడు. ప్రజాపతి అనాదిసిద్ధుడు. అతని సృష్టి ఈ ప్రపంచం.

దాందోగ్య ఉపవిషత్తులలో తండ్రి, కొడుకుల మధ్య సృష్టిని గురించి ఈ క్రింది సంభాషణ నడిచినట్లు ఒక కథ ఉంది:

తండ్రి: ఆ మర్రిపండు తీసుకురా.

కొడుకు: ఇదిగో తెచ్చాను.

తండ్రి: దానిని పగలగొట్టా.

కొడుకు: ఇదిగో పగలగొట్టాను.

తండ్రి: ఇప్పుడు నీవేమి చూస్తున్నావు?

కొడుకు: అనంతాకమైన నలుసును చూస్తున్నాను.

తండ్రి: అందులో ఒక నలుసును వేరుచేసి దానిని పగలగొట్టా.

కొడుకు: ఇదిగో! అలాగే చేశాను.

తండ్రి: ఇప్పుడేమి చూస్తున్నావు?

కొడుకు: ఏమీ చూడటంలేదు.

తండ్రి: కనుక ఓ కుమారా! నీకు కనబడని ఆ శూన్యం నుంచి యీ మర్రి విత్తనం, అందులోనుండి యీ మహావృక్షం పుట్టినవి. కనబడి కనబడని ఆ శూన్యంలోనుండే యీ చరాచర ప్రపంచ మంతా, వీధు-వేనూ-అందరమూ పుట్టాం. ఓ శ్వేతకేకూ! అదే ఆత్మ, అదే పరమాత్మ, అదొక్కటే వాస్తవమైనది. ఓ కుమారా! ఈ విషయం నీవు విశ్వసించుము.

సృష్టికి సంబంధించిన భావవాద దృక్పథం పై ఉదాహరణలో మనకు స్పష్టంగా బోధపడగలదు.

ఉపనిషత్తులు ఒకరోజున ఒక తత్వవేత్త వ్రాసిన గ్రంథాలు కావు. అనేకమంది తత్వవేత్తలు, కొన్నివందల సంవత్సరాలపాటు వ్రాస్తూ వచ్చారు. అవి ప్రధానంగా భావవాద సిద్ధాంతాన్నే బోధించినా, వానిలో శాఖాభేదాలుకూడా ఉన్నవి. సృష్టికి సంబంధించిన యీ క్రింది నాలుగు సిద్ధాంతాలకు ఉపనిషత్తులలో ఆధారాలున్నవి:

1- ప్రకృతి అనాదిసిద్ధం- భగవంతుడు దీనిని సృష్టించలేదు. కాని ప్రకృతిలోని మార్పును, అభివృద్ధికి భగవంతుడే మూలకారణం— ఈ దోరణిలోనుండి సాంఖ్యవాదం తల యెత్తంది.

2- దేవుడు ప్రకృతిని సృష్టించినందున సృష్టించాడు. ప్రకృతి భగవంత్ సృష్టి అయినప్పటికీ, అది స్వతంత్రమైనది.

3. భగవంతుడు తనలోనుండి ప్రకృతిని సృష్టించాడు.

4. భగవంతుడు మాత్రమే వాస్తవం సృష్టి అంతా మాయ. అది అతని నీడ మాత్రమే—ఇది శంకరాచార్యుని మాయవాదానికి మూలం.

పై నాలుగు దోరణులలో సాంఖ్యవాదం మినహా, మిగతా అన్నీ భావవాద దోరణులు.

మానవ శరీరాన్ని అంటిపెట్టుకొని 'ఆత్మ' ఒకటి ఉంటుందనీ; ఈ ఆత్మకు సుఖదుఃఖాలు, జననమరణాలు లేవనీ, ఇది పరమాత్మ స్వరూపమనీ భావవాద తత్వశాస్త్రం బోధిస్తుంది. ఈ ఆత్మను నిరూపించటానికి జరిగిన ప్రయత్నాలను ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని ఈక్రింది సంఖ్యల ద్వారా మనం తెలుసుకొనగలం.

ఇంద్రుడు (శిష్యుడు): ఆత్మ అంటే ఏమిటి ?

ప్రజాపతి (గురువు): వృద్ధావస్థం, మరణం, దుఃఖం, ఆకలి దప్పులు, పాపపుణ్యములు, ఆకారం-ఏవీ లేనిది ఆత్మ.

ఇం: నాకు నిదర్శనం కావాలి:

ప్ర: ఆద్వంలో నీకు కనబడే ప్రతిబింబమే నీ ఆత్మ.

ఇం: కానీ, నా ప్రతిబింబం కూడా నావలెనే ఆకారం, రూపురేఖలు కలిగి వున్నది కదా! అది ఎలా ఆత్మ అవుతుంది?

ప్ర: (కొంచెం ఆలోచించి) నీ కలలో కనబడే నీ రూపమే ఆత్మ.

ఇం: (కొంచెం ఆగి) కలలు వగటిపూట రావుగదా? రాత్రిళ్ళు కూడా ఎల్లప్పుడూ రావుగదా? అప్పుడు నా ఆత్మ ఏమైవట్లు? పైగా కలలో కనబడే ఆత్మకు, నా భౌతికరూపానికి బోలెడ ఉన్నది గదా? అలాంటివి అప్పుడు, అది నిరాకారమైనది అన్ని నిర్వచనం ఎలా కుదురుతుంది?

ప్ర: (చాలా సేపటికి) కలలు రాని నిర్వికారస్థితిలో విడిచిపెట్టే ఆత్మ.

అలా ముగిసింది చర్చ. ఇంద్రుని సందేహం మాత్రం నివారణ కాలేదు.

కలలు ఎందువల్ల కలుగుతున్నాయో తెలుసుకోలేని అధిమ మానవుని అజ్ఞానం, 'ఆత్మ' అనే భావానికి మూలమని ఏంగెల్సు తెలియజేశాడు. దానికి పై సంభాషణ ఉదాహరణ.

యిలాంటి సంభాషణలు ఉపవిషయాలలో చాలా ఉన్నవి. ఆత్మ, పరమాత్మ మొదలైన విషయాలను మేరోశక్తి ద్వారా విరూపించడం సాధ్యంకాదని, అంతరాత్మ ప్రబోధం ద్వారానే బ్రహ్మజ్ఞానం సంపాదించగలమని, చివరకు ఒక కథలో వివరించబడ్డది.

ఆత్మ, పరమాత్మలను గురించి ఒక గురువుకు, శిష్యులకు దీర్ఘ సంభాషణలు జరిగాయి. శిష్యుల సందేహాలు నివారణ కాలేదు. చివరకు గురువు యిలా అన్నాడు.

“రేపు రండి బ్రహ్మజ్ఞానం గూర్చి వివరిస్తాను.” మర్నాడు ఉదయం శిష్యులు వచ్చేటప్పటికి గురువు వద్దాసనం వేసుకొని, ధ్యానముద్రలో ఉన్నాడు. ఎప్పుడు గురువుగారికి మెలకువ వస్తుందా అని శిష్యులు ఎదురు చూసి చూసి, వారు కూడా ధ్యానముద్రలో నిమగ్నులై వారు. 4, 5 రోజులు గడిచేసరికి అంతా ధ్యానంలోనుంచి జేట వడ్డారు. అప్పుడు గురువుప్రక్కకు శిష్యులు ఇలా అన్నారు: “బ్రహ్మజ్ఞానం కంగరేడుగాని, ధ్యానముద్ర మాత్రం అలవాటైంది.” గురువు: “అదే సరైన మార్గం, ధ్యానం, తపస్సు ద్వారా మీ అంతట మీరే బ్రహ్మజ్ఞానం పొందుతారు. ఇది మేరోశక్తి ద్వారా చెప్పేదికాదు.”

“గురోస్తు మౌనం వ్యాఖ్యానం

శిష్యాస్తు చిన్న సంశయః.”

గురువుగారి వ్యాఖ్యానం మౌనం. శిష్యుల సందేహాలన్నీ వివరణ అయినవి.

ఇందుకు విరుద్ధంగా భౌతికవాదం ఇలా తెలియజేస్తుంది: ప్రపంచం వాస్తవం. అనుభవం, అచరణ, మేధోశక్తి ద్వారా ప్రపంచానికి సంబంధించిన విజ్ఞానాన్ని మానవుడు సంపాదిస్తాడు. ప్రపంచంలో అనేక విషయాలు ప్రస్తుతం మానవునికి తెలియకపోవచ్చు. కాని తెలుసుకోలేని విషయాలు అంటూ ప్రపంచంలో లేవు.

ఉపనిషత్తులలోని దృక్పథం ఇందుకు వ్యతిరేకంగా ఉంది. అవి యిలా చెబుతున్నాయి :

జ్ఞాన సంపాదనకు మార్గాలు రెండు. భౌతిక ప్రపంచాన్ని గురించి తెలుసుకోవటం ఒకటి. మానవుని అంతరాత్మ ప్రబోధం రెండవది. ఇందులో రెండవ మార్గమే ఉత్తమమైనది. ఇందుకుగాను, ప్రత్యక్ష కార్యాచరణకు, మానవుడు ఎంతదూరంగా ఉంటే అంత మంచిది. ఆహార స్వీకరణ, గాలిపీల్చటం, నీరు త్రాగటం మొదలైన చాలా విధులను గూడా నిరోధించ గలిగితే మరీ మంచిది. అప్పుడు జ్ఞాన సేత్రం మరింత త్వరగా వికసిస్తుంది.

ఉపనిషత్తులలో ఒక కారికలో ఇలా వుంది:

“మానవునికి సహజంగా బాహ్యదృష్టి ఉంటుంది. కాని జ్ఞాని అయినవాడు కళ్ళు మూసుకుని అంతర్దృష్టి అలవద్యుడు అత్యమ తెలుసుకుంటాడు.”

ఋగ్వేదంలోని ప్రకృతిశక్తుల ఉపాసన మానవుని బాహ్యదృష్టికి నిదర్శనం. కనుకనే అనేక సందర్భాలలో ఉపనిషత్తులు వేదాలను విరాక రించినవి. చాందోగ్యోపనిషత్తులో యిలా ఉంది.

“నారదుడు నాలుగు వేదాలను అధ్యయనం చేశాడు. మంత్రాలన్నీ కంఠస్థం చేశాడు. కాని అత్యమ తెలుసుకోలేకపోయాడు.”

మండూక్యోపనిషత్తులో ఇలా ఉంది:

“జ్ఞానంలో రెండు రకాలున్నవి. ఒకటి తక్కువ స్థాయికి చెందినది. మరొకటి ఉన్నత స్థాయికి చెందినది. వేదాల ద్వారా వచ్చే జ్ఞానం తక్కువ స్థాయికి చెందినది. తపస్సు ద్వారానే ఉన్నత జ్ఞానాన్ని మానవుడు పొందగలడు.”

హేతువాదాన్ని అదుపులో ఉంచాలని తెలియజేసే మరొక ఉదాహరణ మార్గాం. యాజ్ఞవల్క్యుమునికి, గార్గీకి ఈ సంభాషణ జరిగినట్లు బృహదారణ్యకోపనిషత్తు తెలియజేస్తున్నది:

“గర్గీ — దేవతలంతా ఇంద్రునిలో నుండి పుట్టారు. ఇంద్రుడు అది శక్తిమంత్రి, అది శక్తి బ్రహ్మమండి వచ్చాయి. సరే, బ్రహ్మ ఎక్కడ నుండి వచ్చాడు ?”

యాజ్ఞ — “గర్గీ, ఆధిక ప్రసంగం చేయకు, హేతువాదాని కొక పరిమితి ఉన్నది ?”

“బ్రాహ్మణుడు, తన జ్ఞానాన్ని అంతా మరచి శిశువువలె ఆజ్ఞానంలో పుండాలి. అప్పుడే అతను బ్రహ్మను తెలుసుకోగలడు —”

—బృహ.

“అంతులేని చర్చలవల్ల లాభంలేదు. నోటికి వృథా శ్రమనీల?”

—బృహ.

పై సిద్ధాంతాలన్నీ తత్వవిచారణలో మునిగిన మేధావి వర్గానికే ప్రధానంగా పరిమితమైనవి. ప్రజాసామాన్యంలో ప్రవేశించలేదు. ఐతే ప్రజల వాస్తవిక జీవితానికి సంబంధించిన సమస్యల పై న కూడా ఉపనిషత్తులు కొన్ని అభిప్రాయాలను వెలిబుచ్చినవి.

మానవుడు ఈ జీవితంలో అనుభవించే ముఖ్యమైన విషయాల కన్నీటికి, నెమకటి జన్మలో చేసిన ‘కర్మ’ మూలకారణమన్న సిద్ధాంతం మొదటి సారిగా ఉపనిషత్తులలో రూపొందించబడ్డది.

“రాన్యపుగింజ పశించినట్లే మానవుడు పశిస్తాడు. తిరిగి రాన్యపుగింజ వలెనే ఉద్భవిస్తాడు.”

—కతోపనిషత్తు

“సక్కర్మము చేసినవారు వచ్చేజన్మలో బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య కులాలలో ఏదో ఒకదానిలో పుడతారు. చెడువస్తువు చేసినవారు కుక్క జన్మ, పంది జన్మ లేక చందాలజన్మ పొందుతారు.”

— ఛా దోగ్య.

“ఒక శిల్పి పాతవిగ్రహాన్ని చెడగొట్టి ఆ వదాత్తంతోనే అంత కంటే మంచి విగ్రహాన్ని చేస్తాడు. అదే విధంగా ఆతః ఒక క్షేత్రం వదలి, అంతకంటే ఉన్నతమైన శరీరాన్ని సృష్టించుకొని అందులో వుంటుంది.”

— బృహదారణ్యకం.

మూడవ అధ్యాయం

ప్రాచీన భౌతికవాదం

భౌతకదేశంలో మొదట భౌతికవాదాన్ని ప్రచారం చేసినవారు చార్లెట్టులు. ఈ కోవకు చెందిన తత్వవేత్తలు ఎందరుండేవారో, వారి నామధేయాలు ఏవో మనకు తెలియవు. వీరి నందరినీ కలిపి 'చార్వాక మతస్తులు', 'నాస్తిక మతస్తులు' — అను పేర్లతో వ్యవహరించేవారు. ఇద్దైనా వ్యతిరేకులు వారికిచ్చిన అవత్రంశపు పేరే కాని. అనలు పేరు కాదు. వారినే లోకాయతులు అని కూడా అనేవారు.

వీరి కాలం క్రీ. పూ. 600. మరొక్క 50వంవత్సరానికి గౌతమ బుద్ధుడు భౌతకదేశంలో జన్మిస్తాడనగా, యీ చార్వాకమతం తల ఎత్తింది. దానికి బీజాలు చాలాకాలం క్రితమే ప్రజలలో ఉన్నవి.

కృషిద్వారా ప్రజలు పంట పండిస్తున్నారు. శ్రీ పురుషుల కలయిక ద్వారా సంతానం కలుగుతోంది. ఇది లోక ప్రసిద్ధి. ఇక దేవుని అవసరమేమి? ఈ ప్రాథమిక దృష్టి లోకాయత వాదానికి వున్నది.

ఈ భౌతిక ప్రాతిపదికపై చార్వాక తత్వశాస్త్రం ఆధారపడిఉంది.

ఈ మతస్తులు వ్రాసిన పుస్తకాలు లభించటంలేదు ఈ మతాన్ని ఖండిస్తూ వ్రాసిన పుస్తకాలలో ఉదాహరణలనుండిమాత్రమేమనవచ్చు చార్వాక

తర్వాత స్త్రీని తెలుసు కోవలసి వుంటుంది. ఇలాంటి పుస్తకాలలో ముఖ్యమైనది సర్వదర్శన సంగ్రహం.

చార్వాకమత వీజాలు ఉపనిషత్తులలో బృహస్పతి అను ఒక ముని వ్రాసిన సూత్రాలలో వున్నట్లు సర్వదర్శన సంగ్రహకర్త వర్ణించాడు. బృహస్పతి యీ మతానికి ప్రారంభకుడైనట్లు మహా భారతంలో ఒక కథకూడా వుంది.

చార్వాకమతం దేశంలో ప్రారంభమయ్యేసరికి, కర్మకాండ ప్రజానీకాన్ని పూర్తిగా ఆవరించింది.

ఈ కర్మకాండను, వెర్రి ఆచారాలను అవహేళన చేయటంతో చార్వాకమతం ప్రారంభమైంది.

చవిపోయిన వ్యక్తులకు శ్రాద్ధదినంలో ఆచారాన్ని యిచ్చే ఆచారాన్ని చార్వాకులు ఇలా ఎగతాళి చేశారు:

“ఎక్కడో చచ్చి, స్వర్గాన మికండ్రి వున్నాడనీ, ఇక్కడ ఒక అకులో యింత అన్నం పెడితే, ఆ చవిపోయిన వ్యక్తి అకలి తీరుతుందనీ గదా మీ విశ్వాసం. అలాగైతే పొలంలో పనిచేసుకునే వ్యక్తి ఆకలితీరటానికి, యింట్లోనే ఒక ఎస్తల్లో అన్నం పెట్టరాదా?

“బ్రాహ్మణులు తృప్తిగా శ్రాద్ధభోజనంచేస్తే, స్వర్గంలో ఉన్న పితరులు సంకృప్తి పడతారని అంటున్నారకదా? అలాగయితే దూర దేశం వెళ్ళే ప్రయాణీకులు, తమతో ఆహార పదార్థాలు మోసుకు వెళ్ళితోవలో పంటచేసుకొనుటకు అగణ్య పడటం ఎందుకు? వారి బదులు మీరే దోజా సుష్టుగా భోంచేస్తే చాలదా?”

చురొక కథ: ఒక రోజున ఒక చెరువులో ఒక చార్వాకమతస్తుడు విలిచి, రెండు చేతులతో నీటిని ఎత్తయిన గట్టుకు అవతలి ఉన్న తన పొలంలోకి చల్లుతున్నాడు. అందులో ఒక చుక్క ఐన గట్టు దాటలేదు. నీళ్ళన్నీ చెరువులోనే పడుతున్నవి. ఒక బ్రాహ్మణుడు త్రోవనపోతూ, అతని తెలివి తక్కువను ఎగతాళిచేశాడు అప్పుడు ఆ చార్వాకమతస్తుడు ఇలా అన్నాడు: “నన్ను ఎగతాళి చేశావు సరే! నీవు నదిలో మంచుని దోసిల్లో యిన్ని నీళ్ళు పోసుకొని ఎక్కడో ఎరలోకంలో వున్న మీ

పితరులకు తర్పణలు పదలు తున్నావే, అంత కంటే నేను తీసిపోయానా ?”

యజ్ఞయాగాదులు విరివిగా సాగుతుండే ఆ రోజుల్లో, ప్రతి సంస్కర్తా, వాటిని ఖండించనిదే ఒక అడుగు ముందుకు పోయలేదు. బౌద్ధమతం కూడా యిలాగే ప్రారంభమైంది. హిందూ చేయరాదనే ప్రాతిపదికపై బుద్ధుడు వాటిని ఖండించాడు. చార్యులకు మతస్థులు, మరింత ముఖ్యంగా యజ్ఞయాగాదులను విమర్శించారు. ఈ కర్మకాండ వెనుక దాగివున్న పురోహితవర్గ స్వార్థాన్ని బహిర్గతం చేశారు. వారివాదన యిది:

“యజ్ఞ పశువుగా మేకను పదిస్తే, ఆ మేక స్వర్గానికి పోతుందని మీరు అందున్నారు. మీ మాటల్లో మీకు విశ్వాసముంటే, మేకను పదలి, మీ తండ్రినే యజ్ఞపశువు చేయరాదా? తండ్రికి స్వర్గాన్ని సమకూర్చిన వాడవుతాడు.”

“ఈకర్మకాండ అంతా బ్రాహ్మణులదే కల్పించబడ్డది. వారి ఖుక్తి మార్గం అంతా ఇదే. కనుకనే దీనిని వారు మరింత పెంచుతున్నారు. ఇందులో వారి స్వార్థం యిమిడి వుంది.”

భావనాద తత్వశాస్త్రాన్ని, వైదికాచారాలను ఖండించి, సంపూర్ణమైన భౌతికవాద సిద్ధాంతాన్ని మీదు విరిచివారు.

ప్రపంచం అనాది సిద్ధం దీనిని ఎవరూ సృష్టించలేదు. దేవుడు సృష్టించాడని చెప్పటం కష్టం. పదార్థం నాలుగు రకాలు. నిస్స, నీరు, భూమి, గాలి. ఈనాలుగు పదార్థాల సంయోగ వియోగాలవల్లనే ప్రపంచ పరిణామం జరుగుతున్నది. కలయిక, విడిపోవుట అనునవి పదార్థం సహజ స్వభావములు. పదార్థాన్ని, దాని స్వభావాన్నింటి మేరుదేయజాలం.

విశ్వపదార్థాలకు, పక్షి పదార్థాలకు తేడా వున్నది. మానవులు, జంతువులు, వృక్షాలు ప్రాణము కలవి. పదార్థానికి ప్రాణంలేదు. ప్రాణం అంటే ఏమిట? భావనాదులు ప్రాణం ‘ఆత్మ’ వలననే కలుగుతున్నదంటారు. చార్యులు దీనిని ఖండించారు. పదార్థ పరిణామ క్రమంలో, అంతకు పూర్వం లేని కొన్ని కొత్త లక్షణాలు ఏర్పడతాయి. వచ్చని కమలసాకు

తెల్లవి సున్నము కలిపి నమిలితే ఎరువు రంగు వస్తున్నది. ఈ ఎరువు రంగు కొత్త లక్షణం.

కాటిరసం తీసి కుండలో విలపిస్తే, కొంతపేపటికి అది పులిసి 'కల్లు' అవుతున్నది. మరుగు ఏర్పడుతున్నది. అంతః పూర్వం లేని 'విషా' యిచ్చే స్వభావం ఏర్పడుతున్నది.

ఇదే విధంగా సదాగ్ర పరిణామ క్రమంలో ఒక దశలో 'చైతన్యం' 'ప్రాణం' ఏర్పడ్డవి. విరీచ ప్రకృతినుంచి సజీవ ప్రపంచం ఏర్పడ్డది. ఇది సహజంగా జరిగిన పరిణామం.

పరిమాణాత్మకమైన మార్పులు కొంతకాలం జరిగిన మీదట గుఱా త్వకమైన మార్పులు ఏర్పడతాయి. విరీచ ప్రపంచంలో నుండి సజీవ ప్రపంచం ఉద్భవించటానికి ఇదే కారణం. ప్రకృతిలో యిటువంటివి ఈ గణితాధీన మార్పును, ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్ర సహాయంతో మనం స్పష్టంగా గుర్తించ గలుగుతున్నాం.

ఈ సమస్యను చార్వాకులు ఆ నాడే ఎలా వివరించగలిగారు ? ఆ కాలంలో, వైద్యశాస్త్రం కొంత అభివృద్ధి చెందింది. మూలికలను నూరి చూడాలను, కషాయాలను, మూత్రాలను తయారు చేయటం మొదలైంది. రసాయనిక, సయోగ వియోగాలకు సంబంధించిన పరిజ్ఞానం, ఏర్పడ్డది. రసాయన శాస్త్ర పరిజ్ఞానాన్ని, తాత్విక సమస్యల పరిష్కారానికి జోడించుటలో చార్వాకుల ప్రత్యేకత యిటువంటిది.

స్పష్ట, ఆత్మ — ఈ రెంటికి భౌతికవాద వ్యాఖ్యానం ఇవ్వటంతో పాటు, జ్ఞాన సంపాదనకు మార్గ మేమిటి ? అనే విషయంలో గూడా చార్వాకులు కొత్తమార్గం చేపట్టారు. 'తవన్సు' ద్వారా ఆత్మజ్ఞానం సంపాదించగలమనీ, అదే విజయన జ్ఞానమని చెప్పిన భావవాద వ్యాఖ్యానాన్ని పూర్తిగా నిరాకరించి ఇంద్రియ పరిజ్ఞానం ఒక్కటే జ్ఞానసంపాదనకు మార్గమని వీరు విద్వారణ చేశారు. కన్ను, ముక్కు, చెవి వోరు. చర్మం యివి సంచేంద్రియాలు. వీవి సహాయంతో బాహ్య విషయాలను చూచి వాననబట్టి, వివి, రుచిచూసి, తాకి — ప్రపంచాన్ని గురించి తెలుసుకుంటాం. ఈ రకమైన ఇంద్రియ జ్ఞానం ఒకటే నరీయేవ మారం

జ్ఞానజ్ఞాన తార్కికులు చెప్పే అనుమానం శబ్ద ప్రమాణం రెండూ సరిజ్ఞానమే కావని నిరాకరించారు.

మనం స్వయంగా చూడకపోయినా, అనుభవజ్ఞులైన ఇతరులు చెప్పిన దానిని నమ్మవలెనని చెప్పటం శబ్దప్రమాణం, లేక ఆప్తప్రమాణం. ఈ వాదన ద్వారా పేదలలో ఉన్నవన్నీ నమ్మవలసిందని భావవాదులు వాదించేవారు. పేదలను, అందులోని కట్టుకథలను పూర్తిగా అందించిన చార్వాకులు పై వాదనలోని తార్కిక పద్ధతిని కూడా త్రోసి వేశారు. అనుమానం అనుతార్కిక పద్ధతిని కూడా నిరాకరించారు.

పై రెండు తార్కిక పద్ధతులను నిరాకరించి, కేవలం ఇంద్రియజ్ఞానమే జ్ఞాన సంపాదనకు మూలమని చెప్పటంలో చార్వాక తత్వశాస్త్ర బలమిత యిమిడి వున్నది.

ఇంద్రియ పరిజ్ఞానం జ్ఞానానికి మూలం. కాని అంతటితో ఆగదు. కంటితోచూచి చెవితో విని మనం సేకరించిన సమాచారం మెదడులో ప్రవేశించి పూర్వానుభవాలు, జ్ఞాపకశక్తి, ఆలోచన—వీటితో సమ్మిళితమై సమగ్రమైన రూపం ధరిస్తుంది. దీనినే హేతుజ్ఞానం అంటారు. ఇంద్రియ జ్ఞానం హేతుజ్ఞానంగా మారటానికి ముందు మనం సేకరించిన సమాచార మంతటినీ మెదడులో సమన్వయ పరచాలి. ఇలా సమన్వయ పరచటమే మెదడుపని. ఇలా చేపేటప్పుడు, అనుమానం, ప్రమాణం, జ్ఞాపకశక్తి, ఆలోచన, ఊహ—విడదీసి పరిశీలించుట, కలిపి ఆలోచించుట మొదలైన తార్కిక సూత్రాలన్నీ అమలులోకి వస్తాయి. ఈ తార్కిక సూత్రాలు మానవుని మేధోసంపద అభివృద్ధికి విదర్శనం. వీరిని అన్వయించటంలో జాగ్రత్త అవసరం. కాని ఈ సూత్రాలనే త్రోసివేయటం సరికాదు. జ్ఞాన సంపాదనను గురించి, గతి తార్కిక దృక్పథం ఇది.

ఈ దృక్పథంతో మూచినపుడు చార్వాకుల తత్వశాస్త్ర బలహీనత బోధపడుతుంది.

భావవాద తత్వశాస్త్రాన్ని, మూఢాచారాలను, కులభేదాలను, క్షాత్రాశ్రమాల పార్శ్వపరత్వాన్ని నిశితంగా అందించి, నిరాకరించిన

చార్వాటలు - ఆ పూవులో అంతవరకూ మానవుడు సాధించిన తార్కిక జ్ఞానాన్నికూడా త్రోసివేస్తాడు.

తత్వశాస్త్రప్రభావం వాస్తవజీవితంపై ఎలావున్నది అనేఅంశంపై దాని సామాజిక ప్రయోజనం ఆధారపడి వుంది. ఈ విషయంలో ప్రాచీన భారతీయ తత్వవేత్తలు చార్వాటలను గురించి దురభిప్రాయం కలిగించేందుకు చేయవలసినదంతా చేశారు. చార్వాటల గ్రంథాలను నాశనం చేశారు. తాము వ్రాసిన గ్రంథాలలో, చార్వాటలు అరాచక వాదులనీ, అవినితవరులనీ, దొంగతనం, దోపిడీ, వ్యభిచారం-మొదలైన నంను వ్యతిరేక చర్యలకు పాల్పడేవారనీ వ్రాశారు.

చార్వాటల జీవిత దృక్పథం యిలా ఉండేది :

పైన పొట్టు ఉన్నదన్న కారణంవల్ల గింజలను మనం పార వేస్తామా ? చేపలకు ముళ్ళువున్నవన్న సాకుతో చేపలను తినటమే మానుకుంటామా ? దొంగలు వంటలను కాజేస్తారని భయపడి, వంటలను వండించటమే పదలు కొంటామా ?

అదే విధంగా జీవిత సుఖ అనుభవించటంవల్ల బాధ, కష్టము, పరలోకంలో శిక్షలు వస్తవనే సాకులకు భయపడి జీవితాన్ని విరాళ రించకూడదు. తిండి, బట్ట, ఇల్లు, సంసారము—వీటివల్ల కలిగే సుఖాన్ని అనుభవించవలసిందే. ఇందువల్ల తప్పులేదు.

శరీరాన్ని కష్టపెట్టి నీరు, ఆహారం మాని, వాయుభక్షణ చేస్తూ తవస్తుచేయవలెననీ, అదే మోక్షానికి మార్గమనీ, ప్రపంచంలో పుట్టటం, తిండి తినటం పాపాన్ని కలిగిస్తుందనీ చెప్పే వికృత పిడ్డాంతాలు, నమ్మకాలు విరివిగా ప్రజలలో వ్యాపించివున్న రోజులలో, వానిని ఖండించి పైన వివరించిన వాస్తవ దృక్పథాన్ని ప్రచారం చేయటం సరైనదే.

కాని అంతటితోనే చార్వాటలు ఆగలేదు. వీరిలో కొందరు ఉగ్ర వాదులు 'అప్పుచేసి అయినా పప్పుకూడు తిను,' 'అప్పు తీర్చలేకపోతే ఎగవేసిపో,' 'దొంగతనం చేస్తే చేశావు గాని, నేర్పుగా తప్పించుకో' మొదలైన మాటలూ అన్నారు. దీనిని అవకాశంగా తిసుకుని పాలక

పరాధి వారిని సాంఘిక అరాచకవాదులుగా ఖండించారు. కఠినశిక్షలు వేసి, హింసించి, దేశంనుండి వెళ్ళగొట్టి చార్వాకులను నిర్మూలించ ప్రయత్నించారు. మహాభారతంలో, ఒక చిన్న కథ ఈ విషయాన్ని తెలియజేస్తుంది.

భారత యుద్ధం అంతా అయిపోయింది. పాండవులు సంపూర్ణ విజయం సాధించారు. ధర్మరాజు రాజలాంచనాలతో హస్తినాపురం ప్రవేశిస్తున్నాడు.

యుద్ధంలో కౌరవులు, పాండవులు ఇద్దరూ సమానంగానే మోసాలు చేశారు. ఒకరు యొక్కువ, మరొకరు తిక్కువ లేదని ప్రజా సామాన్యంలో కనీసం ఒక భాగం అనుకోసాగింది. అయితే ఐహిరంగంగా ధర్మరాజును యెదిరించే సాహసం వారికి లేదు. చార్వాకడనే విప్లవ కారుడు ధర్మరాజు ఊరేగింపుకు యెదురుగాబోయి, “నీ పేరు ధర్మరాజు. కాని, నీవు చేసినదంతా అధర్మం సుమా!” అని ఐహిరంగంగా విమర్శించాడు. జనులు దిగ్భ్రాంతులై నారు. రాజభటులు ఆ వ్యక్తిని బంధించారు. ఇతడు రాక్షసుడు కనుక వధ్యుడని పురోహితులు మంత్రులు తీర్పు చెప్పారు. ధర్మరాజు తల వూపాడు. చార్వాకుని ఆ క్షణంలోనే వధించి, ఊరేగింపు ముందుకు సాగింది ప్రజలు తిరిగి వివేకరహితయారు.

భారత గాథ జరిగిన కాలంలో (క్రి.పూ.1500) చార్వాకులులేరు. అడిగ్రంథస్థలమైన కాలంలో (క్రి. పూ. 200) చార్వాకులపై దాడి జరుగుతూండేది అనడానికి ఈ కథ ఉదాహరణ.

వీరి తత్వశాస్త్రాన్ని ముగించే ముందు ఒక విషయం గమనించాలి. చార్వాకుల తత్వశాస్త్రం. నాటి సాంఘిక వ్యవస్థపై న, పరిపాలకవర్గాల అధికారంపై న, భావనాద తత్వశాస్త్రంపై న, మూఢాచారాలపై న—తిరుగు బాటుగా ప్రారంభమైంది. ఇందువలన వీరు పాత సిద్ధాంతాలను ఖండించుటలో చూసిన శ్రద్ధ, తమ తత్వశాస్త్రాన్ని రూపొందించుటలో చూస లేదు. చార్వాక తత్వశాస్త్రంలో ప్రాథమిక దళ. కేవల వ్యతిరేక దృక్పథం విశేషంగా కనబడుతున్నది.

చారానక ప్రచారకులను గురించి మనకు లభ్యమయ్యే సమాచారాన్ని గమనిద్దాం.

1. పీరిలో అపితకేళ కబంకుడు ప్రభువుడు. ఇత నొక పేనా నాయకునివద్ద బానిసగా ఉండేవాడు. అప్పు చెలింబనందువల్ల యితను బానిసగా చేయబడ్డాడు. కొంత కాలానికి పారిపోయి, అడవులలో తిరిగి, తాత్వికుడుగా పరిణతి చెందాడు. నల్లగా ఉండే వెంట్రుకలతో కూడిన కంబళిని కప్పుకొనేవాడు కావలంవల్ల, ఇతనికి అపితకేళ కంబళుడనే పేరు వచ్చింది.

ఇతడు చాలా పట్టుదలగా తన సిద్ధాంతాన్ని ప్రచారం చేసేవాడు. ఇతనిని ఉగ్రభౌతిక వాది అనేవారు. గొప్ప పాండిత్యాన్ని సంపాదించి. ఉపనిషత్తులోని భావవాదాన్ని అతి తీవ్రంగా విమర్శిస్తూ కొన్ని గ్రంథాలు వ్రాశాడు. భౌతికవాదు లందరికీ ఆచార్యుడు.

ఇతని వ్యక్తిగత జీవితం వియమ విష్ణులతో కూడినట్టిది. బౌద్ధ భిక్షువులవలె కాషాయవస్త్రాలు ధరించి భిక్షులవలె ద్వారా జీవించేవాడు. ముండుబెండలో, జడినానలో నిలబడి తీవ్రాలోచన చేస్తూ ఉండేవాడు - అప్పుడప్పుడు సంపూర్ణ దిగంబరత్వంలో తన్మయుడై పోయేవాడు.

2. మక్కలి ఘోషాల్: ఇతడు కూడా బానిస. గోళాలలో పుట్టి నందువల్ల ఘోషాల్ అను పేరు వచ్చింది ఇతని యజమాని ఒక పేనా నాయకుడు. ఒక రోజున బజారునుండి మానె తెస్తూ, క్రోవలో పర ధ్యానంవల్ల మానెను ఒకకబోశాడు. ఇంటికి వెళ్ళే యజమానివల్ల దేహదండన తప్పదని గుర్తించి, తెగించి అడవులకు పారిపోయి, తాత్వికు డైనాడు.

ఇతని భౌతిక వాదంలో ఒక విశేషం ఉంది. ప్రపంచమంతా మార్పులేవి కొన్నిసూత్రాల కనుగుణంగా నడుస్తుంది. మానవునికి స్వేచ్ఛ లేదు. అంతా అర్చిష్టం, కర్మ. ఇతని సిద్ధాంతం భౌతిక వాదానికి చెందిన కర్మవాదం అనవచ్చు.

ఇతను మొదట్లో జైనమతంవైపు కొంత మొగ్గి, తర్వాత మారి పోయినాడు. అందువలన జైన గ్రంథాలలో యితనిని గురించిన దూషణ విపరీతంగా ఉంది. తత్వార్థులు, ధర్మార్థులు, విమంశివారి

పుత్రు (మహావీరు)ని హత్యచేయ యత్నించాడు. దేవతా విగ్రహాలపై మలముత్ర వినర్జన చేసేవాడు. బ్రాహ్మణులచే పిండిపిండిగా మర్చింపబడ్డాడు....”

జీవితమంతా తాత్విక ప్రచారానికి వినియోగించే అజీవక వ్యవస్థను యితడు ప్రారంభించాడు. ఇతనితోబాటు, సందవాత్స్యకృత-సాంకృత్య అను యిద్దరు అజీవకులు కూడా ఉండేవారు.

3. మూడవవాడు పూర్ణ కాళ్యపుడు: ఇతను కూడా ఒక బానిస. ఇంతకు ముందే 99 బానిసలుండి ఇతనితో 100 సంఖ్య పూర్తి కావటం వల్ల, ఇతనికి యజమాని పూర్ణ కాళ్యపుడని పేరు పెట్టాడు. ఒకరోజున యితని యజమాని ఇంట్లో దొంగలు పడ్డారు. ఆ సందడిలో బానిసలంతా పారిపోయినారు. పూర్ణ కాళ్యపుడు అడవులకు పారిపోయి తత్వప్రచారం ప్రారంభించాడు.

ఇతను భౌతిక వాదంతోబాటు, సాంఘిక తిరుగుబాటును కూడా రెచ్చగొట్టాడు. శత్రువులను చంపినా, కొట్టినా, నరికినా, దొంగతనం, వ్యభిచారం, హత్యలు ఏమిచేసినా తప్పులేదని బోధించాడు. బహుశా తావిస జీవితం యొక్క కాకిన్యాన్ని వ్యయంగా అనుభవించి, విసిగి పేసారిన పూర్ణకాళ్యపుడు, పై విధమైన అరాచక తిరుగుబాటు తత్వాన్ని బోధించి ఉండవచ్చు.

4. ప్రకృత కాత్యాయన్ : వదార్థం అంతా అణువులతో కూడు కుని వున్నది. అణువులు చలనమూ, మార్పులేని అఖండ సూక్ష్మం కాలు. నివృ, నీరు, గాలి, భూమి, జీవము, మఖము, దుఃఖము... ఇవి సప్తభూతాలు. వీనిలో మొదటి ఐదు పరమాణురూపంలో ఉంటాయి. పరమాణువులు విశ్వం, నిరాకార, నిర్గుణ స్వభావము కలవని చెప్పే ఇతని వాదనను, జడభౌతికవాద మనవచ్చు.

5. విఘంటునాథపుత్ర, సంజయపేరిట్టిపుత్ర : వీరి దృక్పథం జైన తత్వశాస్త్రానికి దగ్గంగా ఉంది. పైకి గతిశాస్త్రీయక పద్ధతిని పోలి ఉన్నా, అందుకు పూర్తిగా విరుద్ధమైన చర్చాపద్ధతిని వీరు ప్రపేక్షపెట్టారు. ఈ పద్ధతివల్ల స్పష్టత, వివరణ కలగకపోగా, అస్పష్టత, అనుమానం ఎక్కువౌతాయి. వీరిని అవిశ్చితవాదులని పిలిచేవారు.

ఉ దా హ రణ

1. ప్రశ్న :

దేవుడు ఉన్నాడా ?

(1) లేదు.

(2) ఉన్నాడు కూడా.

(3) ఉండలేదు కూడా.

(4) లేదు కూడా.

(5) లేవనేది లేదు కూడా.

2. పరలోకం ఉన్నదా ?

(1) ఉన్నదని నేను నమ్మితే అలా చెప్పగలను.

(2) నేను అలా చెప్పను, ఇలా చెప్పను, ఎలాగూ చెప్పను.

పై చర్చద్వారా, మనం ఏమీ చెప్పలేము, ఏదీ తెలుసుకోలేము అనే విస్వహాసానికి దిగజారుకాము.

మను సారంలోని వైరుధ్యాలను విహిర్గతం చేసే పద్ధతి గతి తార్కిక పద్ధతి. ఇందుకు విరుద్ధంగా అన్వష్టకము. సంకయాలను ఎక్కువ చేసి, ఎటువడితే అటు వాదించటానికి ఏయను మాత్రం కలిగించే పద్ధతి అల్పం. ఇట్టి పద్ధతి జైవ తత్వశాస్త్రంలో విశేషంగా ఉంది.

భారతీయ ప్రాచీన భౌతికవాదులకు గ్రీకు భౌతికవాదులకు గల పోలికలను, భారతమూలను తెలుసుకోవటం అవసరం.

యూరపులో తత్వశాస్త్రానికి గ్రీసుదేశం పునాది. గ్రీసుదేశంలో తత్వశాస్త్రానికి భౌతికవాదం పునాది. ప్రపంచం అనాదిసిద్ధమని, దీనికి మూలం నీరుఅని థేల్స్ అను తత్వవేత్త ముట్టమొదటి వివరించాడు. చార్వాకులకు థేల్స్ సమకాలికుడు (క్రీ. పూ. 600). థేల్స్ గ్రీక్ భౌతికవాదానికి, గ్రీకు తత్వశాస్త్రానికి గురువు.

అటు తర్వాత 200 సంవత్సరాల కాలంలో, నుమారు అరదశమమంది భౌతికవాద తత్వవేత్తలు బయలుదేరారు. వీరందరు తత్వవేత్తలు మాత్రమేగాక, శాస్త్రజ్ఞులు, పరిశీలకులు. వీరందరిలోకి డెమోక్రిటస్ (క్రీ. పూ. 500) ప్రముఖుడు. ఇతను విశ్వరూపం అను ఉద్గ్రంథం వ్రాసి, అటు సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించి ముదీర్చుగా వివరించాడు.

ఈ భౌతికవాద తత్వశాస్త్రం గ్రీసుదేశంలో అభివృద్ధి కావటానికి అనేక కారణాలున్నాయి. మెలిషియా, స్పార్టా, ఏథెన్సు-నగరాలు నాటి ప్రపంచ వ్యాపారకేంద్రాలు. ఆ నగరాలలో ఒక రకమైన ప్రజాస్వామ్యం ఉండేది. బానిసలను మిసహాయించినా, మిగతా పౌరులందరికీ పరిపాలనలో భాగముండేది. ఈ కారణాల వల్ల బానిస యజమానుల వర్గానికి చెందిన మేధావులలో విశ్రాంతి, విశాలదృష్టి, పరిశీలనాకాంక్ష, భౌతికవాద దృక్పథం ఏర్పడ్డాయి. ఈ భౌతికవాదానికి తిరుగుబాటుగా కొంత కాలం తర్వాత సోక్రటీస్, ప్లాటో, అరిస్టటిల్—నాయకత్వాన యూరపియన్ భావవాదం పుట్టింది. కనుక యూరపులో భౌతికవాదం ముందు పుట్టి ఆ తర్వాత భావవాదం ఏర్పడ్డది.

భారతదేశంలో పరిస్థితి ఇందుకు వ్యతిరేకం. మన భౌతిక వాద తత్వవేత్తలందరూ బానిసల నుండి ఉద్భవించినవారు. వర్త వ్యవస్థ రూపంలో బానిస విధానం నగరాలలో, పల్లెలలో సుమారు 16 వందల సంవత్సరాలపాటు భారతదేశ మంతటా పేళ్ళునిన మీదట, దానిమీద తిరుగుబాటుగా భౌతికవాదం ఉద్భవించింది. వైశాల్యం దృష్ట్యా భారతదేశంలో గ్రీసుదేశం 10వ వంతు ఉండేమో, గ్రీసులో ఒక్కొక్క నగరం ఒక ప్రత్యేక రాజ్యంగా ఉండేది.

గ్రీసు, భారతదేశాల సామాజిక వ్యవస్థలలో ఈ భారతవ్యయం, తత్వశాస్త్రంలోని వ్యత్యాసాలకు కూడా కారణమైంది. విజ్ఞానశాస్త్రరీత్యా, గ్రీకు ప్రాచీన భౌతికవాదులు, భారతీయ భౌతికవాదుల కంటే పెస్తాయికి చెందినవారు. భూమి, సూర్యుడు, చంద్రుడు, వక్షత్రాలు, లోహాలు, వాని స్వభావము మూలపదార్థాలు మొదలైన అనేక విషయాలనుగురించి పరిశోధన చేసిన వారు ప్రాచీన గ్రీకు తత్వవేత్తలు. విజ్ఞాన శాస్త్రానికి, భౌతికవాద తత్వశాస్త్రానికి అక్కడ చాలా దగ్గర సంబంధం ఉన్నది.

భారతదేశంలో భౌతికవాదానికి, సాంఘిక తిరుగుబాటుకు దగ్గర సంబంధమున్నది. చార్యుల మతస్తులు సాంఘిక విప్లవకారులు.

గ్రీకు, భారత తత్వశాస్త్రాలకు గల ఈ వ్యత్యాసాన్ని మనం గుర్తించక తప్పదు.

నాల్గవ అధ్యాయం

గౌతమ బుద్ధుడు - నాటి సమాజం

గౌతమ బుద్ధుడు క్రీ. పూ. 563 సంవత్సరంలో హిమాలయ పర్వత ప్రాంతానికి దాపుగానున్న కపిలవస్తు పగరంలో జన్మించాడు. శాత్యవంశస్తుల అధిపతియైన శుద్ధోధనుడు ఇతని తండ్రి.

గౌతముడు బాల్యంనుండి జిజ్ఞాసాపరుడై ఉండేవాడు. రాజ్య వ్యవహారాలలో ఆసక్తి చూపేవాడు కాదు. ఇతని దృష్టిని మరల్చుటకై శుద్ధోధనుడు అనేక ప్రయత్నాలు చేశాడు. యుక్తవయస్కుడై ప వెంటనే, యశోధర అను రాకుమార్తె విచ్చి వివాహం చేశాడు. ఇవి ఏమీ గౌతముని దృష్టిని మరల్చలేదు. పంసార కూపంలో మంచి ఎంత త్వరగా బైటపడదామా అన్న ఆశ్రుత కలిగింది. పగర సంచారానికి వెళ్ళినట్టే పందర్బంలో, ఒక రోజున ఒక వృద్ధుడు, మరొకరోజున ఒక రోగి, మరొకతూరి ఒక మృతశరీరం, ఆఖరున ఒక సన్యాసి - ఈ పలుగురిని చూచిన మీదట, గౌతమునికి జీవితంపై విరక్తి కలిగిందట. పంసారాన్ని త్యజించి, అడవులలో తపస్సుచేసి యాతమయమైన ఈ వ్రనంచంలోమంచి బైటపడే మార్గాన్ని కనుక్కోవలెనని నిశ్చయించుకున్నాడు. యశోధర వ్రనవించి మగళకువును కన్నడన్న వార్త వివగానే, తన మార్గానికి మరొక బంధనం (రాహులం)

కలిగిందని భయపడ్డాడు. కొద్ది రోజులలోనే సంసారాన్ని వదిలి. అర్థరాత్రివేళ అడవులకు వెళ్ళిపోయాడు. అప్పటికి గోతముని వయస్సు 30.

31 ఏండ్లు వియమ నిష్ఠలతో తనస్సు చేశాడు. అందువల్ల శరీరం కుష్కించుట తప్ప, గోతముని సమస్యలకు పరిష్కారం దొరకలేదు. మనశ్శాంతి లభించలేదు. వియమ నిష్ఠలతో కృశించి, శల్యావశిష్టుడై గోతముడు ఒక చెట్టుక్రింద వడి ఉండగా, సుజాత అను గొల్లెత్తి, గోతముని నోట్లో పాలుపోసి అతనిని బ్రతికింది. సుజాత మాతృ హృదయం, గోతముని మృత్యుముఖంలోనుంచి మాత్రమేగాక, అందుపై త్రోవతీసిన వైరాగ్య మార్గంలోనుంచి కూడా వెనకకు మళ్ళించింది. ఆ తర్వాత ఋద్ధగయలోని ఒక రావిచెట్టు క్రింద కూర్చుని ఆలోచనలో వుండగా, గోతమునికి జ్ఞానోదయమైంది. నాటినుండి గోతముడు ఋద్ధుడైనాడు (అన్ని తెలిసినవాడు). 30 సంవత్సరములవరకు తన సిద్ధాంతాన్ని దేశమంతటా ప్రచారంచేసి, మల్ల దేశంలోని కునినారవద్ద ఒక తోటలో ఋద్ధుడు మరణించాడు.

ఋద్ధుని కాలంవాటికి భారతదేశం గొప్ప సామాజిక పరిణామ దశలో వుంది. వ్యవసాయం, వృత్తివనులు, వ్యాపారం బాగా వృద్ధి చెందినవి.

30 రకాల చేతివృత్తులవారి పేర్లు “దీనుని కాయ” అను జాతక కథలో ఉదహరించబడ్డాయి. వడ్రంగి, కమ్మరి, కుమ్మరిగానుగలవాండ్లు, రథకారులు, ఆయుధాలు చేసేవారు, పకుపాలకులు, అనేక వృత్తులు ఏర్పడ్డాయి. వృత్తులు ఏర్పడటమేగాక, వారి పంఖ్యకూడా పెరిగి, అవృత్తికి చెందిన వారందరూ ఒకే గ్రామంలో నివసించే వద్దతి ఏర్పడ్డది.

(“వద్దకి గామ” జాతకం)

వ్యవసాయం బాగా పెరిగింది. ధర్మి-వగిరి అను గ్రామంలో ఏక నాలుడు అను భూస్వామి 500 అరకలు కట్టి భూమి సాగుచేసేవాడని “సూక్త విపాకం” అనే బౌద్ధ గ్రంథం తెలియజేస్తున్నది. పరిసంచి ప్రధానమైన వంటగా ఏర్పడ్డది.

వ్యాపారవర్గం ప్రబలమైన శక్తిగా ముందుకు రాసాగింది. నగరాలలో గృహపతులు శ్రేష్ఠులు వ్యాపారం సాగించేవారు. వీరు వడ్డీ వ్యాపారం కూడా చేసేవారు.

దేశంలో వివిధ ప్రాంతాలమధ్య భూమార్గాధ్యక్ష విస్తారంగా వ్యాపారం సాగుతుండేది. 500 ఎద్దుల బండ్లను బిడారు అనేవారు. ఈ బిడారులతో వ్యాపారస్తులు దేశ దేశాలు తిరిగి తమ వస్తువులను అమ్మేవారు. ఒక పెరిమీటర్ సదుకులు మోసుకు వెళ్ళేవారు. 700 మంది ప్రయాణీకులను చేరవేసే ఓడలుండేవి. భారతదేశంలో తూర్పుకొననుండి వచ్చే ము కొనకు 500 బిడారులతో వ్యాపారంచేసే ఒక కోటి వ్యయం ఉన్నట్లు “అంగుళవికాయం” అను గ్రంథంలో ప్రస్తావించబడ్డది. గుడ్డలు, దంకపు సామానులు, పట్టు చీరలు, ముండులు, వెండి, బంగారు నగలు ప్రధానమైన వ్యాపార సరుకులు.

మోతానంగా ముందుకు వస్తున్న ఈ వర్గాలకు, పారిక వర్గాలకు ఘర్షణ ప్రారంభమైంది.

ఈ వర్గపోరాటం, నాటి భారతదేశ పరిస్థితులలో అగ్రవర్గాల పెత్తనంపై తిరుగుబాటుగా రూపొందింది. బ్రాహ్మణులలో పైతం ధనికులు, దరిద్రులు అను వ్యత్యాసం తీవ్రరూపం ధరించింది. పురోహితవర్గం పాత ప్రాచిన్యాన్ని కాపాడుకోగలిగినప్పటికీ, అనేకమంది వీర బ్రాహ్మణులు చేతి వృత్తులు, వైద్యం, నౌకరీ, పైనిక వృత్తి, వ్యాపారం, హస్తసాముద్రకం, పశుపోషణ, వ్యవసాయం - మొదలైన వృత్తులను చేపట్టినట్లు “సూక్తవిపాక” మను బౌద్ధగ్రంథంలో వాసిట్ట సూక్తం తెలియజేస్తున్నది.

కాశీ, కోనం, మగధ, వైశాలి అను బలమైన నాలుగు ప్రభుత్వాలు, గంగా—యమునా తీరంలో పరిపాలిస్తూ వుండేవి. వాటి మధ్య విరంకర ఘర్షణలు జరిగేవి. ఈ నాలుగు గాత, అనేక చిన్న రాజ్యాలు. పరస్పర కలహాలలో మునిగి ఉండేవి.

బావినలో నాలుగు రకాలవాడుండేవాడని “విద్యుర నందీత” జాతకంలో వివరించబడ్డది: (1) బావినల నంతానం, లేక బావిన స్త్రీల నంతానం: (2) దబ్బుతో కొనుక్కున్న బావినలు: (3) దొర్లవ్యంగా

బావినలుగా చేయబడ్డవారు; (4) పొట్ట గడవక తమంతట తాము బావినలుగా చేరినవారు.

వర్ణవ్యవస్థ, ఉత్పత్తి శక్తుల అభివృద్ధికి అటంకంగా తయారైంది. బావినల పరిస్థితి హృదయ విచారకంగా వుండేది.

ఈ సామాజిక సమస్యలను బుద్ధుడు గుర్తించాడు. వర్ణ వ్యవస్థను ఖండిస్తూ, అందరూ సమానమేనని బోధించాడు. బావినలను గౌరవంగా చూడవలెనని, సాధ్యమైనంత త్వరలో వారిని బావినత్వంనుండి విముక్తి చేయవలెనని అన్నాడు. వైదిక సిద్ధాంతాలను, యజ్ఞయాగాదుల పేరుతో బ్రాహ్మణులు చేసే వశుహీనను విరసించాడు. వేదాలలో చెప్పిన ప్రతి ముక్క పరమ సత్యమన్న చాందసభావాన్ని త్రోసి వేశాడు.

భారతదేశం బావిన విధానం నుండి అర్థబావిన విధానంలోకి మారే సందిభిం అది. వ్యవసాయం, చేతివృత్తులు, వ్యాపారం—అభివృద్ధికి—పాత వర్ణవ్యవస్థ అటంకంగా పరిణమించింది. పాత వ్యవస్థను పాత సిద్ధాంతాలను, కట్టుబాట్లను ఖండించి, నూతన సమాజ విరూపణానికి పేగుచుక్కగా వనిచేసే ఒక ఉద్యమం, ఒక శక్తి, ఒక నాయకుడు అవసరమైనాడు. సాంఘిక తాత్విక రంగాలకు సంబంధించినంతవరకు, బౌద్ధ మతం, యా చారిత్రక బాధ్యతను నిర్వహించింది.

“లద్దీగ్ ఫ్యూర్ బా” అను గ్రంథంలో ఏలగెయ్యి ఈమాయును యిలా వివరించాడు : “సమాజ చరిత్ర ఒక దశనుండి మరొక దశకు మారే సందియుగాలలో అప్పు డప్పుడు నూతన మతాలు తల యెత్తాయి. క్రైస్తవమతం, ఇస్లాం, బౌద్ధమతం—ఈ మూటికి పై సూత్రం వర్తిస్తుంది.”

(లద్దీగ్ ఫ్యూర్ బా : ఇంగ్లీషు ప్రతి 45-వ పేజీ)

బుద్ధుని పంపుసంస్కార బోధలు, బ్రాహ్మణ వర్ణంపైనే బ్రాహ్మణులపైన ఇతరులకు గల అసంతృప్తికి ఒక రూపం ఇచ్చాయి. బుద్ధుని సమానత్వ బోధన బావినవిధానం మారటానికి అవసరమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించింది. దేవుడు, ఆత్మ మొదలైన భావాలను బౌద్ధమతం నిరసించింది. “కాళ్లకమైవది ఏదీ లేదు ప్రతిదీ మారిపోతూ వుంటుంది.

అకారణంగా ఏదీ జరగదు. ప్రతిదీ కార్య కారణ సంబంధం ద్వారా జరుగుతుంది" అను ఈ సూతన తత్వశాస్త్రం, నాటి వైజ్ఞానిక రంగాన్ని ఆవరించిన సంతెళ్ళను బద్ధలుచేసింది. స్వేచ్ఛాయుత ఆలోచనకు ఇది శంఖదావం. బుద్ధుని తత్వశాస్త్రం బౌతిక వాదం కాకపోయినప్పటికీ, అందులో హేతువాదం, వాస్తవికదృష్టి ఉన్నాయి. జడతత్వక ఆలోచనా పద్ధతిని చేదించి, స్వేచ్ఛాయుత ఆలోచనను ప్రోత్సహించుట కిది ఒక మైనంక మేరకు గణితరంగం, వున్నది.

బానిసలు బుద్ధుని బోధలవల్ల ఎలా ఆకర్షించబడ్డదీ క్రింది గాథల ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు :

కొసరి దేశంలో తూన అనే గ్రామంలో ఒక బ్రాహ్మణ గృహంలో శ్రీ బానిస వుండేది. ఆమె నీళ్ళకు వెళ్ళి వచ్చేటప్పుడు త్రోవలో బుద్ధుని చూసింది. వెంటనే ఆ నీళ్ళ కడవతో బుద్ధుని పాదార్చన చేసి, కొంచెం ఆలస్యంగా ఇంటికి వెళ్ళింది. ఇది తెలిసి, ఆ బ్రాహ్మణ యజమాని, బానిసను కర్రతో మోచి చంపి వేశాడు. (విమానవత్తు గ్రంథం) కొకాంబీలో కుజ్జాకార అను ఒక శ్రీ బానిస, ఏలారి అను మరొక బానిస, బుద్ధుని బోధలు విని, తమ యజమానులారికి కూడా వివిపించారు. వారంతా బౌద్ధ ధర్మాన్ని స్వీకరించారు.

గాయగామ అను గ్రామంలో ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో ఒక బానిస వుండేది ఆమె కూతురు కూడా బానిస. ఆమె చాలా అందమైనది. ఆమె అందాన్ని సహించలేక యజమానులాలైన బ్రాహ్మణ శ్రీ, ఆ బానిస పిల్లను రోజూ అకారణంగా డండించేది. చివరకు బానిస పిల్ల ఆ బాధలు భరించలేక అడవిలోకి వెళ్ళి అశ్వహత్య చేసుకుంది. (విమానవత్తు). ఈ బానిసలందరూ బౌద్ధంవైపు ఆకర్షితులయ్యారు.

వర్ణ వ్యవస్థను బుద్ధుడు ఖండించాడు. జన్మ ప్రధానం కాదని, గుణం మాత్రమే ప్రధానమని, శాము ఆగ్రవర్ణ వు వారమని విప్రపీగులు బ్రాహ్మణులకు తగదని అనేక సందర్భాలలో బోధించాడు. ధనికులు, బీదలు అను వ్యత్యాసాలు ప్రధానమైన మీదట వర్ణభేదాలు వెనకకు

తగ్గక తప్పవని చెప్పతూ ఒక బ్రాహ్మణుని వ్రళ్ళకు సమాధానంగా బుద్ధుడు ఇలా అన్నాడు:

“ధవికుడైన క్షత్రియుడు, వైశ్యుడు, శూద్రుడు కోరివదో బ్రాహ్మణుడు వారివద్ద నొకరి చేయునుగదా : ఇచ్చోములాడి దబ్బు సంపాదించును గదా : అట్టివో బ్రాహ్మణుల ఆధిక్యక ఏమి :”

మరొక సందర్భంలో బ్రాహ్మణులను అతి కఠినంగా విమర్శిస్తూ బుద్ధుడు ఇలా అన్నాడు:

“పూర్వం బ్రాహ్మణులు సాయంకాల భోజనం కొరకు సాయం కాలమునను, ఉదయ భోజనము కొరకు ఉదయమునను అనగా ఒక పూటకు మాత్రమే వెదుకు చుండెడివారు. కాని ఈ కాలమున బ్రాహ్మణులు తృప్తిరక పొట్టవిండా తిని ఇంకను శేషమును ఇంటికి తీసుకు పోతున్నారు. ఓ భిక్షులారా ! కుక్కలు సాయంకాలం భోజనమునకు పొయ్యంకాలమునను, ఉదయం భోజనమునకు ఉదయమునను తిరుగు చున్నవి. ఇది నేడు కుక్కలలో కనబడుతున్న ప్రాచీన బ్రాహ్మణ ధర్మం.”

(అంగుత్తర విచాయము.)

ఒక రోజున బుద్ధుని ముఖ్యశిష్యుడైన అనందుడు శ్రావస్తీలో భిక్షులవై దయలు దేరాడు. శ్రావస్తీలో ఆతనికి దాహమెంది. ఒక బావి వద్ద ప్రకృతి అను ఒక మాల బాలిక వీరుతోడుతున్నది. అనందుడు వెళ్ళి ఆమెను మంచి నీరు అడిగాడు. “అయ్యా. నేను మాలదాన్ని. మీకు నీరు ఎలాపోయగలను.” అని ఆమె అనగా, “నేను నీ కులమేది అని అడగలేదు. మంచి నీరు మాత్రం యిమ్ముంటేని” అని అనంతుడు సమాధాన మిచ్చాడు. తనను అంత గౌరవంగా పిలిచిన అనందుని మాటలకు ఎంతో సంతోషించి, అతనికి నీరుపోసి, వెంటనే జేతవనంలోని బుద్ధుని వద్దకు వెళ్ళి ఆమె బోధ విజ్ఞుడిగా మారిపోయింది.

ఈ వార్తను విని శ్రావస్తీ నగర బ్రాహ్మణులు కోసం రాజైన వ్రహ్మదత్తుకు పెర్యాదుచేసి, బుద్ధుడు వద్ద వ్యవస్థను ధ్వంసం చేస్తున్నాడని ఆరోపించాడు. వ్రహ్మదత్తు బుద్ధుని వద్దకు వెళ్ళి “మాల స్త్రీని నీవు ఎలా ఆరామంలోకి రానిచ్చా”వని ప్రశ్నించాడు. బుద్ధుడు వర్త భేదాలను

విమర్శిస్తూ ప్రసంగించి, ప్రసేవజిత్తును శాంత పరిచాడు. ప్రసేవజిత్తు బౌద్ధ అభిమాని అయినాడు.

జీవితంపట్ల విరక్తిచెంది ఆత్మశాంతి కొరకు పరివ్రాజకులుగా మారిపోయిన అనేకులు బుద్ధుని శిష్యులుగా చేరారు. వీరంతా బ్రాహ్మణులు. పూర్వం బుద్ధునితోపాటు అయిదుగురు పరివ్రాజకులు 5 ఏండ్లు తపస్సు చేశారు. తర్వాత తపస్సు చాలించిన బుద్ధునిపట్ల గౌరవం పెరిగింది కాశీ వెళ్ళిపోయినారు. బుద్ధుడు మొట్టమొదట ఆ అయిదుగురిని కలుసుకొని తన నూతన సిద్ధాంతాన్ని వివరించి వారిని తన శిష్యులుగా చేసుకున్నాడు. ఈ ప్రథమ ప్రపంగాన్ని ధర్మ చక్ర ప్రవర్తన అని పిలుస్తారు. వీరు బుద్ధుని ప్రథమ శిష్యులు.

పీరికి బుద్ధుడు చేసిన బోధన ఇది: ఆత్మ, పరమాత్మ, పునర్జన్మ మొదలైన అంతులేని సమన్యలను వర్షిస్తూ జీవితం వృథా చేయవద్దు. మీ చిత్తసంక్షోభానికి మూలం ప్రపంచమంతా ఆవరించిన దుఃఖం. ఈ దుఃఖానికి కారణం కోరిక. కోరికను జయించుటకు ఎవిమిది పీఠిసూత్రాలను అవలంబించాలి. ఈ మార్గాన్ని అవలంబిస్తే మీకు ఈ జన్మలోనే శాశ్వత మనశ్శాంతి - నిర్వాణము లభిస్తుంది.

ఈ ఎవిమిది పీఠిసూత్రాలను అష్టాంగ మార్గము అంటారు. సరియైన ఆరోచన, వాక్కు, ఆదరణ, న్యాయబద్ధమైన జీవనం, ఇతరులకు హాని కలుగకుండా జీవించటం మొదలైన యీ నైతిక సూత్రాలు ఆ పరివ్రాజకులను ఆకర్షించినవి.

వియమబద్ధ జీవనం, క్రమశిక్షణ, ప్రజాసేవ ఆశ్శాస్త్రానికి మార్గమని ఒప్పించుటలో బుద్ధుడు కృతకృత్యుడై నాడు. నాటి మేధావి వర్గానికి బుద్ధుని సందేశం ఇది.

ఐదవ అధ్యాయం

బౌద్ధం లో గతి తర్కం

త్రత్యశాస్త్ర పరిణామంలో ఒక నిర్దిష్టమైన చారిత్రక దశలో, జడాత్మకదృష్టి తలెత్తింది. అదేవిధంగా మరొక నిర్దిష్టమైన చారిత్రక దశలో గతితర్కానికి దృష్టి ఆవిర్భవించింది. భారతదేశంలో కూడా యిలాగే జరిగింది. క్రీ. పూ. 1000 నుండి ప్రారంభమైన ఉపనిషత్తుల రచనలో భారతీయ జడాత్మక దృష్టి రూపొందిందని చెప్పవచ్చు.

జడాత్మకదృష్టి అంటే ఏమిటి? స్థితి, గతి. ఈ రెంటిలో స్థితి ప్రాథమికం, వైరుధ్యం-ఏకత్వం యీ రెంటిలో ఏకత్వం ప్రాథమికమని జడాత్మక దృష్టి తెలియజేస్తుంది. పరిసరాలనుండి ఘటనలను పేరు చేసి పరిశీలించవచ్చుదే సస్తుసారం బోధపడుతుందనీ, ఒక ఘటనకు మరొక ఘటనకు మధ్య అభేద్యమైన అడ్డుగోడ యిన్నాయని కూడా జడాత్మకదృష్టి తెలియజేస్తుంది.

ఉపనిషత్తులలో ఇట్టి దృష్టి రూపొందటానికి కారణమేమిటి? అంతకు ముందు భారతదేశంలో తత్వశాస్త్రం మతం పెనవేసుకుని ఉండేది. వైదిక వాఙ్మయం విచిత్ర నాటి ప్రజల మత విశ్వాసాలు, నమ్మకాలు, ఆనంద ఆపేకాలు కిర్యకాండ - బహుముఖాలుగా వ్యక్తం

చేయబడ్డాయి. ఈ భావోద్దేశాల మధ్య, సందేహం, ఆలోచన. జిజ్ఞాస. కర్కం - అక్కడక్కడ మెరుపులాగా మాత్రమే ద్యోతక మయ్యేది.

భూగర్భంనుండి ముడి ఇనుమును క్రవ్వి, మూల ఖనిజాన్ని ఉప ఖనిజాలనుండి వేరుచేసి, దానికి సానపెట్టి సగిషి చేయటం ఎలా అవస రమో, అలాగే వైదిక వాఙ్మయంలో చెల్లాచెదురుగాఉన్న తాత్విక భావాలను క్రోడీకరించి, వరీకరణచేసి, వానిలో మూలపదార్థమేదో తెలుసు కోటానికి ఉపనిషత్కారులు కృషిచేయవలసి వచ్చింది. ఈ కృషి జర గకపోతే, భారతీయ తత్వశాస్త్రం ఒక ప్రత్యేక విజ్ఞాపకాస్త్రంగా అభి వృద్ధి అయ్యేదే కాదు. ఈ సరిశీలనాక్రమంలోనే జడాత్మకదృష్టి తల ఎత్తింది.

ప్రకృతిలోని ప్రతి సస్తువును దేవతగా పూజించే దోరణిపై విరసనగా, ఈ దేవత లండరికి మూలమైన ఆదికక్తి ఏదీ అనేప్రశ్న ఉదయించింది. ఈ ఆదికక్తి పగుణమా? నిరుణమా? సాకారమా, నిరా కారమా? అను జిజ్ఞాస తల యెత్తింది. ఆలోచనాక్రమం ఇలా సాగి. ప్రగతిశీలమైన ప్రకృతికంతకూ మూలం, ఆద్యంత రహితమైన మార్పు లేని, చలనంలేని, శాశ్వత పరబ్రహ్మ అనీ, ఆ పరబ్రహ్మ జ్యోతి శ్శక్తిమే జీవాత్మ అనీ ఒకభావం ఏర్పడ్డది. ఉపనిషత్తులలోని భావవాద తత్వశాస్త్రాన్ని కంతా మూలం యీ భావం.

అంతకుపూర్వం వున్న బహు దేవతా దోరణిని ప్రకృతి శక్తుల ఉపాసనను, కర్మ ప్రధానమైన మతాచారాలను తోసిపుచ్చేందుకు తోడ్ప డ్డది. అది తాత్విక పురోగతిలో ఒక ముందంజ

కాగా ఈ క్రమంలో ప్రపంచ వాస్తవికతను ఈ దోరణి త్రోసి పుచ్చింది.

ఆలోచనా పద్ధతిలో ముందడుగు, తాత్విక వ్యవస్థలో నెవకడుగు- ఈ రెండూ పెనపేసుకుని ఉపనిషత్తులలో భావవాదం ఏర్పడ్డది.

ప్రపంచ మంతటా తాత్విక పురోగతి ఇట్టి వంకర టింకర మార్గాన, విరోధ వెరుధ్వ సూత్ర ప్రకారంగా సాగటం మనము గమనించగలం.

గతితార్కిక పద్ధతి

జాతత్వక దృష్టికంటె భిన్నమైనది, ఉన్నతమైనది గతితార్కిక దృష్టి.

పరిసరాలనుండి ఘటనలను పేరుచేసి పరిశీలించటం సరియైన పద్ధతి కాదు. అసలు ఘటన లనేవి విశ్చలమైనవీ, మార్పులేనివీ కావు. ఎడతెగని చలనం. నిరంతర ప్రవాహం ఘటనలలోని సారాంశం. స్థితి, గతి; యీ రెంటిలో గతి ప్రాథమికం. ఘటనలలోగల అంతరంగిక వైరుధ్యాలు గతికి మూలం. ఒక ఘటనకు, మరొక ఘటనకు మధ్య అభేద్యమైన అడ్డుగోడలేవీ లేవు. ప్రకృతిలోని ఘటనా పరంపర అన్యోన్య సంబంధంగల గొలుసువంటిది. ప్రకృతిని ప్రకృతి పరిణామాన్ని ఈ దృష్టితో పరిశీలించినపుడే, మనకు సమగ్రమైన సమ్యక్ దృష్టి ఏర్పడుతుంది.

ఇట్టి సమ్యక్ దృష్టిని, గతితార్కిక ధోరణిని భారతదేశంలో మొట్ట మొదట ప్రతిపాదించిన తత్వవేత్త గౌతమ బుద్ధుడు.

గౌతమ బుద్ధుని జీవితాన్ని గురించి సమగ్రంగా పరిశోధించిన ఓల్డెన్ బర్గు అను రిష్యన్ తత్వవేత్త ఇలా అన్నారు : 'దృశ్య మాన ప్రపంచంలోని గతికంతా స్థితి మూలమని ఉపనిషత్తులు భావించాయి. అందుకు విరుద్ధంగా బుద్ధుడు, స్థితికంతా గతి మూలకమని తెలియజేశాడు' (బుద్ధుని జీవితం, 225 పేజీ.)

వారణాసి సమీపంలోని సారనాథ్ వద్ద మృగాదావంలో గౌతముడు మొట్టమొదటిసారిగా, తప నూతనసిద్ధాంతాన్ని ప్రవచించాడు. ఈ ప్రసంగాన్ని "ధర్మవక్త్ర ప్రవర్తన" అని వ్యవహస్తున్నారు. ఆ ప్రసంగంలో గౌతముడు ఇలా అన్నారు :

'ప్రపంచానికి అది, అంతం-ఏవి అనే పశువ్యను పక్కకు పెట్టండి. ఈ సమస్యలు విరువయోగమైనవి. పరిష్కరించ సాధ్యం కానివి (అవ్యక్తాని). నేను మీకు ధర్మాన్ని ఉపదేశిస్తున్నాను. అశిలలా పిర్మద్దది కాబట్టి, యిది యిలా ఉద్భవిస్తున్నది. అది లేకపోతే, ఇది లేదు. అది అగిపోతే యిదీ అగిపోతుంది. ఇదే ధర్మం. ఈ

ధర్మాన్ని ఆమోదించిన ప్రతి ఒక్కడూ ప్రతీత్య సముత్పాదనాదాన్ని ఆమోదించినట్లే.’

అది, యిది - కార్యం, కారణం ఈ రెంటికీ గల గతితార్కిక సంబంధం, జగత్పరిణామాని కంతా మూలం. ప్రతి పనికి ఒక కారణం ఉంటుంది; అకారణంగా ఏదీ ఏర్పడదు. ప్రతి కార్యం తిరిగి కారణంగా మారుతుంది. ఈ రెంటికీ మధ్య అడ్డుగోడలు లేవు. ఇదే భావాన్ని, గోతముడు ధర్మసత్యంలో యిలా వివరించారు :

“ఓ ఖడ్గవులారా! జీవించేది ప్రతిదీ మరణిస్తుందని తెలుసు కోండి. ప్రతిదానికి ఒక కారణం ఉంది. కారణం నశించగానే, కార్యం కూడా నశిస్తుంది. పైకి స్థిరంగా కనబడే పదార్థాలన్నీ విశానికి అస్థిరము లైనవే. అవన్నీ నశించేవే. అత్యున్నతస్థాయి పండుకున్న ప్రతిదీ పతనం చెందవలసిందే. మొదలు ఉంటే చివరకూడా ఉంటుంది. ఐక్యత ఉన్నచోట ఏడబాటుకూడా ఉంటుంది. ప్రాణం ఉన్నచోట మృత్యువు కూడా ఉంటుంది.”

ప్రపంచంలో ప్రతిదీ వైరుచ్యాలతో కూడుకుని ఉన్నదన్న సత్యమే, పై ఉపదేశాలలో తిరిగి తిరిగి ప్రతిధ్వనిస్తున్నది. గోతముడు వాడిన ‘ధర్మం’ అను మాట ఏ అర్థంలో వాడబడిందో కూడా తెలుసు కోవాలి.

బౌద్ధ తత్వశాస్త్రంలో వస్తువు, ధర్మం అను రెండు మాటలు తరచు కనబడతాయి ప్రవాహ సదృశమైన జగత్పరిణామసూత్రమే ధర్మం. ఆ అర్థంలోనే, గోతముడు, తప తాత్విక చర్చలన్నిటిలోను ఆ మాటను ఉపయోగించాడు.

అంతకు పూర్వమున్న కార్యకారణ వాదానికి, ఏదామొక ప్రతిపా దించిన ప్రతీత్య సముత్పాదనాదానికి గల వ్యత్యాసాన్ని వివరిస్తూ, మహా పండిట్ రాహుల్ జీ ఇలా అంటున్నారు:

‘అణువులు లేక పదార్థం, మార్పులేని మూలవస్తువులు అవి భావించేవారు. ఆ వస్తువుల సంయోగ వియోగాలద్వారా సృష్టి జరుగు తుందంటారు. కాని బౌద్ధతత్వశాస్త్రం, అట్టి మార్పులేని మూలపదార్థాలను

అమోదించదు. ప్రపంచంలో వస్తువు లనేవి లేనే లేవు. ప్రతిదీ ధర్మమే. పరిణామక్రమమే.'

కార్య కారణ సంబంధాలలో ఒకదానినుండి మరొకదానికి అందించబడే మూలవస్తు వేమీ లేవు. కారణం నశించగానే, కార్యం నశిస్తుంది. కార్యం మరొక కారణంగా రూపొందుతుంది విచిత్ర చలనం జగత్తుకు మూలం. ఈ భావం ప్రతీత్య సముత్పాద వాదానికి కీలకం,

కారణ సముదాయం

గౌతమునికి పూర్వమున్న కార్య కారణవాదం యాంత్రికమైనది. బౌద్ధంలోని ప్రతీత్యసముత్పాదవాదం, గతితార్కికమైనది.

ఒకే కారణంనుండి అనేక ఫలితాలు ఏర్పడవచ్చునని ఉపనిషత్తులలోని భావవాదం తెలియజేస్తుంది. పరమాత్మ ఒక్కడే. అతనిలోనుండి చరాచర ప్రపంచం ఉద్భవిస్తున్నది ఇదేవిధంగా చార్వాకలు, వగార్థం ఒక్కటేననీ, అందులోనుండి ప్రపంచం అంతా ఆవిర్భవిస్తుందనీ అన్నారు.

గౌతము డీ దోరణిని తిరస్కరించాడు. ఒకే కారణం కార్యాలన్నిటిని కలిగించలేదు. అనేక కారణాలు కలిసేగాని ఒక ఫలితం కలగదు. ఈ కారణాలలో ఏ ఒక్కటి లేకపోయినా ఫలితం కలగదు.

క్రీ. పూ. 200 ప్రాంతంలో పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రాల్లోని పరిపాలించిన మినాండర్లకు బౌద్ధగురువైన నాగపేనుడు, పై సూత్రాన్నీ ఇలా వివరించాడు: 'అనేకమైన భాగాలు, చక్రాలు, ఆసవము, గుర్రాలు, సారథి మొదలైనవన్నీ ఉంచే రథం ఏర్పడుతున్నది. అలాగే 32 రకాలైన భౌతిక వస్తువులు, పంచభూతాలు కలిసి మానవాకారం ఏర్పడివచ్చుడే నేను 'నాగపేనుడి'ని ఔతున్నాను. కారణ సముదాయం వలననే ఫలితం కలుగుతున్నది. (మిళింద పస్సా).

కార్య కారణాలకు భిన్నత్వం, ఏకత్వం రెండూ ఉన్నవి. పనితానుక్రమంలో ఎప్పుడూ కొత్త విషయా లుద్భవిస్తూంటాయి. పాతరి కొన్ని కొవసాగుతూ వుంటాయి.

క్రీ. పూ. 400 లో జీవించిన బౌద్ధ తాత్వికుడు బుద్ధ మోషుడు ఈ క్రింది ఉదాహరణ విచ్చాడు:

“తీయని పాలలోనుండి పుల్లని పెరుగు ఏర్పడుతున్నది. కార్య కారణాల మధ్య పూర్తి ఏకత్వమున్నది. లేక పూర్తి బిన్నత్వమున్నది ఇది సాధ్యంకాదు కదా.”

పాత కొత్తల కలయిక పరిణామ స్వభావం.

ఈ భావాన్ని నాగసేనుడు మిశ్రితవస్థలోని ఈ క్రింది సంభాషణలో వివరించాడు:

రాజు: నాగసేనా! జన్మించిన వ్యక్తి యథాకథంగా ఉంటాడా, మారిపోతూ ఉంటాడా ?

నాగ సేనుడు: యథాకథంగానూ ఉండడు; పూర్తిగా మారిపోనూ పోడు.

రాజు: ఒక ఉదాహరణ యివ్వగలవా ?

నాగసేనుడు : ఓ రాజా. నీవు ఒకప్పుడు శిశువుగా ఉండేవాడవు. చిన్న ఆకారంలో మృదువుగా ఉంటూ క్రిందవడి దొర్లుతూ అడుగునే వాడివి. ఇప్పుడునీవు పెరిగి పెద్దవాడవై నావు నీవు, ఆ శిశువు ఒకరా, వేరేదా ?

రాజు : ఆ శిశువు వేరు, నేను వేరు.

నాగసేనుడు: ఆ శిశువు, నీవు పేరెవటయితే, కల్లి, తండ్రీ, గురువు, ఎవరూ లేకుండానే నీ వింతవాడవై నావా? ప్రతిరోజూ మనలో కొత్తదనం ప్రవేశిస్తుంది. అయితే యిది పూర్తి కొత్తదనం కాదు. విరంతర పరిణామం, తెగగొట్టడానికి వీలులేని క్రమవద్ధతి ఈ రెండూ కలిసేవున్నాయి.

ఉదయం నుంచి రాత్రివరకూ మండుతూ ఉండే కొప్పున తిరిగి ఉదాహరణగా యిచ్చి, నాగసేనుడు ఇలా అంటున్నాడు. “ఓ రాజా! మఱివం నముదాయం గొలుమవలె బంధించబడివుంది. ఒక్క కొత్త మఱివ విరంతరం అవిర్భవిస్తూ వుంటుంది. ఒక మఱివ నశిస్తూ, కాలగర్భంలో కలిసిపోతూ వుంటుంది. అద్యంతాలు లేకుండా యీ పరిణామం పొగుతున్నా ఉంటుంది.”

సర్వం దుఃఖం దుఃఖం

ఈ మార్పు కంతకీ కారణ మేమిటి? ఘటనలలోని అంతరంగిక వైరుధ్యాలే మార్పుకు కారణమన్న గతితార్కిక సూత్రాన్ని గౌతముడు ప్రతిపాదించాడా :

“సర్వం దుఃఖం, దుఃఖం,
సర్వం కష్టం, కష్టం,
సర్వం క్షణికం, క్షణికం”

అను వాక్యాలను గౌతముడు తరచు వాడాడు. బౌద్ధ ధర్మ మూల సూత్రాలుగా కూడా యివి పరిగణింపబడుతున్నాయి.

దుఃఖం అను మాట శోకం, విచారం అను లౌకికార్థంలో కాక, వైరుధ్యం, ఘర్షణ అను తాత్విక భావంలో గౌతముడు ప్రయోగించాడు. ఏమంటే శోకం, వినులం అనే భావం ‘కష్టం, కష్టం’ అను మాటలతో ఉండనే ఉంది.

గౌతముడు ఉపదేశించిన నాలుగు “ఆర్య” సూత్రాలు (ఉదాత్త మైన సూత్రాలు) ఇవి:

1. జీవితమంతా దుఃఖమయం.
2. ఈ దుఃఖానికి కారణమున్నది.
3. ఈ దుఃఖాన్ని నిరోధించవచ్చు.
4. దుఃఖ విరోధ మార్గాన్ని, అనగా అష్టాంగ మార్గాన్ని అనుసరించాలి.

‘దుఃఖం’ అను మాటను వ్యక్తివరంగాను, సమాజం వరంగాను గౌతముడు వ్యాఖ్యానించాడు. పుటుక, చావు, వ్యాధి, తృప్త—మొదలగు సవి వ్యక్తిగత దుఃఖానికి కారణాలు. సమాజంలోని వ్యత్యాసాలను రాజా—ప్రజ, ధనికుడు—పేద, అగ్రవర్ణస్థుడు—హీనవర్ణస్థుడు మొదలైనవి సామాజిక దుఃఖానికి కారణాలు. ఈ రెండే కాక ప్రకృతిలో, దృగ్విషయా లన్నిటిలోనూ విరుద్ధ శక్తుల కలయిక ఉన్నది. అదికూడా దుఃఖమే.

1958 నవంబరులో ఢిల్లీలో జరిగిన బౌద్ధసంగీతిలో సహా ప్రతి
విధి, ప్రముఖ బౌద్ధ తత్వవేత్తలయిన జి. కె. మల్లాం శేఖర యలా
అన్నారు :

“ఈ వైరుధ్యాన్నే బుద్ధుడు దుఃఖం అని అన్నాడు. ఇది విశ్వ
వ్యాపకం.”

రెండువేల అయిదు వందల సంవత్సరాలనాడు జన్మించిన గౌత
ముడు, తాత్విక రంగంలో ఇట్టి ప్రగతిశీల దృక్పథాన్ని ప్రవేశపెట్టడం
విజంగా ప్రశంసనీయం. ఆధునిక యుగంలోని గతితార్కిక పరిణామ
గౌతముని కాలంనాటికి ఏర్పడలేదు. అలా ఏర్పడాలని ఆశం
చడం కూడా పొరపాటు. సామాజిక పరిస్థితులను, శాస్త్రీయ విజ్ఞానాన్ని
తత్వశాస్త్రం అధిగమించలేదు. కొంతవరకు మాత్రమే భవిష్యత్తులోకి
కొంగిచూడ గలదు.

దేవుడు, ఆత్మ

గతితార్కిక దృక్పథంతోనే దేవుడు, ఆత్మవంటివైన సమన్యలకు
కూడ గౌతముడు, సమాధానం యిచ్చాడు.

దేవు డున్నాడా, లేదా ? ఉంటే ఎక్కడ, ఎందుకున్నాడు ?
మొదలైన వమన్యలు అనాడు పేరావులను వేధిస్తూ ఉండేవి. ఈ వమ
న్యలను పరిష్కరించేందుకై కొందరు సన్యసించి, హయోగాదులను
అనుసరించేవారు. వీరు శ్రమజకులు. ఇట్టి వారానాడు వేల సంఖ్యలో
ఉన్నట్లు చరిత్రవల్ల తెలుస్తున్నది. మరికొందరు వైదిక కర్మ కాండను
అంధప్రాయంగా అనుసరిస్తుండేవారు. మరికొందరు ఉపనిషత్తులలోని
ఆత్మవాదాన్ని చిలుకవలుకలవలె ఉచ్చరించేవారు. ఈ దోరణు లన్ని
టిపై తిరుగుబాటుగా, చార్వాక దోరణికి చెందిన భౌతికవాదులు దేవుని,
ఆత్మను, కర్మకాండను, మూఢాచారాలను విరసిస్తూ ప్రచారం చేసేవారు.
మహావీరుని కై వసుకం కూడా ఇదే కాలంలో ఏర్పడ్డది.

ఇన్ని విభిన్న దోరణుల మధ్య పురణ జరుగుతున్నకాలంలో
గౌతముడు తన ప్రచారం ప్రారంభించాడు. దేవుడున్నాడా, లేదా అన్న
విరుద్ధక ప్రశ్ననుండి ప్రజల దృష్టిని మళ్ళించి, సమాజంలోని దుఃఖం,

దుఃఖ వివారణోపాయం వైపు కేంద్రీకరించడం విద్వాద్ధుడు తన ప్రథమ కర్తవ్యంగా భావించాడు.

గౌతముడు ఒక సందర్భంలో యిలా అన్నాడు :

“కొంతమంది ఆచార్యులు ఇంద్రుణ్ణి, వరుణుణ్ణి, ప్రజాపతిని పేరు పెట్టి పిలిచి ప్రార్థిస్తారు. ఒక నదిని దాటదలచుకొన్న వ్యక్తి, యివతలి ఒడ్డున నిలబడి అవతలి తీరాన్ని వినకలికి రమ్మని ప్రార్థిస్తే వస్తుందా ? అప్పుడా మానవుడు ఏం చేస్తాడు ? ఒక తెప్ప కొయ్యను సంపాదించి, దాని ఆధారంతో సర్వశక్తులూ కేంద్రీకరించి నదిని దాటుకుంటూ వెళ్తాడు.”

మరొక సందర్భంలో మాయకృష్ణ పుత్రుడను భిక్షువుతో చర్చిస్తూ, గౌతముడిలా అన్నాడు : “ఒకని శరీరమునందు విషలిప్తమైన బాణము గుచ్చుకొన్న దమకొనుము. అప్పుడు వైద్యుడు, “ఈ బాణము వేసిన దెవడు ? అతడు కూడ్రుడా, బ్రాహ్మణుడా? నల్లనివాడా, ఎర్రనివాడా ? వాని ధనువెట్టిది ; అల్లెకా డెట్టిది ; అను ప్రశ్నలతో కాలం గడుపుతాడమకొనుము. ఓ మాయకృష్ణపుత్రా, అట్టి వైద్యునితో రోగికి ఏమి ప్రయోజనం : అట్లే ఆత్మ శాశ్వతమా, కాదా : దేవుడున్నాడా, లేదా : అను ప్రశ్నలు తేలువరకు నేను బ్రహ్మచర్యము స్వీకరించను అని ఒకడను ననుకొందము. అందువలన ప్రయోజన మేమి ? దుఃఖం దుఃఖకారణం. దుఃఖనిరోధం, దుఃఖనిరోధమార్గం - ఈ మార్గాన్ని చేబట్టవలెను.”

‘దేవుని’ సమస్యకు గౌతముడు చాలా స్వల్ప ప్రాధాన్యత విచ్చి నట్లు పై ఉల్లేఖనలద్వారా స్పష్టం కాగలదు.

అయితే దీని ఆర్థం? బుద్ధుడు ఆ సమస్యకు సమాధానం చెప్ప లేదనికాదు. సమాధానం యిచ్చాడు. గతికార్మిక దృష్టిని వర్తింపజేసి, ‘దేవుని’ అస్తిత్వాన్ని నిరాకరించాడు.

అనాధ పిండకునితో చర్చిస్తూ గౌతముడిలా అన్నాడు.

“మనకు తెలిసినవాటి కన్నీటికి, ఏ సంబంధం లేకుండా పర బ్రహ్మఉన్నాడు అని చెప్పినట్లయితే, అతని ఉనికిని హేతువాదంద్వారా నిరూపించలేము. జగత్తు అంతా పరస్పరాధారమైనది. ఇందుకు భిన్న

మైనది ఏ ఒక్కటి లేదు. ఉండబోదు. వరబ్రహ్మమునకు ఏ లక్షణాలూ ఉండకూడదు. కాని వాస్తవ మేమంటే, ప్రతివస్తువూ ఏదో ఒక లక్షణాన్ని కలిగి ఉంది. కనుక సృష్టికి కారణమని చెప్పబడే 'వరబ్రహ్మ' లేదు! ... ఈశ్వరుడే సృష్టి కర్త అయితే, ఇచ్చాపూర్వకంగానో అవిచ్ఛాపూర్వకంగానో సృష్టిని సాగిస్తూ ఉండాలి. ఇచ్చాపూర్వకంగా చేస్తుంటే, ఆయన పరిపూర్ణుడు కాదు. లోపపూర్తికే గదా ఇచ్చ ఉద్దేశించబడ్డది అవిచ్ఛాపూర్వకంగా సాగిస్తే, అతడు ఉన్మాదిగానో, పని బాదుడుగానో ఉండాలి." బద్ధ చరిత్ర

ప్రతిదీ నశిస్తుంది: ఏదీ శాశ్వతం కాదు అనుసూత్రాన్ని అనుసరించి బద్ధుడు 'ఆత్మ'ను నిరాకరించాడు. మానవ శరీరం నశించిన చిమ్మట కూడా, ఆత్మ శాశ్వతంగా ఉండగలదనటం హేతువాదానికి విరుద్ధమని ఖండించాడు.

బౌద్ధమత కాఖిలన్నీ 'అనాత్మవాద కాఖిలు'. 'ఆత్మ' నిరాకరణకు బౌద్ధంలో విశేష ప్రాధాన్యత ఉన్నది.

జడాత్మక దృష్టికి పరాకాష్ట ఆత్మభావం. ప్రపంచంలో జరిగే మార్పులన్నీ తాత్కాలికమైనవి. పైపైవి. వీటన్నింటికీ అతీతమైన, మార్పులేని శాశ్వత పదార్థం ఆత్మ. ఆత్మ శరీరంలో ఉన్నప్పుడే ప్రాణం ఏర్పడుతుంది. ముఖదుఃఖాలు, పాప పుణ్యాలు శరీరావికేగావి, ఆత్మకగావు. ఈ ఆత్మవాదం తార్కికదృష్ట్యా లోపభూయిష్టమైనదే కాక, నైతిక, సాంఘిక దృష్ట్యా కూడా అనాదు తీవ్ర దుష్ఫలికాలను కలిగించింది.

పాప పుణ్యాలు శరీరానికి మాత్రమేగానీ, ఆత్మకు కావు. కనుక ప్రవర్తనలో నీతి, అనినీతి అను విషయమై పట్టుడల అక్కరలేదు. భోగ విలాసాలను సమర్థించేందుకు ఈ వాదం ఒక సాకుగా ఉపయోగపడేది.

"ఆత్మ" అంటే నేను: అహం. సమాజంతో నవి ఏమంది : నేను నా సుఖదుఃఖాల విషయం చూసుకుంటే చాలు. సమాజం కంటే "నేను" అధికమిది. నాలోకూడా 'శరీరం' కంటే ఆత్మ ముఖ్యం.

వ్యక్తిగత అహంకారం పెచ్చరిల్లి సామాజికదృష్టి లోపించేందుకు బుద్ధవికారంలో ఈ దోరణి, తోవతీసింది.

కనుకనే గొతముడు అత్మవాదాన్ని అతి కఠినంగా ఖండించాడు. బౌద్ధకాలం విస్తరించిన 'అత్మవాది' అను మాట ఒక దూషణగా కూడా వ్యవహరించ బడ్డది.

వ్యక్తివి, సమాజానికి అవినాశావ సంబంధ ముంది. ఇతరులకు కష్టం కలిగించకుండా, పై పెచ్చు ఉపయోగపడేటట్లు వ్యక్తి జీవించడమే ఆష్టాంగ మార్గ మూలసూత్రం. సామాజిక దృక్పథం, వినయం, బౌద్ధానికి ప్రాణసమానములు. వ్యక్తిగత అహంకారం, భోగలాలసతో బద్ధశత్రువులు.

బౌద్ధంలో అనాత్మవాదానికి గల ప్రాధాన్యతను వివరిస్తూ శ్రీ మల్లాం శేఖర ఇలా అంటున్నారు :

“అనాత్మవాదాన్ని గురించిన బుద్ధునిబోధ ప్రపంచంలోని ఏ మత కాల్పిక సిద్ధాంతాలలోనూ లేవి విశిష్టంక్షణం అని చెప్పవచ్చు. శరీరం నశించిన పిమ్మట కూడా 'అత్మ' జీవిస్తుందిని చెప్పే వాదనను విరాకరించడం మాత్రమే కాదు. ఇక్కడ గమనించవలసింది. మానవ చరిత్రలో విరళతరం ఘర్షణలకు, వైరుధ్యాలకు తోవతీస్తున్న వ్యక్తి దురహంకారాన్ని బుద్ధుడు విరసించాడు.”

స మ కా లి క థో ర ణు లు

మార్పు ఆపిరమవి, స్థితి కాళ్వతమవి బోధించే బావవాద జడాత్మక దృష్టి, సాంఘిక వ్యత్యాసాలను, దౌర్జన్యాలను సమర్థించేందుకు, వానిని సహించమని ప్రణలకు చెప్పేందుకు ఉపయోగపడ్డది. వర్తవ్యవస్థ, రాచరికం. సాంఘిక వ్యత్యాసాలు అనాదిగా వున్నాయి. ఇప్పుడు పోవాలన్నా పోవు. పోయినట్లు కవపడ్డా. తిరిగి అనే మరో రూపంలో ప్రత్యక్షమౌతాయి. కవక సమాజ వ్యవస్థను మార్చటానికి యత్నించటం విరర్థకం. ఈ బాహ్య ప్రపంచమంతా ఆకాళ్వతం, అత్మ మాత్రమే కాళ్వతం. అత్మజ్ఞానాన్ని పొందటానికి మావవుడు కృషి చేయాలి. జగి జడాత్మక బావవాదం యొక్క సాంఘిక పార్శ్వం.

బౌద్ధికవాద ధోరణులలో కూడా ఈ జరాత్మక దృష్టి ఉండేది. చార్వాక మతస్తుడైన పూర్వకాశ్యపుని ఈ క్రింది బోధ అందుకు తార్కాణం :

“ఒక దేమిదేసినను, చేయించినను పాపం లేదు. హత్య, దోపిడీ, దొంగతనం, వ్యతిచారిం, అసత్య భాషణం - వీవీవలన కూడా పాపం లేదు. దానధర్మాలు, యజ్ఞయాగాదులవలన పుణ్యమూ రాదు” ఈ ధోరణి పేరు అక్రియా వాదం.

— మక్కలి గోతాలుని “వియతివాదం”

“స్వతః సామర్థ్యముతో ఏ వనీ కాదు. ప్రాణులు, సర్వభూతములు అన్నియు దుర్బలములు, నిర్జీవ్యములు. ఇవి వియతి లేక స్వభావంచే పరిణతము లగును. ఈ సంసారమున ముఖ దుఃఖములు పరిమిత ప్రమాణములలో ఉన్నవి. ఈ ప్రమాణం ముందే విస్తీర్ణం.” మానవుడు “వియతి” అనబడు లోకాతీత శక్తికి బావిస. ఆ శక్తిని ఎదిరించలేడు.

ఆశీతకేళకంబుని ఉచ్చేదనవాదం.

“మమవ్యుడు నాలుగు భూతపదార్థముల సమ్మేళనం. మరణించి నప్పుడు శరీరము పంచభూతాలలో కలుస్తుంది. ఇక మిగిలే దేమన్నది? ఆ స్థికవాదం వ్యర్థం. శరీరం నాశనమైన విరహ మూర్ఛుడు, చతురుడు ఒకేరకంగా ఉచ్చేదం (వినాశం) పొందుదు.”

ప్రకృత కాశ్యాయుడు అన్యోన్యవాది. “ఏడు పదార్థముల వెన్నెదూ చేయలేడు, చేయించలేడు. వానిని గురించి చెప్పవాడు, విమవాడు, తెలిపినవాడు లేడు.”

సంజయశేషజ్ఞిపుత్ర “వరలోక మున్నదో, లేదో, స్వర్గనరకములున్నవో, లేవో, తథాగతుడు మరణానంతర ముండునో లేదో ఏనిలో ఏదీ నాకు తెలియదు.” ఇది విశ్లేషవాదం.

నిగంతనాథ పుత్రుడు “అహింస, సత్యం, దొంగతనం చేయక పోవుట, దానం స్వీకరించకపోవుట మొదలైన వాలుగు మార్గముల ద్వారా మోక్షము సాధించవచ్చు.” నిగంతనాథ పుత్రుడే జై నమత ప్రవక్త మహావీరుడు.

నై వాదాంబ్విటిలోను, జై వరోరణి మినహా, మిగతావి మానవుని సత్క్రియారణము ప్రోత్సహించునవి కాక, నిరాశ, విస్మయాచారణులవై పు త్రోసివేసేవే.

జై మలు దేవుని నిరాకరించారు. కాని పివీలికాది బ్రహ్మ వర్యంతం చరాచర జీవకోటిలో ప్రతి వస్తువుకు ఒక అత్య కలదని వీరిభావం. భౌతిక ప్రపంచం వాస్తవ మన్నారు. పదార్థ పరిణామం విరుద్ధతల ముర్ఖత ద్వారా జరుగుతుందని వివరించారు. పదార్థ పరిణామానికి పరిమించినంత వరకు, గతికార్మిక చోరణిని ప్రదర్శించినా, జై మల తాత్విక దృక్పథంలో జడాత్మకదృష్టి హెచ్చుగా ఉంది.

సమాజంలోని అన్యాయాన్ని, మత మోఢ్యాన్ని, భాందసాన్ని నిరసించి నంతవరకూ ఈ భౌతికవాద దోరణులు అభ్యుదయకర పాత్ర వహించాయి. కాని జడాత్మక దృష్టి, ప్రబలంగా ఉన్నందున, కార్యాచరణను ప్రోత్సహించలేక పోయినవి. మానవుడు, దేవుని చేతిలో కీలుబొమ్మ అని భావనాది అనగా, 'నియతి' చేతిలో కీలుబొమ్మ అని చార్వాక భౌతికవాది అన్నారు. అంతే తేడా.

ఇట్టి జడాత్మక దృష్టిని, ఖండించి, మానవునిలో ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పూరించి, దుఃఖనివారణమార్గాన్ని ప్రవచించేందుకు గౌతముడు పాటు పడ్డారు.

బుద్ధుని క్రియాశీల దృక్పథాన్ని వివరిస్తూ శ్రీ మల్లార శేఖర ఇలా అంటున్నారు.

“గతంసుండి వర్తమానం ఉద్భవించినట్లే, వర్తమానంసుండి భవిష్యత్తు ఉద్భవిస్తుంది. గతంలోని కార్యాల ఫలితాలను వర్తమానంలో అనుభవిస్తున్నట్లు, వర్తమానంలోని కార్యాల ఫలితాను భవిష్యత్తులో అనుభవిస్తాం. వర్తమానంలో భవిష్యత్తు వీణలు ఉన్నాయి. కనుక మనం వర్తమాన కాలాన్ని గూర్చి క్రద్ధవహించాలి. అది మన కర్తవ్యం. వర్తమానంలోనే మనం భవిష్యత్తుకు దూపురేఖలు దిద్దుతున్నాం.”

“ప్రతిదీ ఉన్నది. ఇది ఒక వివరీక దోరణి. ఏదీ లేదు. ఇది మరొక వివరీక దోరణి. ఓ కచ్చన! ప్రతిదీ ఉన్నది. లేదు అని నేను చెబుతున్నాను. ఇదే సత్యం. మధ్యేమార్గంలో ఉంటుంది.”

(సంయుక్త నికాయం)

ఈ మధ్యేమార్గం బుద్ధుని బోధలన్నింటిలోను ద్యోతక మౌతుంది. సుఖభోగాలలో మునిగిపోయాడు. శరీరాన్ని అనవసరంగా కష్టపెట్టరాదు. మాంసాహారాన్ని విరుత్తాహవరచాలి. కాని భిక్షువుకు, ఏగృహిణిజనా, తాను తినే మాంసాహారాన్నే భిక్షగా ఇస్తే నిరాకరించరాదు. తాత్విక చర్చలు చేయాలి. కాని అదే పరమార్థమనుకొని, కార్యాచరణను వదలరాదు. ఈ మధ్యేమార్గం బౌద్ధమత వ్యాప్తికి సహాయపడిన కారణాలలో ఒకటి. బుద్ధుని వాస్తవిక దృష్టికి ఇది కారణం.

సాంఘిక ప్రయోజనం

అనాటి సమాజం ఎలా ఉండేది?

గంగా, యమునా తీరంలో అనంభ్యకమైన రాజ్యాలుండేవి. వీరిలో లిచ్చవి, కాక్యగణపతాకములు. వీరిలో గణపభ్యులు కావినారికి ఎట్టి హక్కులూలేవు. గణపభ్యులకు మాత్రం ప్రజాస్వామ్యహక్కులుండేవి. గ్రీకులలోని నగరరాజ్యాలలోని ప్రజాస్వామ్యం వంటిది వీరిలో ఉండేది. అట్టి గణపతాకకాక్యపంశంలో ఇవించిన గౌరవము, ఆ ప్రజాస్వామ్య భావాలను స్వీకరించాడు.

ఈ గణపతాక రాజ్యాలు ఆన్యోన్య కలహాల ఫలితంగానూ, కోసల, మగధ, కాశీ వంటి పెద్ద రాజ్యాల తాకిడివల్లనూ క్షీణించ సాగినవి.

మగధరాజైన బింబిసారుడు, కోసలరాజైన ప్రవేషజిత్తు ఇద్దరూ బలవంతులైన రాజులు. వీరిది విరంతుల రాచరికం. వీరిద్దరూ బుద్ధుని బోధలవైపు ఆకర్షింపబడ్డారు.

కొట్లకు వెదగలెత్తిన వైశ్యులు, అనాధపిండకుడు. యామడు మొదలైన వారున్నారు. వర్తకులవద్ద, భూస్వాములవద్ద, రాజులవద్ద వేల సంఖ్యలో బాచిన లుండేవారు.

బానిస వ్యవస్థకు తోడు దారుణమైన సాంఘిక ఆర్థిక వ్యత్యాసాలుండనే వున్నాయి.

ఇట్టి సాంఘిక వ్యవస్థలో బుద్ధుడు బోధించిన సమానత్వం, స్వేచ్ఛ, ప్రేమ, శాంతి-పిదాంతం అమృతద్రవ్యకరపాత్ర వహించింది. ఏదీ కావ్యతం కాదు, ప్రతిచోట మారుకుండాన్న బోధ, పాత సమాజం నశించి, కొత్త సమాజం ఉద్భవించక తప్పదు అన్నభావాన్ని కలిగించింది. సమాజంలో అట్లగుట పడివున్న వ్యక్తులతో మొదలుపెట్టి ధనికులు, వైఖ్యులు, రాజులు బౌద్ధమతాన్ని ఆచరించారు. “విహాజన హిశాయ, విహాజన సుభాసు” అను సందేశం, అన్ని వర్గాలవారిని ఆకర్షించింది మంగలిపాలి, రుద్రపూరి చిన్నుడు, గోపాలకుడైనవంతుడు, మత్స్యకాయని కుమారుడు సతి, చాచ, పున్న పున్నిక-మొదలైన నవాబునపుత్రులు-నుమంగళ మాత, సుభమొదలైన వస్త్రీలు-పీఠంలా పీఠిక ప్రజలనుండి బౌద్ధమతం వైపు ఆకర్షింపబడినవారు. దేవగాద (విత్తపురి గాథ) దేవిగాద (విత్తకి గాథ) లను పరిశీలించితే, బౌద్ధ విత్తపురిలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు పేదప్రజల నుండి ఆకర్షింపబడినవారేనని దోధపడ గలదు.

మేధావివర్గంనుండి కూడా పెక్కుమంది ఆకర్షింపబడ్డారు. రాజ గృహంలో బుద్ధుడు వివసిస్తుండగా, కారిపుత్ర మొగ్గలాన అను జైవ శిష్యులు, బుద్ధుని శిష్యుడైన అపాజీవి కలుసుకొని, మీ గురువుగారి ప్రధాన పిదాంతమేమని ప్రశ్నించారు. విత్తపు అపాజీ, ఇలా అన్నాడు: “ప్రతిదానికి ఒక కారణం వుంది. సృష్టి అంతా కార్యకారణ ఫలమే. ఈ కారణం తదాగతునికి తెలుసు.” అంతట కారిపుత్ర మొగ్గలామలు, రాజగృహంలోని జైవ శిష్యులందరూ బుద్ధుని శిష్యులై నారట.

ప్రతికృత్య సముత్పాదనాదం, నాటిమేధావులను ఆకర్షించిన దవటానికి ఇది వివరభవం.

రాజాలమధ్య కలహాలు అనేకం జరుగుతుండేవి. అవి దారుణ యుద్ధాలుగా పరిణమించేవి. పోరావతీపడి వీటికొరకై కామ్యులు, కోరీ యాలు-ఇరుగు పొరుగు ప్రజలు యుద్ధానికి వచ్చుటలు కొగా, బుద్ధుడు యుద్ధభూమికి వెళ్ళి ఉభయభిము మందలించి శాంతిని చేకూర్చాడు. తిక్కన రాజ్యాన్ని నాశనం చేయటానికి, మగధరాజైన అజాత

శత్రువు దండెత్తకలచగా బుద్ధుడు మందలించాడు. కావి యుద్ధాన్ని వివరించలేకపోయాడు. కాక్యదేశంపై, ప్రవేశిస్తు కుమారుడైన విదూదభుషు, దండెత్తి కాక్య స్త్రీ, పురుష, శిశువులందరినీ దారుణంగా హత్య చేసి, రక్తపుచేరులను ప్రవహింపజేసిన వార్తను కుపినార ప్రాంతంలో ఉన్న గౌతముడు విని, ఎంతో భేదించాడు. కానీ యుద్ధాన్ని ఆపలేక పోతినే అవి క్షేపణ్ణాడు.

గణతంత్ర ప్రజాస్వామ్యంలోని కొన్ని అమానుష ఆచారాలను బుద్ధుడు అంతం చేశాడు. శ్రావస్తీనగరంలో అంబపలి అను అపురూప మందరి ఒక వైశ్య స్త్రీ ఉండేది ఆమెను వివాహమాడటానికి పెక్కుమంది ముందుకు రాసాగారు. ఈ వివాదాన్ని పరిష్కరించలేక ఆమె కంఠి, వైశాలి పరిష్కర్తుకు వివేదించగా, వారు అంబపలివంటి అపురూప సుందరి, అందరికీ అందుబాటులో ఉండే "గణిక"గా జీవించాలని శాపించారు.

తన యిష్టానికి వ్యతిరేకంగా, అంబపలి వేశ్యాజీవనం గడవ పోగింది. తన జీవితాన్ని ఉద్ధరించగలవాడు ఒక్క గౌతముడేనని ఎదురుమాడసాగింది. బుద్ధుడు వైశాలి నగరం చేరగానే, అంబపలి బుద్ధుని దర్శించి, తన విషాదగాధ వెలిబుప్పింది. బుద్ధుడు వైశాలి పరిష్కర్తు పెద్దల నందరినీ సమావేశపరచి, వారెంతటి క్రూరకార్యం చేశారో వివరించాడు. వారు పశ్చాత్తాప పడ్డారు. అంబపలి బౌద్ధభిక్షుకి అయింది.

చైనాలో బౌద్ధమతం కలిగించిన ప్రభావాన్ని గురించి, చాహు చో యిలా వ్రాస్తున్నాడు:

"బౌద్ధమతం చైనాదేశంలో క్రీస్తుకు పూర్వమే ప్రవేశించింది. అరోజులలో చైనా అంతరంగిక కలహాలతో సతమత మవుతుండేది. ఆ స్థితిలో బుద్ధుని కార్యకారణవాదం, దుఃఖవివారణమార్గం, మానవ ప్రేమ, కరుణ, సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వం, భవిష్యత్తు, పేదలను - అందరినీ ఎంతో ఆకర్షించింది." (చైనా రీ కన్ స్ట్రక్షన్ - ఏప్రిల్ 1956)

మంగోలియాలో బౌద్ధమతంకలిగించిన ప్రభావాన్ని గురించి, రిట్లీ లో జరిగిన బౌద్ధసంగీతికి హాజరైన ధేంపెల్ లామా, యిలా అంటున్నాడు.

“బుద్ధుని దుఃఖనివారణమార్గం, మానవప్రేమ, కరుణలతో విండివున్నది. మానవతాదృష్టికి బుద్ధునిబోధలు పరాకాష్ట. బౌద్ధమతం మంగోలియాలో ప్రవేశించి, ప్రజల జీవితాన్ని యెంతో మార్చింది. వైతిక దృక్పథాన్ని ఏర్పరచేందుకు కళ, విద్య, సంస్కృతి మొదలైన వాని అభివృద్ధికి, ఇది యెంతో తోడ్పడ్డది. ఆసియా ప్రజలందరికీ వెలుగు చూపినవాడు బుద్ధుడు. తెగల దళలో ఉన్న మంగోలియా సమాజం ఒక జాతిగా రూపొందటానికి బౌద్ధం తోడ్పడ్డది.

బౌద్ధమత గ్రంథాలు శతాధికంగా, మంగోలియాలో వెలువడి, మంగోలియా భాషాభివృద్ధికి తోడ్పడ్డాయని కూడా ఆయన పేర్కొన్నాడు.

భావి సమాజం నుండి అర్థ భావిన సమాజంలోనికి భారతదేశం వరివత్తన చెంతుకున్న సమయంలో బౌద్ధమతం తలయెత్తింది. చైనాలో కూడా, అదే కాలంలో అదేరకమైన సామాజిక పరివర్తన సాగుతున్నది.

భావవాదమా ? బౌతికవాదమా ?

పరబ్రహ్మమ, ఆత్మమ గొతముడు విలీనమైన విషయం నిర్వివాదం. భావమా? పదార్థమా? ఏది ముందు అనే సమస్యక, గొతముడు ఏ సమాధానం యిచ్చాడు :

సంయుక్త వికాయంలో యిలా ఉంది:

“రెండు తక్కువల్లలు ఒకదానిపై ఒకటి ఆధారపడి విలీనమవుతే, ఓ మిత్రుడా! చైతన్యం పదార్థంలోనుంచి (నామరూపం) ఆవిర్భవిస్తుంది. పదార్థం చైతన్యంలోనుండి ఆవిర్భవిస్తుంది. ఈ రెండూ పరస్పరాధారాలు. ఈ గొలుసు ఇలా సాగిపోతుంది.”

పదార్థం ముందా? చైతన్యం ముందా? అను ప్రశ్నకు బౌద్ధంలో మూటి సమాధానంలేదు.

ఈ విషయంలో చార్వాకుల బౌతికవాద స్థాయిని బుద్ధుడు అందుకోలేకపోయాడు.

పదార్థం ప్రాథమికం అని అంగీకరించకపోయినా, పదార్థం వాస్తవం అని అంగీకరించుటలో బుద్ధునికేగాక, బౌద్ధ తోరణుల కన్నీం

టికి ఎట్టి సంకోచమూ లేదు. వదార్థం, చైతన్యం రెండూ వాస్తవమేనని, పరస్పరాధారంగా ఇవి మార్పు చెందుతాయని విరంబాడు.

వైఖాపికుల గ్రంథమైన ఆఖిరమ్మకోళం ఇలా చెబుతున్నది: రంగు, వాసన, రుచి, స్పర్శ ఈ నాలుగు లక్షణాలతో కూడుకున్నది. వదార్థం వదార్థంయొక్క అత్యల్ప రూపం పరమాణువు. ఇది అవిభాజ్యం కాని శాశ్వతంకాదు. ఇది ఒకక్షణికమైన మెరుపువంటిది."

వై నిర్వచనంపై వ్యాఖ్యానిస్తూ, రష్యన్ తత్వవేత్త షేర్బిల్స్కి ఇలా అన్నారు.

"వదార్థం యొక్క రూపాలు, వాని కార్యచరణద్వారా మాత్రమే వ్యక్తమౌతాయి. కనుక అవివస్తువులుకావు. కేవలరూపాలు మాత్రమే."

కర్మ, పునర్జన్మ, నిర్వాణం అను భావాలు కూడా గౌతముడు ప్రత్యేకమైన అర్థంలో వాడాడు. బుద్ధుని దృష్టిలో, కర్మ అంటే మతకర్మ కాదు వెనుకటి జన్మలో చేసిన కర్మ అనికూడా కాదు. పరమానకాలంలో మానవుడు చేస్తున్న కర్మ.

బుద్ధుని తర్వాత, కర్మ అంటే వెనుకటి జన్మలో చేసిన కర్మ అను అర్థం ఏర్పడ్డది.

నిర్వాణం అను మాటను బుద్ధుడు, రాగ ద్వేష రహితమయిన మానసిక స్థితిని తెలియజే మటకు ఉపయోగించాడు. ప్రతివ్యక్తి అట్టి స్థితిని పొందుటకు కృషిచేయాలన్నాడు.

పునర్జన్మ భావం మొదట్లో బుద్ధుడు, ప్రవచించలేదు, కావలసిన బోధనలలోనే అన్నప్రక, అతి త్వరలో పునర్జన్మవాదానికి త్రోవ తీసింది. పునర్జన్మ, నిర్వాణం ఈ రెండు భావాలు వృద్ధిచెంది, గణికర్మానికి విరుద్ధమైన జడత్యక్త చోటును బౌద్ధమతంలో ప్రవేశపెట్టాయి.

గౌతముడు ప్రవచించిన అపి బౌద్ధాన్ని భావనాద మని కాని, భౌతికవాదమని కానినామకరణం చేయరాదు. ఈరెంటికి మధ్యేమార్గంలో, భౌతికవాదానికి సన్నిహితమైన చెలనాదం.

గౌతముడు భారతదేశంలో ఉన్నవించిన మహాపురుషులలో అగ్ర గణుడు. గౌతముని బోధలలో విషయం, పోకిరియం, అణకువ అడుగడుగున వ్యక్తమవుతూ వుంటాయి. ఏ ఒక్కదానినీ, చివరకు తన బోధ.

నంను నైతం, అంధ్రపాయంగా అనుసరించ వద్దని, బుద్ధుడు, పదేపదే తన విమర్శలను హెచ్చరించాడు.

“ఎవరో గొప్పవాడు చెప్పారని దేవినీ అంగీకరించవద్దు. సంప్రదాయ సిద్ధాంతానూ, అపక్రతులగానూ వస్తున్నంత మాత్రాన దేవినీ విశ్వసించవద్దు. గ్రంథస్థమై ఉన్నది కదా అని ఏ నిర్వచనాన్ని స్వీకరించవద్దు. నీ ఆచార్యాడు చెప్పినంత మాత్రాన, అదంతా నిజమేనని అనుకోవద్దు. బౌద్ధుడు చూప గలిగింది బాధ మాత్రమే. ఎవరి పక్కసిడికోసం వారే శ్రమించాలి” అని ఒక సందర్భంలో బుద్ధుడు తెలియజేసాడు.

ఆన్ని విషయాలు తాను సమాధానం చెప్పగలనని గౌతముడు ఎన్నడూ అనలేదు. తనకు తెలిసిన విషయాలేవో చెబుతున్నానని, మిగతా విషయాలు సమాధానాలు కాలగర్భంలో ఇమిడి ఉన్నాయని ఆయన ఒక సందర్భంలో చెప్పాడు. “ఓ మూలక్య పుత్రా, ఏనైతే తోధవడలేదో, చాలని ఆలాగే బోధదడనట్లే ఉండవిమ్ము. ఏనైతే తెలిసినవో వానినే స్వీకరించుము.” (మధ్యమ వికాయ)

తన వరినివ్యాజ సమయంలో, శోకతప్తదైన అనంతుని చూసి, గౌతముడు ఇలా అంటున్నాడు: “తథాగతుడు మరణిస్తున్నాడని విచారించకు అనంతు! పుట్టివది ప్రతిదీ గిట్టక తప్పదుకదా. వెళ్ళి వీ ధర్మం ఆచరించు ఇది పవిత్రకారం. చుట్టూ ఆకులు అశేషంగా రాలుతున్నాయి. ఏదీని లెక్కపెట్టడం సాధ్యమా? కాదు; ఆలాగే నేను మీకు కొన్ని ధర్మాలను మాత్రమే తెలియజేశాను. యింకా వేలాది ధర్మాలు తెలుసుకోవలసివని వున్నాయి. అవన్నీ మీరే తెలుసుకోవాలి. మీకు మీరే మార్గదర్శకులు కావాలి.”

ఒకప్పుడు మానవ మేధస్సును ఉన్నతపథానికి కొనిపోయిన ఆలోచనా దోహదాలు, కాలక్రమేణ ఏకీకరణగా రూపొంది, సృజనాత్మక దోహద బోధించి విద్వేషమైకోవటం చరిత్రలో తరచు జరుగుతున్న విషయం. బౌద్ధ గతితర్కానికి అదే అవస్థ ఏర్పడ్డది. నాగార్జునునివంటి కొందరు, ఈ గతితర్కానికి దృష్టిని శూన్యవాదంతో జతచేసి ధ్వంసం చేశారు. క్రమేణ, బౌద్ధ తత్వజాత్రంకంటే బౌద్ధమతం పైచేయి సంపాదించింది. ఆ మతంకూడ పాపప్రదాయకమైన కర్మకాండను, పూజా

చిదులను అలవచ్చుటన్నది. క్రీ. శ. 600 తర్వాత, బుద్ధుని వాణి భారత
 దేశంలో వినిపించిన పేరునంవత్సరాలకు, బౌద్ధమతం భారతదేశంలో
 అదృశ్యమైంది. కాని శాంతి, ప్రేమ, సహనంవంటి నైతిక సూత్రాలు.
 పరిణామశీలమైన ఒకప్పుడు అనుగుణంగా, ఎప్పటికప్పుడు మారుతూ
 వుండాలన్న జీవిత దృక్పథం— భారతీయ సంస్కృతిలో అంతర్భాగంగా
 బ్రాహ్మణ, బౌద్ధం భారత జాతికి చేసిన మహోపకారం యిదే.

ఆ ర వ అ ధ్యాయం

బౌద్ధ శాఖలు

బుద్ధుడు మరణించిన మరుక్షణమే బౌద్ధంలో విభేదా
లేర్పడ్డాయి.

పీఠిలో కొన్ని ఆచారపరమైనవి, కొన్ని మతపరమైనవి, మరి
కొన్ని తాత్విక పరమైనవి.

బుద్ధుడు అరవై ఏళ్లు పంచారం చేసిబోధలు చేశాడు. ఆయన జీవిత
కాలంలో అవి గ్రంథస్థం కాలేదు.

బుద్ధుడు మరణించిన వెంటనే రాజగృహంలో జరిగిన మొదటి
సంగీతిలో బుద్ధుని బోధనలను గ్రంథస్థం చేసి, రెండుభాగాలుగా విభజిం
చాడు. బుద్ధుని బోధనలను వాక్ వాక్యంగా గ్రంథస్థంచేసినవి సూత్ర
విలకం. విశ్లేషణ జీవిత విధానానికి సంబంధించి, తర్వాతకుడు వచిం
చిన విషయ నిబంధనలు వివరణవిలకం.

బుద్ధుని మరణానంతరం ఒక శతాబ్దానికి అరగా క్రీ. పూ 44లో,
లిచ్చవీ రాజధాని వై కాళిలో రెండవ సంగీతి జరిగింది.

లిక్షణలు ధన, దాన్య సంపద స్వీకరించ వచ్చునా, కూడదా
లన్నది ప్రధాన చర్చనీయాంశం.

కూడదు అన్న 700 మంది భిక్షువులు : చేరవాదులు. తాత్వికంగా పేరు సౌత్రాంతికులు. సూత్రవచనములే ప్రమాణమని వీరి విశ్వాసం. ఈ భిక్షుకాణి, అనేకములుగా చీలింది, సూత్రములకు వ్యాఖ్యాన పరమైన అభిధమ్మ పిటకం ఏర్పడ్డది. ఇది మొదటి సంగీతానికి లేదు. అభిధమ్మ పిటకం ప్రయాణం అన్నవారు వైభాషికులైనారు.

రెండవ సంగీతిలో బహిష్కృతులైనవారు వేరే సభ జరిపి, 10 వేల మందితో మహా సాంఘికులైనారు. కొంతకాలానికి మహాయాన వాదులైనారు.

రాజాదరణ, ధనధాన్యపేకరణ ఆమోదించిన మహాయానం, కాలక్రమేణ విస్తారమైన ఆదరణ పొందింది. ఇది కూడదన్న సౌత్రాంతి కులు అల్పసంఖ్యాకులైనారు. రాజీమార్గం అవలంబించిన వైభాషికులు కూడా కాలక్రమేణ అల్పసంఖ్యాకులైనారు.

భిక్షసంఘ అంతరంగిక వియమాలకు, మత విశ్వాసాలకు, తాత్విక భావాలకు గల అన్యోన్య సంబంధాన్ని గమనించటం అవసరం.

ప్రతిదీ ఉన్నదీ - లేదు. పరమమూ క్షణికమూ. ప్రగతిశీలమూ. ప్రతిత్య సముత్పాదితమూ - ఇది జుద్ధవి తాత్విక ఆలోచనలోని కీలకాంశం.

సౌత్రాంతికులు

దీనికి అంటే పెట్టుకున్నవారు సౌత్రాంతికులు.

జాహ్న్య ప్రపంచం వాస్తవం. వాస్తవికత అంటూ ఒకటి లేవిదే. అసలు జ్ఞానం కానిత్రమకాని ఎలా ఏర్పడుతుంది. భౌతిక వస్తువులాంటిది అనేమాటలోనే, భౌతిక వస్తువు ఉనికి స్ఫురిస్తుంది. వస్తువు. దానిని గురించిన జ్ఞానమూ రెండూ ఒకటే అనటం పొరపాటు.

“నేను కుండనుచూస్తున్నాము” అంటాము. వస్తుజ్ఞానం ఎలా ఏర్పడుతుంది? అందుకు నాలుగు అంశాలు తోడ్పడాలి. వస్తువు చైతన్యం, విచక్షణ, సహాయకాంక్షము. చీకటిలో కుండను చూడలేము. వెలుగురు

అవసరం. ఇది సహాయకాంక్షం. ఇన్ని అంశాలు కలిస్తే వస్తుజ్ఞానం ఏర్పడుతుంది.

వాటి ఫలితంగా మనోభరతంపై వస్తు ప్రతిబింబం ఏర్పడుతుంది వస్తువు లేనిదే ప్రతిబింబం లేదు. మనం వస్తువును, ప్రతిబింబం ద్వారానే గ్రహించగలం. పాశ్చాత్యతత్వ శాస్త్రంలో ప్రతిబింబవాదంతో పోత్రాంతికులను పోల్చవచ్చును.

జ్ఞానానికి గీటురాయి ఏమి : ఆచరణ. ఫలితాన్నిచ్చే జ్ఞానం వాస్తవమైనది.

“అర్థాధిగమత్ సమస్తప్రమాణవ్యాపార” పోత్రాంతికుల ఈ విర్వచనము వానిని భౌతిక వాదుల శ్రేణిలో చేరుస్తుంది.

క్షణిక వాదానికి వీరు విశేష ప్రాధాన్యమిస్తారు. గతం, వర్తమానం, భవిష్యత్తు అను సైవాహం విరంతరం పుడుతూ, నశిస్తూ, తిరిగి పడుతూ ఉంటుంది. ఇందులో అస్తిత్వమూ ఉంది. క్షణికత్వమూ వుంది. అస్తిత్వాని వదిలిపేసి క్షణికత్వాని మాత్రం గుర్తిస్తే, ఆ తర్వాత, రూపొందిన విజ్ఞానవాదుల వలె భావవాదంలోకి పోత్రాము క్షణికత్వాన్ని వదిలి అస్తిత్వాన్ని నొక్కి చేదీతే వైఖాషికులవలె జడవాదం వైపు పడుస్తాము.

అన్ని బౌద్ధ శాఖలలోకి గతిశార్కిక భౌతిక వాదానికి సన్నిహితమైనది పోత్రాంతిక శాఖ.

పోత్రాంతిక శాఖవలెనే, వారి సాహిత్యం కూడా అంతా నశించింది. దీర్ఘ విరామం తర్వాత, వైఖాషిక దోరణి వ్యాప్తి, పతనం రెండూ జరిగిన మీదట, కొందరు తత్వవేత్తలు పోత్రాంతిక గ్రంథాలవైపు మళ్ళారు. క్రీ. శ. 836 లో ధర్మకీర్తి ఒక పోత్రాంతిక తర్క గ్రంథం వ్రాశాడు. ధర్మోక్తరుడు క్రీ.శ. 847 లో దానిపై వ్యాఖ్యవ్రాశాడు.

వైఖాషికులు

బౌద్ధంలోని రెండవశాఖ వైఖాషికులు. మత రీత్యా వీరు హిందూవానికి చెందినవారు. గాంధార, కాశ్మీరాలలో వీరి వ్యాప్తి హెచ్చు-వీరికి మరో పేరు నర్వాసి వాదులు.

సౌత్వాంతికుల వలె పీచు కూడా భౌతిక, భావప్రపంచ వాస్తవికతను అంగీకరిస్తారు. కాగా వారి వలె క్షణికత్వానికి అంటిపెట్టుకొంటారు. గతం, వర్తమానానికి తోవ తీసిన వెంటనే నశిస్తుందిని సౌత్వాంతికుల వాదన. కానసాగుచుందని వైభాషికుల భావం. భూత, భవిష్యత్ వర్తమానముల చర్చ బౌద్ధంలో ప్రధానం. కానం అనంతం. దాని విభజనే భూత భవిష్యత్ వర్తమానములు. గతము మానవపృథ్విలో ఉండగలదే కాని, ప్రత్యేకంగా ఉండదు.

మూత్ర గంధముల కంటే, అభిధమ్మ కోశము తర్క-జటిలము, పరస్పర విరుద్ధ భావసంకలితము. దానిని ఆశ్రయించిన వైభాషికులు, చలన శీల క్షణిక వాద దృష్టినుండి కిందికి జారారు. సర్వాస్తి వాదులు అనుపేరు లోనే బలహీనత ఉంది. బుద్ధుడు పేరు పెట్టి ఈ వాస్తవిని నిరాకరించారు. ఈ పేరు వైభాషికులు తమకు తామే స్వీకరించినవికాదు, శంకరుడు కల్పించినది అని ఒక వాదన ఉంది.

ఏమైనా వైభాషికులు, జడవాదం వైపు మొగ్గారని వృద్ధం.

అనంగ, వసుబంధు (క్రీ.శ 400) లిద్దరూ అన్నదమ్ములు. అనంగుడు యోగచారవాది. వసుబంధు వైభాషికుడు. అభిధమ్మ కోశమును బృహద్గ్రంథ కర్త. శ్రమంగా అనంగుని ప్రభావంతో వసుబంధుడు కూడా విజ్ఞాన వాది ఐతరు.

వైభాషికుల దృష్టిలో భౌతిక, భావ ప్రపంచములు రెండూ స్వతంత్రమైనవి, వాస్తవమైనవి. వీరి సాహిత్య మంతా వంశస్కృతంలో ఉంది. కాశ్మీర్, గాంధార దేశాలు వీరి కేంద్రాలు. ఈ సాహిత్యం చాలా పరకు నశించింది. పాలి కర్ణుమారు మూత్రం టిబెట్లో లభిస్తున్నాయి.

సాంఖ్యానికి సన్నిహితమైన ద్వైతవాదులు, వైభాషికులు. బౌద్ధం స్వీకరించడానికి ముందు, ద్వైత మార్గానుయాయులైన పాతిపుత్ర మొగ్గలానులు, వైభాషికులు.

భౌతిక, భావ ప్రపంచాలను విడిగా చర్చించక, రెంటికీ వర్తించే విధంగా తత్త్విక పదజాలాన్ని వాడటం వైభాషికుల ప్రత్యేకత. బుద్ధుని అడుగు జాడల ననుసరించి తాము నైరాత్య్య భాదులమని

పేరు ప్రకటించుకున్నారు. ఆత్మ అంటే దేహం కంటే భిన్నమైన శాశ్వత
చిరుణ రూపం అవి కదా! కాని నైలాషికులు ఆత్మను పదార్థానికి
కూడా వర్తించలేదు.

భూ వ్యవధం

క్రీ.శ. 180 ప్రాంతంలో నాగార్జున కొండవద్ద వివశించి, యజ్ఞశ్రీ
శాతకర్ణి సమకాలికుడైన నాగార్జునాచార్యులు ఈ వాదం రూపొందించాడు.

బౌద్ధ తత్వశాస్త్రానికి మూలం. ప్రతీత్యసముత్పాదం. అనేక
కారణాల పరికరంగా ఒక కార్యం ఏర్పడుతుంది. అకారణంగా ఏదీ
జరగదు.

నాగార్జునాచార్యులు ప్రతీత్య సముత్పాదాన్ని ఆమోదిస్తూనే, అంత
కంటే మౌలికం ఏదీ అను ప్రశ్న వేసుకున్నాడు. ఈ ప్రశ్నలోనే బల
హీనత ఉంది. ప్రతీత్య సముత్పాదమే మౌలికం. ఒక మౌలికానికి,
మరొక మౌలికం ఉండకలదు.

తన ప్రశ్నకు తానే సమాధానం ఇస్తూ, ప్రతిదీ మౌలికంగా
విస్మయకరం, కనుక భూవ్యం అని నాగార్జునాచార్యులు అన్నారు.

భూవ్యం. మాయ, ద్రవ్య, పర్యాయ పదాలు. మరి లౌకిక
జగత్తు ఏం కావాలి.

సత్యం రెండురకాలు. ఒకటి సంస్కృతి సత్యం. ఇది లౌకికం.
రెండవది పారమార్థిక సత్యం. ఇది మౌలికం అని నాగార్జునుని జవాబు.
ప్రతీత్య సముత్పాదం మొదటిదానికి వర్తిస్తుంది. పరమార్థానికి వర్తిం
చదు. అది విస్మయకరం. కనుక భూవ్యం.

సంస్కృతి అనగా ఆవరణ. శంకరుడు కల్పించిన మాయకూడా,
సత్యాన్ని కప్పిపుచ్చే ఆవరణే, మాటలలో కూడా, నాగార్జున, శంకరులకు
గం పోలిక గమనించకగద్ది.

సత్యాన్ని రెండుగా విభజించిన నాగార్జునుని బోధ, ఆధునికమైన
బునిట్స్ పాపేక్షవాదం పంటిదని కొందరంటారు. శంకరుని మాయా
వాదం అలాంటిదేనని మరికొందరంటారు.

ఈ రెండువాదనలూ పొరపాటు. ఐన్‌స్టీన్ దృష్టిలో సాపేక్షకత అంటే కొన్ని పరిమితులకు లోబడిన రూపిసత్యం. అఖండ సత్యమంటూ ఐన్‌స్టీన్ దృష్టిలో చురకటి లేదు. అంతా సాపేక్షకతే.

శంకర నాగార్జునుల దృష్టిలో రెండు సత్యాలున్నాయి. తనమ్మ ద్వారా ఒకవ్యక్తి ఆత్మజ్ఞానం పొంది జీవన్ముక్తి పొందితే అఖండ సత్యంలో ఐక్యమైనాస్తే.

శంకర, నాగార్జునుల, పరబ్రహ్మ, పారమార్థిక భావనలలో సాపేక్షక ఏది ?

కాత్ర విజ్ఞాన పురోగతిలో ఐన్‌స్టీన్ సాపేక్షవాదం ఏర్పడ్డది. భౌతిక ప్రపంచం పట్ల విముఖత్వం కలిగించటానికి, శంకర, నాగార్జునులు పై విభజన చేశారు. ఒకటి పరిశోధనా ఫలితం, మరొకటి ఉద్ధేశ పూర్వక కల్పన. అట్టివారివి ఐన్‌స్టీన్ తో పోల్చటం చాలావృథం.

“ఇది పూర్తి సత్యం కాదు ఏమంటే సత్యమైనది పరిణామ రహితంగా ఉండాలి. ఇది పూర్తి అసత్యం కాదు. ఏమంటే ప్రపంచంలోని ధర్మాన్ని ఇలాంటివే గమక. కార్యకారణ బంధితమైనదానిని నేనుకూర్చిత అంటాను” (నాగార్జునుడు, మూఢ్యమిక నూత్రాదు)

“రెండు సత్యాలున్నాయి. బుద్ధుని బోధలు ఈ రెంటి మీద ఆధారపడి వున్నాయి. ఒకటి దృశ్యమాన ప్రపంచానికి చెందిన సత్యం. (సంస్కృతి) ఇది సామాన్య ప్రజలకొర కుద్దేశించబడ్డది. రెండవది లోకాతితమైన అఖండ సత్యం (పారమార్థిక సత్యం). ఈ రెండు రకాల సత్యాల తేడాను గుర్తించలేనివారు బుద్ధుని బోధలలోని గొప్పతనాన్ని గుర్తించలేరు” (మూఢ్యమిక కాత్రం, 24 వ అధ్యాయం, శి, 3 కోరికలు).

ఈ వ్యాఖ్యానం ద్వారా నాగార్జునుడు బౌద్ధసారాన్నే మార్చివేశాడు. సామాన్యులు, మేధావులు అనే విభజన చేశాడు. తాత్వికంగా, మతపరంగా గాకుండా పతనానికి శ్రోవతీశాడు

ఐతే సాంఘికంగా బౌద్ధసారాన్ని వదలలేదు. కులవ్యవస్థతో లాజీవడలేదు. పర్వజాతి మత, సమాసత్వాన్ని కొనసాగించాడు. నాగార్జున విశ్వవిద్యాలయంలో దేశదేశాల విద్యార్థులు, జాతి, యత,

లింగ విభేదం లేకుండా విద్య నభ్యసించారు. బౌద్ధంతో పాటు వైదిక విద్యలు కూడా నేర్చుకు. నలందాలోనూ ఇలాగే సాగింది.

సుహృద్దేశ భారా ఉదార రాజ నీతి సూత్రాలను నాగార్జునుడు ప్రతిపాదించాడు. అంతరాలు, అనుమానం, కోటిల్యంపై ఆధార పడిన చాణక్య రాజనీతికిది పూర్తిగా భిన్నం. లౌకిక పరిపాలనకు ప్రాతిపదిక.

భావవాదానికి దిగ జారిస ఫలితంగా భూన్యవాదం-రాజాదరణకు పాత్రమైంది. ధవికవర్గాల అండ సంపాదించింది.

పరమార్థంలో అంతా భూన్యం కనుక లౌకికంగా ఎలా ప్రవర్తిస్తే మూత్రం ఏమి అను నిరపేక్షాచోరణికి కూడా ఇది త్రోవతీసింది. తర్వాతి కాలంలో శంకరుని మాయా వాదం ఈ ఫలితాన్నే కలిగించింది.

విజ్ఞానవాదం

బౌద్ధ శాఖలలో ఆఖరుది విజ్ఞాన వాదం. దానినే యోగాచారం అని కూడా అంటారు

క్రీ. శ. 270-350 లో జీవించిన మైత్రేయ నాల్గవ యోగాచార ధోరణికి మూలపురుషుడు. అనంగవసుబంధులు దీనిని వృద్ధి చేశారు.

క్రీ. శ. 500 లో జీవించిన ధర్మకీర్తి, దిజ్ఞగులు - యోగాచారమునే విజ్ఞానవాదంగా పెంపుచేశారు.

ఇది పంపూర్ణ భావవాదం - భౌతిక ప్రపంచం అవాస్తవం - భావప్రపంచం మాత్రమే వాస్తవం. ఇదే అలయవిజ్ఞానం (Alaya spirit). దీనిని భూన్యత అని పిలువరాదు. అలా పిలవటమంటే వంశయవాదానికి తోవ తీయటమే.

విజ్ఞానవాదులు, తర్కశాస్త్రమును ఆధారంగా చేసుకుని, భౌతిక ప్రపంచ అవాస్తవికతను విరూపింప యత్నించారు. వైదిక తత్వశాస్త్రాలలో ఒకటైన న్యాయం (తర్కం) తర్కశాస్త్రాన్ని పునాదిగా చేసుకుని భౌతిక ప్రపంచ వాస్తవికతను విరూపించింది. ఈ రెంటికి తీవ్ర మరణ సాగింది.

భౌతిక ప్రపంచం అవాస్తవం. అయితే ఈ ప్రపంచాన్ని గురించిన భావాలు ఎలా ఏర్పడుతున్నాయి. ఈ భావాలు అనాదిగా మానవ చైతన్యంలో ఉన్నాయి. కుండకు సంబంధించిన ముద్ర ఒకటి అనాదిగా మన చైతన్యంలో ఉంది. కుండ కనపడగానే, ఆ ముద్ర జ్వలితమౌతుంది. కొంతకాలానికి కుండ నశిస్తుంది. కానీ కుండ అనే భావం నశించదు కనుక వస్తువు తాత్కాలికం అనవ్యం. భావం శాశ్వతం.

ఇలాంటి భావాలన్నీ కలిపినదే అలయ విజ్ఞానం.

వచ్చటి రంగు. ఆ రంగును గురించిన జ్ఞానమూ రెండూ ఒకటే.

రంగు లేనిదేజాన సెలా కరుగుతుంది అని పోతాంతికుల ప్రశ్న.

జ్ఞానం లేకపోతే రంగు ఉన్నదో లేదో ఎలా తెలుస్తుంది.

కనుక జ్ఞానం ముఖ్యం అని విజ్ఞానవాదుల వాదన.

ఇదే వాదనను శంకరాద్వైతులు చేస్తారు.

యోగాభావనంద్వారా అలయ విజ్ఞానంలో లీనం కావచ్చునని పీఠి విశ్వాసం. కనుకనే పీఠి యోగావాచలై నాడు.

బౌద్ధ తర్కశాస్త్రంలో దిట్టాగుడు గొప్పదిట్ట. కాళిదాసునకు నమకాలికుడు. ఆంధ్రుడు.

పై నాలుగు దోరణులలో మతరీత్యా, పోతాంతిక వై భాషికులు హీనయావళాఖకు చెందినవారు. కూన్యవాద, విజ్ఞానవాదులు మహాయాన లాఖకు చెందినవారు.

బుద్ధుని ప్రతిమారూపంలో పూజించరాదు అని హీనయానం, పూజించ వచ్చును, వలెను అని మహాయానాలు విభేదింపారు. మహాయానం క్రమంగా ప్రజయానం, తంత్రయానం ఐంది.

విర్యాణం వ్యక్తికే పరిమితమైతే, "మిగతా ప్రజలందరూ స్వర్గ పదవి పొందవిదే నాకు స్వర్గమక్కరలేదు" అను బుద్ధుని మాటలేమి కావాలి: విర్యాణం సమాజపరం. ప్రజాపీకాన్ని ఉద్ధరించాలి. బౌద్ధాన్ని ప్రజలకు దగ్గర చేయాలి. మహాయానంలోని సూత్రం ఇది.

మతరీత్యా ఇది వ్యాప్తి చెందింది. తాత్వికరీత్యా పతనమైంది. చిత్ర, శిల్పకళలకు ఇకర లలితకళలకు అపారమైన ప్రోత్సాహ

మిచ్చింది. ప్రజలలోని మూఢవమ్మకాన్ని తిప్పి స్వీకరించింది. దేశ దేశాలకు వ్యాపించింది.

కాకవాహన చక్రవర్తులు, అంకకుముందు కనిష్కుడు మహాయానాన్ని అభిమానించారు. అశోకునికాలానికి స్థవిరవాదం మాత్రమే ఉంది. దేశదేశాలకు, ఖండఖండాలకు బౌద్ధప్రచారకులను పంపిన ఆశోకుడు, స్థవిరవాదం, మహాయానంగా రూపొందిత తప్పని పరిస్థితులు కల్పించాడు.

“బౌద్ధతత్వశాస్త్ర చరిత్ర ‘నిర్వాణ’ భావచరిత్ర” అని ఒక పరిశోధకుడు చెప్పిన మాట విజం.

బుద్ధుని దృష్టిలో నిర్వాణం అంటే, కామక్రోధాది అరిష్టద్యర్శములను పరిహరించిన సమాధిస్థితి. సౌత్రాంతిక వైభాషికులు అదే అర్థాన్ని ఆమోదించారు.

నాగార్జునుని దృష్టిలో అంకా శూన్యం. నిర్వాణమూ శూన్యమే. మహాయాన మతంలో నిర్వాణం అంటే కుషిత స్వర్గానికి పోవటం, తిరిగి జన్మ ఎత్తటం. ఈ జన్మ పరంపరనుండి విముక్తి చెందటం, వైదిక మతంలోని మోక్ష భావానికి ఇది సన్నిహితం.

విజ్ఞానవాద దృష్టిలో నిర్వాణం అంటే, అలయ విజ్ఞానంలో ఏకం కావటం - శంకరుని పరిభాషలో జీవ బ్రహ్మైక్యం.

బుద్ధుడు ప్రవచించిన ప్రతి భావమూ ఇలాగే రూపాంతరం చెందింది. వరసర విరుద్ధ దోరణులకు త్రోవ తీసింది. అన్ని మతాలకు వట్టివ దుర్లభతే బౌద్ధానికి వట్టింది.

ఒక్క నిర్వాణ భావాని కిచ్చిన వ్యాఖ్యకు మాత్రమే పరిమితమైతే, మరణానంతరం మిగిలేదేమీ లేదు అను చార్వాక భావానికి, నాగార్జునుని శూన్యకా భావానికి సామీప్యత ఉన్నట్లు చెప్పవచ్చు.

ఏడవ అధ్యాయం

జైనం - సామ్రాజ్యం

జై న మతాన్ని ప్రారంభించిన వర్తమాన మహావీరుడు క్రీ. పూ. 599-527 సం॥ల మధ్య జీవించినవాడు. గౌతమ బుద్ధునికంటే వృదుడైనా, కొంతకాలం సమకాలికుడు. బుద్ధుని వలెనే ఇతడూ క్షత్రియ వంశంలో జన్మించాడు.

బౌద్ధంవలె జై నంకూడా వర్ణ వ్యవస్థను ఖండించింది. వేద ప్రామాణ్యాన్ని నిరాకరించింది. దేవుని త్రోసివేసింది. ఆహింసను, బౌద్ధంకంటె తీవ్రంగా తోదించింది. యజ్ఞమాగాయతను ఖండించింది.

కాని ఆత్మను నిరాకరించలేదు.

స్థితిహృదికమని ఉపనిషత్తులు-గతిహృదికమని బౌద్ధులు అన్నారు. జైనులు ఈ రెంటినీ కాదని, పుణ్యక, పశువు, శాశ్వతత్వం - అనుమాదు లక్షణాలు వాస్తవికతలో అంతర్భాగమన్నారు. ఉపనిషత్ వాదనను, బౌద్ధం ఆలోచనను, మిశ్రమం చేశారు.

దీనిని వారు అనేకాంతవాదమని పిలిచారు. వస్తువుకు అనేక లక్షణాలుంటాయి. ఏదో ఒక అంశానికి విశేష ప్రాధాన్యత ఇవ్వరాదు. అన్ని అంశాలను పరిశీలించాలి. ఇది ఇంతే అవరాదు.

పుట్టుక, వశంపులమధ్య అవిచ్ఛిన్నత ఉన్నమాట నిజం. అది కావ్యతత్వం కాదు. విశ్వ పరిణామశీలం. జైనులు, అవిచ్ఛిన్నతను కావ్యతత్వంగా భావించారు.

ఈ గండర గోళమే వారి కత్వ శాస్త్రంలో అడుగుడుగా కనిపిస్తుంది.

ప్రకృతి ద్రవ్యమయం. మట్టి ద్రవ్యం. కుండ, మూకుడులాంటి అనేక రూపాలు ధరిస్తుంది. అయినా ద్రవ్యం అన్నిటిలోనూ ఉంటుంది.

కాలం కూడా ఒక ద్రవ్యం. కాని దానికి శరీరములేదు. మిగతా అన్ని ద్రవ్యములకు శరీరమున్నది. కనుక అది అస్తికాయము.

అస్తికాయములు రెండు విధములు జీవములు, అజీవములు. జీవములనుగా ఆత్మలు. ఆత్మలలో కొన్ని ముక్తులు. కొన్ని బద్ధులు. బద్ధులైన ఆత్మలు తిరిగి రెండు విధములు, కదలిక కలిగినవి (మనుష్యులు, జంతువులు) కదలిక లేనివి, స్థవిరములు (వేల, నీరు, అగ్ని, గాలి, చెట్లు). వీటన్నిటిలోనూ ఆత్మలున్నవి. ఇవి కావ్యతములు.

జైనులు అనే కాంత వాదులు మాత్రమేకాదు, అనే కాత్మవాదులు కూడా.

కదలికలేని స్థవిరములకు వాలుగు లక్షణములున్నవి. ధర్మ, ఆధర్మ, ఆకాశ, పుద్గలములు. పుద్గలమన పదార్థము. పుద్గలము అణువులతో కలిపి ఉన్నది. అణువుల కలయిక ఎలన పుద్గలము, పుద్గల, ఆకాశాదుల కలయిక వల్ల అజీవ స్థవిరము, ఏర్పడు తుంది. ఇవన్నీ ద్రవ్యములో భాగములు.

అణువులు, వాటి కలయిక ఫలితంగా పుద్గలము (పదార్థము) అను భావం బౌద్ధికవాదానికి జైనంతో గల సాన్నిహిత్యాన్ని తెలియ చేస్తుంది. పుద్గలం, విర్జీవ ఆత్మలకు మాత్రమే పరిమితమనుట ద్వారా, జీవ, విర్జీవ ప్రపంచాల మధ్య, జంతు, పృథ్వీ ప్రపంచాల మధ్య జైనులు కావ్యత అనూకామి పుష్టిస్తున్నారు.

చార్వాక, జైన, బౌద్ధాలు ఒకే కాలంలో అనిర్పించాయి. చార్వాక మతంలో బౌద్ధిక భావాలను, వైదిక మతంలోని ఆత్మ భావాన్ని జైనులు

మిశ్రమం చేశారు. బౌద్ధంలోని చలవశీలతను, ఉపవిషత్తులలోని శాశ్వత తత్వాన్ని మిశ్రమం చేసినట్లే.

కాత్వికంగా జైనం అత్యంత బలహీనమైన శాఖ. వారి విశిష్టత, నైతిక ప్రవర్తన వైరాగ్యంపైన వారు చూపిన విశేష క్రద్ధ.

మకరీక్యా జైనం, నైదిక మతంతో పోలికను కలిగిఉంది.

అత్య లక్ష్యం ముక్తి. కర్మఫలితంగా అత్య బంధితమౌతుంది. భౌతిక ఆకర్షణలు కర్మకు మూలం. బ్రగహం, గర్వం, దురాశ-ఇవి భౌతిక ఆకర్షణలు. వీటి నుండి దైటవదాలి. అందుకు జ్ఞానం అవసరం. అందుకు విశ్వాసం ఉండాలి. పత్రవర్తన ఉండాలి.

ఈ విషయంలో, జైన, బౌద్ధాలకు కొంత పోలిక ఉంది. కావి బౌద్ధంలో విశ్వాసానికి స్థానించేదు. ఆలోచనకు ప్రాధాన్యం.

జైనుల జ్ఞాన సిద్ధాంతంలోనూ ఈ కలిగాపులగం కనిపిస్తుంది.

జ్ఞానసంపాదనకు వివిధ మార్గములున్నవి. మతి (ఇంద్రియ జ్ఞానం), త్రితి (ప్రమాణ గ్రంథాలు) అవని (అంతర్వాణి), మనః పర్యయ (దూరశ్రవణం) కేవల (కుద్దజ్ఞానం)

అంతర్వాణి, దూరశ్రవణం అను భావాలు బౌద్ధంలో లేవు. ఉపవిషత్తులలో అంతర్వాణి ప్రస్తావన అంతరాత్మగా ఉన్నది తప్ప మరొకటి కాదు. ఈ రెండు భావాలను జైనులు, ఆధునిక తెగల విశ్వాసాలనుండి గ్రహించారు. హత యోగులకు ఈ శక్తులు లభిస్తాయనే విశ్వాసం ఉండేది.

దేవుని నిరాకరించివందున జైనం, నికేత్యం. కావి కాత్వతమైన అత్యను, లేక అనేకాత్మలను అది విశ్వసిందింది. పదార్థం, పుడలం అణువు-వంటిభావాలు జైనాన్ని వాస్తవికతవైపు లాగాయి. అంతర్వాణి, దూరశ్రవణ ; హతయోగం వంటి ఛాందసాలు అతీంద్రియ పోరణులకు త్రోవకీకాయ.

ఐనా జైనం వ్యాపించింది. అందుకు కారణం, పర్ణవ్యవస్థను నిరాకరించి, జంతుహింసను ఖండించి. అహింసను బోధించటం.

ఆ కాలంలో ఈ మూడు అంశాలున్న ఏ మతమైనా, ఉద్యమమైనా, అట్టుడయి కరమైనది. సమాజాన్ని ఒక అడుగు ముందుకు తీసుకు వెళ్ళేది.

జై నమకస్తులు ఆహింసను అతిగా వర్తింపజేసారు ఆహారానికి వైతం జంకు హింస చేయరాదు. రాత్రిళ్ళు బోజనం చేస్తే పురుగులు చచ్చిపోతాయి కనుక, సాయంత్రమే భోజనంచేయాలి. భూమిని దున్ని పంటలు పండించడం ద్వారా భూమిలోని జీవులు చనిపోతాయి గనుక, వ్యవసాయం పనికిరాదు -

ఈ ఛాందస సిద్ధాంతాల ఫలితంగా జై నమకం అంతగా వ్యాప్తి చెందలేదు. వ్యవసాయం చేయడంలో హింస ఉన్నదన్న అవసర్య సూత్రం ఫలితం గానో ఏమో, ఈ మతం వ్యవసాయంతో ఏమీ సంబంధంలేని వ్యాపారస్తులలో మాత్రమే వ్యాపించింది. మార్వార్, గుజరాల్, కన్నడ ప్రాంతాలలో వర్తకవర్గాలలో నేటికీ ఈ మతం విలచి ఉంది. ఆంధ్ర డేకంలో ఒకప్పుడు జై నమకం విస్తారంగా వ్యాపించింది (క్రీ. శ. 800-1300). కాచి వాటి జై నమకానికి, అదిమ జై నమకానికి, పోలికల కంటే వ్యత్యాసాలే హెచ్చు. అనారెనా బంగారంపని. కమ్మరంపని చేసే స్మత్తులవారిలో మాత్రమే ఈ మతం వ్యాపించింది.

జై న తత్వశాస్త్రంలో ప్యాద్వాదం అను ఒక సిద్ధాంతంవుంది. దీని ప్రకారం పదార్థం వాస్తవమైనది. ఈ వాస్తవమైన పదార్థం బహుముఖ లక్షణాలు కలిగివుంటుంది. కొన్ని లక్షణాలనుమాత్రమే తెలుసుకోగలం. అన్నిటిని తెలుసుకోలేము గనుక ఏవిషయాన్నైనా 'ఇది ఇంతేను' అని ఖండితంగా చెప్పరాదు.

పాదారణ తర్కంలో 'అవును, కాదు' అను రెండు భావములు వున్నవి. ఈరెండూ పరస్పర విరుద్ధమని పాదారణ తర్కం భావిస్తుంది. అవును, కాదు రెండూ కలిసేవుండవచ్చు. ప్రతిదానిలోనూ కొంత "అవును" కొంత "కాదు" వుండవచ్చు. అనగా విరుద్ధ లక్షణాలు కలిసి వుంటాయి. ఇది గతితర్కం. ప్యాద్వాదం పై చూపులకు గతితర్కంవలె కనిపిస్తుంది. కానీ అది ఒక ఆధాన.

స్వాధీన వాదాన్ని జైనులు సప్త భంగి న్యాయం అని పిలుస్తారు.
ఉదాహరణకు:

1. బహుశా ఆ కుండ ఎర్రగా ఉన్నది (స్వాత్ అస్తి)
2. బహుశా ఆ కుండ ఎర్రగా లేదు. (స్వాత్ నాస్తి). ఆ కుండ.
ఎరుపురంగు క్షణక్షణము తగిలిపోతుంది కనుక.
3. బహుశా ఆ కుండ ఎర్రగావున్నది. లేదు కూడా (స్వాత్
అస్తివః నాస్తివః) - కనుక దాని అనలు రంగు ఏదీ అన్నపుడు -
4. బహుశా దాని రంగును తెలుసుకోలేము (స్వాత్ అవ్యక్తవ్యం).
5. బహుశా ఆ కుండ ఎర్రగా ఉన్నది. ఐనా దాని రంగు ఇది
అని చెప్పలేము, (స్వాత్ అస్తివ అవ్యక్తవ్యం) (1+4).
6. బహుశా ఆ కుండ ఎర్రగా లేదు. ఐనా దాని రంగు ఇది
అని చెప్పలేము, (స్వాత్ నాస్తివ అవ్యక్తవ్యం) (2+4).
7. బహుశా ఆ కుండ ఎర్రగా ఉన్నది. లేదుకూడా. ఐనా ఏమీ
చెప్పలేము. (3+4).

ఏడు పరజాతి తరువాత ఓపరకు వచ్చిన నిర్ణయం - "ఏదీ
స్పష్టంగా చెప్పలేము."

పదార్థం యొక్క బహుముఖ లక్షణాలను గుర్తించవలె వచ్చినంత
వరకు జైనుల వాదనను అంగీకరించవచ్చు. విరుద్ధకర్తలు కలసివుంటూ
యన్న దృష్టికూడా సదియైనదే. కాని యీ దృష్టివి వారు అన్వయించు
టలో ఏదీ స్పష్టంగా చెప్పలేమనే అనిశ్చిత వాదావికేత్రోప తీశారు

అధునిక గణితరంగం మాత్రమే ఈ సమస్యకు సరియైన
సమాధానం చెబుతుంది.

"అధునిక భౌతికవాదం దృష్ట్యా అంటే మార్క్సిజం దృష్ట్యా పరిశీ
లిస్తే, స్వతస్సిద్ధ శాశ్వతసత్యాన్ని (Objective absolute truth)
అయా దారిశ్రుత పరిమితులకు లోబడి మనం గ్రహిస్తుంటాం. కాని
అలాంటి సత్యం ఉన్నదనే విషయంలో ఎట్టి సందేహం లేదు. దానిని
మనం రోజురోజుకూ మరింతగా గ్రహిస్తున్నామనే విషయంలోనూ
యెట్టి సందేహం లేదు."

(Lenin: Materialism & Empirio criticism pp 134-135)

మన జ్ఞానం సాపేక్షమని అంటే, సందేహస్పరమనికాదు. కొన్ని పరిమితులకు లోబడి మనం సంపాదించే జ్ఞానం రూఢిజ్ఞానమే. సాపేక్షజ్ఞానాన్ని సంశయజ్ఞానంగా భ్రమించటంవల్లనే, జైనులు అనిశ్చితత్వంలోకి ప్రవేశించారు.

పంచేంద్రియ గ్రహణం భౌతిక జ్ఞానానికంటా మూలం. మనం కంటితో ఎర్రబండను చూస్తున్నాం. ఆ చూపు మనజ్ఞానానికి పునాది. స్వరస్పర్శ సత్వాన్ని సాపేక్షక నిరాకరించదు. దానికి పరిమితులను మాత్రమే ఏర్పరుస్తుంది.

ప్రాకృత భాషల అభివృద్ధికి, జైనపండితులు అపారమైన సేవ చేశారు. ప్రధానంగా రాజస్థాన్, గుజరాత్, మహారాష్ట్రలకు జైనులు వ్యాపించారు. అమర కోశం వంటి సంస్కృత గ్రంథాలను వీరు రచించారు.

రామాయణ, భారతాది ఇతిహాసాలు జైనుల గాథలలో అనేక రూపాలలో అనేక మార్పులతో వ్యాప్తి చెందాయి.

ఎనిమిదో అధ్యాయం

సాంఖ్యం - యోగం

సాంఖ్య, యోగ, వైశేషిక, న్యాయ, సూత్రాలకు భారతీయ తత్వశాస్త్ర చరిత్రలో ప్రత్యేక స్థాన మున్నది. బౌద్ధ, జైన సిద్ధాంతాల వలె ఇవి వైదిక ప్రామాణ్యాన్ని విరాకరించిన 'నాస్తిక' ధోరణులు కావు. తమ సూత్రాల కన్నిటికీ మూలాధారాలు ఉపనిషత్తులలోనే ఉన్నవని విరూపింబడానికి వీరు యత్నించారు. వైదిక ప్రామాణ్యాన్ని తిరస్కరించిన బౌద్ధ, జైన సిద్ధాంతాల విమర్శ, వీని సామాన్య లక్షణం.

ఈ సూత్రాలు రమారమి క్రీ. పూ. 200 — క్రీ. శ. 200 మధ్య కాలంలో గ్రంథస్థం చేయబడ్డాయి.

బౌద్ధ భూవ్యవధానికి ప్రాతిపదికలు కూడా అలాగే ప్రారంభ మైనాయి. తనిమ్మని కాలంలో జీవించిన అశ్వమేషుడు మాధ్యమిక వాదానికి మూలపురుషుడు.

కుల వ్యవస్థను ఖండించిన బౌద్ధ, జైన సిద్ధాంతాలలోని సాంఘిక విప్లవధోరణులు వెనుకకు తగ్గి, భావవాద అవాస్తవిక తాత్విక సూత్రాలు మిగలడంతో, వాటిబలహీనత స్పష్టంకాసాగింది. ఈ తాత్వికబలహీనతను, అవకాశంగా చేసుకుని సాంఖ్య, వైశేషిక, న్యాయసూత్రాలబౌద్ధ, జైన

సిద్ధాంతాలను, ముఖ్యంగా బౌద్ధుల శూన్యవాద, క్షణిక వాదాలను తీవ్ర విమర్శకు గురిచేశాయి. వైదిక ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరిస్తూనే వై మూడు సిద్ధాంతాలూ, ప్రపంచం వాస్తవమనీ, అది ఎవరిచేతా సృష్టించ బడలేదనీ వాదించాయి. సాంఖ్యవాదం దేవుని పూర్తిగా నిాకరించింది వై శేషిక. న్యాయ సూత్రాలు దేవుని అంగీకరించినా, వారి దృష్టిలో దేవుడు ప్రకృతికి మూలవస్తువులైన పరమాణువులు రెండూ స్వయం సిద్ధములే. ఈ ద్వైత దోరణి పై మూసీటికి సామాన్య లక్షణం.

వాస్తవమైన ఈ ప్రపంచమంతా కొన్ని కావ్యత సూత్రాల కను గుణంగా నడుస్తుంది. ఆ సూత్రాలను గ్రహించటమే మన పని. వాటిని ఎవరు విర్మించారు : ఎందుకు విర్మించారు : అన్న ప్రశ్నలు అర్థ రహితం. ప్రకృతి వలెనే ఈ సూత్రాలు కూడా స్వయం సిద్ధములు. ఈ సూత్రాలనే వై శేషికులు కర్మసూత్రాలనీ, అదృష్టశక్తులనీ వ్యవహరించారు.

సమ్యక్ జ్ఞానాన్ని-అనగా సరియైన జ్ఞానాన్ని-కలిగిస్తుంది కనుక. దానిని సాంఖ్యవాదం అన్నారు. ప్రపంచమంతా దుఃఖమయం. యీ దుఃఖంలో నుంచి దైతపదాలంటే బౌద్ధులవలె ఆష్టాంగ మార్గం, ప్రజాపేవ వ్యర్థం. ప్రపంచానికి సంబంధించిన వాస్తవ జ్ఞానాన్ని సంపాదించాలి. సాంఖ్యవాదం జ్ఞాన ప్రధాన మైన సిద్ధాంతం. ప్రపంచానికంటా మూలం రెండు శక్తులు: ఒకటి ప్రకృతి. రెండు పురుషుడు. ప్రపంచంలో ప్రతిదీ ముఖమో. దుఃఖమో ఏదో ఒక దానిని కలిగిస్తుంది. ప్రతిదీ పరిణామం చెందుతూఉంటుంది. పరిణామ శీలమైన, కార్యకారణబద్ధమైన ఈ ప్రపంచానికి మూలం మాయులేవి ప్రకృతి పురుషులు. ఇవి రెండూ స్వయం సిద్ధములు.

సృష్టికి మూలకారణం ప్రకృతి అని విరూపింపటానికి సాంఖ్యులు ఇలా వాదిస్తారు: ఆత్మ లేక పురుషుడు సృష్టికి కారణం కాదు. ఏమంటే అది వ్యయం (వ్రకాశమైన, కార్య కారణ రహితమైన దైతవ్యం. బోధితు. వై య్యాయుకులు (వై శేషికులను, న్యాయసిద్ధాంతకారులను కలిపి వై య్యాయుకులు అంటారు) చెప్పినట్లు సృష్టికి మూలం పంచభూతాలు, తాణువులుకాగూడరా: కాదు. ఎందువల్లనంటే తాణువులు వదార్థ పరిణా

మాన్ని వివరించగలవు. కాని, సూక్ష్మమైన మనస్సు, బుద్ధి వీటి పరిణామాన్ని వివరించలేవు. అణువులకంటే సున్నితమైన, సూక్ష్మమైన ప్రకృతి సృష్టికి మూలం. దీనికి మరొక కారణంలేదు. ఇది విత్యం అనంతం.

ప్రకృతి పరిణామం చెందటానికి కారణం ఏమి? మానవశరీరంలో బుద్ధి, మనస్సు ఈ రెండూ. కాక మరొకటి ఉంది. అదే అత్మ, లేక పురుషుడు. ఈ పురుషుడు ఉండబట్టే ఇంద్రియాలు పనిచేస్తున్నవి. నడిపేవాడు లేకపోలే యంత్రం నడవదు. పురుషుడు అనగా చైతన్య శక్తి లేనిదే ప్రపంచం నడవదు.

పురుషుడు ప్రకృతిని సృష్టించాచా; లేదు, ప్రకృతి పురుషులలో ఒకరు ముందు, ఒకరు వెనుక అనటం తప్పు రెండూ స్వయం విద్యములే.

ప్రకృతి - పురుషుడు

ప్రకృతి దానంతట అది మార్పుచెందకాలదు. దానికి చైతన్యం లేదు. పురుషునికి చైతన్యం ఉంది. కదలిక లేదు. ప్రకృతిలోని కదలిక, పురుషునిలోని చైతన్యం రెండూ కలిసి పరిణామానికి కారణభూతమౌతాయి. ఈ రెండూ ఎందుకు కలవాలి? గుడ్డివాని భుజాలపై తుంటి వాడు ఎక్కి ఇద్దరూ ప్రయాణం చేసినట్లు, ప్రకృతి పురుషుల కలయిక ఫలితంగా, ఇద్దరూ తైవల్యంలేక మోక్షం సంపాదిస్తారు. మోక్ష పాథసత్రై ఈ రెండూ కలుస్తున్నవి. పరిణామమంతా ఉద్దేశ పూర్వక పరిణామం.

ప్రకృతి పురుషుల కలయిక సంయోగం. ఈ సంయోగానికి ముందు ప్రకృతి సామ్యావస్థలో ఉంటుంది. సత్వ, రజస్ స్తమస్సులను మూడు గుణాలు ప్రకృతిలో సహజంగా ఉన్నవి. ఈ మూడు సమాన ప్రతిపత్తిలో ఉన్నప్పుడు సామ్యావస్థ ఏర్పడుతుంది. ఈ సామ్యావస్థ దానంతటా బ్రద్దలు కాదు. పురుషుడు దీనిని బ్రద్దలు చేస్తారు. పరిణామం ప్రారంభమౌతుంది. సత్వ రజస్ తమో గుణాల మధ్య ఐక్యత మర్లణ రెండూ ఉన్నవి. కదలిక దానంతట అది రాదు. జైట

నుండి పురుషుడు సామ్యావస్థను బ్రద్దలు చేయాలి. తత్ఫలికంగా సత్వ రజస్తమో గుణాలలో ఏదో ఒక దానికి బలం పెరుగుతుంది. కొత్తతరహా సామ్యావస్థ ఏర్పడుతుంది. పురుషుడు దానిని తిరిగి బ్రద్దలు చేస్తాడు. మరొక తరహా సామ్యావస్థ ఏర్పడుతుంది. ఈ విధంగా సామ్యావస్థ, వికల్పం, తిరిగి సామ్యావస్థ పద్ధతిలో పరిణామం ప్రళయ కాలం వరకూ సాగుతుంటుంది.

ఒక చేలో నీళ్ళు ఉంటాయి. వక్క చేలోకి ఆ నీళ్ళు పోవడానికి గట్లు అడ్డంగా ఉన్నవి. ఆ గట్లను రైతు తిప్పి పేసేగాడా ఆ చేలో నుంచి నీరు ఈ చేలోకి వచ్చేది; అదే విధంగా పురుషుడు అనే బాహ్య కారణం కదిపితేనే. ప్రకృతి కదులుతుంది; లేకపోతే కదలదు.

ఆత్మలు అనేకములున్నవని సాంఖ్యుల వాదన. పరమాత్మ ఒకటే సత్యం అన్న అద్వైతవాదాన్ని సాంఖ్యులు అంగీకరించరు. పరిణామక్రమాన్ని గురించి వారు ఇలా వివరించారు:

ప్రకృతి కదలటం ప్రారంభించినమీదట మొట్టమొదట ఏర్పడేవి మహా లేక బుద్ధి. ఈ బుద్ధి(మనస్సు)ఇంద్రియాలవ్వారా వనిచేస్తుంది. బుద్ధివహాయంతోనే ఆత్మ దర్శనార్హ విచారణ చేయగలదు. ఆ తర్వాత అహం కారం ఏర్పడుతుంది. నేను ఇదిచేయాలి, ఇది చేయకూడదు అని నిర్ణయించు కునే శక్తి అహంకారం. ఈ అహంకారం మూడు విధాలు: పాత్విక, రాజస, తామస, పాత్విక అహంకారంనుండి అయదు జ్ఞానేంద్రియములు, ఐదు కర్మేంద్రియములు, మనస్సు మొత్తం 11 ఏర్పడతాయి. తామస అహంకారం నుండి పంచకన్యాశ్రులు అనగా శబ్దం, స్పర్శ, రంగు, రుచి, వాసన అనుభవాలు ఏర్పడతాయి. ఈ పంచకన్యాశ్రులలో నుండి పంచభూతాలు (ఆకాశం, గాలి, కాంతి, నేల, భూమి) ఏర్పడతాయి. ఈ పంచభూతాలు అణురూపంలో ఉంటాయి. ఇవి మొత్తం 24.

జ్ఞానేంద్రియా లనగా రంగు, శబ్దం, వాసన, రుచి, స్పర్శను గ్రహించే ఇంద్రియశక్తులు.

కర్మేంద్రియాలు-పోచ, చేతులు, కాళ్లు, మలవివర్జనావయవముల వేంద్రియము.

పురుషులందరూ, అనగా అత్యులు అన్నీ కైవల్యప్రాప్తి చెందిన మీదట, పరిజ్ఞానం చెందే ఈ ప్రపంచం నశిస్తుంది. అదే ప్రళయం. అప్పుడు పరిజ్ఞానం అగిపోతుంది. యెక్కడ ప్రారంభించామో అక్కడికి వస్తాం. దీనినే సాంఖ్యులు ప్రతినంచారము అన్నారు.

ప్రళయం కర్వాక తిరిగి సృష్టి జరిగేలోగా కొంత వ్యవధి ఉంటుంది. ఈ వ్యవధిలో సామ్యవస్థ ఏర్పడుతుంది. ఈ సామ్యవస్థలో కూడ సత్వ రజస్తమో గుణముల మధ్య మరణ ఉంటుంది. సామ్య వస్థలో జరిగేమధ్యమ సాంఖ్యులు సదృశపరిజ్ఞానం అన్నారు. కొంత కాలానికి తిరిగి ప్రకృతి పురుష సంయోగం జరుగుతుంది, ప్రపంచం కదులుతుంది. ఇది విసదృశ పరిజ్ఞానం.

సత్కార్య వాదం

సాంఖ్యవాదుల జడత్వక దృష్టి మరొక సిద్ధాంతంలోకూడా వ్యక్తమైంది. దానిని వారు సత్కార్యవాదం అన్నారు. బౌద్ధుల గతి తార్కిక దృష్టికి చిహ్నమైన కార్యకరణ వాదాన్ని బండించి వారు సత్కార్య వాదాన్ని ప్రతిపాదించారు.

మాపు గింజలను పిండితే నూనె వస్తున్నది. నూనె ఎక్కడి నుండి వస్తున్నది. గింజలోనే సూక్ష్మరూపంలో ఉండి ఇప్పుడు వ్యక్తమైంది. ఇంతకుపూర్వం లేనిది కొత్తగా రాలేదు. కార్యము కారణంలోనే ఉంది. అంతకుపూర్వమే సూక్ష్మరూపంలో ఉన్న దానిని కార్యచరణ వ్యక్తం చేయగలదేకాని, కొత్తదానిని సృష్టించలేదు.

విరిష్టకారణాలనుండి మాత్రమే విరిష్ట కార్యాలు ఏర్పడగలవు. పాలలోనుంచి మాత్రమే పెరుగు రాగలదు. దారాలనుండి మాత్రమే బట్ట ఏర్పడుతుంది. కనుక పెరుగు పాలకు, దారాలకు బట్టకు ఏదో విడదీయ లేని సంబంధం ఉంది. అవగా ఏదోరూపంలో కార్యం, కారణంలోనే విగూఢంగా ఉన్నదన్నమాట. కాకపోతే ఏ కారణంలో మంచి ఏకార్యమైన ఏర్పడలికదా; అలా ఏర్పడదని మనకు తెలుసు.

“కథం అసతః సజ్జాయేతః” అనత్తురోనుండి సత్తు ఎలా పుట్ట గలదు? “సానతో విద్యతేభావః” అనత్తుకు ఉనికి లేదు మొదలైన వాక్యాలకు సాంఖ్యులు ఇచ్చిన వ్యాఖ్యానం ఇలావుంది. ఇంతకు పూర్వం లేవిది ఎలా పుట్టగలదు? ఈన్యం నుండి సత్తు పుట్టలేదు గదా? కనుక సత్తు ఎల్లకాలం ఉన్నది, దానికి మొదలు తుది లేదు.

కొత్తది పుట్టదు అనే సూత్రం, గుణాత్మక మార్పులను విరాకరి చుట ద్వారా అభివృద్ధి నిరోధక ప్రయోజనాలను ఉపయోగపడదని. మానవుడు కొత్తగా ఏమీ సృష్టించలేడు. విధి వ్రాత తప్పదు మొదలైన కన్యసిద్ధాంతాల కిది మూలమైంది.

సాంఖ్యవాదం దేవుని విరాకరిస్తుంది. కనుకనే దీన్ని విరీక్ష్వర సాంఖ్యం అంటారు. ప్రకృతిని నడిపించే అధినాథుడు దేవుడు అని అందామా? అది సరిగదా. ఎందుకంటే దేవుడు ఏ పనిచేయడు. నడి పించటం మూత్రం చేయవలసిన అవసరం దేవుని కేముంది? అవసరం ఉండి దేవుడు సృష్టించి సాగిస్తున్నాడంటారా. దేవుడు కూడా మానవుల లాగా ఒక అపంతకృత్తీవి అన్నమాట. దేవునికి మీరిచ్చే విర్వచ వన్నిబట్టి అతనికి సంకృప్తి, అపంతకృత్తులు. ఉండకూడదుకదా? సృష్టికి దేవుడు కారణం కాదు. దేవుడనేవాడు లేడు. కష్టం, దుఃఖంతో కూడుకున్న ఈ ప్రపంచాన్ని, కరుణాసముద్రుడని మీరు వర్ణించే దేవుడు సృష్టించాడని ఊహించడమే అసంభవం.

జ్ఞాన సిద్ధాంతం

మానవులు జాహ్న్య ప్రపంచానికి సంబంధించిన జ్ఞానాన్ని ఎలా పంపాడిస్తారు అన్న పనువ్య తత్వవేత్త లందరినీ ఎదుర్కొన్న పనువ్య. ఈ పనువ్యకు పమాధానంగా తొలిక ప్రపంచం మానవ జ్ఞానానికి మూలమని, పంచేంద్రియాల ద్వారా మనం జ్ఞానాన్ని పంపాడిస్తా

మని భౌతికవాదం చెబుతుంది. ఇందుకు విరుద్ధంగా భౌతిక ప్రపంచం మాయ అనీ, వంచేంద్రియాల ద్వారా కాక, మానవ మేధస్సులో వున్న కొన్ని శాస్త్రతథావాల సహాయంతో జ్ఞానాన్ని సంపాదిస్తామనీ, భావవాదం తెలియజేస్తుంది. జ్ఞాన సిద్ధాంతాలలో సాంఖ్య, దై శేషిక, న్యాయసూత్రాల భౌతికవాద దోరణిని ప్రదర్శించాయి. మహాయాని శాఖకు చెందిన శూన్యవాద, విజ్ఞానవాదుల భావవాద జ్ఞాన సిద్ధాంతాన్ని ప్రోత్సహిస్తున్నాయి.

సాంఖ్యుల జ్ఞాన సిద్ధాంతం ఇలా వుంటుంది.

—ప్రత్యక్ష అనుమాన, శబ్ద ప్రమాణాలు మూలీద్వారా జ్ఞానం సంపాదిస్తాం.

మనం తెలుసుకోవలసిన వస్తువు ప్రమేయం (Object)

తెలుసుకునే వ్యక్తి ప్రమాణి (Subject)

తెలుసుకునే పద్ధతి ప్రమాణం (Source of Knowledge)

మనం ఒక బిల్లును చూస్తాం. ఆ బిల్లు మన ముఠమ్మ మీద కొన్ని భావాలును కలిగిస్తుంది. ఈ భావాలును మనస్సు వర్గీకరణ చేస్తుంది. దీపపు కాంతికి, అద్దంలో ప్రతిబింబం ఏర్పడ్డట్లే భౌతిక వస్తువుల ప్రతిబింబాలు మనోవలకం మీద ఏర్పడతాయి. ఇది ప్రత్యక్ష ప్రమాణం. జ్ఞాన సంపాదనకు ప్రధానమార్గం.

ప్రత్యక్షజ్ఞానం రెండరకాలు: మనం ఒక వస్తువును చూడగానే ఒక అన్వష్టభావం మన మనస్సులో ఏర్పడుతుంది. ఇది విర్వికల్పిక జ్ఞానం. ఆ తర్వాత, మనకు గల పరిశీలనా శక్తి, జ్ఞానకశక్తి, పూర్వానుభవం మొదలైనవాటిని వివియోగించి ఆ వస్తువును గురించి సంపూర్ణ జ్ఞానం మనం సంపాదిస్తాం. ఇది వివేచనద్వారా పాథ్యమౌతుంది. మన పూర్వ జ్ఞానస్థాయి కనుగుణంగా మన వివేచనాశక్తి వుంటుంది. వివేచనా పూర్వక జ్ఞానాన్ని సాంఖ్యులు సవికల్పిక జ్ఞానం అన్నారు.

ప్రత్యక్ష ప్రమాణం తర్వాత, అనుమాన శబ్ద ప్రమాణాలు వస్తాయి. శబ్ద ప్రమాణనందర్పణలో వైదికమాత్రుల ప్రమాణాన్ని సాంఖ్యులు అంగీకరించారు. అయినప్పటికీ, శబ్ద ప్రమాణానికి వీరు తృప్తియ్యనం ఇచ్చినందువలన, ప్రత్యక్ష అనుమాన ప్రమాణాల విషయంలో భౌతికవాద దృష్టిని ప్రదర్శించి నందువలన, పీరిజ్ఞానసిద్ధాంతంలో భౌతికవాదభావాల హేచ్ఛు.

సాంఖ్యులు ఆత్మను అంగీకరించారు. ఎందరు ప్రాణులున్నారో అన్ని ఆత్మలుంటాయి. ఆత్మ ఎల్లప్పుడూ చైతన్యముత శక్తిగానే వుంటుంది. చైతన్యం ఆత్మకు ఒక లక్షణం కాదు. ఆత్మ, చైతన్యం రెండూ ఒకటే. ఆత్మకు మార్పులేదు, చలనంలేదు. ఆత్మ శరీరం కాదు. మపస్సుకాదు. బుద్ధికాదు. ప్రకృతి పరిణామం చెందే 24 దశలలోను ఏ ఒక్కటి కాదు. ఏటన్నిటికీ అతీతమైనది ఆత్మ. శరీరసంబంధం ఆత్మలకు ఏర్పడ్డప్పుడే చలనం కలుగుతుంది. తష్టనుఖాలు ఏర్పడతాయి. శరీర బంధనం వదలిపోతే తిరిగి కేవల చైతన్యంగా మారిపోతుంది. ఆ స్థితిని పొందటమే మోక్షాన్ని లేక అపవర్గాన్ని పొందుట. మానవులకు వచ్చే కష్టాలు మూడు రకాలు.

1. అధ్యాత్మిక - మానసిక, శారీరక క్షేణాలు

2. అధిభౌతిక - ఇతర మనుష్యులవల్ల, జంతువులవల్ల ఏర్పడే కష్టాలు.

3. అధి దైవిక దయ్యాల భూతలవల్ల ఏర్పడే కష్టాలు

ఈ మూటనుండి విముక్తి పొందటం మోక్షం. సరియైన తత్వజ్ఞానం మోక్షానికి మార్గం. ఆత్మ, శరీరం వేరు వేరని గ్రహించటం తత్వజ్ఞానం. మోక్షం వచ్చేవరకు ఆత్మ, పునర్జన్మ ఎత్తుతూనే వుంటుంది.

సాంఖ్య వాదానికి కీలకం త్రిగుణ సిద్ధాంతం. సత్వ, రజస్తమోగుణాలు ప్రకృతిలో అంతర్భూతాలు. గుణాలనగా మానసిక స్థితి అనుకుంటాము. సాంఖ్యుల దృష్టిలో మానసిక, భౌతిక పరిణామాలు రెంటిలోనూ గుణాలుంటాయి.

సత్వగుణం మానసికార్థంలో సుఖ, సంకోషములకు భౌతికార్థంలో రముత్వ, ప్రకాశత్వాలకు చిహ్నం. రజోగుణం వాధకు, కదలికకు చిహ్నం. తమోగుణం, జడత్వానికి విశ్రుత్వానికి చిహ్నం.

మానసిక, భౌతిక శక్తులను కలగయిపు చేయటం సాంఖ్య సిద్ధాంతంలోని గందర గోళానికి మరాకాష్ట.

ప్రకృతి పరిణామక్రమంలో ఒకదశలో చైతన్యం ఏర్పడుతుందనే భౌతికవాద దృష్టిని ఏవారు భారతీయ తత్వజ్ఞానం వివర్ణించిందో

అనాదే ఈ వతనం మొదలైంది. లోకాయతులు మాత్రమే ఆ విషయం సూటిగా చెప్పగలిగారు.

సాంఖ్యులు ప్రకృతి వాస్తవికతను గుర్తించారు దీనిని వారు ప్రకృతి, లేక ప్రధానమని అన్నారు

త్రిగుణాలు విరంతరం పరిణామం చెందుతూంటాయని, ఐక్యత పుష్టత ఈ పరిణామానికి కారణమనటంలో సాంఖ్యులు గతి తార్కిక దృష్టి కలలాన్ని ప్రదర్శించారు.

ఈ ఐక్యత పుష్టత అంతరంగిక చోడక శక్తి వలన గాక, బాహ్య శక్తి ప్రేరణవలన సాగుతోందనడంలో ఐదాత్మక - దృష్టికి మళ్ళారు. పరిణామంలో కొత్తదేమీ జన్మించదు. విగూఢమైన అంతస్సారం, అవిష్కరణమాత్రమే పొందుతుంది అనటంలో గతి తర్కాన్ని ప్రాజమైన మాతనత్వాన్ని తిరస్కరించారు. ప్రకృతి ఎందుకు పరిణామం చెందివలెను. ఇదంతా పురుషుని ఆనందం తృప్తికొరకే అని చెప్పుటలో, ఉద్దేశ పూర్వక పరిణామ (Teleology) వాదాన్ని చెప్పారు.

సాంఖ్యవారి చిహ్నాలు ఉపనిషత్తులలోనే ఉన్నాయి. కదోపని షత్తుతో నాచికేతుని కథ ఉన్నది. ఆత్మ అనన్యరం; పురుషుడు ఆత్మ, ఒకటే అమరావం, ఈ ఉపనిషత్తులో వదేవదే పునశ్చరణబొతుంది. చాలాకాలం తర్వాత రూపొందిన భగవద్గీతలో ఆత్మ శాశ్వతత్వాన్ని విరూపించే శ్లోకాలు, కదోపనిషత్తు నుండి మక్కికి మక్కి తీసుకో బడిననా అనిపిస్తుంది. బుద్ధుని మొదటి గురువు అలరకాముడు సాంఖ్యవాది.

బౌద్ధ ప్రభంజనంతో సాంఖ్యం తాత్కాలికంగా అడుగున వద్దది. బౌద్ధుల అనాత్మ వాదం, ప్రతికృత వస్తుత్వాద వాదం నాలుగు దశాబ్దాల రాజ్యం చేశాయి.

సాంఖ్యులు యజ్ఞ యాగాదులకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు. కాని త్రోవపువ్వలేదు నాచికేతుని కథ అందుకు చిహ్నం. యజ్ఞ పశువుగా, యనులోకానికి వెళ్ళి తిరిగివచ్చినవాడు నాచికేతుడు.

బౌద్ధం పై చేయి సంపాదించింది అంటే, బౌద్ధ తత్వ శాస్త్ర అధిక్యత విరూపణ ఐంది అనికాదు. బౌద్ధంలోని సాంఘిక ఫార్మేషన్, యజ్ఞయాగాదుల విరసన, కులభేద ఖండన, అ నా త్క తా వా దం లోని, గతిశీల దృష్టి - ప్రజలను ఆకట్టుకున్నది. ఈమహా ప్రవాహంలో భౌతిక ప్రపంచ వాస్తవికతను బౌద్ధులు గుర్తిస్తున్నారా లేదా అను తాత్విక సమన్వయ అడుగున వద్దది. నాలుగు శతాబ్దాలు గడిచి బౌద్ధ ప్రభంజనం వెనుకపట్టు పట్టినమీదట, తిరిగి సాంఖ్యం, ఈశ్వర కృష్ణుని కారికల రూపంలో పునర్వర్ధన ముచ్చింది. బాహ్య ప్రపంచ వాస్తవికత విరాకరించే మహాయాన బౌద్ధానికి పోటీగా, సాంఖ్యం రంగంలో ప్రవేశించింది.

ఈశ్వర కృష్ణుని కాలం క్రీ.పూ.100-200 మధ్య.

యోగం

సాంఖ్య సూత్రాలకు వలెనే యోగసూత్రాలకు కూడా అతిప్రాచీనమైన పీఠానున్నవి. భావవాద సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించిన ఉపనిషత్కారులలో ఎక్కువమంది ఆశ్రమాల్లో తపస్సు, వియమ విష్టలతో యోగాభ్యాసం చేసినవారే. యోగావరణమ తాత్వికచర్చలకు పునాదిగా, సహాయకారిగా వారు స్వీకరించారు.

క్రీ. పూ. 2 వ శతాబ్దంలో జీవించిన పతంజలి యోగసూత్రాలను గురించి ప్రత్యేక కృషిచేశాడు. యోగమార్గం ద్వారా మోక్షాన్ని సాధించవచ్చునని ప్రతిపాదించాడు. పాణిని వ్యాకరణ గ్రంథానికి మహాభాష్యమనే వ్యాఖ్యానం వ్రాసిన పతంజలి, యోగసూత్రాలను వ్రాసిన పతంజలి ఒకరేనని చరిత్రకారుల భావం.

యోగశాస్త్రాన్ని తాత్విక సిద్ధాంతంగా రూపొందించ వలెనని పతంజలి కృషిచేశాడు. కాని విజయం పొందలేదు. సాంఖ్యులు జ్ఞాన మార్గంద్వారా తైత్తిరియం సాధించవలెనన్నారు. పతంజలి దానిని త్రోసి వేసి, యోగవిష్టంద్వారానే అది సాధ్యమని వివరించాడు. పురుష, ప్రకృతి సంయోగంవలన పరిణామం జరుగుతుందని, ఇలా జరగటం పహణి లక్షణమని సాంఖ్యులవాదన. పతంజలి పురుషుని స్థానంలో ఈశ్వరుణ్ణి ప్రవేశపెట్టాడు. అంతా ఈశ్వరుని సంకల్పంవల్ల, జరుగుతున్న పరిణామమని యోగశాస్త్రం తెలియజేస్తుంది. ఇంతకుమించి సాంఖ్య, యోగశా

స్థానికులకు తాత్విక సమన్వయంలో ప్రధానమయిన భేదాలులేవు. అందువలననే పతంజలి యోగశాస్త్రాన్ని సేత్యర సాంఖ్యమనీ, కపిలుని సిద్ధాంతాన్ని విరీత్యరసాంఖ్యమనీ వ్యవహరిస్తారు.

భూతశక్తులు ఏవో కలవనీ, విగూఢమైన ఈ దైహిక, మానసిక శక్తులను నియమవిష్టల ద్వారా ప్రకోపింప చేయవచ్చుననే మూఢసమ్మత యోగశాస్త్రంలో ప్రబలంగా ఉన్నది. ఇందులోని ముఖ్య సూత్రాలు ఇవి:

శరీరాన్నీ, ఆత్మనూ కఠినమైన క్రమశిక్షణకు లోనుచేయాలి. ఆత్మకు అయిదు శ్లేశాలు సహజంగా వున్నవి. అవిద్య, అస్మిత, రాగ, ద్వేష, అభినివేశాలు అనేవి ఈ అయిదు. మనస్సు, ప్రమాణ, వివర్యయ, వికల్ప, విద్ర, స్మృతి—అని అయిదు అవస్థలను పొందుతూ వుంటుంది. జాహ్యప్రపంచంవల్ల గల రాగ, ద్వేష, అభిమానాలు పై చిత్తవృత్తులకు మూలం.

చిత్తవృత్తిని విరోధించడానికి ఎనిమిది ఉపాంగాలుకలిగిన యోగ పక్షాని ఆశ్రయించాలి. యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, చారణ, ధ్యాన సమాధి అమనవి ఎనిమిది ఉపాంగాలు. కఠినమైన ఈ పద్ధతిద్వారా మానవుడు అలోకికమైన శక్తులను సంపాదిస్తాడు. జ్ఞాన వేత్రం వికసిస్తుంది. గాలిలో ఎగరడం, భూమిలో పాతిపెట్టబడినా జీవించడం మొదలైన శక్తులను మానవుడు సంపాదించగలడు.

సాంఖ్యశాస్త్రం ప్రాతిపదికలను అంగీకరించుటచే యోగశాస్త్రానికి కొంత భౌతికవాద చాయలున్నప్పటికీ. మిగతాసూత్రాలన్నీ భావవాదంతో కూడుకున్నవి. ఇది ప్రధానంగా భావవాద దోరణి అలోకిక శక్తులను సంపాదించవచ్చుననే వమ్మకంతో నైనప్పటికీ, యోగ శాస్త్రజ్ఞులు శరీర రహితమైన కాతలపై ప్రత్యేక కృషి చేశారు. హస్తాయోగం, రసవాదం, తాంత్రిక వాదం మొదలైన దోరణులకు ఇది తోప తీసింది. పీఠ లోహాలను పుకంపెట్టి బంగారం చేయవచ్చుననే వమ్మకం రసవాదానికి మూలం. యూరపులో సైతం మధ్యయుగాలలో రస వాదం వృద్ధిఅయింది. రసవాదులలో ఒకరైన అఖోరకాఖవాడు, శ్మశానాలలోని శవాలను తవ్వి. శరీర విరూపణాన్ని అధ్యయనం చేసేవాడు.

సాంఖ్య, యోగములు రెండూ పురుషకార ప్రవానములు. ప్రకృతి యావద్దూ పురుషుని, న్యక్తి లేక మానవునియొక్క ప్రయోజనం. తృప్తి. అనందం కొరకు పరిజ్ఞానం చెందుతుంది. ఈ దోరణి, ప్రకృతి శాస్త్రాల వృద్ధికి ప్రోత్సాహమిచ్చింది.

సాంఖ్యం భౌతిక, వైద్య శాస్త్రాలకు యోగం, శరీర విర్యా శాస్త్రాలకు ఈషవిచ్చింది.

శాస్త్రీయ దృష్టితోపాటు మార్మికత ముడిపేసకోవటం స్రావీన భారతీయ తాంత్రిక దోరణుల ప్రత్యేకత. యోగశాస్త్ర పరిజ్ఞానంలో మార్మికత శాశ్వతమేననిపించింది. వాటివిజ్ఞాన శాస్త్రాల ప్రాథమికత కది తార్కాణం.

తొమ్మిదో ఆధ్యాయం

వైశేషిక సూత్రాలు, న్యాయం

వైశేషిక సూత్రాలను రచించినది కణాదుడు. ఇతడు బుద్ధుడికి పూర్వమే జీవించాడనీ, ఈయన రచించిన వైశేషికసూత్రాలలో బౌద్ధమత ప్రస్తావన లేకపోవుట యందుకు కారణమనీ నలువురి అభిప్రాయం. ఏమైనప్పటికీ, ఈ సూత్రాలను గుడిగుచ్చి ఒక తత్వశాస్త్రంగా రూపొందించినది క్రీ.పూ॥ 200లో జీవించిన ప్రకృష్ట పాదుడు.

భారతీయ తత్వశాస్త్రంలో అణువాదాన్ని ప్రతిపాదించి, దానిని కూలంకషంగా పరిశీలించిన ఏద్రాంతం వైశేషికం. గ్రీసులో క్రీ. పూ. 300 ప్రాంతంలో జీవించిన డెమోక్రిటస్ అణుఏద్రాంతానికి, కణాదుని ఏద్రాంతానికి పోలికలు, వ్యత్యాసాలు కూడా వున్నవి. క్రీ. పూ. 300 నాటికి గ్రీసు, భారతదేశాల మధ్య సంబంధ బాంధవ్యాలు ఏర్పడ్డవని చరిత్ర తెలియజేస్తున్నది. తమక ఏద్రాంతాలు, శాస్త్రాలు తానాలు, ఒకరివి మరొకరుతెలుసుకోవటం జరిగి ఉండవచ్చు. అంతమాత్రాన వైశేషిక ఏద్రాంతానికి డెమోక్రిటస్ ఏద్రాంతంమూలమనిగాని, వైశేషికఏద్రాంతమే, డెమోక్రిటస్ స్వీకరించాడనిగాని వాదించటం ఖోరపాటు. ఆయాదేశాలు తార్కికపురోగమవంలో సహజంగానే ఆ ఏద్రాంతాన్ని అభ్యసన్నమైనవి.

ప్రపంచంలోని వస్తువులు రెండు రకాలు. కాళ్ళకమైనవి. అకాళ్ళకమైనవి. భూమి, నీరు, తేజస్సు, గాలి—యీ నాలుగు మూల భూతాలు. ఇవి అణురూపంలో విశ్వములు, కాళ్ళకములు.

బిల్లులు, కుర్చీలు, కూజాలు, మొదలైనవన్నీ అనేక విభాగాలతో కూడుకుని ఉన్న వస్తువులు. ఇవి మూలవదార్థాలు కావు. అవి భాజ్యమైన రూపాలు మాత్రమే మూలవదార్థాలు. అణువులు అలాంటి అవిభాజ్య వస్తువులు. అణువుల్లో విభాగాలు లేవు. సృష్టి అంటే విభాగాలను కలపటం. అణువులు ఎవరిచేతా సృష్టించబడలేదు. వినాశవం అంటే విభాగాలను విడదీయటం. అణువులు విభాగాలు కావు గనుక, విడదీయటం అనే సమస్యలేదు. అణువులకు పుట్టుక లేదు, మరణం లేదు. అవి విశ్వములు.

అణువాదంపట్ల వైశేషికం పట్టుదలను తెలియజేసే ఒక కథను చూద్దాం. ఒక వైశేషిక తత్వవేత్త మరణావస్థలో ఉండగా ఒక అద్వైతక పేదాంతి వెళ్ళి యిలా అన్నాడట: “ఓయీ, నీ ఆఖరు ఘడియలు నమిపించాయి. కనీసం యిప్పుడై నా ప్రపంచానికి మూలకారణమైన ఆ పరబ్రహ్మను స్మరించుకొనుము.”

అందుకు వైశేషికుడు యిలా అన్నాడట :

“ప్రపంచానికంతా మూలకారణం అణువులు కనుక, నాటినే స్మరిస్తాను.” ఆ వైశేషికుడు “ఓయీ పేదూ!” (పరమాణువు పరమాణువు) అని స్మరిస్తూ మరణించాడట.

నాలుగు మూలభూతాల అణువులు విశేష లక్షణాలు కలిగిన ప్రత్యేక అణువులు. ఇవి గుణాత్మకంగా విభజించబడి ఉన్నవి కనుకనే యీషిద్ధాంతాన్ని వైశేషిక సిద్ధాంతం అన్నారు. డెమోక్రిటస్ సిద్ధాంతంలో అణువులన్నీ పరమాణు వ్యత్యాసాలు మాత్రం కలిగిన ఏక గుణాత్మకమైనవి. డెమోక్రిటస్ సిద్ధాంతానికి, వైశేషిక సిద్ధాంతానికి ప్రధానమైన వ్యత్యాసం ఇదే.

ఈశ్వరుడు చట్టబద్ధ పరిపాలకుడు. ఒకసారి సృష్టి ప్రారంభమైన తర్వాత జోత్యం కలిగించుకొడు. మూలవదార్థాల వలెనే, మరొక ఐదు

వస్తువులున్నవి. ఆకాశం, దిక్కు, కాలం. మనస్సు, ఆత్మ—ఈ ఐదు కూడా అణురూపంలో కాళ్వకములు, విత్వములు. నాలుగు మూల వదార్దములు, ఐదు వస్తువులు—మొత్తం తొమ్మిదింటిని వైశేషికులు ద్రవ్యములు అన్నారు. ఇవి దేవునిచే సృష్టించబడలేదు.

పై తొమ్మిది వస్తువులు అణురూపంలో నిత్యములు, స్వకస్పిద్ధములు. వాటి పరిణామంలో వివిధ రూపాలు ధరిస్తూ వుంటాయి. పరిణామావస్థలో వున్నప్పుడు అవి అనిత్యములు. ఆకాళ్వకములు. నిత్యమైన అణువులలోనుండి, అనిత్యమైన వస్తువులు ఏర్పడటానికి కారణం, పరిణామం. రెండు అణువులు కలిసి, ద్వ్యణుక్కు, మూడు ద్వ్యణుక్కు కలిసి తణుక్కు ఏర్పడతాయి. అణువును మనం చూడలేము. కాని క్రణుక్కును చూడగలం.

అణువుల సంయోగ వియోగాలవల్ల మార్పు, సృష్టి జరుగుతూ ఉంటుంది ; ఈ మార్పు అదృష్టకత్తల ప్రభావవల్ల జరుగుతుంది. మార్పు వాస్తవం. సృష్టి వాస్తవం. అదృష్టకత్తల ప్రకారం సృష్టి జరిగేటట్లు దేవుడూ చూస్తూ ఉంటాడు. ప్రణాక్షేమం కోరిన పరిపాలకుడు, విత్వ వ్యవహారాలలో అనవనిర జోక్యం కలిగించుకోకుండా సాక్షిభూతుడుగా ఉన్నట్లే దేవుడు కూడా వుంటాడు.

కొంతకాలానికి ఈళ్వరువి, వినాశేచ్ఛ కలుగుతుంది. దాంతో ప్రళయం వస్తుంది. ప్రళయం వచ్చినా భూమి, వీరు, గాలి, శేజస్సు, ఆకాశము, దిక్కు, కాలము, మనస్సు ఆత్మ—యీ తొమ్మిది అణురూపంలో విత్వంగా ఉంటాయి.

సృష్టి, ప్రళయం, పునసృష్టి—ఇలా చక్రాకారంలో పరిణామం ఎల్లప్పుడూ సాగుతూ ఉంటుంది.

అణురూపంలో భౌతిక ప్రపంచ స్వకస్పిద్ధ వాస్తవికతను అంగీకరించుటవల్ల, వైశేషిక సిద్ధాంతాన్ని భౌతికవాదం అనవచ్చు. సాంఖ్య వాచవలె, సృష్టి—ప్రళయం, చక్రాకారంలో సాగుతుందని అనటంలోను, పరిణామానికి ప్రథమకారణం ఈళ్వరు డనుటలోను సిద్ధాంతాలలో యాంత్రికదృష్టి ఉంది.

అంతర్గత కారణాలైన అదృష్ట శక్తులను వైశేషికులు సప్త పదార్థాలుగా విభజించారు. ఇవి :

1. ద్రవ్యము, 2. గుణము, 3. కర్మము (కార్యాచరణ), 4. సామాన్యము, 5. విశేషము, 6. సమవాయ, 7. అభావ.

అభావం రెండు రకాలు. సంసర్గాభావం, అన్యోన్యాభావం. ఒకటి మరొక దాంట్లో లేదు అని చెప్పటం సంసర్గాభావం. ఒకటి మరొకటికాదు అని చెప్పడం అన్యోన్యాభావం.

సంసర్గాభావం తిరిగి మూడు రకాలు. ప్రాగభావం, ప్రద్యంసాభావం, అత్యంతాభావం “ఇటుకలతో ఇల్లు నిర్మించబడుతుంది” అనే వాక్యార్థం చూద్దాం. ఇల్లు ప్రస్తుతానికి లేదు. భవిష్యత్తులో నిర్మించబడుతుంది. కమక యింటియొక్క అభావానికి మొదలు లేదు. కాని ఇల్లు నిర్మించబడ్డ తర్వాత, అభావం అంతమౌతుంది. ఇది ప్రాగభావం.

ఒక కూడా ముక్కలైపోతుంది. కూడా ముక్కలుకాగానే అభావం ప్రారంభమౌతుంది. ఈ అభావానికి మొదలు ఉంది కాని తుది లేదు. కాన యిది ప్రద్యంసాభావం.

గాలిలో రంగులేదు. భూత, భవిష్యత్ వర్తమాన కాలాలలో ఎన్నడూ ఇది లేదు. ఈ అభావం శాశ్వతం. ఇది అత్యంతా భావం.

అభావం ఒక ప్రత్యేక ద్విగ్విషయంగా పరిశీలన జరపడం వైశేషికం ప్రత్యేకక.

గుణము వస్తువును ఆశ్రయించుకుని ఉంటుంది. స్వకప్పిద్దంగా ఉండలేదు. గుణం పైరమైనది. ద్రవ్యంలో మరొక లక్షణముంది. అదే కర్మ లేక చలనము. ఈచలనము ఉత్తేవణ (పైకి విసరుట), అవత్తేవణ (క్రిందపడుట), అకుంచన (ముడుచుకొనుట), ప్రసరణ (విస్తరించుట), గమన (కదలుట) అనే అయిదు రకాలుగా ఉంటుంది.

వివిధ వస్తువుల మధ్య సామాన్యత్వము, విశేషత్వము రెండూ ఉంటాయి. నాలుగుకొళ్ళ జంతువులన్నిటికి కొన్ని సామాన్య ధర్మాలున్నవి. ఇందులో తిరిగి ఆవు పేరు, గేదె పేరు. విశేష ధర్మాలు కూడా ఉన్నవి.

సామాన్య, విశేష ధర్మాలకుగల సంబంధమే సమవాయ సంబంధము. సామాన్య విశేష ధర్మాలు ఒకదానిని వదలి మరొకటి ఉండలేవు. సామాన్య ధర్మము నాశ్రయించుకొనే విశేష ధర్మముంటుంది. విశేష ధర్మములు కొన్నిఉన్నప్పుడే, ఒక సామాన్యధర్మం అందులో నుండి ఉత్పన్నమౌతుంది. ఈ రెంటినీ వైశేషికులు ఆయుతసిద్ధకక్షులు అన్నారు. రెండూ ఎల్లప్పుడూ కలిసే ఉంటాయి.

సమవాయ సంబంధం మాత్రమే కాక. కేవలం బాహ్య సంబంధము కూడా ఒకటుంది. దానినే సంయోగం అంటారు. ఒక కుర్చీ, ఒక బంతి కలిసి ఉన్నప్పుడు సంయోగం ఏర్పడుతుంది. ఈ రెండూ విడిగా అయినప్పటికీ వుండగలవు. ఈ కలయిక బాహ్య సంబంధము మాత్రమే.

ఆయుతసిద్ధకక్షులు ఉన్నవని అంగీకరించిన మేరకు, వైశేషిక సిద్ధాంతంలో ఒకమెరుపువలె గతితార్కిక దృష్టి ప్రదర్శితమైంది. యీ ఆయుత సిద్ధి కక్షులు ప్రకృతిలోని అన్ని భౌతిక కక్షులలోను ఉన్నవని, నావిమధ్యగల మర్రజే పరిణామానికి మూలకారణమనిగ్రహించినట్లయితే, ఆ మెరుపు వెలుతురుగా మారేది, సమగ్ర గతి తార్కికదృష్టి ఆవిర్భవించేది. ఈ అవగాహన లేనందువల్ల, ఆ మెరుపు క్షణమాత్రం మెరిసి, తిరిగి యాంత్రిక దృష్టిలో మరుగుపడ్డది.

ఆరంభవాదం

కార్య కారణ సంబంధాన్ని గురించిన నైయ్యాయీకుల సిద్ధాంతం ఆరంభవాదం.

కారణం, కార్యం పేరుపేరు. పరిణామంలో కొత్తగుణాలు గల వస్తువులు ఏర్పడుతూ వుంటాయి. ఇలా ఏర్పడటానికి వస్తువుల మధ్య గల సమవాయ, సంయోగ సంబంధాలే మూలకారణాలు. జడ పదారంలో నుండి చె కవ్యం యిలాగే ఏర్పడుతుంది. ఆరంభవాదం, గుణాత్మక మార్పును అనగా పురోగమవాన్ని అంగీకరిస్తుంది. సత్కార్య వాదంవలె కొత్తదనాన్ని నిరాకరించదు. కాని యాంత్రికదృష్టి ఆరంభ

వాదంలో ఉంది. అణువులు కొంతకాలం చలనంలేని స్థితిలో ఉంటాయి. ఈశ్వరుడు ఆరంభమైనప్పుడు ప్రారంభమౌతుంది. దీనిని ఆరంభ వాదం అన్నారు. వదార్థం, చలనం అవిభాజ్యమని ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రం మోషిస్తున్నది. నాటి విజ్ఞాన శాస్త్రీలు యీ స్థాయికి రాలేదు. చలనం వస్తువుయొక్క ఒక లక్షణంగానే నైయ్యాయకులు భావించారు. రెండూ అవిభాజ్యమని గుర్తించలేదు. ఈ పరిమితులలో నైతం వైశేషికులు వదార్థ విజ్ఞాన శాస్త్రానికి గొప్ప సాయంచేశారు. గురుత్వాకర్షణ సూత్రాన్ని అన్నప్లూయింగ్ నైనప్పటికీ వివరించారు. చేతిలోని వస్తువుపడితే కిందపడదానికారణం గురుత్వం అని చెప్పారు. ప్రకృతి ఆనాటి సిద్ధిమని, చైతన్యం, మానవుడు పరిచయక్రమంలో ఏర్పడ్డానని వివరించారు. మౌతన గుణోత్పత్తిని అంగీకరించారు. వీటిని పేషిషేయబద్ధవా అవరి అవుతుంది. ఇది ఒక గుణాత్మక మార్పు అని ఉదాహరణ ఇచ్చారు. పాక జోత్పత్తి అన్నారు. రసాయన శాస్త్ర మంతా గుణాత్మక మార్పులతో కూడినది ఉంది. వైశేషిక ఏదాంతం మధ్యయుగాలలో రసాయనశాస్త్ర అభివృద్ధికి దోహదమిచ్చింది. కిరణాల ద్వారా అసంఖ్యాకమైన అణువులు ప్రసారిం చేయబడతాయనీ, కాంతి ప్రసరణ కివి కారణమనీ అన్నారు.

ఆత్మను. పునర్జన్మను వైశేషికులు అంగీకరించారు. ఆత్మ అణు రూపంలో కాళ్ళకంగా ఉంటుందీ; యీ ఆత్మ శరీరంతో కలిపి ఉన్నప్పుడే, చైతన్యం ఏర్పడుతుంది. లేకపోతే ఆత్మ గుడ్డిది. అదృష్టశక్తుల కనుగుణంగా పూర్వజన్మలో చేసుకున్న కర్మఫలితంగా పునర్జన్మ ఏర్పడుతుంది. కొంతకాలానికి జన్మరాహిత్యం, మోక్షం వస్తుంది. వైశేషికులు, మోక్షాన్ని గురించి ఎక్కువగా చర్చచేయలేదు. ఆత్మను, పునర్జన్మను గురించి కూడా వారు నామమాత్రపు అంగీకారం వెలిబుచ్చారేగానీ, ప్రత్యేక శ్రద్ధచూపలేదు. అణువుల సంయోగ, వియోగాలను గురించి మాత్రమే వీరు ప్రత్యేక కృషిచేశారు.

అణువు అవిభాజ్యమన్న వీరి ఏదాంతం, ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రాన్ని మనరించి సమగ్రమైనది కాకపోవచ్చు. కాని ప్రపంచమే అవాస్తవ

మన్న దోరణులు ప్రబలంగా ఉన్న రోజులలో, ప్రపంచం వాస్తవమనీ, ప్రపంచానికి మూలం అణువులనీ వివరించటం ద్వారా పీరు భౌతికవాద దోరణులను ప్రదర్శించారు.

న్యాయశాస్త్రం

వైశేషిక తత్వశాస్త్రానికి అనుబంధంగా న్యాయశాస్త్రం అనుమరొక శాఖ ఏర్పడ్డది. ఈ న్యాయశాస్త్రానికి ప్రారంభకుడు గౌతముడు లేక అక్షపాదుడు, ఇతనికాలం క్రీ. పూ. 400 ఇతను వ్రాసిన న్యాయసూత్రాలలో మొదటిభాగాలు బౌద్ధమతం వ్యాప్తిచెందిన వెన్వెంటనే ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. చివరి భాగాలు క్రీ. శ. 200 ప్రాంతంలో రచించబడినవని పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. బౌద్ధతత్వశాస్త్రాన్ని తార్కిక పద్ధతుల ద్వారా ఖండించుటకై ఉద్దేశించబడిన ఈ న్యాయసూత్రాలు, క్రమంగా పెరిగి పెద్దవై క్రీ. త. 200 నాటికి సర్వసమగ్ర ఆకారం ధరించివవి. క్రీ. త. 800 లో జీవించిన కాత్యాయనుడు, న్యాయభాష్యమనే వ్యాఖ్యాన గ్రంథం వ్రాశాడు. సాంఖ్య, యోగ, వైశేషిక సూత్రాలవలెనే, న్యాయశాస్త్రాన్ని వలుపురు విద్వాంసులు మధ్యయుగాల వరకు పెంచి, పెద్దదిచేసి భారతీయ తర్కశాస్త్రాన్ని అభివృద్ధిచేశారు.

సృష్టి, ప్రళయం, పరిణామక్రమం మొదలైన విషయాలలో వైశేషిక, న్యాయ సిద్ధాంతాలు రెండూ ఒకే అభిప్రాయంలో ఉన్నవి.

మోక్ష సంపాదనకు జ్ఞానం మార్గమని సాంఖ్యం చెప్పగా, సరియైన తార్కిక జ్ఞానం మార్గమని న్యాయసూత్రాలు వివరిస్తున్నాయి. తర్కపాండిత్యానికి విశేష ప్రాధాన్యత యివ్వటంలోనే న్యాయసూత్రాల ప్రత్యేకత ఉన్నది.

జ్ఞాన సిద్ధాంతం

న్యాయశాస్త్రం ప్రకారం తార్కికపద్ధతులు పదహారు: (1) ప్రమాణం: వాస్తవిక విషయాన్ని తెలుసుకొనుట, (2) ప్రమేయం: తెలుసుకోవలసిన వస్తువులు ఈ తెలుసుకోవలసిన వస్తువులు 12. అత్మ, శరీరం, ఇంద్రియములు, అర్థములు, బుద్ధి, మనస్సు, ప్రవృత్తి, దోష, ప్రేక్ష్యాభావ (పునర్జన్మ). ఫల, అవచ్ఛ, అనగా తీవ్రత సమన్వయన్ని ప్రమేయములే తెలుసుకోవలసినవే. (3) సంశయం, (4) ప్రయోజనం (5) దృష్టాంతరం లేక ఉదాహరణ, (6) సిద్ధాంతం (7) అవయవం (అనుమాన ప్రమాణములోని అయిదు అంశాలలో ఒకటి) (8) తర్కం (9) విర్ణయము, (10) వాదము, (11) జల్పము, (12) విశంధము, (13) హేత్వాభాసము, (14) భలము. (15) జాతి, (16) విగ్రహస్థానం.

వాస్తవ సత్యాన్ని గ్రహించవలెననే పదుదేశికతో తార్కిక ముత్రాలకు అనుగుణంగా జరిగే చర్యవాదం.

జల్పము-అవకల, వ్యక్తివి ఏదోవిధంగా ఓడించవలెనని చేసే వాదన.

విశంధము-తన వాదాన్ని చెప్పుక, ఎదిరి వాదాన్ని ఏదోవిధంగా ఓడించి, అంతట తన వాదం పరిష్కృతమని ప్రకటించటం.

హేత్వాభాసము-పైకి వకారణంగా కనబడినా వాస్తవానికి అకారణమైనది.

ఛలము-ఒకమాటను ఎదిరి ఒక అర్థంలో వాడగా, నీవు మరొక అర్థంలో వాడి అతనిని ఖండించటం.

జాతి-వ్రక్కను దాటేసి సమాధానం యివ్వటం.

విగ్రహస్థానము-ఓటమికి కారణభూతమైనమౌరవాటటుఅవగాహన.

ప్రపంచం స్వతస్సిద్ధం, వాస్తవం. తౌతికప్రపంచం, అందులోని పస్తువులు వాస్తవ విషయాలు. మానవ చైతన్యం వాటిని గుర్తించవచ్చు. లేక గుర్తించకపోవచ్చు.

పంచేంద్రియాల ద్వారా మనం సంపాదించే జ్ఞానం సరియైనదో, కాదో తెలుసుకోవటం ఎలాగా? అచరణే సిద్ధాంతాల విజ్ఞానికి గీటు రాయి. పంచదారను నీవు చూస్తావు. పంచదార తియ్యగా ఉంటుందని నీకు తెలుసు. నీవు చూసేది పంచదారో, ఉప్పో అని అనుమానం కలిగితే, నాలిక మీద వేసుకొని పరీక్షించు. అచరణ ద్వారా నీ అభిప్రాయం విజమో, అబద్ధమో స్పష్టమౌతుంది. ఇది నైర్ఘాత్యుల జ్ఞాన సిద్ధాంతం. సాంఖ్యులవలెనే వీరు కూడా: ప్రత్యక్ష జ్ఞానంలో విర్వికల్పక సవికల్పన విభజనను అంగీకరించారు.

వ్యాయ, వైకేషిక సూత్రాలకు భారతీయ తత్వ శాస్త్రంలో ప్రత్యేక స్థానమున్నది.

పాంఖ్య, యోగములవలె, ఈ దోరణులకు బీజములు ఉపనిషత్తులలో కనపడవు. ఉపనిషత్తులలో ఎక్కడో ఒక చోట అణువు అనుమాట వుండవచ్చు. కాని అణువాదం, లోకాయతజైవ దోరణుల సాంప్రదాయములలో పెరిగినది. ఉపనిషత్ సాంప్రదాయములో కాదు. లోకాయతుల పంచభూతములు, జైనుల పుద్గలవాదం, వైకేషికుల అణు విభజనకు వాంది.

ఉపనిషత్తులలో తర్కశాస్త్రం లేదు. పరబ్రహ్మ చర్చలో కొంత యుక్తివాదం ఉన్నది. కాని ప్రమాణ, ప్రమేయ, ప్రత్యక్ష, అనుమానాది నానా విధములైన తర్కవాద కౌశలము, బౌద్ధజైనముల కర్వాక వృద్ధి చెందినది. తౌటియ్యక్ష అర్థశాస్త్రంలో ప్రస్తావించిన ఆప్టిక్షకి తర్కం. తర్కం కూడా లోకాయతుల వాదనా సాంప్రదాయము నుండి ఉద్భవించినదే.

అవైదికమైన న్యాయ, వైశేషికములు, పేద ప్రామాణ్యం అంగీకరించవలసి వచ్చింది. బౌద్ధ, జైన, చార్వాక మతములపై, వైదిక మత కర్తల దాడి, దూషణ తర్వాత, అశోక సామ్రాజ్య పతనం తర్వాత, రాజాధిరాజ నశించినమీదట, ఏ తత్వ శాస్త్రమైనా, వేదాలకు, చాతుర్వర్ణ వ్యవస్థకు సమస్కారబాణంపేసి తప్ప ముందుకు సాగలేని దుస్థితి ఏర్పడింది. సాంఖ్య యోగములకు ఈ దుస్థితి తప్పలేదు. అత్యవరమాత్మ మోక్షము ఇత్యాదులు, సాంఖ్య యోగములలో తేలికగా అంగీకరించబడినవి. ఆ రెంటికీ ఉపనిషత్తులలో బలమైన సాదాశాసనాలు కూడా ఉన్నవి.

న్యాయ, వైశేషిక దర్శనములను ఎంత తరచి చూసినా, వీనిలోని అత్యవరమాత్మ మోక్షాదిభావాలు ఎరుపు సామ్యముగానే కనిపిస్తాయి.

న్యాయ వైశేషికులు దేవుని అంగీకరించారు. దేవుడవగా వారి దృష్టిలో ఉచిత చక్రవర్తి. చక్రవర్తి లేనిదేరాజ్యం వడవదు. దేవుడు లేనిదే ప్రపంచం వడవదు. ఈ ఉదహరణలొనే ఒక దృవి ఉంది. చక్రవర్తి వడవి ఒకానొక సామాజిక దళలో ఏర్పడిన వ్యవస్థ. అనాది సిద్ధంకాదు. వైశేషికులు దేవుడు అట్టివారే.

ప్రళయం ఏర్పడుతుంది. దేవుని ఇచ్చే పేరకు అది జరుగుతుంది. ప్రకృతి అణువు రూపంలో అప్పుడు వైశేషికం నశించదు. అత్యవైశేషికం అణురూపంలో విశ్కంభంగానే ఉంటుంది. అపగవ్యస్త, కీవాత్మ, కాశ్యపిం.

అణువుల కలయిక ఫలితంగా ఏర్పడిన వదార్థం నశిస్తుంది. అత్యవైశేషిక కీకరణ ఐన సమాజం నశిస్తుంది. అణువులకు మాత్రం చావులేదు. అవి ఈశ్వరునికి వైశేషికం అతీతములు.

సాంఖ్యం ప్రకృతివలెనే, వైశేషికులు అణువులూ ఆది మధ్యాంత రహితములు.

సర్వమూ, భూవ్యం అమ మహాయావం. బ్రహ్మసత్యం, జగన్మిద్య అమ బాధరాయణ అద్వైతవాదం తల ఎత్తు కాలంలో ఆ రెంటిపీ కాదవి అణురూపంలో భావ్యా జగత్తు వాస్తవికతను విస్తరించు ద్వంగా ప్రకటించబడింది, న్యాయ వైశేషికముల విశిష్టత.

బిల్లులు, కుర్చీలు, బాహ్యజగత్తులో ఉన్నవి. మానవుడు గుర్తించినా, గుర్తించకపోయినా అవి ఉన్నవి, ఉంటవి. అంతరంగిక కారణాలవలన అవి నాశనమైతేతప్ప ఈ ఒక్క-మాటను ఖచ్చితంగా చెప్పి పండుకె నై శేషికులకు మనం రుణపడిఉండవచ్చు. లోకాయతుల తర్వాత యంత స్పష్టంగా ఈమాట అన్నది వీరే.

న్యాయశాస్త్రం, జ్ఞానసిద్ధాంతంలో వాస్తవిక దృష్టిని ప్రదర్శించింది. న్యాయానికి గీటురాయి ఆచరణ; ప్రవృత్తి సామర్థ్యం.

జ్ఞానేంద్రియములు పరియైన జ్ఞానాన్ని ఇస్తాయన్న నమ్మకమేమిటి అనే సందేహాన్ని అద్వైతులు లేవదీస్తారు. కలలోకొన్ని వస్తువులు కనపడతాయి. జాగ్రదావస్థలో, అసన్న అనత్యాలని తేలుతున్నాయి. అలాగే జాగ్రదావస్థలోని మనజ్ఞానం అనత్యమని సమాధి అవస్థలో తేలుతుంది. ఇది అద్వైతుల కీలకవాదన.

దీనిని నై య్యాయకులు, ముఖ్యంగా క్రీ॥ ౪॥ 800 తర్వాత, మొదట ఋషిలిలోనూ, ఏమ్యుట నవద్వీపంలోను వృద్ధి చెందిన నవన్యాయవాదులు, విశిష్టంగా ఖండించారు.

జాగ్రదావస్థ సర్వ సామాన్యం

సమాధి ఏ కొద్దిమందికో చెందినది. అది విజయో, భ్రమజనితయో తెప్పలేము. అట్లే సమాధివిప్రాతిపదిక చేసినకుని జాగ్రదావస్థను విరాకరించటం తర్కవిరుద్ధం.

అంతేకాదు, కలలో కనిపించేవి పూర్తిగా అనత్యములు కావు. ఏనుగును అంతకు పూర్వం చూసి ఉంటాము. ఆ స్మృతి మనలను వెంటాడుతుంది. కలలో ఏనుగు కనిపిస్తుంది. ఏనుగు అనేది అనత్యం కాదు. కలలో చూచిన ఆ ప్రతిబింబాన్ని ఆ సమయంలో విజయని సమ్యక్ నీ చిత్తవిభ్రమం అనత్యం. జాగ్రదావస్థ రాగానే ఆ చిత్తవిభ్రమం తొంగిపోతున్నది.

మోక్షావదాన్ని తర్కప్రాచీకపై శీవ్రణందనకు గురిచేసినవారు నై య్యాయకులు.

న్యాయ వైశేషికములను రెంటినీ, భౌతికవాద శ్రేణికి చేర్చువలసి ఉంటుంది. ఆత్మ, మోక్షం, ఈశ్వరుడు- మొదలైన భావములు ఉండవచ్చుగాక. అవి తెలిసో తెలియకో తెచ్చిపెట్టుకున్న అరువు సొమ్ములు. బాహ్యప్రపంచ వాస్తవికతను నిర్వచించుటగా, ప్రళయ కాలంలో సైతం కొనసాగే వాస్తవికతగా గురించిన న్యాయ, వైశేషికాలు, భౌతిక విజ్ఞాన శాస్త్రాభివృద్ధికి ఎంతో దోహదం చేశాయి. కాగా ఇవి యాంత్రికవాద శాఖలు చెందిన భౌతిక దోహదాలు.

పీరి ఆత్మభావనకు సాంఖ్యాల ఆత్మభావనకు తేడా ఉంది. పీరి ఆత్మ కుద్దచైతన్యం కాదు. చైతన్యం దానికొక లక్షణం. మనస్సు, శరీరములతో కలిసి ఉన్నప్పుడే ఈ లక్షణం ఆత్మకు ఏర్పడుతుంది.

సుఖ, దుఃఖములు, అభిమాన, ద్వేషములు- శరీరమునకే గాని ఆత్మకు కావు అవి సాంఖ్యాల వాదన. ఇవి ఆత్మలక్షణాలవి నైర్వ్యా యుకుల వాదన.

మరి మోక్ష మననేమి? శ్రవణ, మనన, విచి, భ్యాసనాదులచే- అనగా భక్తి మార్గముచే, ఆత్మ శరీరము కంటే పేరైనదని గ్రహించుట. నైర్వ్యా యుకులు తర్కముతో ప్రారంభించి భక్తికి ప్రాధాన్య మిచ్చారు. విశిష్టాద్వైతులతో వీరికి పోలిక ఉంది.

సాంఖ్యులు జ్ఞానానికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. భగవద్గీతలోని ఆత్మ చర్చ అంతా సాంఖ్యవాదవివరణ. జ్ఞానమార్గాద్వారా ఆత్మను తెలుసుకొనుట, వారి దృష్టిలో మోక్షం.

ఆత్మ, మోక్షముల విషయంలో సాంఖ్యం, అద్వైతానికి దగ్గరే ఉంటుంది. వైశేషిక న్యాయములు - విశిష్టాద్వైతాన్ని సమీపిస్తాయి.

పదవ అధ్యాయం

పూర్వ మీమాంస

పూర్వమీమాంసా సూత్రాలను ప్రతిపాదించిన జైమిని క్రి. పూ. 200 ప్రాంతంలో జీవించాడు. బౌద్ధ, జైన మతాల ప్రభావం వల్ల వేదాంశుల వైదిక కర్మకాండవల్ల దేశంలో పూర్తి విరసన భావం వ్యాపించింది సాంఖ్య వైశేషిక, తర్కసిద్ధాంతాలు వేదప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరించినప్పటికీ, అది నామమాత్రం. అవి ప్రత్యేక తాత్విక సిద్ధాంతాలుగానే రూపొందినవి. వేదాంశుల భక్తి భావాన్ని పునరుద్ధరించటానికి అవి ఉపయోగపడలేదు.

ఈ వరిసితులలో జైమిని తన పూర్వమీమాంసా సూత్రాలను వివరించాడు. అద్వైతమతానికి పునాదియైన ఉత్తర మీమాంస, వీవి తర్వాత వెలువడినందున, ఈ సూత్రాలను పూర్వమీమాంస అని వ్యవహరిస్తున్నారు.

(పూర్వ = మొదటిది, ఉత్తర = తర్వాతది)

ఈ సూత్రాలకు శబరస్వామి, కుమారిభట్టు, ప్రభాకర చండికుడు వ్యాఖ్యానాలు వ్రాశారు. వీరిలో శబరస్వామి కాలం క్రి. పూ. 100-200 ప్రాంతం కావచ్చు. కుమారిభట్టు, ప్రభాకర చండికులు క్రి. శ. 700 నాటివారు. వీ రిద్దరు ఆంధ్రులు, గురుశిష్యులు.

శరణ

వైదిక కర్మకాండవల్ల మూఢభక్తివి కలిగించుట పూర్వమీ
మాంస ప్రదాన లక్ష్యం. వేదాలు వరమ ప్రమాణాలు. అవి ఎవనిచేత
ప్రాయశ్చిత్తం. అవి సర్వకాల సర్వావస్థలకు వర్తించే వియమాలు.
వైదిక కర్మలను, అనగా యజ్ఞయాగాలు, విశ్వకర్మలు, మొదలైనవాటివి
య. ౭. తప్పకుండా అనుసరించితే, మానవునికి మోక్షం లభిస్తుంది.
వైదికజ్ఞానం స్వయంసిద్ధమైనది. దానిని ప్రశ్నించడానికి వీలులేదు.

వైదిక కర్మలవల్ల గల ఆత్మానందితో మీమాంస మూఢాదు
దేవుని వైతం విరాకరించినవి. ప్రపంచానికి సృష్టికర్త ఎవరూ లేరు.
సృష్టికి ఆది, అంతం లేవు. సకల వస్తు వస్తుకమైన యీ భౌతిక
ప్రపంచం వాస్తవమైనది.

ఆత్మ ఒకటి కాదు ఎందరు వ్యక్తులన్నారో అన్ని ఆత్మ
లున్నాయి. భౌతిక వస్తువులవలెనే ఆత్మలుకూడా శాశ్వతమైనవి. ఆత్మ
లకు జ్ఞేయం వ్యక్తిత్వం లేదు. శరీరంతో కలిసి వున్నప్పుడే, వీటికి
వ్యక్తిత్వం లభిస్తుంది. ఆత్మలకంటే, వీరు శరీరానికి ఎక్కువ ప్రాధా
న్యత ఉన్నాడు.

జీవిక లక్ష్యం ఏమిటి:

కర్మబద్ధమైన ఆత్మ, కర్మ విముక్తి చెంది మోక్షాన్ని సాధించుట
జీవిక లక్ష్యం. ఈ మోక్షాన్ని వీరు విశ్లేషించి అవి విలీనం.
ఈ మోక్ష సాధనకు వైదిక కర్మలను వియమ విధ్వంసం ఆవరించు
మార్గం.

వేదాలను ప్రమాణాలుగా అంగీకరించే మీమాంసకారులు, దేవుని
అస్తిత్వాన్ని విరాకరించటం ఆశ్చర్యంగా కనబడవచ్చు. వేదాలలో
ప్రకృతి శక్తులకు ఆధీనాధుడైన అగ్ని, ఇంద్రుడు, వరుణుడు మొద
లైన అనేక దేవతల వర్ణనలున్నాయి. ఈ దేవతలను ఆరాధించడానికి
అవలంబించవలసిన కర్మకాండ ఎంతో వుంది. వేదాలకు అతిథుల
తాత్విక చర్చకు సంబంధించిన ఉపనిషత్తులున్నాయి. ఈ మూడింటి
లోను మీమాంసకులు, కర్మకాండనే ముఖ్యమైన దానినిగా స్వీకరించారు.
తాత్విక చర్చను విరాకరించారు. వైదిక దేవతలను త్రోసివేశారు. కర్మ
కాండకు మూలమైన మంత్రాలు సర్వకర్తవంతమూని వీరి సమ్మతం.

మంత్రాలను ఏదో దేవుని పేరుతో ఉచ్చరించాలి కనుక ఒక దేవుని మనం ఆవాహన చేస్తున్నామేగాని, నిజానికి ప్రధానమైంది మంత్రశక్తి చేపతలు కాదు.

మంత్రశక్తిని సమర్థించుకునేందుకు పీరు ఒక సిద్ధాంతాన్ని తయారు చేశారు. పితృనంలో మొక్కగా యాపొందే శక్తి అంతర్భూతంగా ఉన్నట్లే, ప్రతి వనిలోను ఒక పలికం శక్తిరూపంలో ఉంటుంది. ఈ అంతర్నిత్యమైన శక్తి కొంతకాలానికి వికసించి, క్రియాత్మకమైన శక్తిగా మారుతుంది. అలాగే మంత్రాలలోను ఒక శక్తివుంది. మంత్రాలు ఉచ్చరించిన వ్యక్తికి ఈ శక్తి కొంత వుత్సాహాన్ని చేకూరుస్తుంది. ఈ శక్తి ఆ వ్యక్తి, మరణానంతరం అనుభవిస్తాడు. మంత్రోచ్ఛారణ, కర్మకాండ స్వర్గసంపాదనకు సరియైన మార్గం.

స్వరంకూడా ఒక బంధనమే. అన్ని బంధనాలనుండి విడివడి సచ్చదేవి విశ్వేంద్రియం లభిస్తుంది. మనం చేసే కర్మలలో కామ్యకర్మలు, నిత్యకర్మలు అని రెండు రకాలున్నాయి. కామ్య కర్మలు చేస్తే స్వర్గం లభిస్తుంది. నిత్యకర్మలను అనాసక్తితో ఆచరిస్తే స్వర్గమూ రాదు. పరకమూ రాదు. పాపశుద్ధి కలిగివున్న మోక్షం లభిస్తుంది. పై దిక్ కర్మలను ఆచరించవలసిన పద్ధతే యిది.

దేవుని విరాకరించినప్పటికీ, సాంప్రదాయసిద్ధమైన పై దిక్ కర్మలను గుడ్డిగా ఆచరించుట పరిమలక్ష్యంగా కలిగిన పూర్వమీమాంస, సామాజికంగా పూర్తి అభివృద్ధి విరోధక పాత్ర వహించింది. బౌద్ధమత వతనావంకరం భారతదేశాన్ని పరిపాలించిన పల్లవ, విష్ణుకుండిన, చాళుక్యరాజులు, పై దిక్ కర్మలను తిరిగి పట్టుదలగా విర్వహించసాగారు. పూర్వ మీమాంస శాస్త్రాన్ని పీరు ఆదరించారు. విష్ణుకుండిన రాజైన మౌర్యవర్మ (క్రీ. శ. 450) అశ్వమేధ, రాజసూయ యాగాలను మాత్రమే గత, పర మేధయాగాన్ని పైకిం జేపివట్లు ఆంధ్రుల చరిత్ర తెలియజేసింది.

వేదాధ్యయనంలో ప్రావీణ్యంగం వందితులకు ఈ రాజులు అగ్రహారాలు విరివిగా ఇవ్వసాగారు. వాలుగువేదాలను కంతన్తంచేయడం, పై దిక్ మంత్రాలను, చున, జటలను స్వరయుక్తంగా పల్లించడం-

మాత్రం వుంటాయి. వ్యాఖ్యాత సహాయం లేకుండా, ఈ మాత్రాల అర్థాన్ని గ్రహించడం కష్టం. వివిధ వ్యాఖ్యాతలు, వివిధ వ్యాఖ్యానాలు చేయటానికి చాలా అవకాశం వుంది.

కాదరాయణ మాత్రాలకు, శంకరాచార్యులు చేసిన వ్యాఖ్యానం అద్వైత సిద్ధాంతానికి ప్రాతిపదికగా సర్వత్రా అంగీకరించబడుతున్నది. కనుక అద్వైత పేదాంతాన్ని శంకర పేదాంతమని గూడా వ్యవహరించవచ్చు.

శంకరాచార్యులు, క్రీ. శ. 786 ప్రాంతంలో మలబారు జిల్లాలోని కాలండి గ్రామంలోని, కఙ్క వంటూరి బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. తండ్రి చిన్నతనంలోనే చనిపోయినందువల్ల, తల్లి సంరక్షకత్వంలో విద్యాభ్యాసంచేసి, చిన్నతనంలోనే సవ్యపించాడు. ఉపనిషత్తుల తత్వాన్ని తెలుసుకునే ఉద్దేశంతో దేశయాత్రకు బయలుదేరి, వచ్చడా నది తీరంలో ఒక ఆశ్రమంలో విపదిస్తున్న గోవిందుడను ఆచార్యుని వద్దకు వెళ్ళాడు. తనకు ఉపనిషత్ సారాన్ని బోధించవలసిందిగా ఆచార్యుని శంకరుడు అభ్యర్థించాడు. శంకరాచార్యులు, పుట్టుకతోనే అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని జీర్ణించుకున్నాడని చెప్పేందుకై, శంకర దిగ్విజయాన్ని వ్రాసిన మాధవ విద్యారణ్యులు, ఈ పందర్బంంలో ఒక కథ కల్పించారు.

గోవిందుని వద్దకు విద్యాభ్యాసానికి వెళ్ళిన శంకరుడు, ఉపాధ్యాయునికి సాష్టాంగ ప్రణామం ఆచరించాడు. అంతట గోవిందుడు “నీ వెనకవు” అని ప్రశ్నించగా శంకరుడు యిలా అన్నాడు.

“గురు ! నేను అగ్నిని కాను, వాయువును కాను, భూమినికాను నీరును కాను—నీటిలో నీ ఒక్కటే కాను. అన్ని దృగ్విషయాలలోనూ అంతర్భూతమై ప్రకాశిస్తున్న బ్రహ్మపదార్థాన్ని స్వామీ” ప్రపంచం వాస్తవమైవదనీ, నీరు, విష్ణు, గాలి. ఆకాశం. భూమి — ఈ పంచభూతాల సంయోగ వియోగాలవల్ల సృష్టి జరుగుతున్నదనీ తెలియజేసే వైశేషిక, సాంఖ్య, తొద్ధ, చార్వాక సిద్ధాంతాలు నాటికి ప్రబలంగా వున్నాయి. ఈ సిద్ధాంతాలన్నిటినీ ఖండించి, సృష్టికి మూలం పదార్థం కాదని, అనలు పదార్థమే ‘మాయ’ అని, పరబ్రహ్మ ఒక్కటే వాస్తవ

మైవదవి అద్వైతం వాదిస్తుంది. (అద్వైతం=రెండు కాదు. ఒక్కటే సత్యం) అద్వైత సిద్ధాంతంయొక్క మూల సూత్రాన్ని స్ఫురింప చేసేందుకే పై కథ కల్పించబడి వుంటుంది.

గోవిందుని వద్ద విద్యాభ్యాసం ముగించుకుని, శంకరాచార్యులు కాశీ వెళ్ళి పండిత చర్చలను సాగించాడు. పూర్వమీమాంసా సూత్రాలకు వ్యాఖ్యానం చేసిన కుమారభట్టును, వాదంలో ఓడించవలెననే ఉద్దేశంతో, ఆయనను కలుసుకోవలెనని బయలుదేరాడు. కానీ, అప్పటికే ఆయన మరణించినందున, కుమారిలభట్టు ముఖ్య శిష్యుడు. మధ్య ప్రదేశ్‌లోని మాహీష్వతి నగరంలో నివసిస్తున్న మండనమిశ్రుని వద్దకు వెళ్ళాడు. మండనమిశ్రుని సుదీర్ఘ చర్చలలో శంకరాచార్యులు ఓడించగలిగాడని, తద్వారా పూర్వ మీమాంసా సిద్ధాంతం పూర్తిగా అవజయం పొందిందని, శంకర దిగ్విజయంగా కీర్తింపబడ్డది. మండన మిశ్రుడు, శంకరాచార్యుని శిష్యుడై మరే శ్వరాచార్యుడను పేరుకో కొన్ని గ్రంథాలను రచించాడు.

మండనమిశ్రునికి, శంకరాచార్యులకు జరిగిన వాదోపవాదాలలో, మండనమిశ్రుని భార్య, విడుచి ఆయన ఉభయభారతి, మధ్యన రిగా వ్యవహరించి, శంకరాచార్యుని పక్షాన తీర్పు యిచ్చి, తన భర్తతో పాటు తాను కూడా సన్యసింపిందని కూడా పై గాథలో వుంది.

హిమాలయ పర్వతాంశుండి కన్యాకుమారి వరకు సంచారంచేసి, శృంగేరి, పూరి, ద్వారక, బదరీనాథ్....అను నాలుగుచోట్ల నాలుగు మతాలను స్థాపించి, వేలాది శిష్యులను మతప్రచారానికి వినియోగించి, శంకరాచార్యులు తన 32-వ యేట బదరీనాథ్‌లో మరణించెను.

శంకరాచార్యుని జీవితానికి కొన్ని విచిత్ర గాథలు ముడి పెట్టబడి వున్నాయి. ప్రతి మతాచార్యునికి, తత్వవేత్తకు ఆధిమానశిష్యులచే అంట కట్టబడే ఈ కట్టుకథలకు, మనం ఎట్టి విలువ వివస్కర లేదు.

సామాజిక పరిస్థితులు

శంకరాచార్యుని అద్వైత సిద్ధాంతం ప్రాధాన్యత తెలుసుకోవాలంటే, వాద సామాజిక తాత్విక పరిస్థితులను గమనించాలి. ఉత్తర

హిందూస్థానంలో బలమైన కేంద్ర ప్రభుత్వం లోపించింది. వివిధ ప్రాంతాలను వేర్వేరు చిన్న రాజాలు పరిపాలించసాగారు. దక్కన్ పీఠభూమిలో రాష్ట్రకూట రాజులు, ఆంధ్రదేశంలో తూర్పు చాళుక్యులు, తమిళ దేశంలో చోళరాజులు పరిపాలించేవారు. రాజకీయ అల్లకల్లోలాలు, అంతర్యుద్ధాలు సర్వసామాన్యం అయిపోయినవి. బౌద్ధ చింతన అవశ్రంభమై క్షీణదశలో ఉంది. జైనమతం ఇంకా వ్యాప్తిలోనే వుంది. అనాదిగా వస్తున్న శైవమతం ప్రజలలో బాగా పాతుకుపోయి, కొన్నిచోట్ల కాపాలిక, కాత్తేయ మతాల రూపంలో కొనసాగుతూ ఉంది. వింధ్య పర్వత ప్రాంతాలలో వింధ్యవాసిని పేరుతో దుర్గకు పరబలులు, జంతు బలులు విరివిగా జరిగేవి.

క్షుద్ర ఆచారాలతో దుర్గను పూజించే కాత్తేయమతం, వినాయకుని పూజించే గణాపత్యం, శివుని కుక్క ఆకారంలో పూజించే మల్లారి మతం దేశం నలుమూలలా వ్యాప్తిలో వుండేవి.

తాత్విక రంగంలో, సాంఖ్యవాద చోరణి దేశంలో విశేష వ్యాప్తి చెందింది. ప్రకృతి, పురుషుడు — ఇద్దరూ అనాది సిద్ధులు. వీరి కలయిక వల్ల సృష్టి జరుగుతుంది. ప్రపంచం యదార్థమైనది; పరిణామం యధార్థమైనది. మోక్షసాధన మానవుని లక్ష్యం. పరమ్యక్ జ్ఞానాన్ని సంపాదించుట ద్వారా మోక్షం లభించగలదు. ఇవి సాంఖ్య తత్వశాస్త్రంలోని ప్రధాన మూత్రాలు.

శైవమతంలోని పాశుపత, లటలీళ, కాపాలిక, కాత్తేయ, కాక్కిర శైవాది చోరణుల కన్నీటికి సాంఖ్యవాదంలోని ద్వైత చోరణి పూనిది. పురుషుని స్థానంలో శైవులు శివుని భావించేవారు. పశుపతి ఆదికారణం మానవులు, ప్రపంచం అంతా పశువులు. మానవులను ప్రపంచానికి బంధించే కామక్రోధ లోభ మద మోహ మాత్సర్యాలు — పాపములు. ఈ పాపముల నుండి విముక్తి, పశుపతి ఆరాధన ద్వారా సాధ్యం — శైవమత చోరణులలో అంతటూకమైన వాదన ఇది.

ఇట్టి పరిస్థితులలో శంకరాచార్యులు, తన మాతన సిద్ధాంతాన్ని ప్రచారం చేయ వారంబిందాడు. శంకరుని సిద్ధాంతాన్ని రెండు విధాగా

లుగా పరిశీలించాలి: (1) మతసంస్కరణ (2) తాత్వికరంగంలో
సంపూర్ణ భావవార సిద్ధాంత ప్రచారం.

మ త స ం స్క ర ణ

సరణుల, జంతువుల ద్వారా ఆరాధన చేయడం నీచమని, ఉపనిషత్తులలో ఎక్కడా అట్టి పద్ధతులు అంగీకరించబడలేదని శంకరుడు ప్రచారం చేశాడు. కేవలం ప్రచారం మాత్రమే గాక, అనేకచోట్ల కాపాలిక, శాస్త్రేయ మతస్థులతో ప్రత్యక్ష చర్చలద్వారాను, మరికొన్ని చోట్ల రాజుల సహాయంతో, బలప్రయోగం ద్వారాను ఆ మతాలను అణచివేయుట ద్వారా కూడా శంకరుడు తన ఉద్దేశాన్ని సాధించాడు.

శంకర దిగ్విజయంలో ఒక కథ ఉంది ఉజ్జయిని ప్రాంతంలో శంకరునికి, ఒక కాపాలిక మతాచార్యుడు తారసిల్లాడు. అతడు శరీరం విండా ముడిద పూనుకుని త్రిశూలం ధరించి, పుత్రులను చేత్తో వట్టుకొని వచ్చాడు. సరణులను యిచ్చి, ఎర్రటి మధ్యం పెప్పే తప్పు తైరవుడు సంకృప్తి పెడడు : నీ వెందుకు ఈ మతాన్ని ఖండిస్తున్నావు? అని ఆ కాపాలికుడు శంకరునితో వాదించసాగాడు. మాటలు ముదిరి, శంకరుని వెంటనే వస్తున్న సుధన్వుడనే రాజు, ఆ కాపాలికునితో యుద్ధానికి తలపడి, అతనిని చంపివేశాడు. క్రకచుడను మరొక కాపాలికుడు వచ్చి యుద్ధానికి తలపడ్డాడు. సుధన్వుడు అతనిని కూడా సంహరించాడు. ఈ విధంగా అనేక కాపాలిక, శాస్త్రేయ మతస్థులను, రాజుల సహాయంతో శంకరుడు సంహరించి, ఆ మతాల్ని అణచివేసి నట్లు గాఢ యన్త్రాణం.

కైవ, దైష్ణ్య విభేదాను శంకరుడు ఖండించాడు. హిందూ మతంలో ఆరాధించబడే దేవతలందరూ సమానలేనవి, ఎక్కువ తక్కువల ప్రవక్తలేవని ద్వేషాను పెంతుకోరాదని బోధించాడు. శివుని, విష్ణుని ఇద్దరినీ కీర్తిస్తూ పోత్రాణం రచించాడు.

హిందూమతంలోని వివిధ శాఖామధ్య సమన్వయం కుదర్చడానికి ఒకవైపున ప్రయత్నంచేస్తూ మరొక వైపున బౌద్ధ, జైనమతాలను శంకరుడు ఉప్రయోగం అందించాడు. వేదాను, ఉపనిషత్తులను ప్రమా

జంగా అంగీకరించడం హిందూమత శాఖల కన్నీటికి సాధారణ ప్రాతిపదిక. బౌద్ధ, జైన మతాలు. వేదాలను ప్రమాణంగా అంగీకరించవు. బౌద్ధ, జైన మతస్తులతో వాగ్వాదాలు చేసి, మధ్యవర్తులుగావున్న రాజాలు, శంకరుని వక్షన తీర్పు యిచ్చిన తర్వాత, విజయ సూచకంగా బౌద్ధ, జైన మతస్తుల ఆస్తులను, మతాలను శంకరుడు స్వాధీనం చేసుకున్నట్లు పెక్కు ఉదాహరణలున్నాయి.

కులవిభేదాలపట్ల శంకరుని వెళ్లివి తెలియజేసే ఒక గాథను పరిశీలిద్దాం. ఒకరోజున శంకరాచార్యులు, శిష్యులతో కలిసి కాశీలో ఉదయాప గంగానదికి స్నానానికి వెళ్తున్నాడు. ఎదురుగా ఒక హరిజనుడు కుక్కును వట్టుకుని వస్తున్నాడు. వెంటనే శంకరుని శిష్యులు, అతనిని చూపి 'బ్రాహ్మణులు వస్తున్నారు. పక్కకు తప్పుకోవలసింది, అని హెచ్చరించారు. అంతట ఆ హరిజనుడు ఇలా ప్రశ్నించాడు: "అందరిలో ఉన్న ఆత్మ ఒకటే కదా. ఎందుకీ భేదభావం?" ఈ వాదమకు శంకరుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడట. ఆ హరిజనుడు చెప్పిన మాట వాస్తవమేనని, అద్వైత సిద్ధాంతాన్ననుసరించి కులభేదాలు పాటించగూడదని, అయితే అంతటి అద్వైతసిద్ధి మన కింకారాభించలేదు కనుక, లోకవ్యవహారానికి మనం కట్టుబడి కులవిభేదాలను పాటించవలసి ఉంటుందని శంకరుడు తన శిష్యులకు సమాధానం చెప్పాడు. లోకవ్యవహారానికి కట్టుబడి ఉండాలనే రాజీబోరణ ఒక వైపున, సాంఘిక నియమాలకు అతీతంగా ఉపాసనగల విశాలదృష్టి అలవర్చుకోవలసి ఉంటుందని మరొక వైపున, ఈ రెండూ పై సమాధానంలో ద్యోతకమవుతున్నాయి. కాగా శంకరాచార్యుని శిష్యులందరూ, కులాచారాలను సమర్థిస్తూనే వచ్చారు. అద్వైత శాస్త్రిక దోరణిని, కులభేదాలకు అతీతంగా వర్తించ చేయగల విశాలదృష్టి ఎక్కడా కనబడలేదు.

శూన్యవాదం - అద్వైతవాదం

శంకరుని మత సంస్కరణకంటే ప్రధానమైనది. ఆయన శాస్త్రిక పిద్ధాంతం, హిందూ తత్వశాస్త్రంలోని వివిధ శాఖలకంటే ఉన్నతమైనదిగా శంకరుని అద్వైత పిద్ధాంతం, నేటి భావనాద శాస్త్రిక ప్రపంచంలో

గుర్తించబడుతున్నది. భారతీయ తత్వశాస్త్రం అంటే అద్వైతమేనన్నట్లు ప్రపంచంలో భావించబడుతున్నది. కనుక అద్వైత తాత్విక సిద్ధాంతాన్ని గురించి తోడుగా పరిశీలించడం అవసరం.

శంకరాచార్యునికి పూర్వమే, అద్వైత దోరణులు తలయెత్త పాగి వి. క్రీ. శ. 650 లో జీవించి, వాక్యపదీయమను తాత్విక గ్రంథాన్ని రచించిన భర్తృహరి. ప్రారంభంలో మాధ్యమిక వాదానికి చెందిన బౌద్ధమతస్థుడుగా ఉండి; తర్వాత, అద్వైత పేదాతిగా మారాడు. భర్తృహరి అనేకపార్లు బౌద్ధమతాన్ని స్వీకరించడం, వదిలడం ఒరిగిందని, చివరకు అద్వైతిగా మరణించాడని-ఈ-సింగ్ అను చైనా యాత్రికుడు తెలియజేస్తున్నారు.

భర్తృహరివలెనే క్రీ. శ. 780 ప్రాంతంలో జీవించిన గౌడ పాడుడు. కూడా బౌద్ధమతం పట్ల విశేషాభిమానం కలవాడు. గౌడపాడుడు శంకరవి గురువై ఏ గోవిందుని గురువు; అనగా శంకరునికి పరమ గురువు. విస్మయకరమైన పరిపోయిన అద్వైత దోరణిని ఉద్ధరించినవాడు గౌడపాడుడేనని. శంకరాచార్యుడు అనేక సందర్భాలలో శ్లాఘించాడు. గౌడపాడుడు. నాగార్జునుడు వాదిన అనేక తాత్విక పదిజాలాన్ని అదే రకంగా వాడే వాడు. తన మాండుక్యకారికలో అనేకచోట్ల ఋద్ధుని, గౌరవస్థునివ్వరింగా ప్రస్తావించాడు. గౌడపాడుడు ప్రారంభంలో బౌద్ధ మతస్తుడని కొందరు భావిస్తున్నారు.

అద్వైతానికి. ఖున్యవాదానికి పోలికలు వ్యక్త్యాసాలూ, రెండూ ఉన్నాయి.

సత్వాన్ని, వ్యావహారిక సత్యం, పారమార్థికసత్యం అని శంకరుని విభజన విస్తృతసత్యం, పారమార్థికసత్యం అని నాగార్జున విభజన. ఇది పోలిక. పారమార్థిక సత్యం అంతిమ పరిశీలనలో ఖున్యం అని నాగార్జునుని వాదన. తాత్విక బ్రహ్మ సదాత్మం, ఒక్కటే పారమార్థిక సత్యమని శంకరుల వాదన. ఇది వ్యక్త్యావం.

సత్వాన్ని రెండుగా విభజించుట ఉభయులూ చేసే పొరపాటు. అంతకు ముందు ఏ తాత్విక దోరణిని బట్టి విభజన చేయలేదు. ఈ విభజన పూర్తి అశాస్త్రీయం. మానవుని చిత్తవృత్తులు సత్త్వానికి గీటు

రాయి కాదు. మానవునితో ప్రమేయంలేని భౌతిక వాస్తవిక సత్యానికి సాక్షి.

ఈ పునాదిని వదులుకున్న భూస్యవాద, అద్వైత వాదాలరెంటూ పోయి పోయి, తత్వశాస్త్రంలో అనేకమైన ముడిగుండాలు సృష్టించాయి. అవి వినుతన్న సరిశోధనలనే ప్రభులను సృష్టించాయి. మనో వికాసానికి తోడ్పడ వలసిన తత్వ శాస్త్రాన్ని మాయాజాల సృష్టికి సాధన చేశాయి.

విజ్ఞాన వాదం

మేధావులలో అనాడు ప్రబలంగా పున్న మరొక చోట బి బౌద్ధ విజ్ఞాన వాదం. విజ్ఞానవాదం బొద్ధాధిక్, అది బొద్ధానికి మాన్యమైన మతశాంతరం వుంది. అది బొద్ధం ప్రసంగం వాస్తవమని అంగీకరించింది. విజ్ఞానవాదబొద్ధం ప్రపంచ వాస్తవికతను నిరాకరించింది. సరి వస్తువు ఉనికి క్షణికమని ముక్షణంలో అది రూపాంతరం చెందుతుందిని అది బొద్ధ తెలియ చేస్తుంది. విజ్ఞానవాదం పై వాదనలో మొదటి భాగాన్ని మాత్రం స్వీకరించింది. క్షణికమైన బాహ్య వస్తువులకు ఉనికి ఆసాధ్యమని శ్రోషి చేసింది. బాహ్యవస్తువులు మానసిక ప్రవృత్తులకు ప్రతిబింబాలు మాత్రమేనని, మానసిక ప్రవృత్తుల కలయికకు, ఆలయ విజ్ఞానం అని విజ్ఞాన వాదులు పేరు పెట్టారు.

మీరు బాహ్య ప్రపంచపు ఉనికిని పూర్తిగా నిరాకరించే ఆత్మాశ్రయ భావవాదులు.

శంకరులు, పీరి వాదనలను, తర్కాన్ని ఆధారంగా చేసుకుని విమర్శించారు. బాహ్య వస్తువులు కేవలం స్వాప్నిక సత్యమాలని శ్రోషి పుచ్చుట సరికాదన్నారు. అన్నం తిన్నప్పుడు కడుపు నిండుతున్నది. గోడ తలకు తగిలినప్పుడు దెబ్బ తగలుతున్నది. కమక అన్నం తినటం, గోడకు ఠీకాపడం స్వాప్నికసత్యా లెలా కాగలవు. వీనికి శంకరులు, వ్యావహారిక సత్యం అను ఒక కొత్త మాటను వాడారు. అటు స్వాప్నిక సత్యానికి, ఇటు పారమార్థిక సత్యానికి ఇది మధ్యే మార్గం.

బౌద్ధ విజ్ఞానవాదులను విమర్శించే సందర్భంలో, శంకరుడు బాహ్య ప్రపంచ వాస్తవతను అంగీకరిస్తున్నాడా అనిపిస్తుంది. కాని వ్యావహారిక సత్యానికి, 'మిథ్య' అని శంకరుడు చెప్పిన పేరు. దాని కిచ్చిన విర్వచనం చూపినపుడు యీ భ్రమ తొలగిపోతుంది. పేద ప్రామాణ్యాన్ని విరాకరించన బౌద్ధులను విమర్శించుటకు మాత్రమే స్వాన్ని సత్యంకంటె భిన్నమైన వ్యావహారిక సత్యాన్ని శంకరుడు ప్రతిపాదించాడు. ఆ పని ముగిసిన వెంటనే, దానిని 'మిథ్య' అని త్రోసి పుచ్చాడు. మూలంలో బౌద్ధ విజ్ఞానవాదుల వలెనే, శంకరుడు కూడా ఆత్మభ్రమ భావ వాదాన్నే ప్రతిపాదించాడు.

పదార్థం వాస్తవమా? కాదా?

పదార్థం, భావం ఈ రెంటిలో ఏది ప్రాథమికం అన్న సమస్య, తత్వశాస్త్రంలో కనిపిటికి ప్రాథమిక సమస్య. బౌద్ధ, జైనమతాలు, సాంఖ్య, వైశేషిక దర్శనాలు, పదార్థం వాస్తవమనీ, అనాది పిదమనీ, ఇది ఎవరిచేతా సృష్టించలేదనీ అంగీకరించాయి. కాని అద్వైతమతం, పదార్థం వాస్తవమన్న ప్రాథమిక సత్యాన్ని విరాకరించింది. ఆలా విరాకరించటానికి శంకరా చార్యులు ఈ క్రింది వాదనలను ప్రతిపాదించాడు:

ప్రపంచం అంతా చైతన్య రహితమైంది. ఒక పథకం ప్రకారం ఉద్దేశం ప్రకారం యిది నడుస్తున్నది.

ఇట్టి ప్రపంచానికి మూలకారణం చైతన్య రహితమైన జడ పదార్థం కాకాలదు. కనుక పదార్థం పరిణామంచెంది చైతన్యం ఏర్పడు తుందన్న చార్యుల వాదం. అణుసంయోగంవల్ల పరిణామం జరుగు తుందన్న వైశేషికవాదం రెండూ తప్పు. సాంఖ్యులు పురుషుని అంగీకరించినా, సృష్టికర్త అయిన ఈశ్వరుని అంగీకరించరు. చైతన్యాన్ని అంగీకరించి, సృష్టికర్తను అంగీకరించకపోవడం స్వయం వాదికం. ఘటనలన్నీ క్షణికములనీ, కార్య కారణ సంబంధంద్వారా సృష్టి జరుగు తుందనీ బౌద్ధుల వాదన. క్షణికమైనదేదీ సత్యము కాకాలదు. ప్రపంచ

మంతా బ్రహ్మమయం. బ్రహ్మ ప్రపంచంకంటె అతీతుడు. బ్రహ్మ ఒక్కటే సత్యం. పదార్థం, ప్రపంచం అంతా అసత్యం — ఇదీ అద్వైతం బాదం.

ఈ విషయాన్ని హేతువాదం ద్వారా విరూపించటం సాధ్యమా : సాధ్యం కాదు: కనుకనే, శబ్దప్రమాణమే పరమ ప్రమాణమనీ, ఉపనిషత్తులపట్ల దృఢవిశ్వాసం అద్వైత సిద్ధాంతానికంతా మూలమనీ శంకరాచార్యుడు ప్రసాదించాడు. తర్కసాండిత్యం ఉపనిషత్ సావాన్ని గ్రహించటానికేగాని, తరస్కరించటానికి కాదు. తర్కం ద్వారా బ్రహ్మపదార్థ విరూపణ సాధ్యంకాదు. అలా సాధ్యమని విరూపించ యత్నించిన వ్యాయాసాస్త్రిన్ని శంకరుడు ఖండించాడు.

బ్రహ్మ అంటే ఎవరు : సృష్టికర్తయేనా : అయితే ఈ సృష్టి ఎందుకు చేసిందట్లు : బ్రహ్మకు కూడా రాగద్వేషాల, మానభిమానాలు వున్నవా : బ్రహ్మ సాకారుడా, నిరాకారుడా : సగుణుడా, విర్గుణుడా :

ఈ ప్రశ్నలకు అద్వైతం యిలా సమాధాన మిస్తుంది : వ్యావహారిక దృష్టిలో సృష్టికర్త ఈశ్వరుడు. కనుక ఈశ్వరుడు, ఆ దశలో సాకారుడు, సగుణుడు. సామాన్య ప్రజలు దేవుని పూజించటం, విగ్రహారాధన చేయటం వ్యావహారిక దృష్టిలో సమంజసమే.

ఇది అఖండ సత్యం కాదు. సృష్టి ఈశ్వరుని కట్టన లక్షణం మూత్రమే, స్వరూప లక్షణం కాదు. అవగా యాదృచ్ఛికంగా వచ్చిన లక్షణం మూత్రమే. ఒక గొర్రెం కావరి నాటకంలో రాజు వేషం ధరించినంత మూత్రాన విజంగా రాజు కొనట్టే, నిరాకారుడైన బ్రహ్మ, యాదృచ్ఛికంగా సృష్టికర్త బాధ్యతను నిర్వహించినా, అతని అసలు స్వభావానికి ఏమీ భంగంకాదు. అయితే అసలు స్వరూపం ఏదీ : సత్యం. జ్ఞానం, ఆనందం — బ్రహ్మ అసలు స్వరూపం. అసలు స్వరూపాన్ని గ్రహించాలంటే, మనం పారిమార్గిక దృష్టి అలవర్చుకోవాలి. ఈ అఖండసత్యాన్ని, లౌకికపదజాలంతో వర్ణించడం కూడా సరికాదు. అందుకనే ఈ పరిబ్రహ్మను, నిరాకార, విర్గుణ, విరంజన అనే వ్యతిరేకాల్లో మూత్రమే గ్రహించగలం (ఆకారం, గుణం, మార్పులేవి

పదార్థం) వ్యావహారిక దృష్టిని అధిగమించనిదే, పారమార్థిక దృష్టి అంచడదు. సామాన్యప్రజలు, గ్రామదేవతల దగ్గరనుండి శివుని, విష్ణుని పరిట వివిధరూపాలలో పూజించటంలో తప్పులేదు. అదే పరమ సత్యమని మాత్రం భ్రమించకూడదు. పారమార్థిక దృష్టిని అలవచుచుకునేందుట. విరంతరం కృషిచేయాలి. పారమార్థిక దృష్టికి వ్యావహారిక దృష్టి సరికొట్టు, దశ.

పన్నెండవ అధ్యాయం అత్మాశ్రయ భావవాదం

విరాకార విప్లవ పరబ్రహ్మ, ఈ సృష్టిని ఎందుకు చేసినట్లు : సృష్టి మాయఅని అద్వైతులవాదన. మాంత్రికుడు, కనుకట్టు విద్య ద్వారా రూపాయలనుచేసి, ముడిపిమొక్కలను మెరిపించి ప్రజలను మోస వుచ్చినట్లు, మాయావిద్యున పరబ్రహ్మ, తన మాయద్వారా సృష్టిని సాగిస్తానాడు. ఈ సృష్టి విజయని మనం భ్రమిస్తున్నాం. పరబ్రహ్మకు అట్టి భ్రమలేదు. చీకట్లో కాకునుచూసి, సాము అని భ్రమించినట్లే (రజ్జు సర్పభ్రాంతి,) యీ భ్రమ ఏర్పడుతున్నది. ఈ భ్రాంతిని అద్వైతులు అవిద్య అని పిలిచారు.

మాయ బ్రహ్మకు సహజమైన యాదృచ్ఛిక లక్షణం. అగ్నిని. దహనశక్తిని పేరుచేయటం సాధ్యంకానట్లు, బ్రహ్మను, మాయను పేరు చేయటం సాధ్యంకాదు ఈ మాయనే అద్వైతులు ఒక్కొక్కపాటి ప్రకృతి అని కూడా వాడారు.

విరాకార నిర్గుణ పరబ్రహ్మ, మాయద్వారా సాకార వస్తుజ ప్రపంచాన్ని యెలా సృష్టించగలడు? సాధ్యమా? తర్క-మూత్రాల ద్వారా విరూపించగలమా? అద్వైతులు కొన్ని ఉపమానాలద్వారా ఇదివిరూపించ యత్నిస్తున్నారు. సంప్రదించటం ఒక్కటే: వేదేయ అర్థాలలో వేదేయ

ఓకాడగా స్పష్టంగా. అస్పష్టంగా కదలుతున్నట్లు స్థిరంగా వున్నట్లు కనబడ్డట్లే. అవిద్య ఆను అద్దంపై సరబ్రహ్మ ప్రతిబింబాలు పడుతుంటాయి. ఈ ప్రతిబింబాలే వివిధ జీవులు. జీవులలోగల ప్రత్యగాత్మలు. ఇది బింబ ప్రతిబింబవాదం.

అనంతమైన పరబ్రహ్మ, మాయచే కొన్ని పరిమితులలోకి, ఆకారాలలోకి కుదించబడుతున్నాడు. ఆతని బింబ ప్రతిబింబాలే ఈ వికార సృష్టి. ఆనంతమైన ఆకాశం, ఒక గదిలో, కుండలో. పాత్రలోటుదించబడినట్లే అనంత పరబ్రహ్మ వివిధ జీవులలోను కుదించబడుతున్నాడు. ఈ పరిమితులను, ఆడుగోడలను గుర్తించి, వాటికి అతీతుడైన పరబ్రహ్మను గ్రహించుటే జీవితలక్ష్యం. ఇది అవచ్చేదక వాదం.

మాయవలన సృష్టి యేర్పడుతుందనిచెప్పే అద్వైతులు, మాయతో కూడిన పరబ్రహ్మను నాడుగు దళలుగా విభజిస్తారు. సృష్టికి పూర్వం, మాయ యింకా ఏర్పడక పూర్వం పరబ్రహ్మ. ఈశ్వరుడు. ఇతడు సర్వవ్యాపకడు. సర్వశంతుడు. సృష్టించగల శక్తికన్నది. కాని వివిధాంగంలోకి రాలేడు. విగూఢశక్తిగా మాత్రమే అధిక్షింది. మాయతో కూడిన పరబ్రహ్మ హేరణ్యగర్భుడు ఇది రెండవదశ. సృష్టి పూర్తి అయిన తర్వాత, చరాచర జీవసంపంచతో కూడిన పరబ్రహ్మ, వైశ్వానరుడు లేక పరాబ్దురుషుడు; ఈ మూడుదశలు గడిచిన తరువాత, తిరిగి తన సృష్టికి వచ్చినప్పుడు పరబ్రహ్మ. ఈ పరబ్రహ్మ పరిణామాన్ని గాఢవిద్ర, కలలతో కూడిన విద్ర, మెలకువ-అను మూడు దశల క్రింద కూడా విభజించి వివరిస్తుంటాడు.

సృష్టి వాస్తవమా ?

సృష్టి వాస్తవమా, కొదా? ప్రకృతి పురుషుల వచయోగంపల్ల వరిణామం జరుగుతున్నదని చెప్పిన పాంఖ్యలు, వరిణామం వాస్తవమని అంగీకరించారు. అయితే కార్యం, కారణంలోనే బీజరూపంలోనే ఉంటుందని, కనుక ఇంతకు పూర్వంలేని సూతకత్వం అవిర్భవించటం అసంభవమని అన్నారు.

పరిణామంలో నూతనత్వం ఏమీ లేదు అనే సత్కార్యవాదాన్ని, శంకరాచార్యులు అంగీకరించి, నూతనత్వం అవిచ్ఛిన్నమైనదనిలేదు కనుక, అసలు పరిణామమే వాస్తవం కాదనీ, పరిణామం అంశ మిథ్య అనీ తేల్చివేశాడు. ఈ వాదాన్ని వివర్తనాదిం అంటారు. శంకరుని వాదం యిది:

కుండ, మన్ను వస్తుతః ఒకటే. ఉంగరం, బంగారం వస్తుతః ఒకటే. రూపంలో మాత్రమే తేడావుంది. రూపంలో వచ్చిన తేడా వాస్తవమని అనగలమా? కొత్తదనం ఏమీ అవిచ్ఛిన్నమైనదని ఒక వైపున అంగీకరిస్తూ, రూపంలో మాత్రం కొత్తదనం అవిచ్ఛిన్నమైందని అనటం పరిష్కారానికి కాదు. ఈ రూపంకూడా ఇంతకు పూర్వం ఉన్నదై వుండాలి; లేక భ్రమ అయి వుండాలి.

కంటికి కనబడే ఆకారాన్ని, భ్రమ అని తోసివేయటం సాధ్యమా? బాహ్యదృష్టికి ఇది సాధ్యంకాదు. తార్కిక దృష్టికి సాధ్యమే. ఆకారం వస్తువు యొక్క అవస్థాభేదం కన్న మరొకటి కాదు. అట్టి ఆకారంలో వచ్చే మార్పు తార్కికదృష్టికి వాస్తవమా? కాదు.

బాహ్యదృష్టికి కొన్ని రూపవిభేదాలు కనబడ్డా, ఈ భేదాలను వాస్తవ సత్యాలుగా భావించరాదు. మార్పు అంతా అవాస్తవం. కొన్ని మార్పులు, అవత్యాలని మనం తేలికగా తెలుసుకుంటాం. సూర్యుడు కదులుతున్నట్లు కనబడతాడు. కానీ కదలటంలేదని మనకు తెలుసు. కుండ, కుర్రీ, పేరువేరు వస్తువులుగా బాహ్యదృష్టికి కనబడేమాట మాట విషం. తార్కికదృష్టికి ఆ రెంటికి గల భేదం వాస్తవమైవడి కాదు.

వస్తువు, రూపం, రెండూ మారుతుంటాయి అని బోధ్యం. వస్తువు మారిదు, రూపం మాత్రం మారుతుందని సాంఖ్యం. వస్తువు రూపం ఏదీ మారదు. మార్పు కేవలం మిథ్య అని ఆదైవ్యకం.

వాస్తవికత అంటే ఏమిటి ?

ఇంతటి అయోమయ దోరణులకు కారణం వాస్తవికతను గురించి అర్థం కాలేకపోయినందువల్లా అవగాహన ఏదీ వాస్తవం, సత్యం అనే ప్రశ్నకు, శంకరాచార్యులు ఇలా అంటారు :

కుండ లేక ఉంగరం ఒక వస్తువు. విజానికి కుండ మట్టి యొక్క ఆకారవిశేషం మాత్రమే. అసలు వస్తువు మట్టి. అలానే బంగారం. కాని విజానికి మన్ను, బంగారంకూడ అసలు వస్తువు కాదు. అవికూడా అనేక మూలపదార్థాలు కలియకపోయిన ఏర్పడే వస్తువులు మాత్రమే. ఆ మూలపదార్థాలు సైతం, అనేక వికారం (మార్పు)కు లోనవుతూ వుంటాయి. కనుక అవి అసలు వస్తువులు కావు. మార్పులేకుండా అన్ని వస్తువులకు మూలమైన దేదో అదే వాస్తవిక సత్యం. ఉనికి. 'వత్తు' ఒక్కటే, అన్ని పదార్థాలకు మూలమని పై విచారణద్వారా తేలగలదు. పదార్థం అవాస్తవం, ఆ పదార్థం యొక్క ఉనికిమాత్రం వాస్తవం.

జగత్తులోని చరాచర వస్తువులకు భౌతిక మానసిక ప్రపంచానికంతా ఉనికి సామాన్య లక్షణం. భౌతిక వస్తువులకు మాత్రమే కాదు, భ్రాంతికి పైతం ఉనికి వున్నది.

ఉనికికి (వత్తు) ఆకారం లేదు. పేర్లేరు ఆకారాలలో కనబడుతుంది. విభాగాలు లేవు. అనేక విభాగాలుగా కనబడుతుంది. ఇది అసంతం. కాని కొన్ని పరిమితులలో వ్యక్తమౌతుంది. దానికి మార్పులేదు కాని మారుతున్నట్లు కనబడుతుంది. ఇది నిరాకార, నిర్వికార నిర్విశేష పరబ్రహ్మ. ఇది ఒక్కటే పరమవత్తు, పారమార్థికవత్తు.

ఈ పరమవత్తు చైతన్య సహితమా ? రహితమా ? ఇది స్వయం ప్రకాశమానం. ఇది అన్నిటిలోను ఉండేది. దీనిలో వైరుధ్యాలు లేవు. ఇది వెలంకరాయం (అనువృత్తిగా) జీవించి ఉంటుంది.

ప్రపంచమంతా మాయ, మిథ్య. అందుకు నందేహం లేదు. కాని ఇలా అనుకుంటే లోక వ్యవహారంలో మనుష్యులు ఒక్క అరుగు కూడా పేయలేరు. కనుక శంకరుడు, వత్తుమ మూడురకాలుగా విభజించాడు.

మన అనుభవాలన్నిటినీ మూడు రకాలుగా విభజించవచ్చు:
 (1) కలలో మనం ఏమో అనేక ప్రయత్నాలు చేస్తాం. ఏద్రమేల్కొన్నా
 వెంటనే, అవి అసత్యాలని గ్రహిస్తాం. ఇవి క్షణికమైన భ్రాంతిని కలిగి
 స్తాయి. ఇది ప్రాతిభాషిక సత్యం. (2) మనం మేల్కొని ఉన్నప్పుడు,
 విశ్వజీవితంలో అనేక అనుభవాలను పొందుతాం. ఈ అనుభవాల్లో మన
 లౌకిక జీవితానికంతా ఉన్నాయి. పీచిని విరాళంబటం అనంతవం. కనుక
 ఇవి అంతా వ్యావహారిక సత్యం. (3) ఈ అనుభవాల కన్నీటికి అంత
 ర్ముఖమైన, చరిత్రహితమైన సత్యం. జ్ఞానవృద్ధి ద్వారానే తెలుసు
 కోగలం. ఇది పారమార్థిక సత్యం.

ఈ వాదనలలోని బలహీనతను నైరూపకముగా వివరించాలి.

వ్యావహారిక సత్యం ప్రాతిభాషికంగా. స్వాప్నిక సత్యాన్ని విరాళ
 రిస్తున్నావు. మరొక ప్రాతిభాషికమైన వ్యావహారిక సత్యాన్ని విరాళ
 రిస్తున్నావు. ఇది తర్కబద్ధంగాదు. సత్యం మానసిక స్థాయి భేదముచే విభి
 యించబడునది కాదు. అది భౌతికం.

మానవుడు రూపాంతర ముందే భౌతిక ప్రపంచం ఉంది. భౌతిక
 ప్రపంచం ముందు, మానవుడు కర్మాక, ఈ భౌతిక సత్యాన్ని క్రోధి
 పుట్టించి, అద్వైతంలోని ప్రధాన లోపం.

వస్తువు - గుణములు

వస్తువులు, దాని గుణములకు గల సంబంధాన్ని తెలిసికొనుట
 తత్వ శాస్త్రంలోని ప్రధాన సమస్యలలో ఒకటి.

శరీరములు యిలా వాటిస్తాడు: నేను చూస్తున్నాను, వేరు వింటు
 న్నాను. వేరు వదుస్తున్నాను—అని అంటాం. నేను—కాగా—విద్రవపోయా
 వాను—నేను—మంచి—కలగన్నాను అని అంటాం. అవగా జ్ఞానదానం,
 విద్రావం. స్వప్నావస్థ లన్నిటికీ అతీతమైన 'నేను' ఒకటి ఉన్న దన్న
 మాటేగదా. మరొక వాదన : నీరు, అవిరి మంచు మూడు రూపాంతర
 ములున్నవి. ఈ మూటికి మూలం ఏదీ : కొందరు పీరవనము, కొందరు

మంచు అనవచ్చు, మరికొందరు ఆవిరనవచ్చు. అది వారి దృష్టి భేదము ననుసరించి ఉంటుంది. కనుక అది అనిర్వచనీయం. అనిర్వచనీయ జ్ఞానాన్ని బోధాత్మక జ్ఞానం ద్వారా మాత్రమే తెలుసుకొనగలం.

ఇందులో మొదటి వాదనను పరిశీలిద్దాం—జాగ్రదావస్థ, స్వప్నావస్థ, విద్రావస్థలలో జీవించివున్న వ్యక్తి ఒకడున్నాడు. ఆ జీవించి వున్న వ్యక్తియే 'నేను' 'నేను' కూ. నా కార్యములకూ' గల సంబంధం అవయవి-అవయవములకూ గల సంబంధం.

ఇది ఒక గతికార్మిక సంబంధం. క్రి. శ. 200 నాటి బౌద్ధభిక్షువు నాగసేనుడు, ఈ సంబంధాన్ని ఇలా వివరించాడు :

"అనేకమైన భాగాలు, చక్రాలు, అనవము, గుర్రాలు, సారథి మొదలైనవన్నీ కలిసి వున్నప్పుడే రథం ఏర్పడుతున్నది. అలాగే 32 రకాలైన భౌతిక వస్తువులు, పంచభూతాలు కలిసి మానవాకారం ఏర్పడి వస్తుడే, నేను నాగసేనుణ్ణి యెఱుఁగితిమి. కనుక కారణ సముదాయం వలన ఫలితం కలుగుతున్నది." అవయవములన్నీ నశిస్తే, అవయవి కూడా లేదు.

వస్తువును దాని గుణములనుండి వేరుచేసి, గుణములు నశించిన ఏమ్యూరి కూడా దానికి ఉనికి ఆపాదించడం శాస్త్రీయ దృష్టికి విరుద్ధం. యాంత్రికమైన జడాత్మక దృష్టికి చిహ్నం.

ప్రత్యేక ధర్మం - సామాన్య ధర్మం

ప్రత్యేక వస్తువులలో ఇమిడివున్న సామాన్య ధర్మాన్ని తెలుసుకోటానికి యత్నించడం సరియైనదే. అయితే సామాన్య ధర్మాన్ని మాత్రమే గుర్తించి ప్రత్యేక ధర్మాలను విరాళించడం అశాస్త్రీయదృష్టి ఒక వస్తువు యొక్క ప్రత్యేక సామాన్య ధర్మాలకు గల సంబంధం గతికార్మికసంబంధం ఒక దాని నుండి మరొక దానిని విడదీయుట సాధ్యంకాదు:

కొందరుకి పూర్వీకులైన వైశేషికులు, ఈ క్రింది ఉదాహరణ ద్వారా ప్రత్యేక, సామాన్య ధర్మాల సంబంధాన్ని వివరించారు.

అవు, మేక. గొర్రె, గుర్రం మొదలైనవన్నీ నాలుగు కాళ్ళు జంతువులు. ఈ జంతువు లన్నింటికీ సామాన్య ధర్మం, అవి నాలుగు కాళ్ళను కలిగి ఉండటం. మిగతా లక్షణాలన్నీ, అవి పాఠవిస్తుంది. గుర్రం ప్లాగీ కుపయోగ పడుతుంది. మొదలైనవన్నీ ప్రత్యేక ధర్మాలు. కొన్ని ప్రత్యేక ధర్మాలు కలిగిన వస్తువుల నొక చోటచేర్చి. పోల్చి పరిశీలించినపుడే వానిలోని సామాన్య ధర్మం ద్యోతకమౌతుంది. ప్రత్యేక ధర్మాలతోబాటు, ఏదో ఒకటి, లేక కొన్ని సామాన్య ధర్మాలు ఉండటం వలననే అనలు పోలిక సాధ్యమౌతుంది. అన్నీ ప్రత్యేక ధర్మాలే అయి, సామాన్య ధర్మాలు లేకపోయినా. అన్నీ సామాన్య ధర్మాలే ఉండి, వైవిధ్యం, ప్రత్యేకత లేకపోయినా పోలిక సాధ్యమే కాదు. కనుక ప్రత్యేక ధర్మాలు, సామాన్య ధర్మాలలో ఒకటి వాస్తవం. రెండవది అవాస్తవం అని భావించటం సరికాదు. ఈ రెంటికీగల సంబంధం సమవాయ సంబంధం. ఈ రెండు ఆయుత సిద్ధ శక్తులు.

వైశేషికాలు, ఈ క్రింది ఉదాహరణ లివ్వారు. దారాలన్నీ కలిస్తే, వాటికి వస్త్రత్వం ఏర్పడుతున్నది. గులాబీకి ఎరుపురంగు, వస్తువుకు చలనం - ఈ మొదలైనవన్నీ ఇట్టి విడదీయ పీటలేని సంబంధాలే.

అధునిక గణితరంగులూడా ప్రత్యేక, సామాన్య ధర్మాలను గురించి ఇదే వైఖరిని ఆవలంబిస్తుంది.

ప్రత్యేక, సామాన్య ధర్మాలను విడదీసి, ఒకటి వాస్తవం, మరో కటి అవాస్తవం అని నిర్ణయించబూనడం అశాస్త్రీయమయిన జడత్యక్త దృష్టికి చిహ్నం. శంకరుని పౌరసాటు ఇది.

వైరుధ్యం వాస్తవికతకు మూలం

శంకరునిలోని జడత్యక్త దృష్టికి మరొకొన్ని ఉదాహరణలు గమనిద్దాం.

"నానతో విద్యతే భావః, నా భావో విద్యతే నతః"

“మొదటి నుండి ఏదైతే ఉన్నదో దానికి అభావం లేదు. మొదటి నుండి ఏదైతే లేదో దానికి ఉనికిలేదు.”

ఈ భావం కూడా తప్పు. సృష్టిలో ఇంతకు పూర్వమున్న వస్తువులు నశించి, కొత్తవి పుడుతున్నట్లు మనం నిత్యం చూస్తున్నాం. ఇదే భావాన్ని ఆదిబౌద్ధులు ఇలా తెలియజేశారు.

“మటవల సముదాయం గొలుసువలె బిందించబడి ఉంది. ఏదో ఒక కొత్తమటన విగంతరం ఆవిర్భవిస్తూ ఏదో ఒక మటన నశిస్తూ కాలగర్భంలో కలపిపోతూ వుంటుంది. ఆద్యంతాలు లేకుండా ఈ పరిణామం యిలా సాగుతూనే ఉంటుంది” (నాగసేనుడు: ములిందపన్నా)

“జీవించేది ప్రతిదీ మరణిస్తుంది. సైకి స్థిరంగా కనబడే వద్రాలన్నీ విజానికి ఆస్థిరములైనవే. దిక్పత ఉన్నచోట, ఎడబాటుకూడా వుంటుంది. ప్రాణం వున్నచోట, మృత్యువుకూడా ఉంటుంది.”

(బుద్ధుడు : ధర్మచక్ర ప్రవర్తన).

ఆధునిక గణితరంగాం యీ విషయమే ఇలా తెలియజేస్తుంది.

“ఏన్న సలుసునుండి పెద్ద వస్తువు వరకు, యిసుక రేణువు మొదలుకొని సూర్యబింబం వరకు, ప్రౌటిస్తా మొదలుకొని మానవుని వరకు ఉనికి లోనికి వచ్చుట. ఉనికినుండి బయటకు పోవుట అనే విగంతర ప్రవాహమే, యెడతెగవి, చలనమే, పరిణామస్థితియే ప్రకృతి అంతా.”

వైరుధ్యం. కదలిక వాస్తవ ప్రపంచానికి లక్షణమని బౌద్ధుల ప్రాథమిక గణితరంగాం, ఆధునిక శాస్త్రీయ విజ్ఞానం కలలో కలిసిగా తెలియజేస్తున్నాయి. చూర్పు, కదిలిక, నాశనం లేవిదే వాస్తవికత అని శంకరుడు చేసిన ప్రతిపాదన అశాస్త్రీయం.

సాపేక్షిక సత్యం - అఖండ సత్యం

దృష్టిభేదమును బట్టి సత్యం ఆధారపడి ఉంటుందని, అవలు సత్యం అవిర్వచనీయమని శంకరుని వాదం. మనదృష్టి పరిధిన్నమని.

జ్ఞానం అవరిచ్చిన్నదని, పరిచ్చిన్నబుద్ధితో, అవరిచ్చిన్న జ్ఞానాన్ని సంపాదించడం సాధ్యం కాదని కూడా శంకరుడు వాస్తాడు ఇది కూడా పొరపాటే.

ఈ సమస్యకు ఆధునిక గతిశక్యం యిలా సమాధాన మిస్తుంది: దృష్టి భేదాన్నిబట్టి, అధికారి సామర్థ్యాన్నిబట్టి వ్యక్తి గ్రహించే జ్ఞానానికి పరిమితులున్నమాట. విశ్వజ్ఞానం అఖండ మనేమాట కూడా వాస్తవమే. అయితే మనసుగల పరిచ్చిన్న, పరిమిత బుద్ధితోనే అఖండ జ్ఞానాన్ని తెలుసుకోగలం. అఖండ జ్ఞానానికి, సాపేక్షక జ్ఞానమే కొలబద్ధం. మరొక మార్గం లేదు. సాపేక్షక జ్ఞానాన్ని విరసించి, అఖండజ్ఞానం అవిర్యవనీయం అని చెప్పటం శాస్త్రీయదృష్టికి చిహ్నంకాదు.

సాపేక్షక జ్ఞానం అంటే, సంశయజ్ఞానం కాదు. భ్రమ కాదు. శంకరుని వ్యావహారిక సత్తును, ఆధునికమైన సాపేక్షక జ్ఞానంతో పోల్చడం సరికాదు.

జ్ఞానసిద్ధాంతం

శంకరుని ఇతర సిద్ధాంతాలవలెనే జ్ఞానసిద్ధాంతం కూడా, వాస్తవిక దోరణులను పూర్తిగా తిరస్కరిస్తుంది. వంచేంద్రియాలద్వారా, మనం ప్రపంచజ్ఞానం సంపాదించగలమని భౌతికవాద జ్ఞానసిద్ధాంతం తెలియజేస్తుంది.

భారతీయ తాత్విక దోరణులలోవి వైశేషిక, సాంఖ్య, బౌద్ధ సిద్ధాంతాలు వంచేంద్రియాలను, జ్ఞానపాదనకు మూలంగా అంగీకరించాయి. ప్రత్యక్ష ప్రమాణానికి అవి ప్రాధాన్యత యిచ్చాయి.

శంకరాచార్యుడు, ప్రత్యక్ష ప్రమాణాన్ని జ్ఞానసంపాదన కొక మార్గంగా అంగీకరించినా, ప్రధానమార్గంగా మాత్రం అంగీకరించలేదు.

ఇంద్రియాలు మోసంచేస్తాయి అన్న ప్రాతిపదిక శంకరుని సంశయవికారా మూలం. తాడును చీకట్లో మనం పాముని భావిస్తున్నాం. మన కళ్ళను మనం ఎలా వమ్మడం? ఈ సంశయానికి వైశేషికులు, పూర్వమీమాంసకులు తేలికగానే సమాధానం చెప్పారు. బాహ్యకారణం

మైన చీకటివల్ల ఈ భ్రాంతి ఏర్పడుతున్నదనీ, అదై నా ఎల్లప్పుడూ జరగడం, అది ఒక అసాధారణ విషయం మాత్రమేననీ వైశేషికులు అన్నారు. పూర్వ మీమాంసకులు మరొకడుగు ముందుకువెళ్ళి, విచక్షణను ఉపయోగించకపోవటం మన బుద్ధిలోపం కాని, కళ్ళలో ఏమీ లోపం లేదన్నారు.

శంకరాచార్యుడు యివేవీ అంగీకరించదు. తాడును పాముగా భావిస్తున్నాం. ఇది నిజంకాదు. ఎదువల్లనంటే, వెలుతురు రాగానే, అది తాడు అని తెలుసుకుంటున్నాం. కాని యిది పూర్తిగా అసత్యంకాదు. క్షణ మాత్రమైనా అది పాము అన్నభావం కలిగింది కనుక ఇది ఒక అనిర్వచనీయసృష్టి.

మనం ఒక కుండను చూస్తాం. అది కుండ అని తెలుసుకుంటాం, భౌతికవస్తువైన కుండ ఉనికిని కంటితో చూసి, మనస్సుతో భావిస్తున్నాం. ఇది ప్రత్యక్షజ్ఞానం ఏర్పడే వద్దకి భౌతిక వస్తువుల వాస్తవికతనే విరాళింపిన శంకరుడు పై వద్దకిని ఎలా అంగీకరించగలడు? కనుక శంకరాచార్యులు యిలా అంటారు:

మనం ఒక కుండను చూస్తాం. మన మనస్సులో కుండబుద్ధి (పుట భావం) ఒకటి అనాదిగా, అస్పృష్టంగా ఉంది. ఆ పుటభావం పైకి ప్రసరించి తన కరణాలను వస్తువుపైకి వంపుతుంది. అంతట మనం యిది కుండ అని గ్రహిస్తాం. ఈ వద్దకిని శంకరుడు 'వృత్తి' అని పిలిచాడు. కుండ ప్రధానంకాదు. మన మనస్సులో అనాదిగా వస్తున్న పుటభావం ప్రధానం.

ప్రత్యక్ష. అమమాన, శబ్దప్రమాణాలలో శబ్ద ప్రమాణమే ప్రధానం. అవగా ఉపవిషక్తులలో చెప్పినదే పరమ ప్రమాణం. ఈవద్దకై నా లోకివిద్యలను సంపాదించడానికి ఉపయోగ పడుతుంది. పరవిద్య, ఆధ్యాత్మిక విద్యసంపాదించడానికి ఈ పద్ధతులేవీ పనికిరావు. దానికి తపోవద్దతి, జ్ఞాననేత్ర వికసన ఒకటే మార్గం.

ప్రత్యగాత్మ, పరమాత్మ ఒకటే. 'తత్ త్వం అసి' (అదే నీవై ఉన్నావు) అన్న వాక్యం అద్వైతసిద్ధాంతానికి మూలం. ఈ జ్ఞానాన్ని సంపాదించినపుడు మోక్షం లభిస్తుంది. ఆత్మ పరమాత్మలో భేదమో

తుంది. పునర్జన్మ ఉండదు. కొందరు జ్ఞానులు జీవించి ఉండగానే ముక్తి పొందగలరు. వారు జీవన్ముక్తులు.

భారతీయ తాత్వికచోరణులలో అంకవరకూ వుంటూ వచ్చిన వాస్తవిక వాద, భౌతికవాద అంశాలన్నిటినీ అద్వైతమతం నిరాకరించింది. సంపూర్ణ భావవాద సిద్ధాంతా వ్నోకదానిని ఏర్పరచింది. వాస్తవ ప్రవచాన్ని నిరాకరించి తమ దోరణిని వికండ వాదంతో సమ్మించు తుంటూ, ఒక ప్రమాదకరమైన ఆలోచనా పద్ధతిని తాత్వికరంగంలో ప్రవేశపెట్టినది

ఆధునిక పరిశోధనలు - అద్వైతం

ఆధునిక పరిశోధనలు, పదార్థం, శక్తి రూపాంతరాలేవని తెలియ జేస్తున్నాయి. కనుక భావవాదానికి, భౌతికవాదానికి పెద్ద అభావం ఉన్న పనుకోవడం తప్పుకాదా అనే ప్రశ్న కలగవచ్చు.

శక్తి, పదార్థాలమధ్య అడ్డుగోడలేవీ లేవనీ, ఒకటి మరొకటిగా మారుతుందనీ ఆధునిక పరిశోధనలు విరూపించి, గతితార్కికమార్గప్రాశస్త్యాన్ని విరూపిస్తున్నాయి.

శంకరుని 'సత్తు'కు చలనం, కదలిక, ఆకారంలేవు. అదొక జడ త్వకలావన.

కనుక ఆధునిక పరిశోధనలు, శంకరాద్వైతాన్ని పమర్శిస్తున్నాయని ఎందఱుం పొరపాటు.

శాస్త్రీయ విజ్ఞానం ఫలితంగా ఏర్పడిన తార్కిక దృషిని మేళ వించుకుని అత్యున్నతమైన ప్రాపంచిక దృక్పథాన్నిచ్చేది గతితార్కిక భౌతికవాదం. గతితర్కంలోరణి ప్రాశస్త్యాన్నివివరిస్తూఏంగెల్సు యిలా అన్నాడు: "ప్రకృతిని గురించిన ఈ కొత్త దృక్పథంలో సునీభవించిన పాత భావాలన్నీ ద్రవీకరించాయి. శాశ్వతమని భావించబడిన ప్రత్యేకత లన్నీ ఆశాశ్వతములని రుజువై నవి ప్రకృతిఅంతా విరంతర చలనంలో పర్చుల యానంలో (Spiral) అవంతంగా ముందుకు సాగిపోతుంది.

(ప్రకృతి గతితర్కం - పీఠిక - 48 వ పేజీ)

ఇంతటి అకాశీయమైన అద్వైతం ఆత్మస్వత తత్వకాత్ర వ్యాపి
ఎలా పొందింది.

దానికి కారణం అద్వైతంలోని తాత్విక ప్రాశస్త్యం కాదు. అద్వైతానికి పూర్వం మతశాఖలలోని అలౌకిక, జాగుప్సాకర, అమామష, హింసాకాండ. అద్వైతంలో లేదు. ఇందులోని రాజీ దోషాని ఎవరికి తోచిన అర్థంవారు కల్పించుకోవడానికి అవకాశమిచ్చింది.

వర్ణ వర్ణపథ్యము. పూర్తిగా దలవరచిన అద్వైతం, సమతాప సరాచరిక సామాజిక వ్యవస్థలో పాలకవర్గ, వర్ణ ప్రయోజనాలకు పూర్తిగా ఉపయోగపడ్డది. ప్రపంచం అకాశికం అనే భావం. సామాన్య ప్రజలను జీవిత కష్టాలతో రాజీపరచేటట్లు చేయడానికి, పాలకవర్గాల చేతులలో ఒక సాధనగా ఉపయోగపడ్డది.

పదమూడవ అధ్యాయం

అద్వైత ధోరణిపై తిరుగుబాటు

అద్వైత ధోరణిపై తిరుగుబాటుగా అనేక తాత్విక ధోరణులు ప్రారంభమైనాయి. రామానుజుని విశిష్టాద్వైతం, మఘాణమ్యుని ద్వైతం, జాన్సనుని భేదభేదవాదం, వింజాయ్యుని ద్వైతాద్వైతవాదం మొదలైనవన్నీ ఈ కోవకు చెందినవే. శంకరుని మాయవాదాన్ని అందించి, ఏదో ఒక యావంలో ప్రసంగిస్తూ వాస్తవికతను అంగీకరించడం, ఈ ధోరణులన్నింటికీ సామాన్య లక్షణం. అందులేని తాత్విక చర్చలను విరుత్తాహసతది, భక్తిమార్గాన్ని వేర్వేరు మోతాదులలో, పై ధోరణులన్నీ ప్రచారం చేయ బూతుకున్నాయి.

పీఠిలో ముఖ్యుడైన రామానుజాచార్యులు, క్రీ. శ. 1017 లో ఉత్తర ఆర్కాట్ జిల్లాలోని శ్రీ పెరంబదూరులో జన్మించారు. యుక్త వయస్సు వచ్చిన వెంటనే కంజీవరం (కంచి) లో యాదవప్రకాశుడను అద్వైత వేదాంతి వద్ద విద్యాభ్యాసం ఆరంభించాడు. అప్పటికే రామానుజునికి స్వతంత్ర ఆలోచనా ధోరణి, వైష్ణవ మతాభిమానం ఏర్పడివున్న ఫలితంగా, యాదవ ప్రకాశుని అద్వైతవ్యాఖ్యానాలు, రామానుజునికి నచ్చలేదు. అనేక సందర్భాలలో గురుశిష్యుల మధ్య తీవ్రవాగ్వివాదాలు జరిగి, రామానుజుడు తన గురువును వదలిపెట్టాడు. ఈ వాగ్వివాదాలు

అంతటితో ఆగక, అద్వైతనిందకు పూనుకున్న రామానుజుని, యాదవ ప్రకాశుడు హత్య చేయించ బూనుకున్నాడనీ, అతి ప్రయత్నం మీద రామానుజుడు, తన ప్రాణాన్ని రక్షించుకోగలిగాడనీ కూడా అంటారు.

వైష్ణవ దోరణి ఆనాటికే దక్షిణ హిందూదేశంలో కొన్ని శతాబ్దాలుగా వ్యాప్తిలో ఉంది. ఆళ్వారులను పేరుతో వన్నెందుగురు వైష్ణవ భక్తులు క్రీ. శ. 500 నుండి 900 వరకు జీవించి, విష్ణుభక్తిని ప్రచారం చేసే అనేక ప్రబంధాలు రచించారు. వీరిలో అన్ని కులాలవారు, స్త్రీలు, పున్నారు. తమ గ్రంథాలను వీరు తమిళ భాషలో వ్రాశారు. వీరిని తమిళ పేదలని వ్యవహరిస్తారు. వీరు కులభేదాలను ఖండించారు. వైష్ణవ దేవాలయాలలో పన్నిద్దరాళ్వారులను పేరుతో, వీరి విగ్రహాలకు పూజలు జరుగుతున్నాయి. వీరిలో ప్రముఖులైన నమ్మాళ్వార్, పెరియళ్వార్, ఆండాళ్ అనువారి పేర్లు సంస్కృతీకరించబడి, అనేక కావ్యాలలోకి ప్రవేశించాయి. నమ్మాళ్వార్ శతకోపయతిగాను, పెరియళ్వార్ విష్ణుచిత్తుడుగాను, ఆండాళ్ గోదాదేవి గాను తర్వాతకాలంలో మార్చి పేయబడ్డారు.

ప్రజాసామాన్యంలో పేరుచిన ఈ భక్తి దోరణి మాత్రమేగాక, పేదావులలో వైకం వ్యాపించిన భక్తిదోరణికి చెందిన ఆచార్యులు కొందరున్నారు. వీరిలో నాదముని (క్రీ. శ. 1000). ఆళవందార్ (యమునాచార్యులు) రామానుజునికి పూర్వులు.

రామానుజుడు, యాదవప్రకాశుని అద్వైతదోరణిని వ్యతిరేకి పున్నాడని తెలుసుకున్న ఆళవందార్, శ్రీరంగ వైష్ణవపీఠానికి గురువుగా ఉండేవాడు. తన తదనంతరం, తన పీఠానికి రామానుజాచార్యుని గురువుగా చేయదలచుకున్నాడు. ఇంతలో ఆళవందార్ మరణించాడు.

రామానుజుడు, పెరియనంబి అను పండితునివద్ద వైష్ణవ సిద్ధాంతాల సభ్యునించి, కాలక్రమేణ శ్రీరంగ పీఠానికి అధిపతి అయినాడు. కొంతకాలానికి రామానుజుడు సంసారాన్ని వదిలి పూర్తిగా నవ్యునించి, 'యతిరాజు' బిరుదుతో, దక్షిణ దేశమంతటా మత ప్రచారం చేయసాగాడు. తన, వైష్ణవ మతాల మధ్య ద్వేషాలు తీవ్రంగావున్న ఆ

నాడు రామానుజుని జీవితం శాంతంగా సాగలేదు. భిక్షులనకై ఇంటింటికీ వెళ్ళుతుండగా, ఒక ఇంట్లో ఒక కైపుడు రామానుజునికి అన్నంతో విషం పెట్టాడు. అది తెలుసుకొని రామానుజుడు బైటపడ్డాడు. తంచిన పాలిస్తున్న కుళోత్తుంగ చోళుడు (రాజ రాజ వరేంద్రుని కొడుకు) పరమ కైపుడు, వైష్ణవ ద్వేషి. తన రాజ్యానికి వచ్చి శివుని ఆరాధించవలసిందిగా కుళోత్తుంగచోళుడు రామానుజుని ఆజ్ఞాపించాడు. తనకు ప్రాణాపాయం కలుగుతుందని శంకించి, రామానుజుడు చోళ రాజ్యాన్ని వదిలి సహస్రంగా మైసూరు (హోయసల) రాజ్యానికి వెళ్ళి 12 ఏండ్లు అక్కడ కలదాసుకోవలసి వచ్చింది. రామానుజుని తప్పని చోళరాజు ఆస్థానానికి వెళ్ళిన పెరియనంది. కురళావ్యయల కండ్లను, వైష్ణవద్వేషి అయిన కుళోత్తుంగుడు పెరికించి వేశాడు.

కుళోత్తుంగచోళుడు చివిపోయిన మీదట, రామానుజుడు బహిరంగంగా దేశ సంచారం ప్రారంభించాడు. ఉత్తర హిందూ ధ్వానం వెళ్ళి, కాశ్మీర్ వంటిచులతో చర్చలు జరిపి, తాను వ్రాసిన బ్రహ్మ సూత్ర భాష్యానికి (శ్రీభాష్యం) వారి ఆమోదం పొంది వచ్చాడు. మైసూరు రాష్ట్రంలోని మేల్కోటేలో వైష్ణవ దేవాలయాన్ని స్థాపించి, సంచకపరానికొకసారి హరిజనులకు ప్రవేశం ఇప్పించారు. చివ్వుకాలం నుత సంచారంచేసి, క్రీ.శ. 1137లో రామానుజుడాయులు మరణించారు.

రామానుజుడాయుని తత్వ శాస్త్రం విశిష్టాద్వైతం. తన మతాన్ని స్థాపించుకునేందుకు, రామానుజుడు బ్రహ్మ సూత్రాలకు, భగవదీతకు, కొన్ని ఉపనిషత్తులకు, వ్యాఖ్యానాలు వ్రాశాడు అవిగాక పేదాంతసారం. పేదాంత సంగ్రహం, పేదాంత కీసం అను గ్రంథాలను కూడా వ్రాశాడు.

పదార్థం - పరిణామం

అనేకవిషయాలలో రామానుజుడు అద్వైత సిద్ధాంతాన్ని విడిచిపెట్టాడు. పదార్థం అనాదిసిద్ధం. వాస్తవమైనది. ఇది ఎవరిచేతాన్ని పుట్టించబడలేదు. ఈ పదార్థం పరబ్రహ్మలో ఒక భాగం. పరబ్రహ్మలో సైతవ్యవహితమైన

పదార్థం (అచిత్), చైతన్య సహితమైన ఆత్మలు(చిత్) అంతర్భాగాలు, శరీరాన్ని, శరీరాంతర్భాగమైన ఆత్మ వడిపించినట్లే, పరబ్రహ్మ ప్రపంచాన్నంతా నడిపిస్తాడు. ప్రళయకాలంలో పదార్థం, సూక్ష్మరూపంలో ఆవిర్భక్తంగా పరబ్రహ్మలో భాగంగా వుంటుంది. అది ప్రకృతి. ఈ ఆవిర్భక్త ప్రకృతి, పరిణామక్రమంలో విష్ణు, నీరు, భూమి అను మూలపదార్థాలుగా రూపొందుచుంది.

ప్రకృతి, ఆత్మలతో ఆవిర్భక్తరూపంలో ఉన్న పరబ్రహ్మ కారణం; పరిణామ పరికంగా ఏర్పడ్డ ప్రపంచం కార్యం. కారణంలోనుండి కార్యం యేర్పడుతుంది. ఈ మార్పు వాస్తవం. కారణ. కార్యాలరెండూ పరబ్రహ్మలో అంతర్భాగాలే. పరబ్రహ్మ, పదార్థం, ఆత్మ లు ఈ మూడూ అనాదివిధంగా ఉన్నవి. వీటికి మొదలు, తుదలేదు. ఈ మూటిలోను చివరి రెండూ పరబ్రహ్మలో అంతర్భాగాలు.

ఈ మూలపదార్థాల కలయికవల్ల, యితర వస్తువులన్నీ ఏర్పడతాయి. ఈ మూడు పదార్థాలుగాక, మూడు మూల స్వభావాలున్నాయి, పశ్యం, రజస్సు, తమస్సు అనునవి ఈ మూలస్వభావాలు ప్రపంచం లోని ప్రతి వస్తువులోను ఈ మూలపదార్థాలూ, మూలస్వభావాలూ వీదో ఒక విచ్ఛత్తిలో కలిసి ఉంటాయి. ఈ పరిణామాన్ని త్రిపుతకరణం అంటారు.

సాంఖ్యులు, ప్రకృతి, పురుషుడు అనాదివిధమైన వేర్వేరు శక్తులనీ, వీటి కలయికవల్ల పరిణామం జరుగుతుందనీ వివరించిన సంగతి మనకు తెలుసు. రామానుజుడు, ప్రకృతిని అనాదినిర్దమైన వాస్తవ విషయంగా అంగీకరించాడు. ఇతె, రామానుజుని ప్రకృతి, సృష్టకంత్రకత్తి కాదు, పరబ్రహ్మలో అంతర్భాగం. పురుషుడుకూడా సాంఖ్యవాదంలో వలె చైతన్యం మాత్రం కలిగి, కదలికలేని శక్తి కాదు. ప్రపంచాన్నంతా నడిపించే పరబ్రహ్మ. అద్వైతుల మాయావాదాన్ని ఖండించిన రామానుజుడు, ప్రకృతి అస్తిత్వాన్ని అంగీకరించినా, సాంఖ్యవాదం వెళ్ళినంత మేరకు తనదృష్టిని పొడిగించ లేక పోయాడు.

సాంఖ్యుల సత్కార్యవాదానికి, రామానుజుని పరిణామవాదానికి భగ్గం సంబంధ మున్నది. మార్పు వాస్తవమి. ఇతే మార్పు ఫలితంగా మారన జన్మవులేమీ కలగవని సాంఖ్యుల వాదన. దిన్నీకర్తం మార్పుకు చిహ్నమనీ. ఈ మార్పు వాస్తవమనీ రామానుజుడు అంగీకరించాడు. వస్తుస్థాయిలో మార్పును అంగీకరించకపోయినా దూషణలో, ఆకాశంలో వచ్చే మార్పులను సాంఖ్యులు, రామానుజులు అంగీకరించారు.

మార్పును రామానుజుడు మరొక విధంగా కూడ వివరించాడు. పరబ్రహ్మ వస్తువు, లేక ద్రవ్యం. పదార్థం, అత్మలు, ఆ ద్రవ్యానికి గల విశేషవాద. పరబ్రహ్మకు, పదార్థానికి, అత్మకు గల సంబంధం అవయవి. అవయవములగు సంబంధం వంటిది అవయవి ఎల్లప్పుడూ కొన్ని అవయవములతో కూడుకుని ఉంటుంది. అవయవి, అవయవ ముల మధ్య ఐక్యత, విభేదం కూడా ఉన్నాయి. విభేదం ఉన్నంత మాత్రాన వాస్తవికతకు దంగం రాదు. విభేదాలు మూడు విధాలు. స్వజాతీయ, విజాతీయ, స్వగతభేదాలు. ఒకేజాతికి చెందిన రెండు వస్తువులకు గల భేదం, స్వజాతీయభేదం (ఒక ఆవుకు, మరొక ఆవుకు). విరుద్ధజాతులకు చెందిన రెండు వస్తువులకు భేదం విజాతీయ భేదం (ఆవుకు, గుర్రానికి). పరబ్రహ్మకు సాటివచ్చే వస్తువు మరొకటిలేదు కనుక, పై రెండు భేదాలు పరబ్రహ్మలో లేవు. కాని పర బ్రహ్మలో స్వగతభేదం ఉన్నది. విరాకార విరుజ వింజనమైన పరబ్రహ్మకు- వాకార సగుణమైన అత్మ లకు, విరేవమైన ప్రకృతికి గల భేదమే స్వగతభేదం. కాని పీవిమధ్య భేదంకంటే, ఏకత్వమే బలవత్తమైనది. కనుకనే రామానుజుని ఏద్రాం తాన్ని విశిష్టాద్వైతం అని వ్యవహరిస్తున్నారు. విభేదానికి, ఏకత్వాని సమానహృదా విద్విన విందార్కుని (క్రీ.శ 1100) ఏద్రాంతాన్ని ద్వైతాద్వైతం అన్నాడు (Monistic Dualism). వైరుధ్యాలు లేనిది వాస్తవి కత అన్న శంకరుని ఏద్రాంతానికి వ్యతిరేకంగా, వాస్తవికత, వైరుధ్యా లతో విభేదంతో కూడుకుని ఉంటుందని రామానుజుడు ప్రతిపాదించాడు. ఇద్దరూ భావనాద తాత్వికులైనప్పటికీ, పరబ్రహ్మ ఒక్కటే వాస్తవ నత్వం అని ఇద్దరూ అంగీకరించినప్పటికీ, ఏకత్వవ్యూహ విర్ణయంలో రామానుజుడు కొంత మేరువాద దుష్పిని వదలించాడు.

జ్ఞాన సిద్ధాంతం

జ్ఞాన సిద్ధాంతంలో కూడ, శంకరుని సిద్ధాంతానికి, రామానుజుని సిద్ధాంతం విరుద్ధం. ఇంద్రియాలు మనలను మోసంచేస్తాయి. ఇంద్రియ జ్ఞానం పరమ ప్రమాణంగా అంగీకరించలేమన్నది శంకరుని జ్ఞాన సిద్ధాంతానికి ప్రాతిపదిక. ఇందుకు విరుద్ధంగా రామానుజుడు ఇలా అన్నాడు: “యదార్థం సర్వ విజ్ఞానం” విజ్ఞానమంతా విజయనదే ఒక్కొక్క సందర్భంలో మన ఇంద్రియాలు, మనలను మోసం చేస్తున్నాయి గదా! అందుకు రామానుజుడు ఇలా సమాధానం చెప్పాడు:

తాడును పాముగా భ్రమించే మాట విజయే. విజానికి ఇది పూర్తి భ్రమకాదు. పాము తాడు రెండు కూడ నిప్పు, నీరు, భూమి - అను మూడు మూలపదార్థాలతో కూడుకున్నవే. వాటి విప్లవత్తిలోగల తేడా వల్ల రెండు రూపాలేర్పడ్డాయి. తాడును పాముగా భ్రమిస్తున్నామంటే, రెంటిలోనూ సామాన్యంగా ఉన్న పదార్థాలను మనం గుర్తిస్తున్నాం. కొన్ని బాహ్య అవరోధాలవల్ల (చీకటి మొదలైనవి) ఆ కొద్దిపాటి భ్రమ ఏర్పడుతున్నది. తాడును, పాముగా భావించడంలో భ్రమ కొన్ని పంతులు మాత్రమే. వాస్తవిక మూలపదార్థాల ఉనికిని గుర్తించుట ప్రధానం.

ఇక రెండవ ఉదాహరణ: ఎండమావులను చూచి నెలయేళ్ళుగా భ్రమిస్తున్నాం. సూర్యకిరణాల ప్రసరణలోని నీటిమంచును చూస్తున్నాం. అంతవరకూ వాస్తవమే. ఆ నీటిమంచును, నెలయేళ్ళుగా భావించటం భ్రమ. నెలయేటిలో నీరు, దప్పిక తీర్చుకోడానికి ఉపయోగపడుతుంది. ఎండమావిలో కవచదే నీరు. అందుకు ఉపయోగపడదు. విజ్ఞానం వాస్తవం కాదా అన్నదానికి సరీక్ష ఆచరణే. ఎండమావులలో కవచదే నీరు, దప్పిక తీర్చలేదు గనుక, దానిని భ్రమ అంటున్నాం.

ఆచరణే విజ్ఞానానికి గీమాయి అను సత్యాన్ని రామానుజుడు అంగీకరించాడు.

ప్రత్యేక లక్షణాలన్నీ సహించేవి గనుక, వాటికి ప్రాధాన్యత లేదనీ, సామాన్య లక్షణాలను గ్రహించుచే జ్ఞానానికి మూలమనీ శంకరుని సిద్ధాంతం. దీనికి విరుద్ధంగా, రామానుజుడు ఇలా అంటాడు : విశేష లక్షణాలను గ్రహించుచే జ్ఞానానికి చిహ్నం. ఒక వస్తువుకూ, మరొక వస్తువుకూ గల తేడాను, ప్రత్యేక లక్షణాలను బట్టి గ్రహించగలం. సామాన్య లక్షణాలను బట్టి కాదు.

ఉపవిషద్రులు అనేకత్వాన్ని విరాకరించనూట విజయే: దాని అర్థం ఇతర వస్తువులు అసలు లేవని కాదు. పరబ్రహ్మకంటే చిన్నవైన స్వతంత్ర పదార్థాలు లేవు. పరాధీనమైన వస్తువు అనేకం వున్నాయి. పదార్థం, ఆత్మలు అలాంటివి.

ప్రపంచంలో ప్రతి వస్తువు పరిణామశీలం పరిణామశీలమైన దేదీ వాస్తవం కాదని శంకరుని సిద్ధాంతం, పరిణామం, మార్పు సహజమనీ, అది వాస్తవికత లక్షణమనీ రామానుజుని సిద్ధాంతం.

ప్రత్యక్ష, అనుమాన, శ్రుత ప్రమాణాలను మూటినీ రామానుజుడు అంగీకరించాడు. అద్వైతులచేతనే శబ్ద ప్రమాణానికి ఉపవిషయ వాక్యాలకు విశేష ప్రాధాన్యత ఇచ్చాడు. జ్ఞాన సిద్ధాంతానికి సంబంధించి సంతపరకు, అద్వైతుల అవాస్తవిక వాదనలను తిరస్కరించి, హేతువాద దోరణిని ప్రదర్శించాడు.

ఆత్మ, కర్మ, మోక్షం

శంకరునికంటే, రామానుజుని భక్తిభావం హెచ్చు. శంకరుడు. కేవలం తార్కికుడు. రామానుజుడు మత ప్రవక్త కూడా.

మానవులందరిలోను పేర్వేరు ఆత్మలున్నాయి. ఇవి పరబ్రహ్మ అంశవల్ల ఏర్పడ్డది. అనది సిద్ధమైనవి. కాని పరబ్రహ్మమాత్రం కాదు. పరబ్రహ్మ అనెందుడు. ఆత్మలు పరిమితగలవి. 'తత్ త్వం అసి' అన్న వాక్యానికి, అద్వైతం యిచ్చిన వ్యాఖ్యానం తప్పు.

పరబ్రహ్మ-ఆత్మ ఒకే వస్తువుయొక్క పేర్వేరు రూపాలు. రెండూ ఒకటి కాదు. వస్తువు ఒకటైనా ఆకారం వేరు. ఈ రెంటికి ఐక్యతను ప్రతిపాదించుచే (తత్ త్వం అసి) యొక్క లక్ష్యం. ఐక్యత

అంటే సర్వాంగీన ఐక్యతకాదు. వస్తుసారం ఒకచేనని మాత్రమే. ప్రత్యగత్వ ఏనాడూ పరమాత్మలో పూర్తిగా ఒకటికాలేదు. రెండూ, విశిష్ట లక్షణాలను కాళ్ళతంగా కలిగివుంటాయి. ఐనప్పటికీ ఐక్యంగా ఉంటాయి.

ఆత్మ సూక్ష్మరూపంలో ఉంటుంది. అది స్వయం ప్రకాశం. భావ్యజన్మలో చేసిన కర్మఫలితంగా, ఆత్మ ఈ జన్మలో, తనకు అర్హమైన శక్తిరంజిత ప్రవేశిస్తుంది.

మోక్షసాధనకు వడ్డాళమధర్మాలు (కర్మకాండ) ఆచరించాలి. కాని అదే పరిమితంకాదు. వేదాంత జ్ఞానాన్ని సంపాదించాలి జ్ఞాన సంపాదనంటే కేవలం గ్రంథ వశనం మాత్రం కాదు. భక్తిభావం పురుషుకోవాలి. ప్రసన్నుతి, ద్యానం, ఉపాసనాభక్తికి సోపానాలు. మనుష్య ప్రయత్నం వల్ల మాత్రమే మోక్షం రాదు. దేవునికి దయ కలగాలి. అది కలిగింటే, భక్తుడు ప్రవర్తితావాన్ని అలవర్చుకోవాలి.

జీవులు మూడురకాలు: విశ్వలు, ముక్తులు, బద్ధులు. విశ్వలు కష్టకు అతీతులు. వీరు కాళ్ళతంగా వైకుంఠంలో వుంటారు. ముక్తులు స్వయంకృషి ద్వారా, జ్ఞానంద్వారా మోక్షం సాధిస్తారు. బద్ధులు అజ్ఞాన మోహములై పిల్లప్పుడూ నంసార చక్రంలో పరిభ్రమిస్తూ వుంటారు. బద్ధులైన జీవులు తిరిగి నాలుగు రకాలు. దైవికాంశ కల ఆత్మలు, మానవాంశ, జంతు అంశ, జడపదార్థాలలో వుండే ఆత్మలు.

అశ్వాదుల వైష్ణవమతం, కులభేదాలను విరసించింది. భక్తికి ప్రాధాన్యత ఇచ్చింది. ఉత్తర హిందూస్థానంలోని పురాణాంతర్గతమైన వైష్ణవ దోరణి, కులభేదాలను ఖండించలేదు. భక్తితోపాటు, తాత్విక చర్చకు ప్రాధాన్యత ఇచ్చింది. ఈ రెండు దోరణులూ, రామానుజాచార్యులనాటికి ప్రబలింగా వున్నాయి ఈ రెంటినీ, రామానుజాచార్యుల సమన్వయ పరచాడు. కనుక, రామానుజాచార్యుడు ఉభయ వేదాంత ప్రవక్తడని కూడా పిలువబడుతున్నాడు.

ఈ సమన్వయం రామానుజాచార్యుల అనంతరం ఎక్కువకాలం విలసలేదు. 18 వ శతాబ్దానికి, వైష్ణవులలో వడగరై (ఉత్తరాది), తెంగరై

(పక్షిదారి) తెగలు రెండు ఏర్పడ్డాయి. వడగలై కాళ సంస్కృతానికి, కాత్తిక చర్మలకు ప్రాధాన్యత యిచ్చింది. దేవాలయాలలో, అచ్చనలమ్మ సంస్కృత భాషలోనే వీరు సాగిస్తారు. కుంభేచాలను సమర్పించారు. ఈ కాళకు ముఖ్యుడు వెంకటనాథుడు లేక వేదాంత దేశికుడు (18 వ శతాబ్దం), తెంగలై తెగప్రాచీనంధుడు పిళ్ళే లోకాచార్యులు. మరొక ముఖ్యుడు 18వ శతాబ్దానికి చెందిన మనవాక మహాముని. వీరు కుంభేచాలను ఖండించారు. దేవాలయాలలో అచ్చనిలను, తమిళభాషలోనే వీరు చేస్తారు. పురాణాల కంటే, ఆళ్ళారులు రచించిన తమిళ ప్రబంధాలు వీరికి ఎక్కువ ప్రమాణం. వీరివి వీరవైష్ణవులని కూడా అంటారు.

ఈ రెండు కాళుకు, పిద్దాంత సంబంధమైన స్వర్ణ భేదాలు కూడా వున్నాయి. పంచక్షణితో కూడిన భక్తి ద్వారా మోక్షం లభిస్తుందని ఎడగలై కాళ పిద్దాంతం. మానవుడు, స్వయంకృపి ద్వారా జ్ఞాన, భక్తి మార్గాల ద్వారా మోక్షం సాధించాలి. కోతిపిల్ల ప్రయత్న పూర్వకంగా, తన తల్లిని అంటిపెట్టుకొని వున్నట్లు, మానవుడు స్వయంకృపి ద్వారా భగవంతుని అంటిపెట్టుకోవాలి. దీనినే చుక్కల కిశోర న్యాయం అని అంటారు.

తెంగలై తెగవారు, భక్తికంటే, ప్రవృత్తికి ఎక్కువ విలువ యిస్తారు. భగవంతుని దయలేవిదే మోక్షం రాదు. ఆ దయ స్వయం కృపి ద్వారా సాధ్యం కాదు. "నీవే తప్ప వికారంబెరుగ" నన్న సుపూర్ణ దాన భావంతో, అహంకారాన్నంతా వదిలి, భగవంతుని ద్యావించాలి. జ్ఞానం అవ్రధానం. ప్రవృత్తి ఒక్కటే మార్గం. అట్టి ప్రవృత్తిగలవారిని, తల్లి, తన పిల్లలను తానే మోసుకొని వెళ్ళినట్లు, దెవుడు ఈ లోకంలో వుంది నైకులానికి మోసుకు వెళ్ళుతాడు. ఇది మార్గాల కిశోర న్యాయం.

మధ్యాచార్యుని ద్వైతం

మధ్యాచార్యులు, క్రీ. శ. 1188 వ సంవత్సరంలో, దక్షిణ తెనాల జిల్లాలోని ఉడిసికి అరు మైళ్ళలో వున్న పాళిజ గ్రామంలో జన్మించారు. ఇకవి పేరు వామరేవుడు. అధ్యుక ప్రేమభను అద్వైత

వేదాంతి వద్ద, తత్వశాస్త్రం అభ్యసించి. 25 వ ఏట సన్యసించి మత ప్రచారానికి పూనుకున్నాడు. సన్యసించిన తర్వాత పూర్ణ బ్రహ్మదేవి, మరికొంత కాలానికి ఆనందతీర్థుడేవి దిరుదునామాలు ధరించాడు.

అచ్యుత ప్రేక్షణి అద్వైత వ్యాఖ్యానాలు, మధ్వాచార్యునికి వచ్చు లేదు. అద్వైత భోజిణి పూర్తి వ్యతిరేకమైన ద్వైత సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించి, ప్రచారం చేయసాగాడు.

శృంగేరి అద్వైత మతాధిపతి, మధ్వాచార్యునిపై ఆంక్షలు విధించాడు. పరస్పర దూషణలు, నిందలు తీవ్రంగా సాగాయి. రెండు మూడు సందర్భాలలో అద్వైతులతో జరిగిన చర్చలలో, మధ్వాచార్యులు ఓడిపోయారు. దాంతో కక్ష పెరిగి, శంకరమతానికి పూర్తిగా విరుద్ధమైన ఒక సర్వసమగ్ర సిద్ధాంతాన్ని రూపొందించటానికి పూనుకొని, మధ్వాచార్యులు ఉత్తర దేశయాత్ర సాగించాడు.

త్రోవలో మహమ్మదీయ సైనికుల చేతికిచిక్కి; వారితో అరబ్బీ ఖాషలో చర్చలుచేసి మధ్వాచార్యులు బయటపడ్డాడు. హరిద్వారం వెళ్ళి, ద్వైత సిద్ధాంత ప్రతిపాదికమైన సూత్ర భాష్యం రచించాడు. తిరిగి వచ్చిన మీదట, మధ్వాచార్యుని హత్య చేయటానికి అద్వైతులు అనేక యత్నాలు చేశారు. ఆచార్యునికి చెందిన తాటి యాకుం పుస్తకాలన్నిటినీ రహస్యంగా దొంగిలించారు. ఎంతో కష్టం మీద మధ్వాచార్యులు వాటిని సంపాదించగలిగాడు. 79 సంవత్సరాలు జీవించి, 1278 వ సంవత్సరంలో మధ్వాచార్యులు మరణించాడు.

అద్వైతులు పెట్టిన హింసల వలికంగా, మధ్వాచార్యులలో అద్వైతులపట్ల సిద్ధాంత వ్యతిరేకత మాత్రమే గాక, ద్వైతం కూడా ఏర్పడ్డది. అద్వైతులంతా ద్వైతులనీ, తాను ద్వైతసంహారికి పుట్టిన వాయుపుత్రుడనైన భీముడననీ, ఆయన అనేకసందర్భాలలో వివరించారు. మఠమన్ అను రాక్షసుని, భీముడు వధించినట్లు, తాను అద్వైతులను సంహరిస్తున్నానని ప్రతిజ్ఞ వట్టాడు.

మధ్వాచార్యునికి కొద్ది అడ్డుకాలు ఆరోపించ బడ్డాయి. వీటిమీద వదిలాడని, ఒక్క రొట్టె ముక్కను, వేల రొట్టెముక్కలుగా మార్చి, శిన్కుల ఆకలిని సంతృప్తి పరచాడని, బకామరునికై ఉద్దేశంవ

బడిన ఒక బండి టోజనాన్ని బీముడు టోజనం చేసినట్లు, ఒక అతిథుల ఇంట్లో 12 సార్లు టోజనం చేసి తన టీమ సరాక్రమాన్ని ప్రదర్శించాడనీ, గాథలు శిష్యులచే సృష్టించబడ్డాయనీ, వీటిలో మొదటి రెండు గాథలు ఏనుక్రిస్తుకు ఆరోపించబడ్డగాథలు. మధ్యాహ్నాన్ని కాలం నాటికే, సిరియస్ క్రైస్తవమత ప్రచారకులు, పశ్చిమ తీరంలో ప్రవేశించి మతప్రచారంచేయసాగాడు. పై గాథలలోను ఆయన సిద్ధాంతంలోను చూచినా క్రైస్తవ ప్రచారం కనిపిస్తుంది.

ప్రధాన సిద్ధాంతాలు

పరబ్రహ్మ, అత్మ, ప్రపంచం-ఈ మూడు అనాది నిర్ణయములు. ఒక దానికి ఒకటి సంబంధం లేనివి. పీచిలో చివరి రెండూ పరబ్రహ్మ పై ఆధార పడి ఉంటాయి. పరబ్రహ్మ అనేక వ్యూహాలలో, అవతారాలలో బహిర్గతమౌతూ ఉంటాడు. పరబ్రహ్మ విష్ణువు అవతారంలో ఉంటాడు. పరబ్రహ్మ సృజనాత్మక శక్తికి చిహ్నం లక్ష్మి. అత్మ లన్నిటిని పరబ్రహ్మ పరిపాలిస్తూ ఉంటాడు. అత్మలూ, ప్రపంచం కూడా పరబ్రహ్మవలె శాశ్వత పదార్థాలు. పరబ్రహ్మ సృష్టికి కారణం ప్రకృతి సహాయం లేనిదే సృష్టిసాగదు. ప్రకృతి, పరబ్రహ్మలు రెండూ కలిసి సృష్టిని సాగిస్తారు. సాంఖ్యం ప్రకృతి-పురుష సిద్ధాంతానికి ద్వైతం సిద్ధాంతానికి దగ్గర సంబంధముంది.

ప్రపంచం, అత్మలు మూడు కావు. ప్రకృతి వివిధ వస్తువుల సముదాయం. అవిభక్త ప్రకృతినుండి 24 దశలుగా సృష్టి పరిణామం చెందుతుంది. సాంఖ్యం 24 దశలను, ద్వైతం కొద్ది తేడాతో స్వీకరించారు.

ప్రపంచంలో జీవులు, లేక అత్మలు అసంఖ్యాకంగా ఉన్నాయి. బ్రహ్మకూ, జీవునికి భేదం వాస్తవమైనది. శాశ్వతమైనది. కనుకనే ఈ సిద్ధాంతాన్ని, ద్వైతసిద్ధాంతం అంటున్నాం. రెండు విరుద్ధవస్తువులు ఎప్పుడీ ఒకటి కాలేవు. జీవుడు అణురూపంలో ఉంటాడు. స్వతః అవేద మయూడు. శరీరధారణ ఫలితంగా, బాధ, కష్టం, సాపేక్ష జీవుడికి కలుగు

తుంది. ఏ రెండు జీవులూ ఒకటి కావు, ప్రతి దానికి మోక్షసంకరం దానికి అర్హమైన స్థానం ఉంటుంది.

అత్యుచ మూడు రకాలు. విత్య, ముక్త బద్ధులు, బద్ధులైన అత్యులలో కొన్ని మోక్షం సాధించే అర్హత గలవి. మరికొన్ని శాశ్వతంగా సరకంలో ఉండవలసిందే. లేక శాశ్వతంగా సంసారచక్రంలో తిరుగు తుండవలసిందే, సర్వ, కమో, రాజన లక్షణాలుగల అత్యులు, ఎటు సగా. నిత్యముక్త బద్ధులుగా ఉంటాయి, స్వర్గరాజ్యంలో బ్రహ్మ, వాయువు, ప్రభువు. ద్వితీయస్థానాలు అక్రమించుకొని ఉంటారు.

కొందరు శాశ్వతంగా సరకబాధ అనుభవిస్తారనే సిద్ధాంతం, మానవుని జీవితం అంతా పుట్టుక ముందుగానే నిర్ణయించబడుతున్నదన్న క్రైస్తవమతంలోని సిద్ధాంతాన్ని పోలివుంది. స్వర్గరాజ్యాన్ని గురించిన మధ్యాహ్నాన్ని వర్ణనలోగూడా, క్రైస్తవ మతచారాలు కనిపిస్తాయి.

జ్ఞాన సిద్ధాంతం

మధ్యాహ్నాన్ని జ్ఞానసిద్ధాంతాని కంటా మూలం భేద సిద్ధాంతం. ప్రపంచంలో ఐదు శాశ్వత విభేదాలున్నాయి :

1. సరబ్రహ్మకు జీవునికి గల భేదం.
2. సరబ్రహ్మకు, పదార్థానికి గల భేదం.
3. జీవునికి, పదార్థానికి గల భేదం.
4. ఒక జీవుకి, మరొక జీవుకి గల భేదం.
5. పదార్థంలో ఒక భాగానికి మరొక భాగానికి గల భేదం.

ఈ విభేదాలు శాశ్వతాలు— మార్పు లేనివి. ఏ పరిస్థితిలోనూ ఈ భేదాలు పోయవు. భౌతిక ప్రపంచంలోనూ, భావప్రపంచంలోనూ, ఇహలోకంలోనూ, పరలోకంలోనూ వైతం ఈ విభేదాలు శాశ్వత వశ్యాలు.

మధ్యాహ్నాలు, శంకరుని అద్వైతాన్ని, రామానుజుని విశిష్టాద్వైతాన్ని ఖండించాడు. విశేష లక్షణాలను గ్రహించుచే, జ్ఞానానికి మూలమని రామానుజునివలె, మధ్యాహ్నాలు కూడా అంగీకరించాడు. ప్రత్యక్ష, అనుమాన, కల్పప్రమాణాలను జ్ఞానమార్గాలుగా స్వీకరించాడు.

వైరుధ్యమున్న దేదీ వాస్తవం కాదని భంగపడి వాదన. అందుకు పూర్తి వ్యతిరేకంగా వైరుధ్యమధ్య విభేదం రాకుండుమనీ, ఒక శక్తి, తత్వ్యతిరేకమైన శక్తిగా ఏ పరిస్థితిలోనూ రూపొందినవి మధ్యాధ్యులు వాదించారు.

వైరుధ్యం మధ్య చిక్కత, మర్డణ, పరస్పర ప్రతి చర్య విశ్వం జరుగుచుంటాయనే అంశాన్ని, ఉభయూ గుర్తించారు.

విభేదాల కింత ప్రాధాన్యత విచ్చిన మధ్యాధ్యులు సహజంగానే కులవిభేదాలకు, కర్మకాండకు విశేష ప్రాధాన్యత విచ్చారు. మూర్ఖుల ద్వైతవాదం కన్నడ, మహారాష్ట్ర ప్రాంతంలోని బ్రాహ్మణ కులంలో తప్ప మిగతా ప్రాంతంలో కాని, మిగతా కులాలలో కాని వ్యాపించ లేదు. కన్నడదేశంలోని బ్రాహ్మణులు ఎక్కువ ద్వైత శాఖకు చెంది వుండగా, ఆ ప్రాంతంలోని బ్రాహ్మణేశ్వరులు అధిక సంఖ్యాకులు. ద్వైతపోరణికి చెందిన మరొక మతాన్ని 'వీరశైవ మతాన్ని' అధిమా వించారు.

మధ్యాధ్యులు కొన్ని స్వల్ప సంస్కరణలు చేయకపోలేదు. యజ్ఞ, యాగాదులలో జీవహింసను విషేరించడం, శైవ-వైష్ణవ విభేదాలకు ప్రాధాన్యత యివ్వకపోవడం యిందులో ముఖ్యము లైవవి. కాని అర్థరహితమైన కర్మకాండకు ద్వైతమతం విశేష ప్రాధాన్యత నిచ్చింది.

ఇతర ధోరణులు

అద్వైత, ద్వైత ధోరణులు పేర్వేరు రూపాలలో అంగీకరిస్తూ, సమన్వయపరుస్తూ అనేక శాక్తిక ధోరణులు తం యెత్తినవి వీనిలో ఏ ఒక్కటి కూడ, ప్రజలలో కాని, చివరికు మేధావులలో వైతం వ్యాప్తి పొందలేదు. వ్యతంక్ర శాక్తిక ధోరణిగా వీనిలో ఏఒక్కదానినీ చెప్పలేము. వీనిలో కొన్ని ప్రధానంగా శక్తిధోరణులుగా రూపొంది నాయి. అయినప్పటికీ, శాక్తికచింతన ఏ సూత్రాల పనుసరించి భారత దేశంలో, ఎన్ని రూపాలలో కొనసాగిందో గ్రహించేందుకు వీటిని గురించి స్థూలంగా తెలుసుకోవలసి అవసరం.

భాస్కరుడు - భేదాభేద వాదం

(Unity and Difference)

భాస్కరుడు కన్యాకుబ్జ నగరం (కన్‌జ్) లో క్రీ. శ. 900 ప్రాంతంలో జీవించాడు. ఇతనిని భట్టభాస్కరుడని కూడా పిలుస్తారు. శంకర, రామానుజుల మధ్య కాలంలో ఇతను జీవించాడు,

శంకరుని మాయావాదాన్ని భాస్కరుడు ఖండించాడు. ప్రపంచం వాస్తవం. పరిణామం వాస్తవం. బ్రహ్మనుండి ప్రపంచం అవిర్భవిస్తుంది. బ్రహ్మ పరిణామానికి ముందు అవిభక్తంగా ఉంటాడు. అది ఏకత్వానికి చిహ్నం. పరిణామం పూర్తి అయిన మీదట అనేక రూపాలతో, విభేదాలతో ప్రపంచం ఏర్పడుతుంది. ఏకత్వంలోనుండి విభేదం యేర్పడుతుంది. ఒకటి అనేకం బొళాయి. ఐక్యత, వైవిధ్యం; భేదం, అభేదం— రెండూ వాస్తవమే. ఈ పిష్టాంశాన్ని భేదాభేద వాదం అని వ్యవహరిస్తున్నారు.

నింబార్కుడు - ద్వైతాద్వైతం

(Monistic Dualism)

ఇతడు 11వ శతాబ్దంలో, రామానుజుని అనంతరం జీవించిన ఆంధ్రదేశ బ్రాహ్మణుడు. భాస్కరుని భేదాభేద వాదం వంటిదే నింబార్కుని ద్వైతాద్వైత వాదం. ఇతడు బళ్లారిజిల్లాలోని నింబాపురంలో జీవించాడని భావిస్తున్నారు.

తత్వీకరణ, భాస్కరుని భేదాభేద వాదానికి. రామానుజుని విశిష్టాద్వైతానికి విశేష వ్యత్యాసం లేదు. రామానుజుడు విశిష్టతకుతక్కువ ప్రాధాన్యత విచ్చి, ఏకత్వానికి విశేష ప్రాధాన్యత యిచ్చాడు. భాస్కర, నింబార్కులు రెంటికి సమానస్థాయి విచ్చారు.

విష్ణుభావ మోక్షానికి సాధనం. భక్తికంటే ప్రవర్తి ఎక్కువ ప్రయోజనకరం. విష్ణువును, రాధాకృష్ణుల రూపంలో పూజించే ఎడతెలిపి నింబార్కుడు ప్రవేశపెట్టాడు. నింబార్కుడు దక్షిణానికి చెందినవాడై వా

అతని జీవితమునకా ఉత్తర ప్రదేశ్ లోని మధుర వద్ద బృందావనంబో గలిగింది. రాధాకృష్ణుని ప్రేమ, కృష్ణుని రాసక్రీడలు అత్యున్నత భక్తిభావానికి హిమమని ఈ లోకానికి ప్రచారం చేసింది. బృందావనంలో వింబాద్కుని సుతానికి చెందిన ఒక మతం ఉన్నది. ఇతని మతస్థులు ఎక్కువగా ఉత్తర ప్రదేశ్, బెంగాల్, ఒరిస్సాలలో ఉన్నారు.

వల్లభాచార్యులు - శుద్ధాద్వైతం

(Pure Monism)

వింబాద్కుని ప్రారంభించిన రాధాకృష్ణ ఉపాసనను సువాక మెట్టు ముందుకు రేసుకుపోయినవాడు వల్లభాచార్యులు. వల్లభాచార్యుడు క్రీ. శ. 1401 ప్రాంతంలో జీవించిన తెలుగుదేశ బ్రాహ్మణుడు. వింబాద్కునివలె ఇతడు కూడా ఉత్తర హిందూస్థానం వెళ్ళి మదురలోను, బృందావనంలోను చాలా కాలం జీవించాడు. వల్లభాచార్యుని మతం గురించి రాతులో ఎక్కువ వ్యాప్తిలో ఉంది.

రాధాకృష్ణుని పూజించినంత మాత్రాన రాశంలేదు. అన్నిరకాల ప్రేమలకంటే ప్రీతిపురుషుని ప్రేమ అత్యున్నతమైనది. భక్తులకామ గోపికలైనట్లు భావించి గోపికలు కృష్ణుని ప్రేమించినట్లు పూజించాలి. ప్రీతిమనస్తత్వాన్ని ఆరివచ్చుకోవాలి.

రాధాకృష్ణుని పూజను వల్లభాచార్యులు వికృత రూపంలోకి మార్చాడు. భక్తిపేరుతో, విశ్వంబంత విరలవిది అవివేకి ప్రవర్తనకు కారకుడై నాడు.

కాత్వికరీత్యా, ఈయన సిద్ధాంతం శుద్ధాద్వైతవాదం. శంకరుని మాయావాదాన్ని తిండించాడు పరబ్రహ్మ ఒక్కటే పత్యం. మాయ పహాయం లేకుండానే పరబ్రహ్మ స్పష్టి చేయగలడు, "మాయ"ను అంగీకరించటం అంటే పరబ్రహ్మ సర్వశక్తివంతుడని మనం గుర్తించటం లేదన్నమాట. శంకరుడు విజయైవ అద్వైతి కాదు.

పరబ్రహ్మ అవయవి. వ్యక్తిగత జీవితం అవయవములు. ఈ రెంటి పస్తుపారము ఒకటే అవయవికీ. అవయవములకు భేదమేమీ లేదు. రామమనాడు కూడా అవయవి అవయవములకు ఉదాహరణ

నిచ్చాడు. ఈ రెంటికి గల విభేదం వాస్తవమని రామానుజాడు అంగీకరింపగా, రెంటికి భేదమే లేదని వల్లభాచార్యుడు వాదించాడు.

ఈంకరాద్వైతులను, వారి మతాన్ని వల్లభాచార్యుడు చాలా విశేషంగా విమర్శించాడు.

చైతన్యస్వామి - అచింత్య భేదాభేదవాదం

వల్లభాచార్యుని రాధాకృష్ణ సిద్ధాంతం వంటిదే చైతన్య మతం. చైతన్య స్వామి 16వ శతాబ్దంలో బెంగాలులో జన్మించాడు.

వింబార్క, వల్లభులకు-చైతన్య స్వామికి ఒక ప్రధాన విభేదం ఉంది. ఎంత భక్తి ప్రపత్తులను వింబార్క, వల్లభులు ప్రతిపాదించినా, కుల భేదాలను వారు నమర్చినారు. బ్రాహ్మణేతరులను తక్కువభావంతో చూశారు.

చైతన్యస్వామి ఈవిభేదాన్ని నిరసించాడు. అన్ని కులాలనుండి, అన్ని మతాలనుండి శిష్యులను చేర్చుకున్నాడు. మొట్టమొదటిపారిగా మహమ్మదీయ శిష్యులను స్వీకరించింది చైతన్యదే. ఒక ముస్లింవకీరు హరిదాసు అను పేరుతో చైతన్యని శిష్యుడైనాడు. ఇతని శిష్యులైన రూపగోస్వామి పనాకములు. మొదట హిందువులుగా ఉండి మహమ్మదీయులై తిరిగి హిందూమతంలో చేరినవారు. 16వ శతాబ్దంలో జీవించిన జీవగోస్వామి, బలదేవులు చైతన్యని శిష్యులలో ముఖ్యులు. భక్తి ప్రధానమైన చైతన్య మతానికి వీరు ఒక తాత్విక వునాది ఏర్పరిచారు.

రామానుజాని తత్వశాస్త్రానికి, చైతన్యమత తత్వశాస్త్రానికి వ్యత్యాసం లేదు. పదకొండవ శతాబ్దం వాస్తవం లేదా ఉంది. పరబ్రహ్మకు జీవులు, పదార్థం విశేషజాలని రామానుజాడు చెప్పగా, వీరు వాటినే 'భక్తి' అని అన్నారు ప్రపంచస్థులూ పరబ్రహ్మవృష్టి. కాని పరబ్రహ్మ, పదార్థం వేర్వేరు వస్తువులు; ఒకటి కాదు. చైతన్య సిద్ధాంతాన్ని అచింత్య భేదభేదవాదం (Indescribable theory of unity and difference.)

వింబార్క, వల్లభుల వలెనే, చైతన్యమతం రాధాకృష్ణుల పూజకు, విశ్వాస ప్రాధాన్యత ఇస్తుంది. శిష్యుని, శక్తులన్నిటిలోకి అత్యున్నత

మైనది అట్లదం కలిగించే శక్తి; రాధ ద్వారానే ఈ అట్లదం కలుగ గలదు. రాధాకృష్ణులను పేరుచేయలేము, విశానికి కృష్ణునికంటె, రాధ ఉన్నతస్థానంలో ఉంటుంది.

రాధాకృష్ణ ఉపాసన బెంగాలు, ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో విశేషంగా ఉంది. జయదేవుని గీత గోవిందకావ్యం రాధాకృష్ణ భక్తికి సరాకాష్ట.

తైవ దోరణిలోని శాస్త్రేయ, కాపాలిక మతాలు శక్తికి విశేష పారాస్థిక నిచ్చినట్లే పేరు రాధకు విశేష పారాస్థిక ఇస్తాడు. కాపాలిక, శాస్త్రేయ మతాలలో త్రాగుడు, వ్యభిచారం, జంతుబలయ, నరబలయ సామాన్య క్రియలు. రాధాకృష్ణమతంలో జంతుబలయ, నరబలయ లేవుగాని పిగతా అసంక్షణాలన్నీ ఉన్నాయి.

రామానుజుని వైష్ణవ భక్తిలోని భక్తిదోరణి 5 శతాబ్దాలు గడిచే అప్పటికి వింబర్క, వల్లభ, చైతన్యుల చేతులలో వికృతరూపం ధరించింది. భావనాద తాత్వికచింత నుండి మూఢభక్తి, అంతులో నుండి ప్రవృత్తి, పిమ్మట రాధాకృష్ణ ఉపాసన అపై న సీత వియమాలను లెక్క చేయని విశృంఖలత - ఇదీ సతనం ?

సంస్కరణ దోరణులు

వైష్ణవభక్తి నుండి పై న పవరించిన శిథిల భక్తిదోరణులు మాత్రమే గాక, ఆరోగ్యకరమైన సంస్కరణ దోరణులు కూడా తలపెత్తినవి.

ఈ దోరణికి మూలపురుషుడు రామానందుడు. 1300 సంవత్సర ప్రాంతంలో రామానందుడు కన్యాపుట్ట వగరంలో ఒక బ్రాహ్మణ కుటుంబంలో జన్మించాడు. తక్కువ కులాలవారి పట్ల, ప్రీతిక ప్రజలపట్ల వైష్ణవమతంలో, ముఖ్యంగా దక్షిణాది ఆళ్వారులలో కనుబ దయాభావాల విస్తారంగా వున్నాయి. ఈ భావాలను రామానందుడు స్వీకరించి, కుల భేదాలపై ఖండన ప్రారంభించాడు; సమానత్వ సిద్ధాంతాన్ని ప్రచారం చేశాడు. అంతర్వర్ణ భోజనాలను ప్రోత్సహించాడు. అన్ని కులాలనుండి, మహమ్మదీయుల నుండి శిష్యులను స్వీకరించాడు.

అపిసీతికి, విశృంఖలతకు త్రోవతీసే రాధాకృష్ణ ఉపాసనను విర వింది సీతారామల భక్తిని ప్రచారం చేశాడు. రామాడు ఆదర్శ పురు

మడు. పీక ఆదర్శవత్తి. వారి ప్రేమ ప్రజలకు స్మరణీయం. అందు
లోనూ రాముడే ప్రధానం. రామభక్తి ఒక్కటే మోక్షవిధి మార్గం.”
ఇవీ రామానందుని ప్రధాన బోధనలు.

అప్పటికి మహమ్మదీయ పరిపాలన భారతదేశంలో ప్రారంభ
మైంది. హిందువులు, మహమ్మదీయులు కలిసి మెలిసి జీవించక తప్ప
దని ప్రజలు గ్రహించారు. మతనహనం, అన్య మతగౌరవం సహజీవ
నానికి అత్యవసరం. రామానందుడు మతనహనాన్ని బోధించాడు.

రామానందుడు తన ప్రచారానికి సంస్కృతభాషను వదిలి దేశ
భాషను స్వీకరించాడు. ఇతని ముఖ్య శిష్యులు 18 గురు, బ్రాహ్మణులు
మాత్రమే గాక, అన్ని కులాలవారు వున్నారు. ఏపా అను క్షత్రియ
యువకుడు, మహమ్మదీయుడైన కబీరు, మంగలి వృత్తిలో జీవించే
పేన. వ్యవసాయ వృత్తి చేసే ధన్నా, హరిజనుడైన రామదాసు, పద్మా
వతి అను ప్రి-డింకా రామానందుని శిష్యులు. వీరు రామభక్తిని, మరి
భేదాల బంధనను, మతసామరస్యాన్ని, మానవుల యెడల దయ, జాలి
మొదలైన భావాలను ఉత్తర హిందూస్థాన మంతటా ప్రచారం చేశారు.
రామానందుడు 111 సంవత్సరాలు జీవించి, క్రీ. శ. 1411 లో మర
ణించాడు.

కబీరు

రామానంద శిష్యులలో ఒకడైన కబీరు సుప్రసిద్ధుడు. నేత
వృత్తిలో జీవించే మహమ్మదీయ కుటుంబంలో కబీరు పుట్టాడు. కబీరు
క్రీ.శ. 1398-1500 ల మధ్య జీవించాడు. రామానందుని వృద్ధాప్యంలో
ఆయనవద్ద శిష్యుడుగా చేరాడు.

హిందూ-మహమ్మదీయ సామరస్యం, రామ్-రహీమల ఏకత్వం,
కబీరు బోధనలో ముఖ్యవిషయాలు. కాయకష్టంతో జీవితం గడుపుతూ,
మతనహన భక్తిచోరణులను ప్రచారం చేస్తూ, ఉత్తర ప్రదేశ్ లో పలు
ప్రాంతాలు కబీరు పర్యటించాడు. వాటి ధర్మ పాటలు ఏకిందర్ లోడి,
హిందువుగా మారిపోయిన కబీరును మొదట్లో హింపించాడనీ, తరువాత
కబీరు మహావ్యక్తి అని గుర్తించి గౌరవించాడనీ చరిత్ర తెలియజేస్తు

న్నది. ఒక మహమ్మదీయ షేకు కవీరుపై కక్ష సాధించటానికి ఆయనను అనేక కష్టాలు పెట్టాడు. కాని కవీరు అన్ని కష్టాలను శాంతంతో నిహించాడు, చివరకు ఆ షేకు తన కక్షను వదులుకున్నాడట. మాగర్ అనుచోట కవీరు మరణించాడు. అతని మరణానంతరం, హిందువులు, మహమ్మదీయులు కవీరు మా వాదంకే, మా వాదాని తగాదాపడి, ఆయన శరీరభస్మాన్ని రెండుగా విభజించుచున్నారు. హిందువులు తమకు చెందిన వాటాను కాకిలోని గంగలో కలువగా, మహమ్మదీయులు తమ వాటాపై ఒక సమాధిని నిర్మించారు.

కవీరు బంధేదాలను, మరణాలను అంకించారు. అనేక కీర్తనలను వ్రాచాడు. కొన్ని కీర్తనల సాంధాంశం గమనిద్దాం;

“వేదాలను చదివిన పండితులందరూ అసలు వారాన్ని గ్రహించడంలేదు. సంధ్య, తర్పణ, గాయత్రీపూజ-మొదలైనవి అందు లేకుండా చేస్తున్నారు. ఓటిపల్ల ఒక్కరికి మోక్షం రాలేదు, రాదు. మరొక మనిషి తాకితే మైలవడ్డానని నీవు స్నానం చేస్తున్నావు. తాకితేనే మైలవడేనీవు, ఆ చ్యక్తికంటే తక్కువ స్థాయికి చెంది వున్నావు గదా!

‘తుమ్మెద ఆ పూవుకూ, ఈ పూవుకూ ఎగురుతుంది. అలాగే ఈ జీవి సంసారబంధంలో చిక్కుకుని దావనడతాడు. రామరక్తి ఒక్కటే మోక్షసాధనం.’

కవీరు విగ్రహారధనను అంకించాడు. కాకి, మాగర్, చత్తీస్ గర్ (మధ్యప్రదేశ్)-మొదలైన చోట్ల మఠాలు స్థాపించాడు. ఓటిలో కొన్నింటి ముస్లిములు అధినితులు. కొన్నింటికి హిందువులు అధిపతులు.

రామానందుని ఇతర శిష్యులుకూడా కవీరువలెనే మత ప్రచారం సాగించారు.

హరిజనులైన రామదాసు, రోహదాసు అష్టపేతుతోమహారాష్ట్రలో ప్రచారం చేశాడు. మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణేతర ప్రజానీకంలో రోహదాసు అనుచరులు చాలమంది వున్నారు. మంగలి వృత్తిదేసే పేనకూడా మహారాష్ట్రలో ప్రఖ్యాతిచెందాడు.

18వ శతాబ్దం ఆఖరులో అక్కరు పరిపాలనా కాలంలో మలుక్ దాన్ అను ఒక ప్రచారకుడు, ఇదే సంస్కరణ రోజున ప్రచారం చేశాడు. అక్కరు ఈ సిద్ధాంతాలపై పు అకర్షింపబడ్డాడు. హిందూ మహమ్మదీయ మతాలను పమస్వయం చేస్తూ ఒక మాతన మతాన్ని ఏర్పరచ దానికి అక్కరు ప్రయత్నించాడు.

1800 ప్రాంతంలో, అహమ్మదాబాదు ప్రాంతంలో దాడు అను వేత కార్మికుడు ఇదే మతాన్ని ప్రచారం చేశాడు.

తు ల సీ దా ను

రామభక్తివి, మత సహనాన్ని, కలవిభేద నిండనను - మత ప్రచార రూపంలో కాక, ఒక మహాకావ్యం ద్వారా ప్రచారం చేసినవాడు. తులసీదాసు. తులసీదాసు క్రీ. శ. 1592 వ సంవత్సరంలో జన్మించాడు. 1574 లో అయోధ్యలో 'రామచరిత మానస' అను పేరుతో రామాయణ మహాకావ్యాన్ని పూర్తిచేశాడు. తులసీదాసు క్రీ. శ. 1888 లో మరణించాడు.

ఉత్తర హిందుస్తానంలో తులసీదాసు రామాయణం గొప్ప ప్రభావాన్ని కలిగించింది. మత సామరస్యం, సాత్వికభక్తి, జీవకారుణ్య ర్మస్తి, నీతి వియమాలపట్ల - సాంఘిక విధులపట్ల వట్టుదల, ఆదర్శాలంపే అభిమానం - మొదలైన లక్షణాలు ప్రజలలో ప్రచారం కావడానికి, తులసీదాసు రామాయణం ఎంతగానో ఉపకరించింది.

నా మ దే వ

రాధాకృష్ణ భక్తికి బెంగాలు, ఒరిస్సాలు కేంద్రమైనట్లే, రామభక్తికి మహారాష్ట్ర దేశం ప్రధానంగానూ, ఆంధ్రదేశం కొంతవరకూ కేంద్రమైనవి.

నామదేవ మహారాష్ట్ర దేశంలో శూద్రకులలో పుట్టాడు. స్త్రీవృత్తితో జీవించేవాడు. మహారాష్ట్ర వైష్ణవ భక్తులు ఎక్కువమంది బ్రాహ్మణేతరులు కావటం గమనార్హం. నామదేవ క్రీ. శ. 1370-1400

మధ్య జీవించి ఉంటాడని చరిత్రకారులు భావిస్తున్నారు. సీతారాములతో పాటు వందరపూర్లోని దుక్కిణీకృష్ణులను నామదేవ కీర్తించాడు. విగ్రహారాధన, ఉపవాసాలు, ప్రకాలు నిరర్థకమని - సమదృష్టి, ధూతదయ, విజయైవలక్తినిర్వరచుకొనవలెనని కీర్తనలద్వారా ప్రచారంచేశాడు.

తు కారాం

తుకారాం మరొక మహారాష్ట్ర భక్తుడు తుకారాం క్రీ. శ. 1807 లో ఒక చూద్రకుటుంబంలో జన్మించాడు. శివాజీకి సమకాలికుడు, న్యాపారంచేసి అందులో నష్టపడి, భక్తిమార్గాన్ని చేపట్టి కీర్తనలద్వారా దేశంలో విస్తార ప్రచారం చేశాడు. తుకారాం బ్యాతి విని శివాజీ, ఒకటి రెండుసార్లు తన ఆస్థానానికి పిలిపించి సన్మానించ యత్నించాడు. తనకు పెన్నానాలు, వెండిబంగారం అక్కరలేదని తుకారం విరాకరించాడు. 'అథంగ' అను చందస్సుతో తుకారాం తన కీర్తనలను రచించాడు నామదేవవలెనే తుకారాం కూడా విగ్రహారాధన విరువయోగమని, ఆచారాలకు, కట్టుబాట్లకు ఎక్కువ పొయ్యి ఇవ్వక జీవకారుణ్యదృష్టి, భక్తిభావం అలవర్చుకోవలెనని బోధించాడు. తుకారాం జీవితం మానవసేవకు అంకితమైంది. తానుదనచేసిన గ్రామంలో ఎవరికి ఏ ఆవడ, ఏ కష్టం వచ్చినా భజనలను ముని, వారికి వసాయం చేయడం తన ప్రథమ కర్తవ్యంగా తుకారాం భావించేవాడు.

ఈ రోజులు మొత్తంమీద ప్రజలలోని మూఢాచారాలకు అందించి విశాలదృష్టిని, మానవసేవా వరాయణత్వాన్ని కలిగించడానికి తోడ్పడ్డవి.

మత భావాలను ప్రచారం చేస్తూనే, సంస్కరణ భావాలను, విశాలదృష్టిని ప్రవేశపెట్టిన సంస్కర్తలు ఆంధ్రదేశంలోకూడా పలువురున్నారు. 12 వ శతాబ్దంలో వల్నాటిలో అన్ని తులాలను ఏకం చేయడానికి యత్నించిన బ్రహ్మనాయుడు వైష్ణవ మతమృదు. 1780 ప్రాంతంలో జన్మించి, ఆదివేలది పద్యాలతో మూఢాచారాలను తీవ్రంగా అందించిన యోగి వేమన తాత్విక రీత్యా అద్వైతి. 1830 ప్రాంతంలో భద్రాచలంలో నివసించిన కంచర్ల గోపన్న, కవీరు శిష్యుడు, హిందూ—ముస్లిం సామరస్యాన్ని బోధించాడు. రామభక్తి వి ఆంధ్రదేశంలో విశేషంగా ప్రచారం చేశాడు.

పదునాల్గవ అధ్యాయం

గీ త కు గ ల వ్ర త్యే క త

బొరతీయ తత్వశాస్త్రంలో ఏ యితర గ్రంథానికి లేని ప్రాముఖ్యం భగవద్గీతకున్నది.

ఇందుకు కొన్ని బలీయమైన కారణాలు ఉన్నాయి.

గీతకు ముందు తల ఎత్తిన పూర్వమీమాంస, ఉత్తర మీమాంస ధోరణులలోనూ ఆ విమర్శన వెలువడిన శంకర, రామానుజాది మతస్తుల గ్రంథాలలోను పాక్షికత హెచ్చు. తమ ధోరణి పేదనమ్మకమని విరూపించుకునేందుకు, ఎంతటి విపరీత వాదనలు చేయటానికి ప్రేరణ ఈ ధోరణులవారు జంకలేదు.

ఈ పాక్షికతకు విప్లంగా గీత, అనాడు ప్రచారంలో ఉన్న ముఖ్యధోరణులను సమన్వయించింది. జ్ఞానమార్గమూ, కర్మమార్గమూ, ఏదీ శ్రేష్టమనే చర్చ గీతలో మొదటిమండి చివరిదాకా అంశరహితుగా కవిపిమ్మనే ఉంటుంది. ఈ రెంటికీ వైరుధ్యం లేదనీ, ఎంతటి జ్ఞాని బాగా కర్మచేయక తప్పరనీ పరాపేక్ష రహితంగా చేసే కర్మకు దోషం లేదనీ— సమన్వయ మార్గాన్ని గీత ప్రతిపాదించింది.

ఇంకో విశేషంగా కూడా ఉంది. శాత్విక చర్చలలో, విభేదాలలో అహమహమీకలు, రోష, కావేషాలను పెంచుకోవటం అనాదిగా ఉండనే వుంది. ఇందుకు విరుగుడుగా గీత, క్రయా గుణ ఏర్పాటుకొన్న ప్రతిపా

దిండించి. సత్యజ రజస్తమోగుణాలు మానవునికి పుట్టుకతో వచ్చేవి. జ్ఞానిగావి, యోగిగావి, కర్మిష్ఠిగావి, తమో రజోగుణాంశు కలిగి వుంటే అతని కృషి వ్యర్థం. అవి అమరలక్షణం, సత్యగుణం దైవ లక్షణం. సత్య గుణాన్ని పెంచుకొనుకోవాలి అనేది గీతాబోధలో ముఖ్యం.

మూడో కారణం సాంఖ్యం, యోగం, కర్మ, ధర్మం మొదలైన తాత్విక వదాలు, వేదేయ కాలాల్లో వేదేయ అర్థాలలో వాద విరుద్ధాలు వచ్చాయి, ఆ అన్ని అర్థాలలోను అవి గీతలో ప్రయోగించబడ్డాయి. కాలానుగుణంగా ఈ వదాలకు సూరనమైన అర్థాలు అపొదించటానికి పీలైన వద్దతిలోకూడా ఇది జరిగింది.

ఇది యాదృచ్ఛికం కాదు. గీతా రచయిత, తన గ్రంథానికి వ్యాప్తి కల్పించేందుకు, ఉద్దేశపూర్వకంగానే యిలా చేశాడు.

ఈ కారణం వల్లనే, ఆధునికతైన తిరిక్, గాంధీ, అరవింద మొదలైనవారు, గీతకు వేదేయ భాషాన్ని చెప్పగలిగారు. ఎట్టి మత విశ్వాసాలు లేనివారిని పైతం, గీతలో వ్యక్తిమయ్యే క్రియాశీలత, విధి విర్యహీన దీక్ష, పిత ప్రజ్ఞత్వం, విష్ణుమకర్మ — మొదలైన భావాలు ఆకర్షిస్తున్నాయి.

ఇరవయ్యో శతాబ్ది మొదట్లో వ్యక్తిగత దౌర్జన్యవారం ద్వారా బ్రిటిషు ప్రభుత్వాన్ని అంతంచేయాలని యత్నించిన విప్లవకారులు పెక్కుమంది గీతాపారాయణం ద్వారా ఉత్తేజితులై, దైర్యంగా ఉరి కండా లెక్కగలిగారు. రాజకీయ దానిసత్వం, తాత్విక మాయావాదాల ఫలితంగా, జడత్వం అవహించిన భారతజాతి మత్తేజితం చేసి, కర్తవ్య విప్లవం చేసే యత్నంలో, తిరిక్కు ఈ గ్రంథం ఎంతగానో ఉపయోగించింది.

కా ల ని ర్ణ యం

గీతాగ్రంథం కీ. పూ. కి—4 శతాబ్దాలమధ్య రచించబడి ఉందని పండితుల కొందరు పాశ్చాత్య పండితుల వాదన. ఏ ఒక్క రచయితో గాక, ఇద్దరు ముగ్గురు రచయితలు గీతను పూర్తిచేశారని కూడా వీరిభావం.

భారతంతోబాటు గీత కూడా బుద్ధునికంటె పూర్వమే రచించబడ్డదని, సాంఖ్యయోగం విషయమై గీతలోగల ప్రస్తావన కపిల సాంఖ్యం కంటె ముందే ప్రచారంలో ఉన్న సాంఖ్యదోరణిని తెలియజేస్తున్నదని తిలక్ భావం. తిలక్ దృష్టిలో, గీత మహాభారతంతోపాడే క్రీ.పూ. 800 లో రచించబడ్డది.

ప్రస్తుతం మనకు లభిస్తున్న మహాభారతం—గీతా గ్రంథాలు మూలగ్రంథాలు కావని, ఇవి క్రీ. పూ. 400 లో రచించబడ్డవని కూడా తిలక్ వాదన.

గీతా గ్రంథంలోని అంతస్సాక్ష్యన్నిబట్టి చూస్తే, పై వాదనలు సరికావని తోస్తుంది. బాహ్య సాక్ష్యాలపరిమితంగా లభించే ప్రాచీన గ్రంథాల కాల విర్ణయంలో, అంతస్సాక్ష్యమే ఎక్కువ నమ్మదగినది. జ్ఞానకర్మ మార్గాలలో ఏది శ్రేష్టమనే చర్య అతి తీవ్రంగా, మేధావి వర్గంలో పాగుతున్న దశలో గీత ఆవిర్భవించింది.

ఈ చర్య బుద్ధునికి పూర్వమే ప్రారంభమైన మాట విజం. యజ్ఞ యాగాది వైదిక కర్మలను అంధప్రాయంగా అనుసరించే దోరణి ఒక వైపునా సర్వస్వం పరిత్యజించి అడవులలో తపస్సు, యోగవిష్ట ఆచరించే దోరణి మరొక వైపునా ఆనాడు తలయ్యేతాయి.

బుద్ధుడు ఈ రెంటిపై విరసించి, సమాజపేష ద్వారా వ్యక్తి ఆత్మోన్నత్యాన్ని సాధించాలనే మధ్యేమార్గం ప్రతిపాదించాడు. సరసా లాన్ని త్యజించి బిక్షుక వృత్తి స్వీకారాన్ని ప్రోత్సహించాడు.

ఈ చర్య అంతటితో ముగియలేదు, అలా ముగిపేదీకాదు. ముఖ్యంగా వేదాలపై విశ్వాసమున్న హిందూమతవర్గంలో బుద్ధునిబోధలు ప్రభావం కలిగించలేదు. సాంఖ్య, న్యాయ, వైశేషిక, పూర్వమీమాంసాది దర్శనాలు, ఈ వర్గాలలో తలయ్యేత్తి వ్యాప్తిచెందాయి.

ఈ విధిన్న దోరణులు హిందూమాతాన్ని, తత్వశాస్త్రాన్ని కల వర పెడుతున్న రోజులలో గీతారచన జరిగింది. గీతలో, సాంఖ్యం అనేమాట జ్ఞానమార్గానికి పర్యాయపదంగా వాడబడ్డది. సాంఖ్య తత్వ శాస్త్రంలోని అనేకాంశాలు, ప్రకృతి, పురుషుడు, త్రయీగుణాలు, అత్మ సాక్షిరూతత్వం—గీత ఆంగీకరించింది. మరొకవైపున ప్రతివలాపేక్షతో

చేపే కర్మను, గీత తీవ్రంగా విరసించింది. ఇది పూర్వ మీ మాంసా
దోరణి అందనే తప్ప. మరొకటి కాదు కనుక, ఈశ్వరకృష్ణుని సాంఖ్య
కాఠికలు, జైమిని పూర్వమీమాంసా సూత్రాలూ బాగా వ్యాప్తిలోకి
వచ్చిన మీదటనే, గీతా రచన సాగిందని ఎంచవలసి ఉంటుంది. ఈ
కారం క్రీ. పూ. 100-క్రీ. త.-100.

వైష్ణవభక్తి, వాసుదేవపూజ, భాగవతదోరణి - వీటి ప్రస్తావన
గీతలో హెచ్చుగావుంది. మౌర్యవంశం తర్వాత ఉత్తరాదిన తరి ఎత్తిన
కుంగ, కణ్వ రాజుల కాలంలో, ఈ భక్తి దోరణులు రాజాదరణతో
వృద్ధి కాసాగాయి. హిందూమత పునరుద్ధరణ, పురాణాల సంగ్రహం
కూడా ఈ కాలంలోనే ప్రారంభమైంది.

ఈ దృష్ట్యా చూచినా గీతారచన క్రీ. పూ. 100 క్రీ. శ. 100
మధ్యనే అయి ఉండాలి.

గీతలో వ్యక్తమయిన విష్ణుమకర్మ భావానికి, నాగార్జునా
చార్యుని వాదనలతోనూ 'సరాపేక్షరహిత త్యాగ, కర్మం' భావానికి
పోలిక ఉంది.

త్యాగం అంటే ఐహికప్రపంచాన్ని వీడి, సన్యాసం స్వీక
రించడమని ఉపనిషత్తుల కాలంనాటినున్న అర్థం.

త్యాగంచేసినా, కర్మచేసినా అపేక్షరహితంగా చేయాలని నాగార్జునాచార్యులు ప్రతిపాదించారు. అదే భావం, దూషాంతరం చెంది
"విష్ణుమకర్మ" భావనగా గీతలో కనిపిస్తుంది.

ఈ భావసారూప్యత చూచినా, గీతారచన నాగార్జునాచార్యుని తర్వా
తనే జరిగినట్లు తోస్తున్నది. నాగార్జునుని కాలం క్రీ. శ. 78 కనుక, అ
విమ్మటనే గీతారచన జరిగి ఉండాలి.

రచనాకాలాన్ని పీల్చే వంత వెనక్కు వెళ్ళినందున. గ్రంథ
ప్రాశస్త్యం పెరుగుతుందనుకోవడం సరికాదు. క్రీ.శ. 100లో రచించ
బడిందన్నంత మూత్రావ, గీతాగ్రంథ పాశస్త్యాని కే లోబూ లేదు.
బౌద్ధంనుండి కాన్ని భావాలను స్వీకరించినందున వచ్చే లోపమూ
లేదు.

బౌద్ధతాత్వికచింతన, వైదిక తాత్వికచింతన గౌడపాదుని (క్రి. శ. 1000) వరకు, వక్క-వక్కనే సాగి, ఒకదానితో ఒకటి కలుస్తూ విడిపోతూ వచ్చింది.

ఈ పత్యాన్ని కాదని బౌద్ధానికి, హిందూ తత్వజ్ఞాప్తినికి ఏ పోలికా లేదని విరూపిందటానికి ప్రయత్నించినవారిలో శంకరుడు మొదటివాడు. తెలిసో తెలియకో, అధునిక పరిశీలకులు పెక్కుమంది అదే ట్రాసులో ఉంటున్నారు. ప్రాచీన గ్రంథాల కాలవిచ్ఛయంలో ఏర్పడుతున్న విపరీత వ్యత్యాసాలను, ఈ పొరపాటు అవగాహనే ఒక కారణం.

ఒక రచయిత గాక, పేర్వేరు రచయితలు గీతను రరించి ఉంటారనే ఊహకూడా సరికాదు.

గీత విర్జీవమైన తాత్విక గ్రంథం కాదు. అదొక కావ్యం. మొదటినుంచి చివరివరకూ ఏకవాక్యక, దారాశుద్ధి, కవికావేశం కవిపిస్తూ ఉంటాయి.

కొన్ని అధ్యాయాలలో, పునశ్చరణ వున్నమాట విజమే. ఈ పునశ్చరణ దోరణి, ప్రాచీన తాత్విక గ్రంథాలన్నింటిలోనూ కనబడే సామాన్య లక్షణం. గీత కొకదానికే ప్రత్యేకత కాదు. ఒకే అంశాన్ని, పేర్వేరు రూపాలలో, పేర్వేరు పద్ధతులలో తిరిగి తిరిగి చెప్పటం మత బోధకుల పద్ధతి. తత్వజ్ఞాత్తం మతంతో పెనవేసుకుని వస్తున్నది. గీతలోనూ ఈపద్ధతి కవిపిస్తుంది. కనుక గీతమే పేర్వేరు రచయితలు రచించారనటం కూడా సరికాదు.

ప్రతిభాపంతుడైన ఒకే కవి, తత్వవేత్త ఈ గ్రంథం రచించి ఉండాలి.

అద్వైత ప్రతిపాదికమైన ఉత్తరమీమాంసాసూత్ర ప్రస్తావనే గీతలో కనుపించదు. అవాటికి బాదరాయణుని ఉత్తర మీమాంసాసూత్రాలు, వ్యాప్తిలోకి వచ్చి ఉండకపోవచ్చు. వ్యాప్తిలోకి వచ్చినా, గీతకారుడు ఉద్దేశపూర్వకంగానే వానిని పదిలేసి, ద్వైత ప్రతిపాదకమైన సాంఖ్య మార్గాన్నే, జ్ఞానమార్గంగా పరిగణించి ఉండవచ్చు. రెండో ఊహే పనుజనమని తోస్తున్నది.

విషయ వివరణ

గీతలో 18 అధ్యాయా లన్నవి. మొదటి ఆరు అధ్యాయాలూ కర్మమార్గాన్ని, రెండో ఆరు అధ్యాయాలూ భక్తిమార్గాన్ని, అయితే ఆరు అధ్యాయాలూ జ్ఞానమార్గాన్ని బోధిస్తున్నాయని కొందరు పండితులు విభజిస్తున్నారు.

ఈ విభజన సరియైనది కాదు. కర్మమార్గ ప్రతిపాదములని చెప్పబడే మొదటి అధ్యాయంలోనే, సాంఖ్య జ్ఞాన యోగాలు, ధ్యాన యోగమూ వున్నాయి. భక్తిమార్గ ప్రతిపాదకములని చెప్పబడిన రెండో భాగంలో విజ్ఞాన యోగమూ, జ్ఞానమార్గ ప్రతిపాదకమని చెప్పబడే మూడో భాగంలో సత్వ, రజ, తమోగుణ విచారణ చేసే అధ్యాయాలు వున్నాయి.

గీతా హృదయాన్ని గ్రహించేందుకు ఇంతకంటే మరొక విభజన అవసరం.

జ్ఞానమార్గమంటే ఏదో, కర్మమార్గమంటే ఏదో వివరించి, ఈ రెండు ప్రధాన తాత్విక దోరణులనూ సమన్వయపరచి, విష్ణుమత కర్మ భావాన్ని ప్రతిపాదించే విభాగం మొదటిది.

(1) సాంఖ్య (2) కర్మ (3) జ్ఞాన (4) నన్యాస (5) విజ్ఞాన (7) క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞ (13) మోక్షనన్యాసయోగాలు (18) ఇవి మొత్తం 7.

గీత ప్రధానబోధ ఇదేగతక, రచయిత, ఈ అంశాన్ని మొదట్లో వివరించి, మధ్యలో జ్ఞానకంచేసి అయితే పునరుద్ఘాటించాడని చెప్పవచ్చు. ఇది గీతలోని తాత్విక విభాగం.

అనాటి మతభావాలను, విశ్వాసాలను ప్రస్తావించి, భక్తి భావాన్ని బోధించే విభాగం రెండోది. ఇందులో ధ్యానయోగం (8) అధ్యాసయోగం (8) రాజవిద్యా రాజగుహ్యయోగం (8) విరూతి యోగం (10) విశ్వ రూప సందర్శనయోగం (15) మొత్తం 7 ఉన్నవి. ఇది గీతలోని మత సంబంధమైన విభాగం.

ఇక మూడోది శ్రయీగుణ చర్చచేసే విభాగం.

గుణశ్రయ విభాగయోగం (14), దైవామర సందర్శితాగయోగం (16) శ్రద్ధాశ్రయ విభాగయోగం (17). ఇవి పాక్షిక దోరణుల కలిత

మైన మానవతను, సాత్విక భావాన్ని సహనాన్ని ప్రతిపాదించే అధ్యాయాలు.

మొదటి అధ్యాయం అర్జున విపాదయోగం, మొత్తం గ్రంథానికి ఖూమికగా ఉపయోగపడి, ఈ గ్రంథాని కొక కావ్యకావ్యాన్ని కల్పించిన అధ్యాయం.

ఈ విభజన సైతం స్థూలమైనదే. ప్రతి విభాగంలోనూ ప్రధానాంశంకోసాటు ఇతర అంశాలు వస్తూనే ఉంటాయి. ఇది అనివార్యం.

తత్వశాస్త్రం, మతం మానవత్వం- ఈ మూడూ ముప్పైటలుగా పేనపేసుకుని గీతలోని 18 అధ్యాయాలలోనూ వ్యక్తమౌతూనే ఉంటాయి.

కేవలం శాత్విక గ్రంథంలో తర్కప్రకర్ష అతిపేలమై పాఠకునికి వినుగు కలిగించే ప్రమాదముంది.

కేవలం మత గ్రంథం విశ్వాస ప్రధానమై సంకుచితమైపోతుంది.

ఈ రెంటి ప్రమేయం లేకుండా కేవలం వీతి బోధకమైన గ్రంథాలు, ప్రాచీన కాలంలో అపురూపం. ఒకవేళ ఉన్నా, మత ప్రధానమైన ఆ కాలంలో అట్టి గ్రంథాలకు వ్యాప్తి తక్కువ.

ఈ మూటిని కలిపి, ఒక సమగ్రమైన గ్రంథంగా రూపొందించుట లోనే గీతాకారుని ప్రత్యేకత కనపడుతుంది.

పదిహేనవ అధ్యాయం

జ్ఞానం - తర్మ

(పద్ధాంతం - ఆచరణ)

రాజ్యలోభంతో, బంధుమిత్రాదులతో యుద్ధం చేయటం పాపకర్మ అనే జిజ్ఞాసతో మునిగిన అర్జున విషాదంతో, గీత ప్రారంభమౌతుంది. మహాభారతంలోని ఈ పుట్టాల్ని, గీతకారుడు తన గ్రంథానికి కావ్య శ్యాన్ని, జీవాల్ని కలిగించేందుకై కల్పించుకున్నాడు.

చచ్చేదీ, చంపేదీ - శరీరమే కాని, ఆత్మకాదని - ఈ రెండూ ఒకటి కాదనే చర్చ గీతకు నాంది.

శరీరం పేరు, ఆత్మ పేరు అనే భావం ఉపనిషత్తుల కాలంనుండి వున్నదే. అయితే, గీతలో ఈ చర్చ జరిగిన తరువాత ఉపనిషత్తుల భావాలకు కొంత తేడా వుంది.

తేనోపనిషత్తులో ఇలా వుంది :

‘ఆత్మ శక్తివల్లనే చెవులు వింటున్నాయి, కండ్లు చూస్తున్నాయి, నాలుక చూట్టాడుతున్నది, బుద్ధి ఆలోచిస్తున్నది, జీవితం నడుస్తున్నది, ఈగుణాలున్నేరు, ఆత్మపేరు అవితెలిసినవాడు గ్రహిస్తున్నాడు. ఇంద్రియ వాసననుండి విముక్తిచెంది అమరత్వం పొందుతున్నాడు.’

ఈ భావాలతో ఉపనిషత్తులలో యలా వుంది.

“ఆత్మ ఒక్కటే. దానికి చలనంలేదు. కాని బుద్ధికంటే పేగం ఎక్కువ. బుద్ధికంటే ఆత్మ మొదిటి. ఇంద్రియ వాసనలకు ఆత్మ అతీతం. అదెప్పుడూ స్థిరంగా వుంటుంది. అయినా, అన్నిచోటా ముందు పడుగెత్తుతుంది. దాని ఉనికివలనే జీవకోటికి ప్రాణం ఏర్పడుతుంది. (ఈ.4)

“అది కదులుతుంది. కదలదు. అది దూరంగా ఉంటుంది. వగరగా ఉంటుంది. అన్నిటిలోనూ ఉంది. అన్నిటి నెలువలా ఉంది.”

(ఈ.5)

గీతలోని ఆత్మవర్ణన ఇలాంటిది కాదు :

ఆత్మకు చాపూ లేదు; పుట్టుకా లేదు. అది శాశ్వతం. దానిని విస్మయకల్పలేదు. బాణం బాధించలేదు. నీరు తడవలేదు.

ఇంద్రియ వ్యాపారాలకు ఆత్మ కారణం కాదు. ఇందుకు కారణం ప్రకృతి.

ప్రకృతి, పురుషుడు ఇద్దరూ అది లేనివాళ్ళు. గుణాలు, వికారాలు ప్రకృతిలోనుంచే పుట్టుకున్నాయి. శరీరం, ఇంద్రియాల వృద్ధికి ప్రకృతి కారణం.

“ప్రకృతేః క్రియమాణాని

గుణైః కర్మాణి సర్వశః

అహంకార విమూఢాత్మా.

కర్తాహ మితి మన్యతే”

(కర్మయోగం-27)

అన్నిరకాల కర్మలూ ప్రకృతి గుణాలవల్లనే కలుగుతుంటాయి. ఆత్మజ్ఞానం లేనివాడు, ఈ కర్మలన్నీ తానే చేశావనుకుంటాడు. గుణాలూ, కర్మలూ వేరే ఉన్నాయనే నిజం తెలుసుకున్నవాడు వాటిలో ఆసక్తుడు కాడు.

సక్తమూ, రజమూ, తమమూ ఈ మూడుగుణాలూ ప్రకృతిలో వుడుకున్నాయి. వాశనంలేని ఆత్మను ఇవి దేహంతో బంధిస్తున్నవి.

చనిపోయేది ఆత్మకాదు; శరీరం. ఆత్మ ఎల్లప్పుడూ ఉండేదే, వీషా, నేమా ఎల్లప్పుడూ ఉన్నాము. ఇకముందూ ఉంటాము. బాల్య యౌవన కౌమార వృద్ధాప్యాలవలెనే మరణం ఒక దశ. ఆత్మ ఈ

శరీరం వదలి. మరో శరీరంలో ప్రవేశిస్తుంది, ఓవిగిన బట్టను వదలి, మంచి బట్టను మానవుడు ధరించినట్లే.

దీనికి విచారం ఎందుకు. నేనే చంపుతున్నాను అనే అహంకారం వదులు.

చంపేది నీవు కాదు - నీ ప్రకృతి. నీ ప్రకృతి రమణుడమైన దక్కర్లే విధి నీవు చేయాలి.

అలా చేస్తే పాపం అంటావా? పదాపేక్ష లేకుండా నీ విధి చేయి. అప్పుడు ఏ పాపం ఉండదు - ఇది గీతలోని ఆత్మ చర్చ.

ఈ కార్యక చర్చి, పాంఖ్యవాదానికి అనుగుణమైనది.

ప్రకృతి, వైచమరు నేను, వైచమరు పాక్షిటారుడు. ప్రకృతి అన్నిటికీ కారణం అనేది పాంఖ్యవాదం.

ఆత్మచర్చలో. గీతాకారుడు, ఉపనిషత్ వాదనకు విన్నమైన పాంఖ్యవాదాన్ని ఎందుకు స్వీకరించవట్లు?

ఉపనిషత్తుల ఆత్మవాదం విస్మయోపాసనమైనది అంతా ఆత్మే. శరీరం విమిశ్ర మాత్రం. ఆత్మజ్ఞానం మోక్షసాధన, సంపాదించుటకు తపస్సు, యోగమూ, సన్యాసమూ మార్గాలు.

క్రీ. పూ. 800-100 మధ్యకాలంలో, భారతదేశంలో, యోగులూ, మునులూ, పాదువులూ; సన్యాసులూ లక్షల సంఖ్యలో ఉండేవారు. అనాటి పాంఖిక పరిస్థితులు కూడా ఇందుకు కారణం. చిన్న చిన్న రాజుల మధ్య అంతఃకలహాలతో దేశం వేలించిపోయింది. రాజ కుటుంబాల మధ్య వ్యక్తిగత కక్షలూ, ద్వేషాలూ తరచు యుద్ధాలకు కారణ మయ్యేవి. యజ్ఞ యాగాలు, జంతుబలిలు, మూఢాచారాలు విస్తారంగా వ్యాప్తిలో ఉన్నవి.

కర్మ అంటే. ఈలాంటి సమాజంలో శామాభాగస్వామి కావటం. జ్ఞానమార్గం అంటే, ఇందులోనుండి బైటపడి, ఆడవుల్లో ముక్కుమూసుకుని, కందమూల పరాదులతోనూ, భిక్షులతోనూ జీవించటం.

అనాటికి, కర్మ, జ్ఞానం అనే మోటరికు అదే అర్థం.

ఈ దశలోనే పాంఖ్యం బొద్దం, తలయెత్తివది.

ప్రకృతి వాస్తవం. అనాదిసిద్ధం: ఎవ్వనిచేతా సృజించబడింది కాదు. పురుషుడు కేవలం విమిత్తమాత్రుడు. ప్రకృతి లేనిదే పురుషుడు చేయకలిగిందేమీ లేదు అనే సాంఖ్యిదోషం - ప్రజలను ప్రపంచం వైపు, సమాజంవైపు, తిరిగి మళ్ళించడానికి ఉపయోగపడ్డది.

గీతాకారుడు ఆ ప్రయోజనం ఆశించే, ఉపనిషత్తులలోని ఆత్మ భావంకంటే, భిన్నమైన సాంఖ్యిల ఆత్మభావాన్ని స్వీకరించాడని చెప్పవచ్చు.

‘పరమాత్మ’ భావన

ఆత్మభావం వరకు సాంఖ్యం స్వీకరించి గీత అంతటితో ఊహకొలేదు. సాంఖ్యంలో లేనట్టి పరమాత్మభావాన్ని చేర్చుకున్నది. ఈ విషయంలో, తిరిగి ఉపనిషత్తులను అంగీకరించింది.

సాంఖ్యంలో ఈశ్వరప్రసక్తి లేదు. గీతలో అలా కాదు. ఈశ్వరుడు, పరమాత్మ, పురుషోత్తముడు అనే భావం ప్రెగాడంగా ఉంది.

“అన్నాద్భవంతి భూతాని

పర్వన్యాదన్న సంభవః

యజ్ఞా ద్భవతి పర్వన్యా

యజ్ఞః కర్మ సముద్భవః

“కర్మ బ్రహ్మాద్భవం విద్ధి

బ్రహ్మ ఊర సముద్భవం

కస్మాత్పర్వ గతం బ్రహ్మ

నిత్యం యజ్ఞేనైతద్భవతం” (క. 14,15)

ప్రాణులు అన్నంనుండి. అన్నం మేళంనుండి, మేళం యజ్ఞం నుండి, యజ్ఞం కర్మనుండి, కర్మ బ్రహ్మనుండి, బ్రహ్మ (ప్రకృతి) ఆశ్వరమైన పరమాత్మనుండి ఉద్భవిస్తున్నవి. ప్రకృతి యావత్తూ యజ్ఞాల్లో ప్రతిష్ఠితమై ఉంది.

విజ్ఞానయోగంలో యలా వుంది:

“భూమి, వీరు, విష్ణు, గారి, ఆకాశం, మనస్సు, బుద్ధి, అహం
కారమూ అవి ప్రకృతి ఎవరిది విదాన. భూత స్వరూపమైన ఇది
నికృష్ట ప్రకృతి. ఇదిగాక, ఈ ప్రపంచాన్నింతా దరించేది వా రెండో
ప్రకృతి. అది పరాప్రకృతి: శేషప్రకృతి. సమస్తమైన భూతాలూ
ఈ రెండు ప్రకృతులలోనుంచి పుడుతున్నాయి. జగత్తు పుట్టడానికి, నాశనం
కావడానికి నేనే కారణుడు. నాకంటే శ్రేష్టమయిందీలేదు. దారంలో పుణు
ల్లాగ సర్వమూ నాలోనే కూర్చుంటి ఉన్నాయి.”

(పి. యో. 4, 5, 6, 7)

ప్రకృతిని రెండుగా విభజించే పద్ధతి సాంఖ్యంలో లేదు. గీతా
కారుడు సృష్టించిన విభజన.

విభూతి, విశ్వరూప సందర్శన యోగాలలోనూ, పురుషోత్తమ
యోగంలోనూ ఈ పరమాత్మ భావం మరింత స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

కమక తాత్విక ఆలోచనకు సంబంధించి సంతపరకు, గీత, సాంఖ్య
వాదాన్ని, ఉపనిషత్ వాదాన్ని సమన్వయ పరచి, ఒక కొత్త దోరణిని
ప్రవేశపెట్టింది.

సంపూర్ణ భావవాదు

గీతలోని తత్వశాస్త్రం సంపూర్ణమైన భావవాదం. శరీరం కంటే
ఖిన్నమైన, కాశ్యకమైన ఆత్మ ఒకటి ఉన్నదనీ, ఇది బుద్ధి, మనస్సుం
కంటే ఖిన్నమైనదనీ ఊహించుటే అసలు ఆశాప్రీతి. ప్రకృతి అనాది
విదమనీ, ఆత్మ ఉన్నా, అది ప్రకృతి సంవర్కం లేనిదే. శక్తిహీనమైన
దనీ చెప్పిన సాంఖ్యం, వాస్తవిక దృష్టిని ప్రసరించింది. ప్రకృతి
వైకం, పరమాత్మనుండి అవిర్భవించిందన్న గీతా వాదనలో ఆ కాస్త
వాస్తవికత పోయింది.

“నానతో విద్యతే భావో,

నానాతో విద్యతే వకః

ఉభయో రసి దృష్టాంతః

అవయో ప్రకృదర్పితః”

(సాం. 116)

లేనిదానికి ఉనికి లేదు, ఉన్నదానికి లేకుండుట లేదు. తనువులు ఉండవివి, ఆత్మ ఉండేది, అనత్తా సత్తా అయిన ఈ రెంటి యవధాన్ని తత్వజ్ఞాను లెరుగుదురు.

ఉనికికీ, లేమికి, చావుకూ, పుట్టుకకూ: కాశ్వకత్వానికీ, క్షణికత్వానికీ, కాశ్వక అభాతాన్ని భావించటం భావవాద, ఇదాత్మక దోరణులసామాన్య ధర్మం.

ఈ కాశ్వక అభాతాన్ని ఊహించినంత వరకు భావవాద మాయాజాలం నుండి బైటపడదం అసంభవం.

ఈ భావవాదాన్ని బోధించటం గీతకుగల విశిష్టత కాదు. మౌనతా దోరణులకూ: గీతకూ అది సామాన్య ధర్మమే.

జ్ఞాన కర్తల వరసన సంబంధాన్ని వివరించటమే గీత ప్రత్యేకత, ఈ చర్చే, గీతకు విశేషవ్యాప్తిని చేకూర్చింది.

శరీరంకంటె ఆత్మ భిన్నమైంది. చావు లేనిది. ఇంద్రియవ్యాపారాలకూ, ఆత్మకూ సంబంధం లేదు. ఈ గుర్తింపే జ్ఞానం అయితే ఆ జ్ఞానం కోసం ప్రయత్నించక, కర్మ ఎందుకు చేయమంటావు అవి అర్థమవుతు ఒక ప్రశ్న వేస్తాడు.

విజ్ఞానికీ ప్రశ్న అర్థమవు వేసింది కారు. పాఠకుడికి కలిగే ప్రశ్న.

కర్మలలో పాపపుణ్యాలు అంటుంటే ఉంటే, ఇవి ఆచరించిన కొద్దీ బంధనాలు మరింత బిగుస్తుంటే, బంధన మోక్షానికి యిది ఎలా మార్గమౌతుంది ?

మేము జ్ఞానులం. అంతా మాకు తెలుసు. మేము ఏమీ చేయనక్కరలేదు. ఒకవేళ ఏది చేసినా, మాకు పాపం అంటారు — అనే కుహనావస్థానులున్నారు. వారు “పైకి మాత్రం నేత్రాలూ మొదలైన కర్మేంద్రియాలు బిగబట్టినా, లోపల వారికి విషయవాంఛ ఉండనే ఉంది.” వారు “కవటానారు” (క.యో, 6).

నీరు విజమైన జ్ఞానులు కారు.

ఏ మవిషీ కర్మచేయకుండా ఉండలేదు. దేహయాత్ర కవనరమైన నియత కర్మలు (గాలి పీల్చుట, ఆహారం స్వీకరించుట మొద

తైత్తిరీయ కర్మదు కర్మలలోనుంచి తప్పించుకోవటం అపాద్యం. పలాపేక్షతో కర్మచేయటమూ, పలాపేక్ష లేకుండా కర్మచేయటమూ అనేది సమస్య.

“యజ్ఞం కర్మవర్గ పురుషుని. కర్మ ప్రకృతిమననం, ప్రకృతి పరిమాణమననం పురుషుని. ఈ చక్రవర్తితమవానికి కర్మ అత్యవసరం, అయితే ఆ కర్మలను అన్తర్జితేతుండా లోక కల్యాణార్థం చేయాలి.” (క. యో: 20)

ఇక్కడ కర్మలంటే తేవలం వైదిక కర్మలేకాదు. లౌకిక కర్మలు కూడా.

మానవుడు ప్రకృతిలో భాగం. ప్రకృతి కొన్ని అంతర్గత శక్తి వార ద్వారా పరిభ్రమిస్తున్నది. పరిణామం చెందుతుంది. అది దాని కర్మ. లేక ఆచరణ, ఇదొక భౌతిక సూత్రం మానవుడు ప్రకృతిలో భాగం. కనుక ఈ సూత్రాలను, కర్మను మానవుడు తప్పించుకోలేడు. అలా తప్పించుకోగల సమయం వచ్చు.... ఈ అర్థంలో కూడా గీతా కొడుకు కర్మ పదాన్ని వాడుతు.

ప్రపంచమంతా కొన్ని విస్తృతమైన సూత్రాల ప్రకారం నడుస్తున్న దినేద్యుద్ధి గీతాకారంనాటికి భారతదేశంలో ధృవపడ్డది. ఈ దృష్టి పేదకారంలోనూ ఉంది. ప్రపంచాని కుకా ఒక దుర్మతి. ఒక క్రిమిం ఉన్నదని వైదికాచ్యులు గుర్తించారు.

లోక, రిపాయన కాన్స్ట్రెయిన్, వైద్యంలోనూ, గణితకాన్స్ట్రెయిన్, రిపాయన గణనీయమైన పాయి నందు కున్నాడు. ఈ విజ్ఞానకాన్స్ట్రెయిన్, కాన్స్ట్రెయిన్ చింతనపై కలిగించిన ప్రభావం వల్లనే, రిపాయన - లోక సూత్రాలు అనే అర్థంకూడా ఏర్పడ్డది.

కర్మ అనే మాటను ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కరు అర్థంలో వాడుతు. బౌద్ధుల దృష్టిలో కర్మ అంటే వ్యక్తి ఆచరణ. సమాజం పట్ల వ్యక్తికి గల బాధ్యత, పాంథ్య, వైశేషికుల దృష్టిలో ప్రకృతి అంతర్గతమైన భౌతికకాన్స్ట్రెయిన్ సమదాయం. పూర్వీకుల ముహూర్తం దృష్టిలో వైదిక కర్మ.

గీతాకొడుకు, ఈ అన్ని అర్థాలలోనూ కర్మపదాన్ని వాడుతు. యజ్ఞం కర్మలోంచి పురుషుని అని ఒకచోట అన్నాడు.

యజ్ఞం అంటే ఏమిటి ? కొందరు ద్రవ్యయజ్ఞం, కొందరు తపో
యజ్ఞం, కొందరు యోగయజ్ఞం, కొందరు స్వాధ్యాయయజ్ఞం, మరి
కొందరు జ్ఞానయజ్ఞం చేస్తున్నారు. వీటన్నిటిలోకీ జ్ఞానయజ్ఞం శ్రేష్ఠం.

కొందరు వేదాల్లోని కర్మకాండకు చెందిన మాటలమీద
వ్యామోహం పెట్టుకొని, టోగాలు, ఐక్యర్యాలు, స్వర్ణసుఖమూ కోరి
యజ్ఞాలు చేస్తున్నారు. వారికి స్థిరబుద్ధి లేదు. వారి కర్మ లాభాపేక్షతో
కూడిన కర్మ. అది కూడదు.

బ్రహ్మజ్ఞానం కలవాడికి వేదాలవల్ల ప్రయోజనంలేదు.

తనకోసం కాక, లోకంకోసం కర్మచేయాలి. సమత్వబుద్ధి అల
వచ్చుకోవాలి. అదే నిష్కామకర్మ. ఇది ప్రతి ఒక్కడూ చేయాలి.

సమస్త జీవంకొరకు చేసే ప్రతివనీ యజ్ఞమే. యజ్ఞం అనే
మాటకు దాత్యర్థమూ ఇదే.

వైదికకర్మలను పూర్తిగా గీతాకారుడు నిరసించాడా అంటే లేదు.

అజ్ఞానులు ఆపస్తంబియో కర్మలు చేస్తున్నారు. జ్ఞానులు లోకకల్యా
ణార్థం చేయాలి. కర్మలమీది ఆపస్తంబిగల అజ్ఞానుల బుద్ధిచెడగొట్టకూడదు.
(క. యో.)

ప్రకృతి గుణాలతో బ్రాంతిచెందినవాళ్ళు, కర్మలమీద ఆపస్తం
బిట్టుకుంటారు. అల్పజ్ఞులైన ఆ మందమకుల్ని, జ్ఞానంతో పెడదారిలో
పెట్టారు. శాను, సర్వకర్మలూ చక్కగా చేస్తూ, వాళ్ళు కూడా చేపేటట్లు
జ్ఞానవంతుడుచేయాలి. (క. యో)

‘తమ ప్రకృతుల సమసరించి, వ్యక్తులు, పేర్వేరు దేవతలను
ఉపాసిస్తున్నారు. ఏ దేవతను ఉపాసిస్తాడో, ఆ దేవతపై అతడికి శ్రద్ధను
కుదురుస్తున్నాను, శాను కోరుకున్న కోరికను ఆ దేవతమంచి అతడు
పొందుతున్నాడు. తక్కువ బుద్ధుల వాళ్ళకి కలిగే పలాలు అశాశ్వత
మైనవి.’ .... (వి. యోగం.)

నిష్కామ కర్మ

నిష్కామకర్మ ఎందుకు చేయాలి? అసలు ఫలితాన్నికొంచుకుండా.
తన నవి ఏ ఫలితాన్ని కలిగిస్తుందో తెలుసుకోకుండా, కర్మ చేయటం

తెలివి తక్కువకాదా: ఆ ఫలితం, తన కుపయోగవడుతుందో, ఇతరుల కుపయోగవడుతుందో గ్రహించక కట్టియిచ్చేయటం అంటే ఇతరుల శ్రేయస్సుకొరకు తాను శ్రమచేయాలని చెప్పటమే కాదా: సమాజంలోని వ్యత్యాసాలను, దోపిడీని, అన్యాయాలను కప్పివచ్చటానికీ, ఈ వాదన పునయోగవడదా ?

సమాజంలోని రాజరికవర్గాలు, అగ్రవర్గాలు గీతా దోషలను ఆ విధంగా ఉపయోగించుచున్నమాట విజం.

కాని, విష్కార కర్మసదానికీ మరో అర్థం కూడా ఉంది.

మన విధివి మనం చేయాలి. ఫలితం కొరకు అగ్రులు చాచ కూడదు. ఫలితం మనకు లభించక పోవచ్చుకూడా.

తండ్రి సంపాదించిన ఆస్తి కుమారుడు అనుభవిస్తున్నాడు. తోవ వక్కన ఎవరో వేసిన విత్తనం చెట్టై, ఆ వండ్లు అందరికీ ఉపయోగ పడుతున్నవి.

సమాజ శ్రేయస్సుకు కృషిచేసే వ్యక్తుల త్యాగఫలితం, సమాజం అంతా అనుభవిస్తున్నారు. దిహాకా ఆ కృషిలో ఆ వ్యక్తి పశ్చాత్తపపచ్చు.

మన కృషికి ఆశించిన ఫలితం అశించిన కాలంలోరాకపోవచ్చు. లక్ష్య సిద్ధిలోగా ఆకాభంగాలు ఎదుర్కొనలసి రావచ్చు. ఆకాభంగానికి కుంగిపోయి, కర్తవ్య విర్వహణ విస్మరించటమా ? లేక అంతిమ విజయంలో విశ్వాసం ఉంచి, కృషి కొనసాగించడమా ?

ఫలితాన్ని గూర్చి అదేపనిగా కలెక్షన్ చేస్తే, ఆ ఫలితం లభించకపోతే, పూర్తిగా కుంగిపోయే ప్రమాదం ఉంది. కర్మచేయటం సమయద్వికో జరగాలి. విష్కారమకర్మ అంటే ఇదే అర్థం. "కామ" అంటే అవాంఛనీయమైన ఆవృత్తి.

గీతకు ప్రాణప్రదమైన ఈ భావం అనేక స్థానాల్లో గ్రంథ మంతటా వ్యక్తమౌతున్నాడే ఉంది.

కర్మజ్యేవాదికారప్తే

మానసేషు కదాచవ

మా కర్మ ఫలహేతుర్యుః

మాతే సంగో స్త్యకర్మణి

(పాం. యో. 47)

కర్మలు చేయుట నీవిధి. ఫలితాలమీద అధికారం వదలుకో. ఫలితాలకు నీవు కారణం కాదు. అందుకని నిష్క్రియాపరుడవు కాలాదు.

‘శ్రేయాన్ స్వధర్మో విగుణః

పరధర్మా త్వష్టకః

స్వధర్మే నిదనం శ్రేయః

పరధర్మో భయావహః’

(క. యో. 35)

బాగాచేసిన పరధర్మం కంటే లోపంతో ఉన్న స్వధర్మమే మేలు.

స్వధర్మంలో మరణించినా మంచిదే. కాని పరధర్మం మాత్రం భయంకరమైనది.

ఈ వాక్యానికి స్వధర్మమంటే కుల ధర్మమని, కొందరు వ్యాఖ్య చేశారు.

వ్రత్యుతి వనుసరించి గుణాలు ఏర్పడతాయని గీతలో అది మంచి అంతం వరకు ఉన్న భావన. కనక స్వధర్మం అంటే తన వ్రత్యుతి వనుసరించి ఏర్పడే ధర్మాలు అనటమే సరియైనది. ఆధునికులు ఈ అర్థాన్నే చెప్పారు.

గుణ, కర్మలనుబట్టి నాలుగు వర్గాలు ఏర్పడ్డాయనీ, నాలుగు వర్గాలకు నాలుగు విధులున్నాయనీ గీతాకారు దొకచోట చెప్పాడు.

జ్ఞాని ఐనవానికి ‘బ్రాహ్మణునిమీద, ఆవుమీద, ఏనుగుమీద, కుక్కమీద, చండాలునిమీద’ సమదృష్టి ఉండాలని మరొకచోట చెప్పాడు.

కుల వ్యవస్థ విషయంలో గీత రాజీ పడ్డదిని అవలంబించింది. కుల భేదాలనా గుర్తించింది. అయితే కులద్వేషాలు కూడదని అన్నది. క్రింది స్థాయి వ్యక్తి, పైస్థాయికి రాగలడనే అంశం గీతలో కీలకం. కులాలు కొత్తకమైనవి, మార్చరావిని అనే భావానికి గీత వ్యతిరేకం.

జ్ఞాన కర్మల చర్చను ముగిస్తూ, గీత వన్యవ యోగంలో యలా తెలియజేస్తున్నది:

సాంఖ్యయోగో పృథక్ బాలాః

ప్రవదంతి పి వందీతాః

పతిమస్యా స్థిత స్సమ్యక్
గుభయో ర్విందితే ఫలం॥

(స. యో. 51)

సాంఖ్యం పేదు, యోగం పేదు (జ్ఞానం పేదు, కర్మ పేదు) అవి
అవిపేదలు అనుకుంటాడు. ఈరెంటిలో ఏది బాగా చేసినా, రెంటి ప్రయో
జనం కలుగుతుంది.

శ్లేయస్స నిత్యస్య, న్యాసో

యో పద్వేష్టి నకాంతతి

విర్వ్వందో హి మహాదాహో

సుఖం జంభాత్ ప్రముచ్యతే॥

(స. యో. 52)

కర్మలు చేస్తూ కూడా రాగ ద్వేషాలు లేనివాడు సన్యాసి. కర్మలు
చేయకపోయినా, మనస్సులో రాగ ద్వేషాలు కలవాడు సన్యాసి కాజాలడు.

జ్ఞాన కర్మల వివాదం పూర్వకాలంలోనే కాదు. ఈ కాలంలోనూ
యికమంటూ మానవుణ్ణి ఎదుర్కొంటూనే ఉన్నది.

మత విశ్వాసం కలవాడు, లేనివాడు, వ్యక్తిజీవితంలో, కుటుంబ
జీవితంలో, సాంఘికజీవితంలో అన్ని వంద్యాలలోనూ, ఈ సమస్యను
ఏదో రూపంలో పరిష్కరించుకోవలసివచ్చలే.

వర్గదోషి, వర్తనంపుర్ణతతోపాటు, ప్రతివర్తంలోనూ, వ్యక్తికి
సముదాయానికి పుర్ణతవుంది.

సమాజంలో భాగస్వామి ఐన వ్యక్తి ఆచరణ, అతనికి తెలిపినా
తెలియకపోయినా, సమాజంపై ఏదో ప్రభావం కలిగిస్తూనే ఉంటుంది.
తన ఆచరణకు, సమాజ ప్రగతికి గల సంబంధాన్ని గుర్తించి, వ్యక్తి
పొగించే పదక, సిద్ధాంత ఆచరణల సమన్వయానికి చిహ్నం. ఇది గుర్తించి
వది వ్యక్తి చేసే పనులు, వ్యక్తికి, సమాజానికి చాచికరం కూడాను.
సామాజికంగా చూస్తే విస్తామకర్మ బోపిడి వ్యవస్థను
సమర్థిస్తుంది.

వ్యక్తి సరికగా ఇదీ, విప్లవ కృషిని, త్యాగాన్ని ప్రోత్సహించే
భావం.

తపస్సుద్వారా ఆత్మజ్ఞానం పొందు - ఇది ఉపనిషత్తుల బోధ.

అష్టాంగమార్గంద్వారా నిర్వాణం పొందించు - ఇది బౌద్ధుల సలహా.

వైదిక కర్మలద్వారా నిశ్చేయసం పొందాలని పూర్వామీమాంసా వాదుల మతం. నిష్కామ కర్మద్వారా స్థిరప్రజ్ఞత్వాన్ని సాధించు-ఇది గీత సందేశం.

కర్మ సన్యాసంద్వారా జ్ఞానం, తద్వారా మోక్షం పొందు - ఇది శంకరాచార్యుని ఉపదేశం.

భక్తిద్వారా మోక్షం సాధించమని రామానుజుల ఆదేశం.

ఇలా వ్రతము, తత్వశాస్త్రము, వ్యక్తి ఔన్నత్యానికి ఏదో ఒక మార్గం సూచిస్తున్నే వున్నాయి.

ఈ మార్గాల్నింట్లోకి గీతామార్గం వ్యక్తిశ్చేయస్సుకూ, సమాజ శ్చేయస్సుకూ ఉపయోగపడే పద్ధతి. అధునిక భావాలకు ఇమడగల ప్రాతిపదిక కలది.

పదహారవ అధ్యాయం

గీ తా భాష్యం

ఏ ఇతర తాత్విక గ్రంథానికి లేనన్ని భాష్యాలు. వ్యాఖ్యలు
గీతా గ్రంథానికి వెలువడ్డాయి.

గీతా భాష్యాలన్నిటినీ నాలుగు తరగతులుగా విభజింపవచ్చు.

తామిదివరకే ఒక తాత్విక దోరణిని చూపించిండుకవి, గీత,
తను దోరణికి అనుకూలం అని చెప్పుకునేందుకు వెలువడిన భాష్యాలు.
శంకర, రామానుజాది మతకర్తలు, రచించిన భాష్యాలు ఇలాంటివి.

గీత ఏ చారిత్రక పరిస్థితులలో వెలువడ్గదీ చర్చించి, గీతారాధని
ప్రధానవిధానం ఇదై వుంటుంది అని నిర్ణయించే భాష్యాలు రెండో
రకావివి. శిలక్, అరివిందులవాఖ్యలు ఇలాంటివి.

గీతాకారుని అనలు ఉద్దేశం ఏదీ అనే ప్రస్తావనకు, ప్రాధాన్యం
ఇవ్వక, ఆ గ్రంథం వాకి విధంగా బోధపడ్గది, ఈవిధంగా ఉ తేజం కలి
గించింది అని వివరించే భాష్యాలు మూడో తరహా. గాంధీ, వినోబాశంకర
వాఖ్యలు ఇలాంటివి.

విరంతర గమనకీలమైన భారతీయ తాత్వికపరిణామానికి, గీత ఏ
రకంగా దోహదించేసిందీ చర్చించి, ఆధునిక కాలానికి, ఆధునిక పరిస్థితుల

పరిష్కారానికి వనికవచ్చే లక్షణాలు గీతలో ఉన్నవా అవి పరిశీలించే వ్యాఖ్యనం మరొకటి.

ఈ నాలుగో తరహకు చెందిన వ్యాఖ్యలు, అంతగా వెలువడని మాట నిజం. కాని కాలం గడచినకొద్దీ, గీతలోని ప్రతి అక్షరమూ ప్రమాణమని స్వీకరించే అంధ విశ్వాసమూ, ఈ మాటకు ఇదే అర్థమూ అని వాదించే కుతర్కమూ అంతరించక తప్పవు. గీతకు సంబంధించిన సరియైన సంపూర్ణమైన వ్యాఖ్య అప్పుడుగాని వెలువడదు.

మ త బా ష్యం

మొదటి తరహకు చెందిన శంకరి, రామానుజాది భాష్యాలు మత భాష్యాలు.

పీరికి చారిత్రక దృష్టిలేదు. అష్టాదశ పురాణాలతోపాటు, భారతాన్ని, గీతను - వ్యాసు యొక్కదే రచించాడు అనే విశ్వాసాన్ని పేరు వ్రశ్చించినై నా వ్రశ్చించడు.

పీరికి పరిజామదృష్టి లేదు. వేదాలలోనే శాశ్వత సత్యాలు వ్రవనించబడ్డాయని, అవి కాలక్రమేణ అడుగున వడిపోగా, ఉపనిషత్తులు, గీత మొదలైనవి, ఆ శాశ్వత సత్యాలను ఉద్ధరించాయని పీరి సమ్యక్. కృష్ణుడు అవతార పురుషుడని పీరి విశ్వాసం.

అద్వైత, విశిష్టాద్వైత వరంగా పేరు కొన్ని పీఠాలను ఏర్పరచారు. తమ మత సాధాని తమగుణంగా ప్రాచీన గ్రంథాలకు వ్యాఖ్య చేయడమే పీరి వని. మాటలకు లేవిపోవి, అనందర్పమైన అర్థాలు కల్పించటంలో పీరికి జంకులేదు. గీతా హృదయాన్ని గ్రహించే యత్నం కంటే, గీతను తమకు అనుకూలమని నిరూపించుకునే యత్నమే పీరిలో కనిపిస్తుంది.

భారతీయ శాస్త్రిక పరిజామానికి ఈ పీఠస్థావకులు చేపివంత చెడుగూ, హాని మరెవ్వరూ చేయలేదు.

వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, గీత - శాస్త్రిక పాఠ్యగ్రంథాలు కావు. మతం, తత్వశాస్త్రం, కవితావేళం, వీతిబోధ మొదలైనవన్నీ కలసి

గ్రంథాలు. ఆ యా యుగాలలోని విభిన్న మత, తాత్విక చోరణులను సమన్వయపరచి, వేర్వేరు ధోరణులలోని సామాన్య లక్షణాలను వొక్కిచెప్పి, మానవతా సమన్వయను తాత్విక పరిభాషలో వివరించిన గ్రంథాలు.

నదీ ప్రవాహంలోని నీటిని పక్కకు మరల్చి, చెరువులో దిగ్గుండవం చేస్తే, ఆ నీరు మురిగిపోయినట్లే, వివిధ పీఠాధిపతులు, ఉపవిషయకూ, గీతకూ తాము చేసిన మతభాష్యాల ఫలితంగా, భారతీయ తాత్విక చింతనలో ముదుగు గుండలు యేర్పడటానికి కారణమైనారు.

శంకరాచార్యులు

పీఠిలో ప్రథములు శంకరాచార్యులు. ఈయన కాలం క్రీ. శ. 800 గీతావన పిమ్మట 6. 7 శతాబ్దము శంకరాచార్యులు తన భాష్యం వ్రాశాడు.

ఈ మతస్తుల వ్యాఖ్యాన పద్ధతికి కొన్ని ఉదాహరణలు చూద్దాం: గీత నాలుగో అధ్యాయంలో ఈ శ్లోకం ఉంది:

‘భావర్యక్తం మయా సృష్టం

గుణ కర్మ విభాగః’

(గీ. 4-13)

వాదివారి స్వభావాలను బట్టి, చేసే పనులనుబట్టి నాలుగు వర్గాలు ఏర్పడ్డాయి అని ఈ శ్లోకాని కర్ణం.

కిందిమంది పైశీ, పైనుండి కిందికి కులాలు మార్చిడికి ఈ శ్లోకం అవకాశం ఇస్తుంది.

ఇలాంటి అవకాశాన్ని కలిగించటం శంకర మతస్తుల కిష్టంలేదు.

గుణం అనిగా వ్యభావం. జీవుడు శరీరంలో ప్రవేశించినప్పడే అనిగా పుట్టుకతోనే గుణం ఏర్పడుతుందని వ్యాఖ్య చేశారు.

కనుక వర్గాలు జన్మసిద్ధాలు: మార్చి పీయలేవివి.

(గీత 20 అధ్యాయం. 71 శ్లోకం)

విహాయ కామాన్పర్వాన్
పుమాం శ్చరతి విన్మహాః
విర్కమో విరహంకారః
సకాంతి మదిగచ్ఛతు॥

కోరిక లన్నిటిని త్యజించి, అహంకార మమకార రహితుడైన వ్యక్తి కాంతిని పొందుతాడు.

ఇక్కడ 'కామం' అంటే కోరిక కాదని, కర్మలు అని శంకరాచార్యుల వ్యాఖ్య అన్ని కర్మలను వదిలి, సన్యాసం స్వీకరించిన వానికి కాంతి లభిస్తుందని చెప్పటానికి. వారు కల్పించిన వికృతార్థమిది.

గీతలో కర్మ అని మాట వచ్చినపుడల్లా, స్మృతివరమైన కర్మ అని పేరి వ్యాఖ్య.

జ్ఞానియైనవాడు సైతం, కర్మలు చేయక తప్పదని గీత బోధిస్తుంది. కాని, శంకర మతస్థు లలాకాక, జ్ఞానప్రాప్తికి అర్హతలేవివారు మాత్రమే కర్మలు చేయాలని వ్యాఖ్యానిస్తున్నారు.

చిరిగిన వస్త్రాలను విడిచి, పురుషుడు మంచి వస్త్రాలను స్వీకరించినట్లే దేహసంకరం, ఆత్మ మరొక దేహంలో ప్రవేశిస్తుందని గీతలో ఉంది.

క్షుష్ణ అక్కలు అనేక మున్నవని చెప్పేందు కీ భావం అధారం కలిగి ఉంది. ఈ భావం అద్వైతానికి నచ్చదు.

వరమాత్మ, ఆత్మ ఒక్కచేనని వారి విశ్వాసం.

అందుకని పై గీతాదావాన్ని విరాకరించటానికి గీతలోని మరొక శ్లోకానికి వా రిలా వ్యాఖ్య చేస్తున్నారు.

అంతవంత ఇమే దేహః

నిత్య పోక్తౌ శ్చరీరణః

అవాశినో ప్రమే యస్య

(A 2-131)

దేహాలు నశిస్తాయి. దేహిమాత్రం శాశ్వతుడు.

ఇప్పుడు దేహః అను బహువచనం వాడి కరీరిణః అని ఏక వచనం వాడినందున, కరీరాలు పేరైనా, అత్మలోకజీవని గీతాశాసని భావమవి వారి వ్యాఖ్య.

గీత రెండో అధ్యాయంలో ఈ శ్లోకం ఉంది:

అన్యత్తాదీని భూతాని
వ్యక్తమిద్యాని భారత
అన్యక్త విధనాన్యేన
తత్రకా పరివేదనః॥

ఈ జీవకోటి పుట్టుక ఏదో తెలియదు. అంత మేదో తెలియదు. ఈ రెంటికీ మధ్య వర్తిమానం మాత్రం మనకు తెలుసు. ఇలాంటి దాని విషయమై విచారమెందుకు అని శ్లోకం అర్థం.

దుఃఖంలో ఉన్నవారిని ఎవరైనా సామాన్యంగా పరామర్శచేసే పద్ధతి ఇది.

ఈ శ్లోకాన్ని ధారం చేసుకొని గీత సంకయ వాదాన్ని బోధిస్తున్న దవడం పొరపాటే. కాని, ఇలాంటి సమన్వయా, సంరేఖాల ప్రస్తావనా గీతకు అదరణ కలిగించే అంశాలలో ఒకటి.

ఇలాంటి భావాన్నే ఒక పర్వవీరతత్వపేక్ష వెలువరించాడు:

‘ప్రకృతి ఒక చినిగిపోయిన తాళ పత్రగ్రంథం. ఇందులో మొదటి పుటలా రేపు. చివరి పుటలా రేపు మధ్య పుటలు ఉన్నవి. వీటి ఆధారంతో, మొదటి చివరంను అన్వేషించటమే తత్వశాస్త్రం.’

శంకర మతస్తులు ఇక్కడచేసే వ్యాఖ్య చూడండి :

తెలియవు అనగా రేపు అని అర్థం. అనగా అవాస్తవములు. ఒక వస్తువు మొదట అవాస్తవమై, చివర అవాస్తవమై, మధ్యమాత్రం వాస్తవం. ఎలా కాగలము? కనుక వర్తిమానం వాస్తవం అనటంలో అర్థం యిదొక్కటను, మాయ అని మాత్రమే. కనుక నై శ్లోకం మాయావాదాన్ని బోధిస్తున్నది.

అద్వైతక, విశిష్టాద్వైతక శాఖాభేదాలు గీతా కాలానికిరేపు. పాంక్త్యం లోని అనేకాత్మ వాదాన్ని, ఉపవిషయంలోని పరమాత్మ భావాన్ని, రెంటి సమన్వయమే గీత లక్ష్యం.

శంకర, రామానుజుల దృష్టి అది కాదు. వీరిలో తత్వవివేచన కంటే, వీలాధిపత్య భోరణి హెచ్చు. తమకు వచ్చిన విధంగా వ్యాఖ్య చేయటానికి, ఎన్ని వితండనాదాలు చేయటానికి వెనుకాడలేదు.

రామానుజులు

జీవేశ్వరులు రెండూ ఒకటే అని, శంకరుని మతం. ఈ రెండూ స్వభావంలో ఒకటే అనా, జీవి విశిష్టతలు వానికున్నాయని రామానుజుని మతం.

జ్ఞానమార్గమే ఏకైక మార్గమని శంకరులు ప్రతిపాదించగా, జ్ఞాన, కర్మ, భక్తి మార్గాలు మూడూ అవసరమనీ, అందులోనూ భక్తి మార్గం ముఖ్యమనీ రామానుజుల వ్యాఖ్య.

అద్వైతునికి జోధచేసి చేసి, చివరకు కృష్ణుడు యిలా అంటాడు :

“సర్వ ధర్మాన్ పరిత్యజ్య
మామేకం శరణం వ్రజ
అహం త్వాం సర్వ పాపేభ్యోః
మోక్షయిష్యామి మామహమ్”

(18—68)

అన్ని ధర్మాలూ వదిలివేసి నన్ను శరణు జొచ్చుము. నీ పాపాలన్నిటినుండి నేను మోక్షం కలిగిస్తాను. విచారించవద్దు.

జ్ఞాన, కర్మల కంటే భక్తి అవరణీయం, సులభం. భక్తి రహితమైన జ్ఞాన, కర్మలు విప్రప్రయోజనములు. భక్తి మార్గం శ్రేష్ఠం.

గీత అనేకాత్మలను గురించి, పరమాత్మను గురించి చెబుతుంది. తమకే ఆత్మలన్నీ ఒక్కటే అని అద్వైతులు చేసే వ్యాఖ్య మరికాదు. ఆత్మలనేకా అన్నవి. ఇవన్నీ భక్తి జ్ఞాన, కర్మ మార్గాలద్వారా పరమాత్మ సాయుజ్యం పొందుతాయి. అప్పుడు కూడా, ఆత్మ, పరమాత్మలు పూర్తిగా ఒకటౌతాయి. దేని విశిష్టత దానిదే.

వీలాధిపతులు, గీతకు చేసిన వ్యాఖ్యలన్నీ కూడా పై విధంగానే, తమ తమ భోరణుల తమగుణంగా పొగిన మతపరమైన భాష్యాలు.

తిలక్ గీతా రహస్యం

గీతను మొత్తంగా అధ్యయనంచేసి, ఆ బోధలను వివరించిన మొట్టమొదటి వ్యాఖ్యాత బాలగంగాధర తిలక్.

తిలక్ జాతీయోద్యమ నాయకులలో ఒకరు. “స్వరాజ్యం నా జన్మ హక్కు”ని బాటిన మొదటివ్యక్తి. జీవితమంతా దేశస్వాతంత్ర్య పోరాటాని కల్పించిన వీరుడు. విద్రాణమై ఉన్న జాతిని మేల్కొల్పి, జవనశక్తులు కల్పించటానికి, ఒక పాధనగా గీతారహస్యాన్ని రచించిన తర్వాతి.

ఆధునిక పాశ్చాత్య తాత్విక చోరణులతో ఎక్కడి కక్కడ సరి పోయితూ, గీతను వివరించటం గీతా రహస్యంలోని మొదటి విశిష్టత.

జ్ఞానం, కర్మ, రుజ్జుం, యోగం—మొదలైన మాటలకు శంకర, రామానుజులవలె సంకుచితాన్ని కాక, విస్తృతమైన తాత్వికార్థాన్నివ్వటం రెండో విశిష్టత.

సామాజిక సూత్రాలు—వ్యక్తి పేద్రు—పరస్పర వంబం బాల దృష్ట్యా “కర్మ” బావాన్ని తిలక్ సుదీర్ఘంగా చర్చించాడు.

తాత్విక విభజన

భారతీయ తాత్విక పరిజామాన్ని తిలక్ యీ విధంగా విభజించాడు :

మొదటిది నైతిక యుగం. ఇది కర్మ ప్రధానం.

రెండోది గీతాయుగం. ఇది కూడా కర్మ ప్రధానమే. ఈ యుగం భారతంతో అంతమయింది.

అంతటితో భారతదేశంలో కర్మదృష్టి లోపించింది.

పిమ్మట, బౌద్ధయుగం, శంకరయుగం, జ్ఞానేశ్వర్, శుకారాంల యుగం వచ్చింది. ఇవి పవ్యవ బావాన్ని బోదించిన యుగాలు, ఇవి శివాజీ కాలం (క్రీ. శ. 1000) వరకు కొనసాగాయి.

శివాజీ గురువైన సమర్థ రామదాసుతో, కర్మయుగం పునరుజ్జీవిం
చింది. తిలక్, గాంధీలు ఈ యుగాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు. భారత
దేశంలో పుట్టిన అతిథి కర్మయోగి గాంధీజీ.

ఈ విభజన శాస్త్రీయమైనదీ కాదు, చారిత్రకమైనదీ కాదు. కర్మ
యోగం పట్ల తిలక్కు గల ప్రత్యేక శ్రద్ధను మాత్రమే విభజన
కార్యం.

శాస్త్రీయమైన తాత్విక విభజన క్రింది విధంగా ఉండాలి:

వైదిక కర్మలు, ఉత్పత్తికర్మల విధ్వంసాన్ని అంధ విశ్వాసా
లనూ కలిగిస్తున్న దశలో, అందుకు ప్రతిచర్యగా నిరాకార, నిర్గుణ
భావాన్ని, అందరిలో ఉన్న ఆత్మ సమానమన్న భావాన్ని బోధించినవి
ఉపనిషత్తులు.

వైరాగ్యం హెచ్చై సమాజంకంటె, ఆత్మ అనిగా తన వ్యక్తి
శ్రేయస్సే ముఖ్యమని భావించే వైపరీత్యం తల యెత్తగా, 'ఆత్మ'
భావాన్నే నిరాకరించి, వ్యక్తికీ, సమాజానికీ నూతన అనుబంధాన్ని
కర్మపరంగా ఏర్పరచింది బౌద్ధం.

గీతకుడా, కొంత తేడాతో ఇదే కృషి చేసింది. బౌద్ధం అవైదికం
కాగా, గీత వైదిక ప్రాముఖ్యాన్నింగీకరించింది.

ఈ బౌద్ధపరిష్కృతమ మత ధోరణుల కనుగుణంగా వ్యాఖ్యచేసి,
తాత్విక శీలసమ అరికట్టిన యుగం శంకర. రామానుజాదుల యుగం.

జ్ఞాన, కర్మాది పదాలకు అధునికమైన వ్యాఖ్యచేసి, తిరిగి భార
తీయ తాత్విక చింతనను ముందుకు తీసుకుపోతున్న యుగం నేటిది.
ఇందులో తిలక్, అరవింద వంటివారి పాత్ర గమనీయం.

సన్యాస మార్గ నిరసన

జ్ఞాన మార్గం పేరుతో, కర్మసన్యాసాన్ని బోధించిన శంకర
భాష్యంపై ఖండన, గీతారహస్యంలో మొదటినుండి చివరి వరకు
కవిపిష్టానే ఉంటుంది. అలాగే భక్తి మార్గాన్ని బోధించిన రామానుజ
భాష్యం కూడా విమర్శించబడ్డది. తిలక్ గీతారహస్యం వ్రాపిండే
ఈ సన్యాస ధోరణిని, విప్రీయావరతను పాంధ్రోలేందుకు.

గీతారహస్యం పేరికలో తిరిక్ ఇలా అంటున్నారు :

“మత కర్తలైన వ్యాఖ్యాతలు, గీతను గురించి ముందుగానే కొన్ని అభిప్రాయా లేర్పరుచుకొన్నారు ఆ దృష్టికి విరుద్ధమైన అర్థం గీతలో కనిపిస్తే, ఆ అర్థాన్ని త్రోసివేస్తారు .. వ్యక్తై దృష్ట ఒక మత కాథకు కట్టుబడితే, ఇంతే జరుగుతుంది” (38 పేజీ, ఇంగ్లీషుకాపీ)

మఘహిఃభావను గురించిన అద్వైతవ్యాఖ్య సరికాదంటూ తిరిక్ ఇలా అంటున్నారు:

‘కొరిక అప్పి మఘహిఃభావను కారణమని సన్యాసమార్గం చెప్పే విషయం అంగీకరించ తగదు. మన ఇంద్రియాల, బాహ్యవస్తువులతో సంబంధం పెట్టుకుంటాయి. ఇంద్రియాలకిది సహజక్షణం. బాహ్య వస్తువులలో మఘహిఃభావ కారణాలు చెందూ ఉండవచ్చు. మనం కోరుకున్నా, కోరుకోకపోయినా యలా జరుగుతుంది. కనుక ఫలితం ఏమవుతుందా అని అలాచింతపడకుండా, నిరాసక్తితో విధిచేయడం ఒక్కటే కర్తవ్యం.’

(158 పేజీ)

పూర్వీకమీమాంసకుల కర్మయోగం ఫలితంగా, జన్మ పరంపర తప్పదు. ఏమంటే వారిది వలాపేక్ష కర్మ. గీత బోధించే కర్మ విహీనుల కర్మ. కనుక ఇది మోక్షదాయకం.

(482 పేజీ).

శంకరాచార్యుని సన్యాస మార్గాన్ని తిరిక్ తీవ్రంగా విరండి, భారతదేశం దానిసత్వంలో దీర్ఘకాలం ఉండటానికి, ఇలాంటి సన్యాస చోరణులే కారణమని ఖండించారు.

తొత్తికంగా తిరిక్ కూడా అద్వైతమార్గాన్నే ఆమోదించారు. ఈ విషయమై ఇలా అంటున్నారు:

‘శంకరాచార్యుని సన్యాసమార్గంపై మూత్రమే నా ఆలోచన. ఆయన బోధించిన జీవేశ్వర ఐక్యతా ప్రతిపాదికమైన అద్వైతంపై కాదు.

(702 పేజీ)

బౌద్ధ, జైన్, చార్వాకాది మతాలపట్ల. తొత్తికవాద చోరణుం పట్ల తిరిక్ వ్యతిరేకత, గీతా రహస్యంలో అడుగుడుగులా కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. కుంవ్యవస్థపై కూడా, ఆయన తానాని పొంగువడాయ చోర

జీతీ చెందినది. ఆ వ్యవస్థ ప్రస్తుతః మంచిదేననీ, ప్రస్తుతం అది చెడిపోయింది కనుక, ఆ భేదాల నీనాడు పాటించరాదనే తిలక్ భావం.

తాను, గీతా రహస్యం ఎందుకు వ్రాయవలసి వచ్చిందో, తిలక్ స్వయంగా ఇలా చెప్పుతున్నాడు :

“నా చిన్నతనంలో పెద్దలు తరచు చెబుతుండేవారు. సంసార తాపత్రయంలోనుంచి ఎంత బైటపడితే అంతగా మోక్షసాధన తేలిక అని. ఒకే వ్యక్తి. ఇదరు యజమానులకు దేవుడూ, ప్రపంచం - పేవ చేయలేడు....ఇది నా ఆలోచనను రేకేత్తించింది. గీతాధ్యయనం ప్రారంభించాను....గీతకు ఎన్నో వ్యాఖ్యలున్నవి. సంపూర్ణజ్ఞానం పొందిన తర్వాతకూడా, భక్తి స్థిరపడ్డ తర్వాతకూడా, వ్యక్తి, కర్మ చేస్తూనే ఉండాలి అని నా భావం. ఈ విషయంలో తదితర వ్యాఖ్యాతలందరి తోనూ నేను భేదిస్తున్నాను .. ఈ కర్మయోగం నేను కొత్తగా చెప్పటం లేదు. ఇదిచాలాప్రాచీనం...సోమరిపోతుకు దేవుడుకూడా సాయంచేయడు. నీ స్వకర్తవి యావత్తూ ఉపయోగించి, నీ అభ్యున్నతికి పాటుపడాలి. అప్పుడే, దేవుడూ సాయం చేస్తాడు. ఫలితంపై నీవు ఆశ పెట్టుకోరాదు. అది రాబోయే తరాలకు వదులుదాం. మన విధి కర్మ చేయటమే. ఇదే విజయైన వేదాంతం. (తిలక్ ప్రసంగం ముది).

ఇంతటి ఉన్నత ఆశయాన్ని బోధించిన తిలక్, ఆరేండ్లు కౌరగా రవానం అనుభవించాడు. తన జీవితంలో, స్వరాజ్యం వచ్చే అవకాశం లేదని తెలిసికూడా, ఆఖరు క్షణంవరకూ తన కృషి మానలేదు. తిలక్ తరువాతి కరం వారమైన మనం, ఆయన కలలుగన్న స్వాతంత్ర్యం అనుభవిస్తున్నాం.

తిలక్ రాజకీయ నాయకుడైన తత్వపేక్ష. ఆయన దృక్పథంలో క్రియాశీలక హెచ్చు.

తిలక్ కు పూర్వమే ఈ క్రియాశీలక పునరుజ్జీవనోద్యమంలో ప్రారంభమైంది.

భారతీయ పునరుజ్జీవనోద్యమ జనకుడు రాజారాంమోహనరాయ.

18 వ శతాబ్ది అఖరువ బెంగాల్ లో జన్మించి 1833 లో మరణించిన రాంమోహనరాయ ప్రధానంగా సంఘసంస్కర్త. 39 వయసుననే

ప్రభావితుడై నవాడు. విగ్రహరాధన, భరిత్యవస్త్ర, సహగమనం తదితర మూఢ విశ్వాసాలన్నిటిని వ్యతిరేకించి, ఉపవిషత్తులలోని అస్తికమతాన్ని ప్రసాసించటానికి బ్రహ్మ సమాజాన్ని ప్రోపించాడు. ఉపవిషత్తులలోని భావనాద తత్వశాస్త్రానికి క్రియాశీల వ్యాఖ్య చేసినవాడు. విప్రులూ పరకటు పర్యాయపదిమైన కర్మసన్యాసం ఉపవిషత్తులని విచిత్తమని, మధ్యయుగాల మత కర్తలు కల్పించిన వైపరీత్యమని వాదించిన వాడు.

వివేకానంద పోషితుడైనా ఇదే. రామమోహనరాయ, హిందూ మతాన్నికాదని బ్రహ్మ సమాజమనే కొత్తమతాన్ని స్థాపించగా, వివేకానందుడు హిందూ మతాన్నే సంస్కరించ వచ్చునని భావించినవాడు. త్రైస్తవ మిషనరీల సమూహాలో రామకృష్ణ మిషన్ (1891) స్థాపించి, మతప్రచారం, తత్వబోధనలను, సాంఘిక సేవతో బలపరిచినవాడు వివేకానందుడు.

కంకరా ద్వైతాన్ని ఆమోదిస్తూనే, వివేకానంద వర్ణవ్యవస్థను ఖండించాడు. అందరి ఆత్మలు ఒకటే ఐనవ్వడు, లౌకిక జీవితంలో వర్ణవ్యవస్థ ఎందుకుందాని : ఆత్మ, పరమాత్మతో ఐక్యం కావడం అంటే, ప్రతి వ్యక్తి, పరమాత్మ ప్రాయకి ఎదగగల శక్తికలిగి ఉన్నాడు అని అర్థం. స్వయం కృపిద్వారా ఆ శక్తిని వివియోగంలోకి తెచ్చుకోవాలి. ఇది కేవలం జ్ఞానం ద్వారా సాధ్యంకాదు, కర్మ అవసరం.

ఒక్కొక్క యుగంలో ఒక్కొక్క వర్ణం ఆధికారంలోకివస్తున్నదని, కలియుగంలో హుద్దులు అనగా పాపకణనం అపికారంలోకి వస్తారని, అదే సోపరిజమని సృజనశీల వ్యాఖ్య చేసినవాడు. సోపరిజుల్లో రష్యాలో సోషలిస్టు విప్లవాన్ని హెచ్చించి ఆహ్వానించిన వాడు ప్యామి వివేకానంద.

ఆధునిక భావనాద తత్వవేత్తలలోముఖ్యులు డాక్టరు రాధాకృష్ణన్. వివేకానంద. తాగుడుంచే ప్రభావితుడైన రాధాకృష్ణన్ కంకరా ద్వైతానికి కొత్త వ్యాఖ్యానం ఇచ్చాడు.

ప్రపంచం వాస్తవం. మాయ అవి కంకరుడు వాడిన మాటకు అర్థం అవ్యక్తం అని మాత్రమే. ప్రతి వ్యక్తిలోనూ అవంతమైన

విశ్వజనీన లక్ష జాలున్నవని చెప్పుటమే, అత్య పరమాత్మలు ఒక్కటి అని వాడుటలో అర్థం. రామానుజుని వాదనకు శంకర అద్వైతానికి నైరుధ్యం లేదు. ఒకటి పై మెట్టు, మరొకటి కిందిమెట్టు. దేవుడు అవ తారాలు ఎత్తుతాడు అనగా. ప్రతివ్యక్తిలోనూ అవతార అంశలు ఉన్నట్లే, మానవుడు తన భవిష్యత్తును తానే నిర్ణయించుకోగలడు.

రాధాకృష్ణన్ పవరణ, వివేకానంద పవరణకు నన్నిహితమైనది. అద్వైతజేదాంతాన్ని, ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్ర విజయాలను, సాంఘిక ఆర్థిక న్యాయం కొరకు పీడిత ప్రజలు వదే ఆందోళన, ఆవేదనలను సానుభూతితో అర్థం చేసుకునే విశాల దృష్టిని ప్రదర్శించిన తత్వవేత్త రాడ్డిర్ రాధాకృష్ణన్.

భారతీయ తత్వశాస్త్రానికి, ముఖ్యంగా గీతకు గాంధీజీ ఇచ్చిన వ్యాఖ్యానుకూడా పరిశీలించాలి.

గాంధీజీ వ్రాసిన అనానక్తి యోగానికి, తిరిక్ వ్యాఖ్యకూ తేడా ఒకే ఒక అంశంలో ఉంది.

గాంధీజీ వ్యాఖ్య

విద్యుత్తదర్శన నిర్వహణలో, హింస చేపినా తప్పులేదని తిరిక్ వ్యాఖ్య.

ఆ వందర్శనలో కూడా హింస కూడదనీ, అహింసా మార్గమే ఆత్మరక్షేయమనీ గాంధీజీ వ్యాఖ్య.

గీత. అహింసను బోధిస్తున్నదా : ఆ విషయంలో గాంధీజీ ఇలా అంటున్నారు:

‘భగవద్గీత, అహింసా సిద్ధాంతమును స్థాపించు నుద్దేశముతో వ్రాయ బడలేదని మాత్రం మనం ఒప్పుకొనవచ్చును. గీతారచనకు పూర్వమే, అహింసా ధర్మం మనరంగ, ముఖ్య ధర్మంగా అంగీకరింపబడి ఉంది. ఆయితే యుద్ధాలు విషేధింపబడలేదు. ...’

గీతను అయివ అర్థం చేసుకున్న వద్దతివి, గాంధీగారే ఇలా చెబు తున్నారు :

‘గీత ఒక ఇతిహాస గ్రంథం కాదు. అంతరంగ యుద్ధమును మరింత ఆకరవంతంగా చేయటకే, భౌతిక యుద్ధం వర్ణింపబడ్డది. భౌతిక యుద్ధ విప్రయోజకత్వాన్నే, మహాభారత రచయిత విరూపింబాడు.. మానవుని పరినే గొప్ప గ్రంథాల అర్థాలు కూడా. కాలానుసారంగా మారుతుంటాయి. గీత విషయంలోనూ ఇదే జరిగింది. కొన్ని మాటలు గీతకారుడే వికాసమైన అర్థాలు కల్పించాడు. యజ్ఞమా, సన్యాసం మొదలైన మాటలర్థివి. తపవలె, మనలను కూడా మూటలకు విశేషార్థాలు కల్పించమని గీతకారుడు చెప్పుచున్నాడు.’

ఇలా ఎవరికి తోచిన వ్యాఖ్యలు, వాడు వ్రాయటం సరైన దేవా? అనబ గీత్యాం ఏమిటి? అనే ప్రశ్న రావచ్చు.

గీతకారుడు, ఉద్దేశ పూర్వకంగానే, వికలాత్త ప్రతిపాదకాలైన మాటలు వాడారని గుర్తించనవ్వుడు, ఈ సృజనశీలమైన వ్యాఖ్యలలో సిద్ధాంత రీత్యా తప్పేమీ లేదు.

కావి, ప్రతి కొత్త విషయాన్నీ పాత గ్రంథాల పాఠంలోనే విరూపింపవలసిన అవసరం లేదు. పాత తత్విక గ్రంథాలలో లేవి సరి కొత్త భావాలను, స్వీకరించ వలసిన అవసరం ఎంతో ఉంది. ఈ కొత్త భావాలు, మన తత్విక సరిజామానికి అనుగుణమైనవి విరూపించటం సరియైనదే; అవసరమూను. కావి ఈ కొత్త భావాలన్నీ, పాత గ్రంథాలలోనే ఏదో రూపంలో విగూఢంగా ఉన్నాయని చెప్పటం విజమూ కాదు. అలా చెప్పవలసిన అవసరమూ లేదు.

గీతకు వెలువడిన వ్యాఖ్య లన్నిటిలోకీ. ఆరవించువి వ్యాఖ్య విలక్షణమైనది.

జ్ఞాన, ధర్మ, కర్మయోగాల సమన్వయం ద్వారా, మానవుడు అతీత మోక్షపుడు కాగలడనీ, అందుకు కృషి చేయటమే మానవ జీవిత లక్ష్యమనీ ఆరవించువి సిద్ధాంతం. ఇందు కనుగుణంగానే. ఆయన గీతకు చేసిన భాష్యం కూడా వ్రాసింది.

పదిహేడవ ఆధ్యాయం

అరవిందుని తత్వశాస్త్రం

తిరిక్ వలెనే, అరవిందుడుకూడా తీవ్ర రాజకీయవాది. కొంతకాలంపాటు కారాగారవాసం అనుభవించాడు. తిరిక్ జీవితాంతం స్వాతంత్ర్యోద్యమ వికి తన కాలం అర్పించగా, అరవిందుడు, మధ్యలో రాజకీయాలను వదిలి, కాత్విక పరిశోధనలకు తన జీవితం అంకితం చేశాడు.

అరవిందుడు యోగమారావలంబి. మానవుడు, అతీత మానవుడు కావటానికి జ్ఞాన కర్మయోగమార్గాలు ఆయనకు సాధనాలు. సమాజం తోనూ, సంఘంతోనూ గల ప్రమేయాన్ని క్రమేపీ తగ్గించుకుంటూ, విరివైనతతో వ్యక్తి ఆత్మోన్నత్యానికి ప్రయత్నించటం, అరవిందుని జీవితంలోని ముఖ్యాంశం. అరవిందుని తత్వశాస్త్రం, వ్యక్తి ప్రధానమూ తర్కప్రధానమూ.

1872 అగస్టు 16 న, అరవిందహౌస్ బెంగాల్ లో జన్మించాడు. ఇంగ్లాండులో ఐ. పి. యస్. పరీక్ష చదివి, స్వతేజానికి తిరిగివచ్చి, బరోడాలో 1893 నుండి 1900 వరకు కళాకాల ఉపాధ్యాయవృత్తి విర్వహించాడు. 1900 నుండి 1910 వరకు బెంగాల్ జాతీయోద్యమంలో, అతివాద పర్గానికి వాయకుడుగా కృషిచేశాడు. 1907 మారచ్ కాంగ్రెస్ లో, మితవాదుల ఓటమికి దోహదం చేసిన వారిలో, అరవిందు

చొకడు. కాంగ్రెస్కు చెంది, తిరిక్ నాయకత్వాన ఒక ఆఖిరభారత రాజకీయపార్టీని సాపంచాలిని కూడా యత్నించాడు. ఈ కాలంలోనే, 1908-1909 సంవత్సరంలో అరెస్టర్ జైల్లో ఒక ఏడాది శిక్ష అనుభవించాడు.

జాతీయోద్యమంలో స్పష్టక ప్రవేశించింది, అనుభవించు విధులను పూర్వం. తాను వ్యక్తిగతంగా, రాజకీయ జీవితానికి తగినవి విధించుకున్నాడు. 1910 లో, ఫ్రెంచి స్థావరమైన పుదుచ్చేరి చేరి, కొంతమంది అనుయాయులతో తాత్విక పరిశోధనలు ప్రారంభించాడు.

1914 నుండి ఆయన, తన రచనలను ప్రచురించ సాగాడు. ఇవి ఇంకావైకి పైగా ఉన్నవి. అరవిందుడు, ఇంగ్లీషు భాషలో గొప్పరచయిత. ఆంగ్లభాషా మాధుర్యం అనుభవించికి తెలిసి సంతకా ఇతరులకు తెలియదని ప్రకటిస్తే. ఆయన రచనలలోని ప్రవాహనద్యమైన కైలి అందుకు చిహ్నం. 1950 డిసెంబరు 6 న అరవిందుడు మరణించాడు. పుదుచ్చేరిలో ఒక ఆశ్రమం ఏర్పడ్డది. దేశదేశాలలోను అరవిందునికి శిష్యులేర్పడ్డారు. పుదుచ్చేరిలో, ఒక అంతర్జాతీయ తాత్విక కేంద్రం ఏర్పడ్డది.

ఆత్మారోహణం

అరవింద తత్వశాస్త్రంలోని ముఖ్యంగా రివి:

మదార్థంలో చైతన్యం, అనాదిగా అంతర్లభికంగా ఉంది. ఈ శక్తి బహిర్గతం కావడమే పరిణామం. జడవిదార్థంలోనుండి జీవి అవిచ్ఛిన్నం చింది. ఇది ఆరోహణలో మొదటిమెట్టు. జీవకోటినుండి చైతన్యంగల మానవుడు ఏర్పడ్డాడు ఇది రెండోమెట్టు. ఇంతటికో పరిణామం అగదు. ఈ చైతన్యం ఆత్మలోకి మారాలి. మారుతుంది.

ఇంతవరకూ జరిగిన పరిణామం అంతా, ఉద్దేశితరహితంగా జరిగింది. ప్రకృతికి ఉద్దేశం, చైతన్యం లేవు గనుక, ఇక ముందు జరిగేది చైతన్య సహితంగా జరుగుతుంది. ఇందుకు వ్యక్తి అనుసరించవలసిన మార్గం యోగం.

యోగం అంటే, సంసారచక్రం నుండి దూరంగా సన్యాసం స్వీకరించటమని పూర్వీకుల ఆలోచన. ఇది అవసరం. యోగం అంటే, మానవుడు పైస్థాయికి వయనించటం మాత్రమే కాదు, పైస్థాయిలోని ఆత్మను, కిందికి తెచ్చి, ప్రపంచాన్ని పునీతం చేయటంకూడా యోగమే. ఈశ్వరత్వాన్ని పొందాలని మానవుడు ఎంతగా కాంక్షిస్తున్నాడో, మానవుణ్ణి ఉద్ధరించాలని, ఈశ్వరుడు, విశ్వాత్మ, అంతగా ఆరాటపడుతూనే ఉంటాడు.

ఈ ఆరోహణ దశలవారీగా జరుగుతుంది కొందరు వ్యక్తులు, ముందుగా ఈ పరిణామం పూర్తిచేస్తారు. ప్రపంచమంతా ఈస్థితికి రావటానికి ఎంతోకాలం వదుతుంది. అందువలన, ఏ వ్యక్తి కా వ్యక్తి ఇందుకు కృషి చేయాలి.

మానవునిలో ఆత్మ విగూఢంగా ఉంది. దానిని గ్రహించి, అవంతమైన ఆత్మవికాసానికి మార్గం సుతరం చేయాలి. బాహ్యప్రవృత్తి కంటే భిన్నమైన అంతఃప్రవృత్తిద్వారా, సత్కాన్వేషణ సాగించాలి. అంతఃప్రవృత్తి ఉద్ధాసభిముఖమై వయనిస్తుంది. మానవాతీతమైన సత్యచైతన్యం కిందికి దిగి ఆత్మను ఆవహిస్తుంది. ఆత్మారోహణా, విశ్వాత్మ ఆవరోహణా రెండూ జరుగుతాయి. ఇది అనేక దశల్లో జరుగుతుంది. ఇందుకు సాధన, నిగ్రహం అవసరం.

విశ్వావిత్మ వివేచనద్వారా జ్ఞానం సంపాదించటం జ్ఞానమార్గం.

భక్తి, ప్రేమలద్వారా ఆత్మ, విశ్వాత్మలో లీనం కావటం భక్తి మార్గం.

స్వాత్మదృష్టితో కాక, లోకక్షేమం దృష్ట్యా కర్మలు చేయటం కర్మ మార్గం.

ఈ మార్గాలద్వారా, ఆత్మ పరివర్తకం చెందుతుంది. విశ్వాత్మ వృందానానికి, ఆత్మ ప్రతిస్పందిస్తుంది.

గురుశుశ్రూష అవసరం మానవాతీతసాయి నందుతున్న వ్యక్తి గురువు. జ్ఞోధంద్వారానే గాక, తనలోని అతిత మానవశక్తిని, గురువు, శిష్యులపై ప్రసరించజేస్తాడు. సూర్యకాంతివలన, గ్రహాలు కౌంతివంతమైనట్లు గురుశుశ్రూషచే, శిష్యులు ప్రభావితులౌతారు.

అతీత మానవస్థాయిని పొందిన వ్యక్తి, ప్రపంచంనుంచి దూరం కాదు. ఆత్మ, ప్రపంచంనుంచి దూరంగా పోదు. ఆత్మశక్తి, ప్రపంచం లోనే వెల్లివిరుస్తుంది. ప్రతివ్యక్తి, ప్రపంచంలో జీవిస్తూనే, తనలోని అతీత మానవశక్తులను గ్రహిస్తాడు. ఆ శక్తులను వికసింపజేసుకుని, అతీత మానవుడౌతాడు. మానవకోటి యావత్తు, ఈ విధంగా అతీత మానవస్థాయి సందుకుంటుంది.

ఇది జరుగనున్న పరిణామం - పరిణామం అనే మాట తరచు అరవించుదు ప్రయోగిస్తాడు. అయితే ఈ మాటనూ, అధునిక జీవశాస్త్రజ్ఞులు వాడే మాటలు పోలికలేదు. ఆ దిశయాన్ని అరవించుడే ఇలా వివరిస్తున్నాడు:

‘ప్రకృతిలో ప్రతిదీ సమన్వయ్యాన్ని కొలుచున్నది.... జడ ప్రకృతిలో జీవం ఆవిర్భవించడంతో, విరుద్ధశక్తులు ఏర్పడ్డాయి. ఈ వైరుధ్యాల సమన్వయమే పరిణామం. మానవునిలో చైతన్యం, బుద్ధి ఉన్నాయి. మానవశరీరం ప్రకృతి సిద్ధమైన సూత్రాలకు కట్టుబడి నడవక తప్పదు. ఇదొక వైరుధ్యం. ఈ వైరుధ్య సమన్వయమే, అతీత మానవ అవిరూపం...

‘వదార్థంలో జీవం, జీవంలో చైతన్యం పరిణామం చెందాయంటున్నాం. ఇదిలా జరిగింది అని పరిణామవాదం చెబుతుంటే కానీ, అలా ఎందుట జరిగిందో చెప్పలేదు... వేదాంతులు చెప్పినట్లు, జీవశక్తి, వదార్థంలో అంతర్నిహితంగా ఉన్నదనీ, చైతన్యశక్తి జీవరాశిలో విగూఢంగా ఉన్నదనీ అంగీకరిస్తేనేగానీ, ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం దొరకదు.... విగూఢ శక్తులు విపరీతం కొవటమే పరిణామం... అంతు ప్రయోగశాలనుండి మానవుడు పుట్టాడు. మానవ ప్రయోగశాలనుండి అతీత మానవుడు ఏర్పడతాడు ... విశ్వోక్తి క్రమానుగత వికాసం పరిణామం ...’

(‘రైన్ ది వైన్’ లోని సత్యమార్థాయం నుండి)

సమన్వయ్యాన్ని ప్రకృతి ఆకాంక్షించటమే, పరిణామానికి మూలమవటం అవాస్తవం. ప్రకృతికి, ఏ ఆకాంక్ష లేదు. లేదని అరవించుడే మరొక సందర్భంలో అన్నాడు. చైతన్యం లేనిదే, ఆకాంక్ష ఎక్కడనుంచి వస్తుంది:

విరుద్ధ శక్తుల ఘర్షణ, సమన్వయం- ప్రకృతిలో అనాదిగా ఉన్నాయి. ఇందులో ఉద్దేశం లేదు. ఇదొక సహజసూత్రం.

వీనిలో, ఘర్షణ పెరుగుదలకు చిహ్నం, కాళ్వకం. ఘర్షణనే చలనం, కదలిక, గతి అని కూడా చెప్పవచ్చు—సమన్వయం స్థితి.

గతి ప్రాథమికం

పదార్థం, చలనం అవిభాజ్యం. చలనంలేని పదార్థం లేదు. పైకి కదలకుండా, స్థితిలో, సమన్వయంలో ఉన్నట్లున్న పదార్థంలోనూ సూక్ష్మ రూపంలో చలనం, మార్పు, జరుగుతూనే ఉన్నదని, ఆధునిక విజ్ఞాన శాస్త్రం తెలియజేస్తున్నది.

చలనం, కదలిక, గతి, ఘర్షణ, వైరుధ్యాలు, వ్యతిరేక శక్తులు ఏదెలా అనండి— ఇదే పరిణామానికి మూలం. ఈ శక్తి వలననే, ప్రొటిస్టా నుండి నాచు, జలచరాలు, భూమిపై పాకే జంతువులు, పక్షులు, చతుష్పాతులు. వానరుడు, నరుడు, యిలా పరిణామం జరిగింది.

డార్విన్ చెప్పిన 'జీవితంకోసం జరిగే ప్రోరాటం' 'సామర్థ్యం కలిగి ఉన్న జీవితం' మొదలైన జీవపరిణామ సూత్రాలన్నీ, ఈ చలనంనుండే ఏర్పడ్డాయి.

నూతన శక్తులు

ఈ పరిణామంలో నిత్యమూ కొత్త లక్షణాలు అవిర్భవిస్తూనే ఉన్నాయి. విగూఢంగా ఉన్నవి, బహిర్గతం కావటం కాదు. జడ ప్రకృతిలో ప్రాణం విగూఢంగా లేదు. ఉన్నదలా ఘర్షణ, కదలిక. ఈ కదలిక, చలనం- కాహ్యశక్తుల తోడ్పాటు ఉన్న సందర్భాలలో, నూతన శక్తిని సృష్టిస్తున్నది. మొట్టమొదటి ప్రాణి వీటి ఒడ్డున నాచులోనే ఎండుకు పుట్టాలి? పరిసరాలు, అందుకు తోడ్పడ్డాయి కనక.

విగూఢ శక్తుల బహిర్గమనమూ, సమన్వయ అకాంక్ష, పరిణామానికి కారణమైతే, లక్షలాది జీవులెందుకు వశించాయి? కొన్ని జీవరూపాల పేరుమాత్రం మనం వింటున్నాం- పేరుకూడా లేకుండా ఎన్ని వశించిపోయాయో.

ప్రాణికోటినుండి మానవ ఆవిర్భావం యిలాగే జరిగింది.

నిగూఢ శక్తుల అవిరూపమని అరవిందుడు ప్రతిపాదించిన వాదం సాంఖ్యుల సత్కార్యవాదానికి మారుపేరు. గింజలో నుండి నూనె వస్తున్నది, నూనె గింజలోనే ఉంది. అరత్తునుండి సత్తు ఎలా వుట్టగలదు ? కనుక సత్తు అనాది సిద్ధం.

రెండుపేరే ఏండ్లక్రితం, ప్రకృతి శాస్త్రాలు అభివృద్ధి కావడంతో, సాంఖ్యులు సత్కార్యవాద ప్రతిపాదన చేయటం ఒక చికింస అధునిక శాస్త్రాలెంతగానో అభివృద్ధి అయిన ఈ నాడు, అరవిందుడు, అనే సాత భావాలను, కొత్త మాటలలో పొడగటం ఆశ్చర్యం.

మూతన శక్తుల అవిరూపమే పరిభాష లక్ష్యమని బౌద్ధం ప్రతిత్య పముక్కాదవాదం వినాదో విచరించింది. భారతీయ తార్కిక పోరణిలో, ఈ సూత్రం వినాడు అతుగున పడ్డవో, నాటినుండి, సత్కార్య వాదం, వివర్తవాదం .. మొదలైన మాయావాదాలతో, మన ఆలోచన శాఖనం క్రమణం చేస్తూనే ఉన్నది. ముందుకు సాగటం లేదు. అరవిందుని పరిభాషవాదమూ అదేకోపకు చెందినది.

భ వి వ్య త్తు ?

పరిణామం ఇంతటితో ఆగుతుందా ? ఆగదు. ఇకముందు జరిగే పరిణామంపై, మానవ చైతన్య ప్రభావం ఉంటుందా ? ఉంటుంది. ఈ రెండు అంశాలలోనూ, అరవిందుని భావాలు సరైనవే.

అయితే ఈ పరిణామం వ్యక్తి ప్రభావంగా, అతిక మానవదశకు వెళ్ళుతుందనుకోవటం పొరపాటు.

వ్యక్తి-సంఘంలో భాగం; సంఘం అంశా వెనకబడివున్నా, కొందరు మహావీయులైన వ్యక్తులు, శతాబ్దాలు ముందు విగాది కోల్పి బోధలు చేపినమాట నిజం. వారి బోధలైనా, సమాజ పరిణామసూత్రాల కనుగుణంగా ఉన్నంత మేరకే ఉపకరించాయి. లేని సందర్భాలలో వివృల మైనాయి.

బుద్ధుడు, ఏనుక్రిస్తుల కాలంనుండి నేటివరకు ఎందరు ప్రవక్తలు మహావీయులు వుట్టలేదు, గిట్టలేదు ? వారి బోధలు విరువయోగమైనవని

కాదు. ఉపయోగం కలిగించాయి. కాని బలవత్తరమైన సాంఘిక శక్తుల ప్రభావంతో, వారి బోధలు రూపాంతరం చెందాయి.

ఈ బలవత్తరమైన సాంఘిక శక్తు లేవి ?

ఇక్కడే తత్వశాస్త్రం, తన పరిధిని విస్తరింపజేసుకుని, చరిత్ర విజ్ఞాన శాస్త్రాల సారాంశాన్ని జీర్ణించుకో వలసిన అవసరం ఏర్పడు తుంది. ఇలా చేసుకోవడంలో, తత్వశాస్త్రం రూపురేఖలే మారి పోతాయి, అది సహజం, అవసరం కూడా.

ఒకప్పుడు మతమే తత్వశాస్త్రం అనుకున్నారు.

ఉపనిషత్తుల కాలంలో ఈ పొర కొంచెం తొలగింది.

బౌద్ధుల కాలంలో తత్వశాస్త్రం, అంతవరకూ ఉన్న వ్యక్తి ప్రధాన, ఆత్మాశ్రయభోగణిని వదిలి, సంఘ ప్రధానమైంది. వ్యక్తి శ్రేయస్సు సంఘశ్రేయస్సు అవినాశానవస్థ వాస్తవం లీలామాత్రంగా బౌద్ధులకు గోచరించింది.

రసాయన, పదార్థ విజ్ఞాన శాస్త్రసారాన్ని, సాంఖ్య వైశేషికులు తమ తత్వశాస్త్రంలో జీర్ణం చేసుకున్నారు. ఆ మేర కవి దౌతీక వాద, వాస్తవిక వాద ఛాయలను పొందాయి.

జరిగేదేదో అనివార్యంగా జరుగుతుంది. వ్యక్తి విస్పృహయుడు. సావకూయిష్టమైన కర్మలను వదిలి, జ్ఞానం పొందితే చాలు అనే విప్రియా వాదం, ఆ విస్మయ దేశంలో తల యెత్తింది. ఆ దోరణిని, గీత ఖండించి, స్థిరప్రజ్ఞత్వంతో, ఫలాపేక్ష రహితంగా కర్మ చేయాలని ఉద్బోధించింది.

శంకరుని వంటి పీఠాధిపతులు, ఈ తాత్విక పరిణామానికంతా, మతాద్వందన వేసి, మాయాజాలాన్ని సృష్టించారు. తాత్వికంగా మన దేశానికి కిది అంధకార యుగం.

కీటరు, తుకారాంలాంటి భక్తియోగదోరణులతో, ఇది కొంత తొల గింది. తిలకకర్మయోగ పువరుద్ధాటనతో, ఈజడత్వం మరింతవదలింది.

ఇక భవిష్యత్తేమిటి? తత్వశాస్త్రం మాతమజీవనం పొందాలి. అణా విజ్ఞాన యుగంలో మనం ప్రవేశించాం. శాస్త్రవిజ్ఞానం, మున్నెన్నడూ

లేవంతగా పురోగమిస్తున్నది. అంతరిక్షయానం, ప్రత్యక్షమధ్యమా
తున్నది.

ఈ శాస్త్రవిజ్ఞాన పరిశోధనలను, తత్వశాస్త్రం పీఠికరించాలి.

వ్యక్తికీ, సమాజానికి వైరుధ్యం శాశ్వతం, అనాదివైరుధ్యమనే
భావం ఇంతకాలంగా ఉంది. గత చరిత్ర అంతటా సమాజానికి-అందు
లోనూ అల్ప సంఖ్యాకుల పెత్తనం గల సమాజానికి, అధిక సంఖ్యాకులైన
వ్యక్తులు బలికావటమే జరిగింది.

ఇదే వ్యక్తి ప్రధాన చోరముల ఆవిర్భావానికి కారణం.

ఇప్పుడు పరిస్థితి వేరు. ప్రపంచం సగభాగంలో సోషలిజం
జయప్రదమైంది. కమ్యూనిజంవైపు పురోగమిస్తున్నది. వ్యక్తి పౌరస్వా
లను పరిరక్షించే సమాజం ఏర్పడుతున్నది. సమాజ శ్రేయస్సుకు కృషి
చేసే మాత్రన వ్యక్తి ఆవిర్భవిస్తున్నాడు.

ప్రత్యగాత్మ, విశ్వాత్మలు ఏకం కావటం, అనాదిగా భావపాద
శాస్త్రీకుల ఆశంక్ష. వాస్తవ జీవితంలో వ్యక్తికీ, సమాజానికి గం
వైరుధ్యం ఎలాగూ పరిష్కారం కాదనే సూచనై ఏర్పడిన భావ
మిది. ఆ పునాది, నేడు శిథిలమౌతున్నది. ప్రత్యగాత్మ, విశ్వాత్మల
వైరుధ్యం, ఈ భౌతిక ప్రపంచంలోనే పరిష్కారమయే సమయం
వస్తున్నది.

ఈ జగత్పరిణామాన్ని గుర్తించటం, భారతీయ శాస్త్రీక సుహృ
గతికి అక్కవనరం.

అరవిందుడు ఇది గుర్తించలేదు. వ్యక్తి ప్రధాన చోరణివైపు
పయనించాడు. ఆయన సిద్ధాంతంలోని మాతనత్వం మాటలలో మాత్రమే
భావంలో కాదు.

యోగ సమన్వయం

అరవిందుని తత్వశాస్త్రానికి యోగం కీలకం. అంతర్లబ్ధిక శక్తు
లను తెలుసుకొని, వాటి వికసనకు కృషిచేస్తూ, విశ్వావ్సంజీవిని ఆప
రించి, ఆ సైవకూడా వ్యాపించి విశ్వాత్మలో, అక్క భక్త్యం శాశ్వతానికి
అవలంబించవలసిన క్రమవద్దతి యోగం.

ప్రాచీన యోగపద్ధతు లన్నిటనీ, అరవిందుడు సమన్వయం చేశాడు.

శరీరాన్ని నియమ విష్టలకు లోనుచేయటం ద్వారా, ఆకాశ గమనాది ఆతిత శక్తులను పొందవచ్చునని హతయోగం విశ్వాసం. ఇది దేహ సంస్కారానికి ప్రాధాన్యం ఇస్తుంది. అరవిందుడు, దానిని కాదనడు, బహుశా అది సాధ్యం కావచ్చునంటాడు. ఐనా ప్రయోజనం ఏముంది. 'శాశ్వత యవ్వనం, దీర్ఘాయువు మొదలైనవన్నీ, ఏసినారి వ్యక్తి, డబ్బును దాచుకున్నట్లు, మనం దాచుకోవలసి ఉంటుంది. వీటి వలన ప్రపంచానికి లాభంలేదు. పైగా ఇవి పొధించడం అతికష్టం. పలికం కూస్యం.'

('యోగ సమన్వయం' నుండి)

అంతకంటే ఉన్నతమైంది రాజయోగం. ఇది చిత్త సంస్కారానికి విశేష ప్రాధాన్యమిస్తుంది. హతయోగం కంటే శ్రేష్టమైనది. సమాధి ద్వారా ఇది సాధ్యం. భౌతిక ప్రపంచాన్నుండి, రాజయోగి, దీర్ఘకాలం దూరంగా ఉండవలసి ఉంటుంది. కనుక, ఇదీనమగ్రం కాదు.

భౌతిక జీవితమే అరవిందునికి వునది. మానసిక, ఆధ్యాత్మిక శక్తులను, ఈ భౌతిక జీవనంలో వికసించేయటమే, ఆయన యోగ సమన్వయ లక్ష్యం. రాజయోగం అందుకు చాలదు.

విచారం ద్వారా, వివేకం ద్వారా, ఆత్మను తెలుసుకోవటం, జ్ఞాన మార్గం. గతంలో జ్ఞానమార్గం, సన్యాస పద్ధతిలో వదలి, ప్రపంచ మంతా మాయ అని తిరస్కరించింది.

జ్ఞానమార్గం అలాగే సాగనక్కరలేదు. భౌతిక ప్రపంచం పైకం నరమాత్మ పృష్టమేననీ, మాయకాదనీ గ్రహించాలి. అప్పుడు, ఈ ప్రపంచ దాన్ని ఆత్మపరివ్యాప్తం చేయటం సాధ్యమౌతుంది.

సృష్టి భగవద్విలాసమని భక్తిమార్గం చెబుతుంది. భక్తిమార్గం కూడా గతంలో సన్యాస పద్ధతికి తోవతీసింది. ఇదీ తప్పని పరికాదు.

అత్మకు, విశ్వాత్మకు మధ్యమాత్రమే కాక, వేద్యుడు అత్మల మధ్య. వ్యక్తుల మధ్యకూడా భక్తి ప్రేమలను పెంపొందించుకోవాలి. ఏమంటే. అత్మలన్నీ విశ్వాత్మసృష్టి కమక. ఇలా మార్పుకుంటే భక్తిమార్గమూ ఉపయోగకరమే.

జ్ఞాన, భక్తిమార్గాలు, ప్రాచీన కాలంలో వలెనే సన్యాస వ్యక్తికి కాక, ప్రపంచంపట్ల లోకింపట్ల, ప్రకృతివల్ల అభివేళం, ప్రేమ కలిగించేందుకు తోడ్పడాలని అనుకుంటున్న ఆశయం. అలా మార్పుకోగలమని ఆయన పిద్ధాంతం.

పై యోగమార్గాలన్నీ వైదికాలు, అనిగా, ప్రకృతి సురుషులలో పురుషుడు, అత్మ లేక వ్యక్తి అభ్యున్నతి ఈ మార్గాల లక్ష్యం.

ఇందుకు భిన్నంగా, చారిత్రకంలో తాంత్రిక మార్గం ఒకటి వుంది.

శరీరం, ఇంద్రియాల అప్యున్నతి తాంత్రిక పద్ధతి లక్ష్యం. తాంత్రిక మార్గంలోని ప్రకృతి ప్రాధాన్యాలన్నీ, వైదిక మార్గంలోని. పురుష ప్రాధాన్యాలన్నీ-అరవిందురు స్వీకరించాడు. రెంటిలోనూ, రెండు పాక్షిక సత్యాలున్నాయని ఆయన భావం.

గీత, యోగసమన్వయాన్ని బోధిస్తుంది. అయితే, గీతలోని ప్రతిమాటనూ, పరమ ప్రమాణం గావించరాదు. అలా చేయడం మూఢ విశ్వాసాన్ని ప్రోత్సహించటం.

“భౌతిక జీవితం ముఖ్యమని ఎంచే వ్యక్తికి, గీత-ఈ భౌతిక జీవితం అంతా విశ్వాత్మ సృష్టి అని తెలియ జేస్తుంది. వైజ్ఞానిక జీవి తాన్ని, రథాన్ని పాటించే వ్యక్తికి-అదే సర్వస్వం కాదనీ, బుద్ధికంటే అతితమైన అత్మజ్ఞానాన్ని పొందాలనీ బోధిస్తుంది. కేవలం జ్ఞానమార్గం స్వీకరించి, ప్రపంచాన్ని విరాకరించే వారికి, ఈ ప్రపంచంలో పైతం ఎరమాత్మ ఉన్నాడని వివరిస్తుంది ..... ప్రతి ఒక్కరూ ఎంతటి అల్పుడైనా యోగమార్గాన్ని స్వీకరించవచ్చునని గీత తెలియజేస్తున్నది.
(గీత వ్యాపారమంది)

....మానవునిలో దేవత్వంవుంది. ఆ దేవత్వాన్ని కనుగొనడమే జీవిత లక్ష్యం. మానవ జీవితం, కర్మవ భూయిష్టమైనది కాదు. దేవతలకు పైతం వాంఛవీయమైంది. దేవత్వప్రాప్తి కిది సాధన ఈ ఉన్నత లక్ష్యాన్ని ప్రతిపాదించడం, భారతీయ సంస్కృతి విశిష్టత...

....ప్రపంచ రాజ్యం ఒకటి ఏర్పడుతుంది. అయితే అది సోషలిజంకాదు. సోషలిజంలో వ్యక్తిస్వేచ్ఛలేదు. అదొక ఫెడరల్ వద్దతిలో ఉంటుంది.

ఒక మాతన విశ్వ మానవ మతం ఏర్పడి, అతీత మానవుడు రూపొందుతాడు.

ఎన్నో కోట్లకొలది జన్మల తర్వాత, మానవుడు ఏర్పడ్డాడు. అలాగే ఇంకెన్నో కోట్ల జన్మల తర్వాత, అతీత మానవుడు ఏర్పడవచ్చు. అయినా, ఎప్పటికైనా అది జరుగుతుంది.

ఇది ఆరవిందుని తత్వ శాస్త్రం.

పద్దెనిమిదవ అధ్యాయం ఇస్లాం, క్రైస్తవ, పిక్కు-భావనలు

8వ శతాబ్దిలో ఇస్లాం భారతదేశంలో ప్రవేశించింది. వరో శతాబ్ది నుండి కొన్ని ప్రాంతాలలో ఆధికార మతం అయింది. ఢిల్లీ, మరాఠీ, కలం లోను, ఆ పిమ్మట మొగలు చక్రవర్తుల కాలంలోను, భారత దేశం అంతటా వ్యాపించింది.

ఇస్లాం మతానికి, తత్వశాస్త్రానికి కూడా పునాది కుదాన్. కాబట్టి ఇస్లామిక్ తత్వశాస్త్రం ఆ యా వ్యాఖ్యాతల భావాల వసుధలంది ఇహ ముఖాలుగా వృద్ధిచెందింది.

ఇస్లాం, క్రైస్తవ మతాలు పుట్టకపూర్వమే గ్రీకుతత్వ శాస్త్రం యూరపులోనూ, మధ్యాసియాలోనూ, వ్యాపించి ఉండి కమక ప్లేడ్, అరిస్టాటిల్ తర్వాత భావాల ప్రభావం, ఇస్లాం, క్రైస్తవ తత్వశాస్త్రాలు రెంటిలోనూ కనిపిస్తుంది.

అరిస్టాటిల్ తత్వశాస్త్రం, పిథాగోరస్ భావనలమే బాగా, బౌద్ధిక ప్రపంచ వాస్తవికతపై, మానవుని అపారక క్తి సంపదలపై మార్పిడి విశ్వాసమున్న భావన. మరణాంతరం ఆత్మ శాశ్వతంగా ఉంటుందని అరిస్టాటిల్ భావించినా, ఆత్మను అంతటితో వదలి వేకాడేగాని, భారతీయ ఉపనిషత్కారుల వలె, ఆత్మ, పరమాత్మల చర్చను తత్వశాస్త్రానికి కేంద్రంగా చేయలేదు.

ఇస్లాం తత్వశాస్త్రంలోనూ ఇదే ఛోరణీ కనిపిస్తుంది.

ఇస్లాం మతంలో మూడు కీలకభావాలున్నవి. ఏకేశ్వరత్వం, ఈశ్వరునిపై మానవుని పూర్తి పరాధీనత, అవతార పురుషుల అవశ్యకత. మహమ్మద్ అట్టి అవతార పురుషుడు.

మానవుడు ఏదితోస్తే అది చేయగల స్వేచ్ఛకలిగి ఉన్నాడేదా? పాపపుణ్యాలుంటే ఏవి? వాటికి ప్రతిఫలం ఏది? ఈ తాత్విక సమస్యలకు ఇస్లాం రెండురకాల సమాధాన మిస్తుంది.

ప్రతిదీ దైవ నిర్ణయం ప్రకారం జరుగుతుందనే శాఖ ఒకటి. వీరు జబ్రియా ఛోరణీకి చెందినవారు. మంచి, చెడులను తనకుతానై నిర్ణయించుకునే స్వేచ్ఛ మానవునికి ఉన్నది అనే కదరియా ఛోరణీ వారు మరొకరు.

క్రీశ్ 800 ప్రాంతంలో టర్కీలో ముతాగిలాఉద్యమం ప్రారంభమైంది. కూరాన్ ఛోరణీలు, హేతువాదానికి అనుగుణంగా ఉన్నాయని నిరూపించే ఉద్యమం ఇది. ఇందులో మూడుశాఖలు ఏర్పడ్డాయి. ఒక శాఖ కూరాన్ ఛోరణీలకు మొండిగా అంటిపెట్టుకుని అందులోని ప్రతిభావమూ హేతుయుక్తం అని వాదించసాగింది. వీరు ఏడివారులు. వీరిని ముతకల్లమీన్ అంటారు. మరొకరు, ఏడివారాన్ని వివర్ణించి కేవలం తాత్విక సమస్యలపై దృష్టి కేంద్రీకరించారు. వీరిని హుజుమా అంటారు. మూడవ శాఖ సూఫీలు. సత్ప్రవర్తన, సదాచరణ, భక్తిమార్గాలద్వారా పరమాత్ము సాన్నిధ్యం చేరుకొనాలనే ఛోరణీ. ఇందులో సూఫీ మతస్థుల ప్రభావం భారతదేశంలో ఎక్కువగా వ్యాపించింది.

హుకుమా ఛోరణీలో తత్వశాస్త్ర ప్రభావం హెచ్చు.

పరమాత్ము పూర్తిచైతన్య స్వరూపం. అంతకుమించి మరో లక్షణంలేదు. అతనే జ్ఞానం, జ్ఞాత, జ్ఞేయం. ఈ ఏకత్వంలోనుండి, నానాత్వం కలిగిన ప్రపంచం ఏలబడ్డవినింది. అది దేవునిదయ(ఫైత్)-వృద్ధిలోని ప్రతివస్తువుకు అన్విత్యం, సారం అనురెండులక్షణాలున్నాయి. భారతీయ తత్వశాస్త్రంలోని శరీరం, ఆత్మ అనుభావాలకు ఇవి అనుగుణమైనవి. ప్రతివ్యక్తి ఈ ద్వంద్వంతో కూడి ఉంటాడు. పరమాత్ము మోత్రమే ద్వంద్వతీతుడు.

పరిణామక్రమంలో శుద్ధ చైతన్యం వది రూపాలు ధరిస్తుంది. ఇందులో పదోరూపంనుండి పదార్థం (హయలా) ఏర్పడుతుంది. ఈ దశలోనే ప్రతిశరీరానికి ఒక ఆత్మ యేర్పడుతుంది. ఆత్మ కాశ్యకం, సవిశ్రమైవది. కావి శరీరంతో సంబంధం ఉన్నందున, సుఖదుఃఖాలు, ఆనందవిప్రు ఉంటుంది.

ఆత్మలో మూడు భాగాలున్నవి. ఒకటి జీవసంబంధమైనది. ఆహార సేకరణ, పెరుగుదల, పునరుత్పత్తి దాని పనులు. రెండవది జంతు సంబంధమైనది. ఇంద్రియాగ్రహణం, భావము, ఉపా, స్మృతి, -మొదలయిన మానసిక కార్యకలాపాలకిది దాదాపుక వహిస్తుంది. మూడవది హేతుయుక్త చిదాగం.

ఇదే విజమైనఆత్మ. ఇది తిరిగి నాలుగు దశలుగా పరిణామం చెందుతుంది. ఈ ఆరోహణ క్రమంలో ఆత్మ పది పరిపూర్ణత్వము సిద్ధిస్తుంది.

పరమాత్మ అంశమైన ఆత్మ శరీరంలో ప్రవేశించడం ఆరవో హణ. ఆత్మ తిరిగి నాలుగుదశలలో పరమాత్మతో ఏకంకావడం. పాప తిర్యగిన్ని విసర్జించి, పుణ్య కర్మలను చేయడం. అజ్ఞానాన్ని వదలి జ్ఞానం పొందడంతో ఈ ఆరోహణ పూర్తి అవుతుంది.

మూడవ చోరణి సూపీకర్మం. పీఠిలో మార్మికక హెచ్చు-పెరక వీతి వారి ఆలోచనలకు కీలకం. కురాన్ లోని పీతి సుత్రాలను బుద్ధితంగా అమలు జరపాలి. విశ్, విశేషాలను పాటించాలి. దారిద్ర్యం త్యాగం, ఇందుకు మార్గం. ఉపవాసాలు, భజనలు ప్రార్థనల ద్వారా ఆత్మ. పరమాత్మతో ఐక్యమౌతుంది.

మానవజీవితం ఒక యాత్ర. ఇందులో అనేక మజిలీలుంటాయి. ప్రతియాత్రలోను కొన్ని వియమాలు పాటించాలి. ఈ యాత్ర ద్వారా అంతిమ జ్ఞానం లభిస్తుంది. ప్రాపంచిక జ్ఞానం (ఇర్మ) పేరు. అంతిమజ్ఞానం పేరు (ఇర్మ ఉర్తులుల్) మొదటిది ఆనరావిద్య. రెండు వది వరావిద్య రెండవవిద్య. భగవంతుని దయలేనిదే రాదు. విష్ణు, దానం' ఉపవాసాలు అవసరం.

12 వ శతాబ్ది తర్వాత, తాత్విక విధానమైన రెండో దోరణి, భక్తి ప్రధానమైన సూఫీ దోరణి కలిసిపోయినవి. ఈ కలయికకు ఇమాంఖజరీ (1058-1111) అను తత్వవేత్త ప్రధానకారణం. భక్తి, తాత్విక చింతన మేళవింపుబాటగావి ముక్తి రాదని ఇతని సిద్ధాంతం.

కురాన్ దోధలను పిడివాదంగా భావించే మొదటి దోరణి మత ప్రచారకులలోనూ, ఈ రెండవ దోరణి తాత్వికులు, భక్తులలోను వ్యాపించింది. నాటినుండి ఇస్లాంలో ఈ రెండూ పక్కపక్కనే కొనసాగుతున్నవి, మొదటిదోరణి మత ద్వేషానికి, రెండోది మత సహనానికి ప్రతీకలుగా విలిచాయి.

అనేక మంది ముస్లిం తాత్వికులు ఆ తర్వాత ఉద్భవించారు. పీరిల్ ఇబిన్ అల్ అరాబీ (1164) ముఖ్యుడు. ఇతని వాదన ఇలా పాగుచుంది.

పరమాత్మను శార్కిక జ్ఞానంతో గ్రహించలేము. పరమాత్మ అఖండ సత్యం. అందులో ద్వంద్వాలు లేవు. పరమాత్మతోపాటు, ప్రకృతి కూడా అనాది. ప్రకృతిని పరమాత్మ సృష్టించాడనటం సరికాదు. ప్రకృతి పరమాత్మ వ్యక్తీకరణ మాత్రమే. ప్రకృతి ఆత్మ రహితమైన శరీరంనంటిది. ప్రకృతినుండి మానవు డుద్భవిస్తాడు. ప్రతి మానవునిలోని ఆత్మ పరమాత్మ చిహ్నమే. ప్రత్యేకాత్మ. పరమాత్మను గుర్తించి, అందులో ఏకం కావటమే జీవితలక్ష్యం. ఇది ఆరోహణ క్రమం.

ఈ తత్వ శాస్త్రానికి, భారతీయ తత్వశాస్త్రంలోని, ద్వైత విశిష్టా ద్వైత దోరణులకు గల సామీప్యం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

సూఫీ దోరణిలో మతసహనం హెచ్చు. అన్ని మతాల అంతిమ లక్ష్యం ఒకటే, ఏకేశ్వరోపాసన, బహుదేవతోపాసన, విగ్రహారాధన, తాత్విక జ్ఞానం, మార్గం ఏదైనా, లక్ష్యం ఒకటే.

ఇస్లాం తత్వశాస్త్రానికి, భారతీయ తాత్విక దోరణులకు సాన్నిహిత్యం ఉన్నప్పటికీ, ఒకరినొకరు అర్థం చేసుకొనటం జరగలేదు. నేర్యేయ భాషలలో మతగ్రంథాలుండటం ఒకకారణం. సంస్కృతాన్ని అధ్యయనం చేయించి ఇస్లాం తత్వవేత్తలుగావి, పర్షియన్, ఆరబిక్

గ్రంథాలు అధ్యయనం చేయాలని చాచితీయ పండితులుగాని పెన్నా ప్రయత్నించలేదు.

రాజకీయ, నైతిక దండయాత్రలలో కలిసి, ఇస్లాం మతానికి వ్యాప్తి జరగటం, ఈ అడ్డుగోడలు ఇలాగే ఉండి పోవటానికి ప్రధాన కారణం.

అక్కసు అస్థానంలోని అబుల్ ఫజల్, ఇస్లాం మతానికి తత్వ శాస్త్రానికి ఉదాహరణ వ్యాఖ్య ఇవ్వాలని యత్నించాడు. ఆయన ప్రతిపాదనతోనే, అక్కర్, ఒక కొత్తమతాన్ని స్థాపించాలని యత్నించాడు.

పరమాత్మ తజ్జవాన్ని, ఆదర్శ ప్రాయమైన చక్రవర్తి ముందుగా అందజేస్తాడు. ఏమట్టు ఆ స్థానం సామాన్యులకు వ్యాప్తింపి. రాచరికం, ప్రేమ, ఉదారత్వం, భక్తిశ్రద్ధలకు ప్రతిబింబం. సమాజంలో యోధులు, పుత్రికాపరులు వ్యాపారస్తులు, విద్యావంతులు అని వారు తరగతుల వారుంటారు. వీరందరిమధ్య చక్రవర్తి సామరస్యం నెలకొల్పాలి.

ఇవి అబుల్ ఫజల్ భావాలు మత పీఠాధిపతుల పెత్తనాన్ని అదుపులో పెట్టి చక్రవర్తికి సర్వాధికారాలు కల్పించాలని, అబుల్ ఫజల్ యత్నం. ట్రిటన్ లో దాదాపు అదే కాలంలో, కాథలిక్ మతగురువు పోప్ పెత్తనంపై చక్రవర్తి హెన్రీ (8) చేసిన తిరుగుబాటులాంటిదే ఇది. అయితే అక్కర్, అబుల్ ఫజల్ ల ప్రయత్నం వెరవేరలేదు.

భారతీయ సూఫీమతంలో రెండు దోరణులు కలవిస్తాయి. వుజూదియా మదీయా శాఖలు. అంతా పరమాత్మే, మరేదీలేదు (హమానియ్) అని వుజూదియా భావన, సర్వం పరమాత్మ మంది అవిర్భవిస్తుంది. (హమా ఆకీణిస్తు) అని మహదీయా భావన. శంకరాద్వైతానికి మొదటి దోరణి, రామానుజ విశిష్టాద్వైతానికి రెండవదోరణి వమీవంగా ఉన్నదని గ్రహించగలం.

సూఫీ తాత్విక విభాగాలు 12 వ శతాబ్దిలో కలవిస్తాయి, గ్రంథస్థ మయ్యాయి. సుల్తానుల రాజ్య విస్తరణ ఒకవైపున. సూఫీ మత వ్యాప్తి మరొకవైపున జరిగింది. హిందూ సమాజంలోని క్రింది తులార వారు

పెక్కుమంది ఇస్లాం స్వీకరించటానికి సూఫీ దోరణి కారణం. సూఫీ విభాగం, కాలక్రమేణ నాలుగు పీఠాలుగా చీలిపోయింది. చిస్తీయా, కదిరియా, నుహువద్దియా, నజ్జిందియా - అనునవి ఈ పీఠాలు. ఉత్తర హిందూస్థానంలో ఉరుసు పేరుతో జరిగే పెద్ద ఉత్సవాలకు సూఫీ మత గురువుల, నమాదులే కేంద్రాలు.

సూఫీల ఖోదలలో ఒక విశేషమున్నది. షరియత్ (కురాన్ లో విబింధనలు) కంటే, జ్ఞానం (మరిఫత్) ప్రధానం. తమకినే వీరు మత సామరస్యానికి చిహ్నం కాగలిగారు.

క్రీ.శ. 1824 లో ఇందుకు ప్రతిగా ఒక ఉద్యమం ప్రారంభమైంది. షేక్ అహ్మద్ సిర్ హిందీ దీని నాయకుడు. షరియత్, లేక మత విబింధనల ప్రాధాన్యతను పునః స్థాపించే మత దురహంకార ఉద్యమం ఇది.

మన్నీ చట్టాలు అనుల్లంఘనీయాలి. పరమాత్మ, ఎప్పుడూ ఆత్మకంటే అతీతుడు. పరమాత్మను భక్తిద్వారా, విద్య ద్వారా గ్రహించలేము. కురాన్ వట్ల విశ్వాసం ఒక్కటే అందుకు మార్గం.

ఔరంగజేబ్ ఈ శాఖకు చెందినవాడు. అతని సోదరుడు దారా షిక్ సూఫీ దోరణికి చెందినవాడు.

సూఫీ దోరణి పునరుద్ధరణకు, ఇస్లాం, భారతీయ తత్వశాస్త్రాల కులవాత్మక పరికరాలకు దారాషిక్ తీవ్ర కృషి చేశాడు. 52 ఉపవిషత్తులకు సంస్కృతం మండి పర్వన్ లోకి తరుమా చేయించాడు. కొన్ని వ్యయంగా తరుమా చేశాడు. ఇస్లాం మతాన్ని తత్వశాస్త్రాన్ని వివరిస్తూ పెక్కు గ్రంథాలు వ్రాశాడు.

రెండు తత్వశాస్త్రాలలోని కులవాత్మక పదాలను అతడు పెక్కి తెచ్చాడు. అద్వైతం (తౌహిద్) పత్యన్యతత్వం (హక్ కత్ ఉల్ హక్ ల్) జ్యోతిషం, జ్యోతి (మూర్ ఆరామరీన్) మిథ్య, కల్పన మాత్రం (మాతం - ఇ - మాదుం, మోజిదీ - ఇ మోహిం) నిర్వచ్యాపి (నితిన్).

విశ్వ సృష్టిని గురించి కేనోపనిషత్తు వివరణకు, సూఫీ వివరణకు పోల్చిపాత్యం ఉంది. పరమాత్మలో పురుషుడు, ప్రకృతి, అభేద్య

ఐక్యతలో ఉంటాడు. పిమ్మట రెండూ వేరవుతాయి. పురుషుని నుండి ఆత్మలు, ప్రకృతినుండి బుద్ధి, మద్యం ఏర్పడుతాయి. దేహము ఆత్మ - రెండూ కలిసి మానవు డేర్పడతాడు. ఇది అవరోహణ. తిరిగి అరోహణ జరుగుతుంది.

హిందూ - ముష్టిం ఐక్యతకు దారాపికో విహ్వమైనాడు ఇది సహించలేని దొరంగజేబు, దారాపికోను కొరిగి అవి విడిచి, ఫిల్లిలో విహరింగంగా వదిలినాడు.

హిందూ మత, సంఘ సంస్కరణకు, దాశానామ్ మోహననామ్ అద్యుదై నస్తే, ముష్టిం సంఘ సంస్కరణకు సర్వశుద్ధి అహమ్మద్ అద్యుడు. అలీఘర్ విశ్వవిద్యాలయస్థాపకుడు. ఇస్లాం. హేతువాదాన్ని ఆధునికతను సమన్వయం చేసిన తాత్వికుడు.

ప్రముఖ కొంగ్రెసు నాయకుడు. పండితుడు, తాత్వికుడు ఐన అబుల్ కలాం ఆజాద్ రచనలకు ప్రత్యేక ప్రాధాన్యమున్నది. ఆజాద్ దృష్టిలో ఇస్లాం ఒక మతం కాదు. అది విశ్వజీవీన దర్శనం. ఇతర అన్ని మతాలకు అందులో స్థానమున్నది, ధురాన్ కు ఆజాద్ ఒక వ్యాఖ్య వ్రాశాడు. కురాన్ లోని విలంబనలకు (షరీయత్) ప్రాధాన్యం లేదు. ఏతేష్యరో సానవికే ప్రాధాన్యం. దాకతియ ముస్లింలను జాతియోద్యమంలో భాగస్వాములనుచేసి, సమైక్య భారతదేశానికి అనిర్వాచనీక తప్పిచేసిన వారిలో ఆజాద్ ముఖ్యుడు.

ఆజాద్ కృషి, ముస్లింమత భాందరుల ఆగ్రహానికి గురైన విషయం మనకు తెలుసు.

ఘరాన్ వట్ల విశ్వాసంతో భావిక అధునిక వ్యాఖ్య చేసిన ఆజాద్ జాతీయవాది కాగా, ఘరాన్ వట్ల ఎట్ట విశ్వాసంలేని అధునికుడు. జిన్నా సాకిస్తాన్ సృష్టకర్త కావటం గమనార్హం. మత విశ్వాసాలకు. రాజకీయ కార్యకలాపాలకు గల ఈ వైరభక్తి పరిత్రలోని గతిజాగ్రిక వైచిత్ర్యాలలో ఒకటి.

సాకిస్తాన్ భావాన్ని మొరట ప్రవచించిన ఇక్బాల్ మ గురించి కూడా ప్రస్తావించవలసివుంది. ఇక్బాల్ పూర్తి అధునికుడు. మతవాది జానేకాదు. గొప్ప తత్వవేత్త కవి. హిందూస్థాన్ మామూలా గేయకర్త.

పోషరిస్తు ప్రపంచంవట్ల సానుభూతికల వాడు. కాత్వికంగా నీషేభావాలకు నవ్విహితుడు.

నీషేకత్వ కాత్మంలో “మహానాయక” భావముంది. బహుశా ఆ భావాలే ఇక్సార్ ను పాకిస్తాన్ భావచాలకుడుగా, జిన్నా ఆరాధకుడుగా చేసి ఉండవచ్చు.

నీషే ప్రతిబింబం భారతీయ తత్వకాత్మంలో అరవిందుడు - అతీత మానవభావం నీషేదిక్ష. అటు ఇక్సార్, ఇటు అరవిందుడు నీషేభావా లతో ప్రోత్సహించబడినవారే. ఇక్సార్ జిన్నాను ప్రశంసించగా అర విందుడు హిట్లర్ ను అభిమానించాడు. లోక రక్షకుడు విశ్వ విజేత హిట్లర్ లో కనిపించాడు.

కొన్ని కాత్విక భావశకలాలు ఎట్టి వివరీత దోరణులకు తోవ తీస్తాయో, ఇక్సార్, అరవిందులు - తార్కాణం.

త్రైస్తవ భావన

త్రైస్తవ మతం భారత దేశానికి చాలాకాలం క్రితమే వచ్చింది. కేలకలోని సరియన్ త్రైస్తవులు క్రీస్తు శకారంభ కాలంలోనే భారత దేశానికి వచ్చి స్థిరపడినట్లు తెలుస్తుంది. కావి వారు బహువ్వల్యం.

బిలిష్, ఫెంచి, పోర్చుగీస్ సామ్రాజ్యవాదాలతోపాటు త్రైస్తవ మతం వ్యాపించింది. కాథలిక్, ప్రొటెస్టంటు దోరణులు రెండూ భారత దేశంలో వ్యాపించినవి. హిందూసమాజంలోని నిన్ను జాతులవారు, ఆదిమ తెగలు, పెద్ద ఎత్తున త్రైస్తవమతం స్వీకరించారు.

యూరప్ లో త్రైస్తవ మతం ఆవిర్భవించటానికి ముందే గ్రీకు తత్వకాత్మం వ్యాప్తిచెందింది మొదట్లో గ్రీకు తత్వకాత్మం. త్రైస్తవ మతం సహజీవనం చేశాయి. అరిస్టాటిల్ కాత్విక బోధ బైబిల్ మతబోధ పక్కపక్కనే సాగాయి.

అరిస్టాటిల్ భావవాది. ఈశ్వరుని గుర్తించాడు. కావి భౌతిక ప్రపంచ వాస్తవికతనూ విద్వంసంగా గుర్తించాడు. చలనశీలమైన ప్రపంచాన్ని నడిపించేవాడు చలన రహితుడైన లోకేశ్వరుడు. రెండూ వాస్తవలే. అరిస్టాటిల్ భావ వాదాన్ని ద్వైతం అనవచ్చు.

పిమ్మట యూరపియన్ తత్వశాస్త్రాన్ని గొప్పగా ప్రచారితం చేసినవాడు స్టోటింగన్ (క్రీ. శ. 204-270) అఖండభావాన్ని చరించటం సాధ్యం కాదు. ఇది అన్యత్వం. అచింత్యం అన్నిటికీ అతీతం. జీవితం, వాస్తవం, అవ్యవస్థ-లాంటి భావాలన్నిటికీ పైపెట్టు. ఈ అవిచ్ఛిన్న వీయ బ్రహ్మపదార్థం కొరకు సూచనలు జిజ్ఞాస అనంతంగా సాగుతున్నది. స్టోటింగన్ ఈ భావానికి శంకరుని అద్వైత భావానికి సామ్యం ఉన్నది.

క్రీ. శ. 384 లో జీవించిన పెంటు ఆగస్టైన్ క్రైస్తవమతాన్ని స్టోటింగన్ తత్వశాస్త్రాన్ని సమన్వయం చేశాడు.

అత్యుపరిమాత్యం కలయిక చిదానంద స్వరూపం. అదౌక అతిలోక ఆనుభవం, అది క్షణిక భావనకాదు. శాశ్వత ఆనుభవం. అదే జీవన్ముక్తి.

క్రీ. శ. (1126-74) లో జీవించిన పెంటు థామస్ ఎక్వి నాన్ ఈ భోదయాలను మరింత ముందుకు తీసుకు పోయాడు.

బైబిల్ లోని సిద్ధాంతాలనే ప్రతి ఒక్కరూ ఆమోదించాలని వియమం లేదు. అవి ఆమోదించకపోయినా ఈశ్వర సాన్నిధ్యం పొందవచ్చు. అయితే బైబిల్ బోధ అన్ని బోధలకంటే ఉత్తమమైనది.

అక్వి నాన్ కాలంవాటికి పారిస్ తదితర విశ్వవిద్యాలయాలలో అరిస్టాటిల్ బోధలను నూతన దృక్పథంలో వివరించసాగాడు. ప్రవచనం అనాది దానికి స్వంత చరిత్ర సూత్రాలున్నవి. అచింత్యమూ, అవిచ్ఛిన్నవీయమూ ఐన ఈశ్వరుని అవపరిం ఏమూచి. అరిస్టాటిల్ ఈశ్వరుని ప్రస్తావించిన మాట విజమే. అది లాంచనప్రాయం. విజానికి అరిస్టాటిల్ తత్వశాస్త్రంలో కీలకాంశం భౌతికవాదం.

17, 18 శతాబ్దాలలో కల ఎత్తైన యూరపియన్ భౌతికవాదానికి ఇది ప్రాతిపదిక. కాగా మతపీఠాధిపతులు దీనిని సహించలేక పోయారు. అరిస్టాటిల్ భౌతిక తమకు దక్కకుండా పోతుంటే చర్చి సహించగలదా? పెంటుథోమస్ ఎక్వి నాన్ అదర్ లో ఉద్భవించి అరిస్టాటిల్ తత్వశాస్త్రాన్ని, క్రైస్తవ మతసిద్ధాంతాలను ముడిపెట్టాడు. ఈ సిద్ధాంతాలను కాదన్నవారు అనేక చిత్రహింసలకు గురయ్యారు. శాస్త్ర

విజ్ఞానాభివృద్ధికి తైత్తిర్యవచనం గుడిబండగా తయారైంది. ఈ కాలంలోనే, భారతదేశంలో వ్యాపించిన పూర్వ మిమాంసాచోరణికి, అక్వివాన్ మత బోధలను పోల్చవచ్చును.

అక్వివాన్ తాత్వికబోధన ఇలా సాగుతుంది.

విశ్వానం, హేతువాదం వరస్పర విరుద్ధాలుకావు. వైరుధ్యరాహిత్యం తత్వశాస్త్రంలో మొదటిసూత్రం. ఈశ్వరుడు సృష్టికి ప్రథమ కారణం. ఒక పరిధిలో హేతువాదం సరైనదే. దానికి పరిమితులున్నాయి. ఆ పరిమితులను అది గుర్తించాలి. ఆ పిమ్మట విశ్వానం అవసరం. హేతువు సమాధానం చెప్పలేని అంశాలన్నో ఉన్నాయి. అప్పుడు విశ్వానం అవసరం. "కాత్యజ్ఞానం ముగిసినచోట మతం ప్రారంభమౌతుంది" అడేమాట అప్పటినుండే అనిర్పించింది.

తత్వశాస్త్ర పరిధివేరు, మతపరిధివేరు. రెండూ వరస్పర గౌరవంతో జీవించాలి

ఈశ్వరుడు నామరూప రహితుడు. అనుష్ఠరణీయమైన తైత్తిర్యమాజన్ (జెవోవా) మాట సరైనది. అది ఉన్నది-అవి ఈమాట కర్తం. మానవుని కుండే గుణదోషాలు ఈశ్వరునికి లేవు. అదొక నిర్గుణ స్వరూపం. శంకరుని నిగ్గుణ పరబ్రహ్మంతో ఇది సమానమైనది.

ఈ ప్రకృతి, సృష్టి అనాది అవి అరిష్టాటిల్ వాదన. ఈశ్వరుడు ప్రపంచాన్ని సృష్టించాడు అని బైబిల్ బోధన. రెండు వరస్పర విరుద్ధాలు, కాని ఎలాగైనా సమన్వయం చేయాలి. అరిష్టాటిల్ మకాదంటే తాత్విక పునాదే పోతుంది. బైబిల్ ను కాదంటే మతం ఏమౌతుంది.

ఈ రెంటిని సమన్వయం చేసే యత్నంలో అక్వివాన్ కొత్త వాదనలు చేశాడు.

విశ్వం అవంతం. చలన శీలం. క్రమబద్ధం అవ్యక్త స్థితినుండి విశ్వం ఎలా ఉద్భవించింది. అవ్యక్తస్థితి కూడా చలనశీలం గమక. ఇది అరిష్టాటిల్ మూలసూత్రం. అవ్యక్తస్థితి ఈశ్వరునినుండి ఉద్భవించిందా? ఈ సవళ్ళ అరిష్టాటిల్ వేరుకోలేదు.

అక్వివాన్ ఇలా అంటారు అరిస్టాటిల్ ఆ ప్రశ్నను చేసుకోలేదు. అంచేనాటికి ఆ ప్రశ్న ఉద్భవించలేదు. కనుక, అంతే కాని ఈశ్వరుని సృష్టి కర్తృత్వాన్ని అరిస్టాటిల్ నిరాకరించాడని రాదు. అలాది ఐన అవ్యక్త ప్రకృతి కంటిముందు ఈశ్వరుడు నిలిచాడు.

అరిస్టాటిల్ దానిని కాదనిలేమి కదా :

ఈ విధంగా అక్వివాన్, అరిస్టాటిల్ ను క్రైస్తవుల మతానిని జోడించాడు. అరిస్టాటిల్ మావారంటే మావాడని దోతాడనియి, మని వాడులు ఘట్టక పడిన కాలంలో, అక్వివాన్ పై విర్రవైన మత్స్య మార్గంలో క్రైస్తవ మత పునరుద్ధరణకు పూనుకున్నాడు. ఇంత చేసిన అక్వివాన్ ను ఆ పిమ్మట వచ్చిన క్రైస్తవ పీఠాధిపతులు అమోదించలేదు "సత్యం ఎక్కడ, ఏ మతంలో ఏ రూపంలో అన్నా ప్లేవకరించవచ్చు" అనే అక్వివాన్ మాటలు క్రైస్తవ చాండిన ప్రశ్నాది పతులకు సచ్చలేదు. ట్రిటివ్ లర్ని. దామన అక్వివాన్ ను క్రైస్తవ తత్వ వేత్తల జాబితానుండి తొలగించింది.

యూదు, ముస్లిం మతాల నుండి కూడా కొన్ని అంశాలు స్వీకరించవచ్చునవటమే అక్వివాన్ అవదారం.

సృష్టి చలనశీలం. విజమే కాని ఈ చలనాన్ని మొదలు పెట్టే వాడు ఎవడో ఉండాలి కదా. అతడు ఈశ్వరుడు ఆ పిమ్మట సృష్టి అంత రంగిక సూత్రాల ప్రకారం నడుస్తుంది. అక్వివాన్ ఈ వాదన, ప్రశ్నలకు అరంభ వాదాన్ని పోలిఉంది.

ఈశ్వరుడు పతి: మరొకమూల వదార్డు లేనేలేదు. మరి సృష్టి ఎలా జరిగింది. తున్వం నుండి సృష్టి జరగడుకదా: భావదాన తత్వ వేత్త లందరినీ పేధించే సమన్య యిది.

ఈశ్వరుడు సర్వ శక్తివంతుడు ఎవైనా చేయగలడు. ఇదొక్కటే భావవాదుల సమాధానం. అక్వివాన్ అదే సమాధానం ఇస్తున్నాడు. సృష్టికి, ఈశ్వరునికీను మధ్య మరెవ్వరూ లేరు. అవ్యక్త స్థితి, క్రమ బద్ధత, విశ్వ అనాదిత్వం - మొదలైన అరిస్టాటిల్ భావనలను అక్వివాన్ సరోక్షంగా త్రోసివేచాడు.

త్రైస్తవ మతభావాన్ననుసరించి ప్రతి వ్యక్తికి ఒక ఆత్మఉంది. ఇవి మరణావంతరం జీవించి ఉంటాయి. ఈశ్వరుని ముందు పరీక్ష చిననాడు వీటికి తీర్పు ఇవ్వబడుతుంది. దాని ననుసరించి, స్వర్గ, నర కాలు లభిస్తాయి. త్రైస్తవమతంలో పునర్జన్మ భావంలేదు. జీవాత్మ పరమాత్మతో ఏకం కావటం లేదు. క్రీస్తు దయవలన, వ్యక్తులు పాప విముక్తులై, ఈశ్వర సాన్నిధ్యం చేరుకుంటారు.

ఈ భావనకు, అక్విసాన్ తాత్విక భావనలకు, అరిస్టటిల్ వాదనలకు విభావిక పొత్తు కుదరదు. త్రైస్తవ మతానికి, తత్వశాస్త్రానికి గల ఈ వైరుధ్యం పెరిగి పెరిగి యూరపియన్ భావవాదం ఆ తర్వాత కాలంలో త్రైస్తవ మతంతో పూర్తి తెగతెంపులు చేసుకున్నవి.

భారత దేశంలో త్రైస్తవ మత ప్రచారకులు తాత్విక దోరణి. నేటికీ, సెంట్ థామస్ అక్విసాన్ స్థాయిని దాటి పోలేదు. ఏమంటే ఆ తర్వాత వచ్చిన యూరోపియన్ తత్వవేత్తలందరూ, మతాన్ని చక్కకు నెట్టివేసిన తత్వవేత్తలు. వారికి మత పీఠాలైన చర్చిలోగొనం పుండదు కదా !

సిక్కు భావన

గురునానక్ (1469-1538) సిక్కుమత స్థాపకుడు. గురు పరం పర గోవిందసింగ్ (1666-1708) తో అంతమైంది. నానక్ మతకీర్తనల గ్రంథం (గుర్పావి), ఇతర గురువుల కీర్తన గ్రంథాలలోనూ, పీఠ గాథలలోనూ సిక్కుమత తాత్విక భావనలు వ్యక్తమౌతాయి.

కీర్తనలలో మతభావనలు వ్యక్తం చేయటంలో సిక్కులు, వైదిక సాంప్రదాయాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు. వేదసూక్తాల వలెనే, శిక్కు కీర్తనలు కూడా సంగీతానికి అనువుగా వుంటాయి.

నానక్ ఇలా అంటాడు : “అశరీరవాణి నకు వివిసించింది. అది మీకు తెలుతున్నాను”

“పత్యం అన్నిటికంటే గొప్పది. సత్యవర్తన ఇంకా గొప్పది.”

సిక్కుమతంతో అనేక దేవతల ప్రస్తావన ఉన్నా, వారంతా మధ్యలో అదృశ్యంయ్యేవారే. ఏకేశ్వరోపాసన సిక్కు మత సూత్రం.

సిక్కు మతగ్రంథాలు అంతేకోప్రారంభ మౌతాయి. పిమ్మట ఓంకారం ఉంటుంది. ఏకేటంకార్ అవి విలువైనవి. “ఓం ద్వారా వ్యక్త మయ్యేవాడు ఒక్కడే. వానినే సత అనవచ్చు, అతను కర్తసర్వ వ్యాపకుడు. భయ, ద్వేషపరహితుడు. గురువేన, గురువిదయద్వారా అతనిని గ్రహించవచ్చు. ఇది సిక్కుల మూలమంత్రం.

ఓంకార ప్రాధాన్యం భారతీయ శాంతి, వైదిక భోగం ప్రభావాన్ని, గురుప్రాధాన్యత. ఇస్లాం ప్రభావాన్ని తెలియజేస్తున్నది. వైదిక మతంలో గురువుకు రాక్షాసాలిక ప్రాధాన్యం మాత్రమే ఉన్నది. చిట్ట చివరకు ఎవరికి వారే ఆత్మపాజ్ఞత్వం పొందాలి. సిక్కులలో అది లేదు.

క్రమశః జ్ఞానాదుకమైన వైదికబృందంవలె, అనుచరులను పెడపటానికి యిత్తుంచే ప్రతి మతము గురువరంపరను సృష్టించుకొనటం చూస్తాము.

యావత్తు పిశ్యం దైవసృష్టిం. ప్రకృతి, మాయ, మోహం. దేవతలు, రాక్షసులు అందరూ అతని సృష్టే. పురుషుని, ప్రకృతిని సృష్టించి, దేవుడు హుకుం జారీ చేశాడు. దాంతో సృష్టి పాగుతున్నది. లక్షలాది విష్ణు అవతారాలున్నవి. శివావతారాలు, బ్రహ్మ అవతారాలు లక్షలున్నాయి. ఇవన్నీ పుట్టిగిట్టుతూ ఉంటాయి. పరిబ్రహ్మ ఏదిన్నిటికీ అతీతుడు. కన ఇష్టం వచ్చినట్లు అతడు ప్రవర్తిస్తాడు.

పరిబ్రహ్మకు మరోపేరు అకల్ పురుష.

పరమాత్మ భావం కేవలం ఓహా లేక వాస్తవమూ, అది వాస్తవం. ఎలా తెలుసుకోవటం. తర్కశాస్త్రంవల్ల పాధ్యం కాదు. అదౌక అఖండత్యోతి. గురుబోధద్వారా అతనిని తెలుసుకోగలము. శాస్త్ర, పురాణాలుకూడా అందుకు పాయవడకాయి.

సృష్టి ఎందుకు జరిగినట్లు? “కొన్ని కోట్ల సంవత్సరాలు అంతా చీకటి. ఆకాశమూ లేదు. భూమి లేదు, మాయూడూ లేదు, చంద్రుడూ లేదు. అతనికి ఇవ్వు కలిగి సృష్టి సాగిందాడు. “సృష్టి వాస్తవమూ లేక కల్పనా? అతను సత్యం. అతనిలోనుండి ఉద్భవించేదికూడా సత్యమే.

కనుక లోకం వాస్తవం. ప్రపంచం అంతా నిత్యం మారుతూ ఉంటుంది. ఐనా ఇది వాస్తవం. మార్పు వాస్తవం.

సృష్టి అంతా ఈశ్వరుని నుండి ఉద్భవిస్తుంది. సృష్టి పరమార్థం ఏమి ? మానవుడు, ఈశ్వరుని గ్రహించుట అది గురుపేన ద్వారానే సాధ్యం.

చరాచర జీవ కోటిలో అంతటా జీవం, చైతన్యం ఉంటాయి. మానవుడిలో ఇవి అత్యున్నత రూపంలో ఉంటాయి. మానవుడు విశ్వానికి అధినేత. సృష్టి అంతా మానవుని కొరకే ఏర్పడింది. సృష్టికి కొరణం అహంక. "అహంక వ్యక్తి మూలం" అదే బంధన మూలం. ఆదౌక దీర్ఘ రుగ్మత. దానికి చికిత్స ఉంది. గురుపేన, ప్రైవత్వద్వారా అహంక నిర్మూలన అవుతుంది.

"అల్లా మొహి వెలుగును సృష్టించాడు. ఏమ్యట సృష్టి అంతా ఏర్పడ్డది, ఏమ్యట సంయోగ, వియోగాలు జరుగుతాయి. అనిగా ఆత్మ శరీరంలో ప్రవేశించటం తిరిగి నిష్క్రమించటం. సృష్టిక్రమం.

ఇస్లాం పరిభాష. వైదిక పరిభాష, రెండూ ఏక్కు మతంలో వున్నాయి. సాంఖ్యవాద చిహ్నాలైన ప్రకృతి, పురుషులు, ప్రళయం, పునసృష్టి భావాలావున్నాయి. నానక జన్మతః ముస్లిం. ఏమ్యట ఏక్కు మతం స్థాపించాడు. ముస్లిం సుల్తానుల విరంతుశపాలనను వ్యతిరేకించివ హిందూ ముస్లిం ప్రజానీకం పంజాబ్ లో ఏక్కుమతం సీకరించారు. ఢిల్లీ సుల్తానులు, మొగల్ పాదుషాల యుద్ధాలకు, అకృత్యాలకు దండయాత్రలకు ప్రధానంగా గురి ఐంది పంజాబ్, కనుక పంజాబ్ లోనే ఏక్కిజం అవిర్భవించింది.

ఆధునిక తత్వశాస్త్రం, మానసిక అసంకృప్తి సందేహం, విరాళ, విస్మయ, అవంత జీవానిలపై ఆధారపడి ఉంది. ఇందుకు విరుద్ధంగా ఏక్కిజం, విశ్వాసం, ఏకాగ్రత, మనశ్శాంతి, విశ్వప్రేమలపై ఆధార పడి ఉంది. సందేహం ద్వారా ఏమీ లభించదు. విశ్వాసమే అన్నిటికీ మూలం.

ఏక్కుమతం సన్యాసాన్ని, ప్రైరాగ్యాన్ని బోధించదు. తద్విరుద్ధంగా జీవితం వట్ల ఆనంద్ ని, శ్రద్ధమ కలిగిస్తుంది. జీవితం నుండి పారి

పోరాడు. జీవితాన్ని పూర్తిగా అనుభవించాలి. ప్రతివ్యక్తి తన సంపాదన తానే చేసుకోవాలి “తన సంపాదన ద్వారా తాను జీవిస్తూ, పక్కవాడికి కొంత సాయం చేసేవాడే ముక్తిమార్గంలో పడుచున్నాను”

ఆత్మకు అనేక జన్మలున్నాయి. కర్మ విమోచన అమృతమని జన్మ పరంపర తప్పదు. గురుసేవ ఒక్కటే కర్మ మోక్షానికి మార్గం. గురువు అంటే గురువు దేహం కాదు, అతనిమాట అని బోధ.

సిక్కిజం క్రియాశీల చోరణి. శాస్త్రీక చర్చలు అంత ప్రాధాన్యం లేదు. సేనావతి అజ్ఞను నైవిఃకుః శిష్యా వహించినట్లు, ప్రతివ్యక్తి గురువు అజ్ఞను దాదలించాలి.

సిక్కుల జీవన విధానంలో ఈ తత్వశాస్త్ర ప్రభావం కనిపిస్తుంది. సిక్కులు విశ్వాసపాత్రులు, క్రియాశీలురు. సామాన్యులు, జీవితం పట్ల ఆసక్తి, ఉత్సాహం కలవారు.

పీరిలో మతవిశ్వాసం, గురుభక్తి, దానదానం మొదలు.

ఒకానొక చారిత్రక దశతో ఉచ్చుబిందిన ఈ మతం ఇప్పటికీ అదే నైవిక స్కందానాం శిక్షణ కొనసాగిస్తున్నది. ఆధునిక శాస్త్రీక భావజాలానికి దూరంగా ఉంటున్నది.

పందొమ్మిదో ఆధ్యాయం

ఆ ధు ని క ధో ర ణం లు

శౌశ్వక సత్యాలను పునరుద్ధరించటం తత్వశాస్త్రం ఐవికాదు. ఎట్టి మార్పులేని శౌశ్వక సత్యాలా లేవు. విశ్వరహస్యాన్ని వివరించటం తత్వశాస్త్ర కర్తవ్యం. ఇతర విజ్ఞాన శాస్త్రాల సారాన్నీ, అదువిక ధోరణులనూ జీర్ణించుకుంటూ, ముందుకు సాగినప్పుడే తత్వశాస్త్రం ఈ సవి చేయగలదు.

తత్వశాస్త్రానికి జాతీయ ప్రాంతీయ సరిహద్దులు లేవు. అన్ని రంగాలలోనూ, ఈ సరిహద్దులు బద్ధలవుతున్న యుగంలో మనం ఉన్నాం. ఇతర రంగాలు, అడ్డుగోడల మధ్య పరిమితమై ఉన్నప్పుడు సైతం, విశ్వజనీన సూత్రాలను విస్వదించిన తత్వశాస్త్రం, ఈకాలంలో మరింతగా అందుకు యత్నించాలి.

ఇది సామ్యత్వ ధోరణి లేక వైరేళిక ధోరణి. కనుక భారతీయ తాత్విక ధోరణికి విరుద్ధం అని, ఏ ఒక్క ధోరణినీ విరాకరించరాదు. ప్రతిధోరణి నుంచి చెద్దలనూ పరిశీలించాలి. తాత్విక ప్రరోగతికి అది వహాయకారి దినా కాదా : తేల్చుకొని ఉపయోగమైన వాటిని స్వీకరించి, తదన్వయము విరాకరించాలి- ఇదే ప్రగతి పథం.

వేర్వేరు దేశాల తాత్విక ధోరణులకు, ప్రత్యేక లక్షణాలు ఉండునని, ఉన్నవి

అయాజాతుల దౌర్భేదిక పరిణామంలోని ప్రత్యేకతల పరికరంగా, వారి తత్వశాస్త్రంలోనూ అవి ప్రతిబింబిస్తున్నాయి.

భారతీయ తత్వశాస్త్రంకొ, అంతఃప్రవృత్తిహెచ్చు. పాశ్చాత్య ధోరణులలో, మధ్యయుగాల తర్వాత వెలువడిన వాటిలో, బాహ్య ప్రవృత్తి హెచ్చు.

ప్రకృతితో, మానవుడు సాగించే పోరాటం ప్రబలమూ, సాహసకమూ అయి విశానశాస్త్రీయ అతిపేగంగా వృద్ధి చెంది, సమాజ పరిణామం త్వరితగతిని ఉన్నతస్థాయికి చేరుకున్నందున, పాశ్చాత్య తాత్విక ధోరణులలో బాహ్య ప్రవృత్తి హెచ్చుగా వుంది. ఇంట్లో తత్వపేక్ష బేకన్ ఇంచుకు అదృశ్యం.

భారతజాతి, అలాగాక, ఒక్కొక్క సామాజిక వ్యవస్థను అతి నెమ్మదిగా అధిగమిస్తున్నది.

వేదకాలంనుండి భారత యుద్ధకాలం వరకు, రెండువేల సంవత్సరాలు పైచిలుకు కాలం, అతికొద్దిమైన భావినవ్యవస్థ వర్తకవ్యవస్థ రూపంలో ఉంది

ఈ అవశేషాలు బుద్ధుని కాలంవరకు సాగాయి.

అశోకునితో ప్రారంభమైన వ్యయం సంపూర్ణ గ్రామవ్యవస్థ, వీటిను వారిరాకవరకు కొనసాగింది. ఇది అర్థభావిషయస్వామ్య వ్యవస్థ.

ఈ కాలకాలవలన, భారతీయ తాత్విక చింతనలో అంతః ప్రవృత్తి హెచ్చుగా ఏర్పడ్డది.

సంస్కృతి, తాత్వికరంగానూ అదాన ప్రదానాలు ఎప్పుడూ ఉన్నవే. దౌర్భేదికంగా సంక్రమించిన బలహీనతలను అధిగమించి, ఏకత్వంలో తిన్నత్యం కల విశ్వసంస్కృతి, విశ్వజీవిత తత్వశాస్త్రాల అవిరూపానికి అదాన ప్రదానాలే మార్గం

మానవాతిక వాదాన్ని ప్రతిపాదించిన అరబియన్లూ, వ్యక్తిత్వేచ్ఛ - సారకంకత నమవ్యలపై ముదిర్చిన చర్చ, జరిపిన తిరిగి, పాశ్చాత్య ధోరణులకు లోనైనవారే.

‘పాజిటివిస్ట్’ ధోరణులు

భావవాద, భౌతికవాద ధోరణులు రెండూ, యూరపులో 18, 19 శతాబ్దాలలో దాగా వృద్ధి చెందాయి.

సర్మిన్ తత్వవేత్త హేగెల్, కాంట్లు, భావవాద శాఖకు అగ్ర గణ్యులు

‘ప్రెంచి తత్వవేత్తలు డెకార్ట్, డిడిరొలు - భౌతికవాద శాఖకు చెందినవారు.

బ్రిటిషు తత్వవేత్తలు బేకన్, లాకీ పెన్న్సన్లు - భౌతికవాదానికి సన్నిహితంగా ఉండే అనుభవవాద శాఖకు చెందినవారు.

ఈ మూడూ కాక. గతిశాస్త్రీయ భౌతికవాదం మార్కుస్, ఎంగెల్స్ కృషి ఫలితంగా 19 వ శతాబ్దంలో వృద్ధి చెందింది.

‘తత్వవేత్త లింకనరీకూ ప్రపంచానికి వ్యాఖ్యానం చెప్పారు. ఆనలు సమన్య ప్రపంచాన్ని మార్చటం - అనే మాతన లక్ష్యంతో, మార్క్సిజం సా.ఘిక విప్లవాలకు దోహదకరమైంది.

మార్క్సిజ్టు తత్వశాస్త్ర సృజనశీలతను చరిత్ర రుజువు చేసింది.

మరొక వైపున, భావవాద సిద్ధాంతాలకు ప్రబలక అవహించింది.

ఈ స్థితిలో. యూరోపియన్ మేధావులు కొందరిలో పాజిటివిస్టు ధోరణులు తిలవత్తసాగాయ.

పాజిటివిస్టు ఆలోచనకు, మూలపురుషుడు ప్రెంచి తత్వవేత్త - కాంట్ (1788-1880).

తత్వశాస్త్ర యుగం అయిపోయిందనీ, ఇక విజ్ఞాన శాస్త్రాని పైననే ఆధార పడాలనీ ఈయన వాదన. విజ్ఞాన శాస్త్రాని వినిటివి ఈయన తరగతులుగా విభజించారు నిర్దిష్ట విజ్ఞాన సంపాదనకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వటమే తమ లక్ష్యమని చెప్పుకునేందుకుగాను తమ ధోరణికి, వారు పాజిటివిజం-(నిర్దిష్టత) అని నామకరణం చేసుకున్నారు

ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం, ఏకైక యూరోపియన్ మేధావివర్గంలో భవిష్యత్తుపై విరాళ, విస్మయాలు ఏర్పడ్డాయి. ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం, ఇవి మరింత హెచ్చాయి. ఏవో తత్వశాస్త్రా

లతో కాలం గడిపేదానికంటే, విజ్ఞాన శాస్త్రాల ద్వారా తెలిసినంతవరకు తెలుసుకొని, అంతటితో ఆగిపోవాలనీ, పేర్లెరు అంశాలను సమన్వయం చేసి, ఒక తత్వశాస్త్రాన్ని రూపొందించే యత్నమే విలక్షణమని వీరి వాదన.

బ్రిటిష్ తత్వపేత్త రిసెర్చ్, ప్రొఫెసర్ అయర్ మొదలైనవారు పాజిటివిస్టు శాఖకు చెందినవారు.

అనుభూతి జ్ఞానం

ఇండ్రియాల ద్వారా, భౌతిక ప్రపంచంలోని పేర్లెరు అంశాలను తెలుసుకుంటాము. అంతేగాని, భౌతిక ప్రపంచం అసలు స్వభావాన్ని తెలుసుకోలేము. మనం తెలుసుకున్న అంశాలను, దృగ్విషయాలను సమన్వయపరుస్తూ, ఒక టోరణి నిర్మిస్తే, అది భావనాదిం కాని, భౌతిక వాదం కాని, ఏదైనా ఆ టోరణి అశాస్త్రీయమే అవుతుంది. ఏమంటే అందులో తెలియని ఊహలు అనేకం ప్రవేశిస్తాయి గవత.

అనుభూతులద్వారా, వదార్థ స్వరూపం లోకా లోకానూ మరింత తెలుసుకుంటున్నామా? అదీలేదు. ఈ అనుభూతులు రాహ్యవిస్తువు విజస్వరూపాన్ని, తెలియ జేస్తున్నాయని కూడా మనం ఖచ్చితంగా చెప్పలేము-ఆలాఖచ్చితంగా చెప్పటమంటే, తిరిగి ఒకవిధానాన్ని రూపొందించటమే అవుతుంది. “నాకీలా అవివిస్తున్నది: నా కన్ను. చెప్పి యలా అనుభూతు లవివిస్తున్నాయి” అని మాత్రమే చెప్పగలం—ఇదీ పాజిటివిస్టుల ఆలోచన.

ఈ వాదన కొత్తది కాదు. వదార్థ మూలకత్వాన్ని, మనమెన్నడూ తెలుసుకోలేమనీ, అం అజ్ఞేయమనీ భావనాద తత్వపేత్త కాంటర్, అది వరకే ప్రతిపాదించాడు.

భావనాదానికి, భౌతిక వాదానికి పాజిటివిజం, ‘మధ్యమార్గం’గా, సమన్వయంగా కోచవచ్చు. సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే, అది నిజం కాదని స్పష్టమవుతుంది.

విజ్ఞాన శాస్త్రాలకు, తత్వశాస్త్రానికి వైరుధ్యం లేదు. ఇవి ఒక స్వర సహాయకాలు. ఆలోచన, ఏ మాత్రాలపై సాగేదీ పర్పించే తప్పు-

గతికర్మ— అవసరం ఎప్పుడూ ఉంటూనే ఉంటుంది. వీటి సహాయం తోనే, వద్యంలోని వివిధ అంశాల మధ్య సమన్వయాన్ని గ్రహిస్తాము.

పాటిటిపిష్టలు ఆలోచనా శాస్త్రాన్ని విరాకరిస్తున్నారు.

అనుభవం ద్వారా విజ్ఞానం పొందే మాటనిజం. వ్యక్తికి బాహ్య పట్టుతికి జరిగే చర్య, పరిచర్యల ద్వారా ఏర్పడేదే అనుభవం. ఇందులో మొదటి అంశమైన చర్యను స్వీకరించి, రెండో అంశమైన పరిచర్యను పాటిటిపిష్టలు విరాకరిస్తున్నారు.

తద్వారా, వారు తత్వశాస్త్రాన్నే కాదు, విజ్ఞానశాస్త్రాన్ని నైతం విరాకరిస్తున్నారు. అన్ని విజ్ఞానశాస్త్రాలూ సిద్ధాంతాలే. గ్రహించిన సమాచారాన్ని క్రమబద్ధం చేయటమే సిద్ధాంతం. ఇలా చేయటంలో బద్ధి, ఆలోచనల పాత్ర ఉంది. వాటిపాత్రను గుర్తిస్తేనే ప్రమాదం ఎత్తుకుకుందని పాటిటిపిష్టల భయం.

కనుకనే పాటిటిపిష్టలు విజ్ఞాన శాస్త్రాలను నైతం, శాస్త్రాలిగా కాక, కొన్ని ప్రతిపాదనలు (కార్పిస్)లేక కొన్ని అలవాట్లు (రెసెట్)గా వర్ణించారు.

ప్రాగ్మాటిజం

పాటిటిపిష్ట ధోరణి అనేక రూపాలను ధరించింది.

ఇందులో ఒకటి ప్రాగ్మాటిజం.

ఈ ధోరణి, అమెరికాలో ఎక్కువ వ్యాప్తిలో ఉంది. విలియం జేమ్స్ (1842—1940), జాన్ డివీ (1859—1952)లు ఈ ధోరణికి నాయకులు. వీరి వాదన యిది.

హృదీ జ్ఞానాన్ని, మానవుడు ఎలాగూ పొందలేడు. మన ఇంద్రియాలు అందించే పాక్షిక జ్ఞానంతోనే, మనం సంతుష్టి పడాలి.

జ్ఞానం సరియైనదో కాదో ఎలా పరీక్షించడం : వాస్తవానికి మన గుణమైనది జ్ఞానం అని మామూలు నిర్వచనం.

దీనిని ప్రాగ్భటిస్తులు అంగీకరించరు. వాస్తవం అంటే ఏమిటి? వాస్తవం నేనెలాగూ మనం పూర్తిగా తెలుసుకోలేం. ఇంద్రియానుభూతులను దాటి మనం పోలేం.

కనుక, వాస్తవం అంటే వ్యక్తికి ఉపయోగకరమైనదే, ఫలితాన్ని కలిగించేది. ఏ చింత్యమనకు అనుకూల ఫలితాన్ని కలిగిస్తుందో, అదే వాస్తవం; అదే జ్ఞానం.

ఫలితాలకు ప్రాధాన్యం ఇచ్చే పోరటి కనుకనే, దీనిని ప్రాగ్భటిజం అన్నారు. (ప్రగ్భా-వశం), కార్యసాధకవాదం.

వాస్తవికత వస్తువులలో లేదు. భావాలకు మాత్రం ఉంది. ఆ భావాల కైనా ఎల్లప్పుడూ ఉండదు ఒకప్పుడుంటుంది. మరొకప్పుడు పోతుంది. భావం ఫలితాన్నిస్తే, అదే వాస్తవం.

భావం వాస్తవికత, హెచ్చుగా నమ్మకం మీద ఆధారపడి ఉంది. వెతుక్కుంటే ప్రజలకు విశ్వాసం ఉన్నంతవరకూ, బ్యాంకువోట్లు చెల్లుతూనే వుంటాయి. విశ్వాసం పోతే చెల్లవు. మన భావాలు ఫలితా లిచ్చే వరకూ వాస్తవం; ఆపై ఏ కావు

ప్రాగ్భటిజం వ్యక్తి ప్రధానం. ఒక వ్యక్తికి వాస్తవమైనది మరొక వ్యక్తికి వాస్తవం కాకపోవచ్చు. ఒక సమయంలో వాస్తవమైనది, మరొక సమయంలో కాకపోవచ్చు.

వ్యక్తి తన శ్రేయస్సుకు లాభకరమనుకున్నది ఏదైనా చేయవచ్చు. అది సమాజానికి, యితరులకూ హానికరమూ అన్న సంగత్యం అక్కరలేదు.

ప్రాగ్భటిజం కార్యాదరణకు తోవతీసే ఆదర్శవాదం అంటూ జాన్ డీవీ ఇలా వ్రాస్తున్నాడు:

“గతానికి చెందిన ప్రతిపాదనలపైనా, సూత్రాలపైనా ఆధారపడి చాడం లేదు. భవిష్యత్తును నిర్మించడానికి అవసరమైన ఆశయమైన ఆదర్శవాదం కావాలి. అదే ప్రాగ్భటిజం.

ఈ మాటలు సమాజ పురోగతిని సూచిస్తున్నట్లు తోచవచ్చు. కాని కాదు.

గతంనుండి వర్తమానం. వర్తమానం నుండి భవిష్యత్తు ఉద్భవిస్తాయి. ఇదొక విడదీయరానిబంధం. కొన్ని నిర్దిష్ట సామాజిక సూత్రాల ప్రకారం ఈబడక సాగుతున్నది.

గతాన్ని నిరాకరించటం, సాంఘిక సూత్రాలను నిరాకరించటమే.

ఏది రాజకలమో అది చేయాలి. గతంతో పనిలేదు.

అమెరికన్ పెట్టుబడిదారుల విస్తరణ కౌంక్షకూ, వ్యక్తి వాదం పె్రికలలు పేపేందుకూ పూర్తి ప్రోత్సాహమిచ్చింది, సాగ్మటిజం. ఇది

అస్తిత్వ వాదం

పాజిటివిజానికి చెందిన మరొక దోరణి అస్తిత్వవాదం.

దీని మూల పురుషుడు జీన్ పార్లే (1895—) ఇతడు ఫ్రెంచి తత్వవేత్త.

వ్యక్తికి స్వేచ్ఛ ప్రధానం. ప్రతి వ్యక్తికీ స్వేచ్ఛ వుంది. మానవుని ప్రతి చర్య. అతని స్వేచ్ఛకొర కుద్దేశించబడినదే. ఉనికి మూల సూత్రమే అది. “స్వేచ్ఛకై పోరాడటం అనివార్యమైన మానవ ప్రకృతి.”

అస్తిత్వం రెండు రకాలు. అంతర అస్తిత్వం, బాహ్య అస్తిత్వం. జడపదార్థాలకు అంతర అస్తిత్వం మాత్రం ఉంది. మానవులకు బాహ్య అస్తిత్వం కూడా ఉంది.

అంతర అస్తిత్వంనుండి విడివడిన బాహ్య అస్తిత్వం కొరకు కృషి చేయటం సేచ్ఛ.

ఒక వ్యక్తి, మరొకరిని కలుసుకుంటాడు. మొదటి వ్యక్తి జ్ఞాత, రెండో వ్యక్తి జ్ఞాతృ. రెండోవ్యక్తిని మొదటి వ్యక్తి పూర్తిగా తెలుసుకోవాలంటే, మొదటి వ్యక్తి కూడా ‘జ్ఞేయం’గా మారి, అవకలే వ్యక్తిని జ్ఞాతగా చేయాలి. అప్పుడుభయం జ్ఞాతృత్వానికి స్పర్ధ ఏర్పడుతుంది. జ్ఞాత, ఎప్పుడూ జ్ఞేయూన్ని. తన వైపు ఆకర్షించుకుంటాడు. జ్ఞాతల మధ్య స్పర్ధ అనివార్యం.

ఈ విధిత్రవాదన పరికంగా, అస్తిత్వవాదం, వ్యక్తి స్వల్పవాదానికి తోపకపింది. ప్రతి వ్యక్తి, తన కోసం. తాను కృషి చేసుకుంటాడు.

ఇది సహజం. ఈ కృషిలో, మరొక వ్యక్తితో స్పర్థ పుట్టదుతుంది. అది అవివార్యం. ఇందులో బలవంతుడు నెగ్గుతాడు. జీవశాస్త్రంలో డార్విన్ ప్రతిపాదించిన సూత్రాన్ని, ఈ రూపంలో సమాజానికి పేరు వర్తించలేకాదు.

తన వాదన, వాస్తవవాదం, మానవత్వాం సమ్మేళనమని సాస్త్రో అంటారు.

ఎట్టి వియమ విబంధనలూ లేకుండా, 'స్వేచ్ఛ' కొరకు తన కొరకు ప్రతి వ్యక్తి, కృషి చేసుకోవాంనే వ్యక్తి ప్రధానవాదం తప్ప యిది మరొకటికాదు.

పాటిటివిజం, ప్రాగ్మాటిజం, ఎస్టిమేషియరిజం — ఈ మూటికీ దగ్గర సంబంధముంది.

భౌతిక ప్రపంచం కొన్ని అంతర్గత సూత్రాలకు కట్టుబడి ఉన్నదనీ, వాటిని గ్రహించటమే మానవ లక్ష్యమనే ప్రాచీనకాంక్షాన్ని పాటిటివిజం విరాకరిస్తుంది. ప్రపంచం వాస్తవం కాదు. ఇంద్రియానుభూతులే వాస్తవమంటుంది.

ప్రాగ్మాటిజం మరొక అడుగు ముందుకు పోగి, ఇంద్రియానుభూతులకూడా, ఒక్కొక్కరికి, ఒక్కొక్కప్పుడు మాత్రమే వాస్తవమంటుంది.

అసలు వ్యక్తులు స్వేచ్ఛకై జరిపే కృషిలో, స్పర్థ అవివార్యమంటుంది అస్తిత్వవాదం

ఈ ధోరణులు భారత దేశంలోనూ వ్యాపిస్తున్నవి.

అశత మానవత్వానికి కృషిచేయటమే, జీవితలక్ష్యమనే అర్థమిందువి బోధ, వ్యక్తిప్రధానమైనదని ఇదివరకే తెలుసుకున్నాం.

ఒకప్పుడు, మార్క్సిస్టుగా ఉన్న కీ. కే. యం. యస్. రాయ యాపొందించిన సవ్యమానవ వాదం ఈ కోసకు చెందినదే.

అన్ని సామాజిక వ్యవస్థలూ, వ్యక్తిని అణచిఉంచేనే ఇందుకు వ్యతిరేకంగా, వ్యక్తి ప్రోత్సహించాలి. వ్యక్తి స్వేచ్ఛకు ప్రతమ స్థానం ఇవ్వాలి. సవ్య మానవుణ్ణి రూపొందించాలి. అదే సవ్యమానవుడు. ఆదర్శ సమాజాన్ని నిర్మిస్తాడు.

అరవిందుని అతీత మానవుడూ, యం. యన్. రాయి నవ్యమాన
పుడూ పేరులో పేరైనా, న్యభావంలో ఒక్కలే.

ఒకప్పుడు వ్యక్తి ప్రధాన దోరణులు సమాజంలో అభ్యుదయ
కరపాత్ర పోయాయి.

భూస్వామ్య వ్యవస్థనుండి, పెట్టుబడిదారీ సమాజం రూపొందు
తున్న కాలంలో, స్వేచ్ఛ, సమానత్వం, సౌభ్రాతృత్వం వినాదాలు విస్తవ
వినాదాలై పవి. అందరు వ్యక్తులూ సమానం; సోదరులు - హెచ్చు
తగులుండరాదనే లక్ష్యంతో సమాజ పరివర్తనకు - ఈ దోరణులు
తోడ్పడ్డాయి.

ఈ నాటికీ, ప్రపంచం చాలాచా గంలో భూస్వామ్య పెట్టుబడి
దారీ, పాపరూఢ్యవాద వ్యవస్థలున్నవి. దాంతోపాటు, సగభాగంలో
సోషలిస్టు వ్యవస్థకూడా నే దేర్పడ్డది.

పెట్టుబడిదారులు 'వ్యక్తి స్వేచ్ఛ' పేరుతో, స్వేచ్ఛా వ్యాపార
నీనాదం వల్లస్తున్నారు. తమకున్న పెట్టుబడులతో, ధనంతో ప్రజలపై
పెత్తనం చేసి, ప్రజల శ్రమకీర్తిని హరించి, కుట్రలయ్యేందుకు తమకు
'స్వేచ్ఛ' ఉన్నదని వారి భావన.

సోషలిజంలో ఈ 'స్వేచ్ఛ' లేదు.

ప్రజలందరికీ తిండి, బట్ట, ఉద్యోగవసతి, విశ్రాంతి, విద్యావ
సకాలు కల్పించి, స్వేచ్ఛను అచిరకాల సోషలిజం నిజం చేస్తున్నది.
మానవుడికి, కొన్ని అవసరాలున్నవని గుర్తించి, వాటిని తీర్చటమే
స్వేచ్ఛ; స్వతంత్రం.

వ్యక్తి ప్రధాన దోరణులు పెట్టుబడిదారులు 'స్వేచ్ఛ' పేరుతో
చేసే దోపిడీని ప్రస్తావించక, సోషలిస్టు వ్యవస్థలో వ్యక్తులకు స్వేచ్ఛ
లేదనే వాదన, ప్రచారం చేస్తున్నాయి.

ఈ వాదనలలోని ప్రధాన బలహీనత, ప్రమాదం ఇదే.

మాటలు, కొన్ని భావాలను తెలియజేయటంతోపాటు కొన్ని
భావాలను మరుగుపరుస్తాయకూడా. ఆ మాటలను వాడే వ్యక్తులనుబట్టి
సందర్భాలనుబట్టి ఇది జరుగుతుంది.

వ్యక్తి స్వేచ్ఛాపదం, తాత్విక దోరణుల చేతిలో ఇతే ప్రమాదానికి గురి అవుతున్నది.

ఈ దోరణులన్నింటికంటే భిన్నమైన మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతం, గతి తార్కిక బొత్తికవారిది.

గతితార్కిక బొత్తికవారిది, అసలు తత్వశాస్త్రమే కాదని నిరసించిన కారణం గడిచింది అది తేవలం ఊహ ప్రధానమైన తత్వశాస్త్రంకాక. క్రియా శీలమైనదని కూడా నేడు గుర్తిస్తున్నారు.

ఇది సిద్ధాంత సమన్వయము. అచరణలో దుజావు కావలసివది. దుజావు అవుతున్నది. వ్యక్తి-సమాజాల మైదువ్యం పరిష్కరించి, వ్యక్తి కొరకు సమాజం. సమాజంకొరకు వ్యక్తి అను గతితార్కిక సంబంధం పోషణిజంలో విచ్చిరుతున్నది.

గతితార్కిక బొత్తిక వారిది ఒక శాస్త్రం. ప్రకృతి, సమాజాలలో అంతర్గతంగా ఉన్న సూత్రాలను వివరించే విజ్ఞానం. ఇదొక ఆలోచనా పద్ధతి. విజ్ఞానశాస్త్ర పరిణామ నెప్పటి కప్పుడు స్వీకరిస్తూ పురోగమించే తాత్విక దృక్పథం. ఇదొక విప్లవకర దృక్పథం. సమాజపురోగతికి మార్గ దర్శకమైన కార్యాచరణకు తోవ చూపేకరదీపిక.

జరవయ్యో ఆధ్యాయం

తత్వశాస్త్రం-సామాజిక ప్రయోజనం

సమాజ జీవితానికి పునాది ఆర్థిక వ్యవస్థ. ఉపరి నిర్మాణానికి చెందిన విజ్ఞాన విభాగం తత్వశాస్త్రం. పునాదికి ఉపరి నిర్మాణానికి సంబంధం ఉన్నది.

సంబంధమే లేదు అనటం భావవాద దోరణి. ఈ సంబంధం సూటిగా ఉంటుందనటం యాంత్రిక పిడివాద దోరణి.

వివిధ వర్గాల రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంఘిక, మాన క శాస్త్రీక ప్రయోజనాలు, వాటిలో ఉండే అంతర్ వైరుధ్యాలు, ఘర్షణలు దృష్ట్యా ఆ యా శాస్త్రీక దోరణుల ప్రయోజనం అంచనా కట్టవలసిఉంది. అదిచు సమాజంలో ఈ సంబంధం సూటిగా ఉండవచ్చు. సమాజం అభివృద్ధి చెంది, వివిధ విజ్ఞాన విభాగాలు స్వతంత్ర వ్యక్తిత్వం, గమన సూత్రాలను పోషించుకొని, నిర్మాణంలో జటిలత్వం హెచ్చినకొద్దీ, పునాది ఉపరితలాల సంబంధం ప్రచ్ఛన్నమౌతుంది. అనేకమైన వైజ్ఞానిక ఆధ్వాదవలు, పౌరలు ఏర్పడతాయి.

ధర్మశాస్త్ర రచయితలు సమాజంలోని వర్గ, వర్గ చట్టాన్ని సూటిగా కాపాడేవారు. ప్రభు వర్గం ధర్మ శాస్త్రాలను అమలు జరుపుతుంది. తత్వవేత్తలు, ధర్మశాస్త్రాలలో సుటిగా ఘర్షణ సదనంత వరకూ

ఈ రెండు విభాగాలు చక్క చక్కనే సాగుకాను చున్న పడిన మరు
క్షణం నుండి విభేదాలు తలెత్తుతాయి.

వైదిక దుష్టులకాలంలో ధర్మశాస్త్రం తత్కాస్త్రం కలగాపురిగంగా
ఉండేది. అదిమ కమ్మూవిష్టు సమాజం నుండి బానిస వ్యవస్థకు మారు
తున్న కాలం అది. వర్ణ వ్యవస్థ, భారతదేశంలో బానిస వ్యవస్థ
యొక్క ప్రత్యేక రూపం.

అధర్వణ వేదకాలం నాటికి నా - గు వర్ణాలు ఏర్పడ్డాయి. ద్విజ
లకు మాత్రమే వేదాధ్యయన అర్హత అన్నాడు. హుమిలట విద్య
అక్కరలేదు కూడదు. అందప్రాయంగా ద్విజులకు పేవ చేయటమే
వారి విధి. అలోచన వారిలో లేకత్తరాదు.

వేదాల చుట్టూ ఈ గిరి గీయటం, భారతీయ తాత్విక రంగంలో,
పాలక వర్గాల ప్రప్రథమ జోక్యానికి చిహ్నం. వేదాలు అందరూ చది
వితే ఏమి? వాటిలోని అర్థాన్ని అందరూ గ్రహిస్తారు. విమర్శనా
దోరణి కలుగుతుంది. హేతువాదం ఏర్పడుతుంది. హేతువాదం విశ్వా
సానికి శత్రువు. వర్ణ దోపిడిని, వర్ణ దోపిడిని, సమర్థించే అంశాలపట్ల
అసంతృప్తి వ్యతిరేకత తల ఎత్తుతాయి. వర్ణవ్యవస్థ ఖీటలు వారుతుంది.
ధర్మం వారుగు పాదాలలో ఎలా నడుస్తుంది? వారుగు పాదాలలో నడవట
మంటే ఏ వర్ణంవారు ఆ వర్ణానికి తేటాయించిన వనినీ తలపంతుకుని
చేయటం ఇందుకు వ్యతిరేకమైనది. ప్రతిదీ వర్ణ సంకరమే.

అధర్వణ కాలంనుండి అధునిక కాలావరకూ. వర్ణ సంకరమూ
అంటే సమాజం అల్లకల్లోలమైపోవటమే అనే అభిప్రాయాన్ని ధర్మ
శాస్త్రాలు కలిగించాయి. విజానికి జరిగేది ఏమంటే అగ్రవర్ణాల అధి
వశ్యం పోవటం. వారి దృష్టిలో అదే అల్లకల్లోలం.

మార్క్స ఒకచోట ఇలా అన్నాడు: "వేదాలను చదివే హక్కు
తనకు మాత్రమే వరిమిగతం చేసుకోవటం ద్వారా భారతదేశంలో బ్రాహ్మ
ణుడు వేదాల పవిత్రతను విరూపిస్తూ కాపాడుతూ వచ్చాడు."

భారతీయ తత్వశాస్త్రం మళ్లంతుంది. పాంప్రచారయంతుంది, దోపిడి
వలలా వట్టుతుంది. ఖీటపటలానికి మొదటిచర్యవేద బ్రాహ్మణ్యాన్ని
క్షోభిస్తున్నది లేక వివేకం వాటి ప్రాధాన్యతను తగ్గించింది.

వేదం అంటే యజ్ఞయాగాది కర్మకాండను, వర్ణ వ్యవస్థను నమర్చించే సాహిత్యం అనే అర్థంలో నాటి దోపిడీపదాలు అర్థం చెప్పాయి. విజానికి వేదంలో ఇంకా చాలా విషయాలన్నవి. వర్ణ విభేదాలు, కర్మ కాండ ప్రాధాన్యం - పురోహితవర్గం వేదాల్లో ప్రవేశ పెట్టిన అంశాలు. ఐనా విన్నవ్వు చెప్పినదే వేదం అన్నట్లు పురోహిత వర్గం. పాలక కూటమి వేదానికి అలా అర్థం చెప్పారు.

ఈ వ్యాఖ్యానంపై మొట్టమొదటి నిరసన ఉపనిషత్తులు. నారదుడు అన్నివేదాలు చదివాడు. ఐనా తృప్తికలగక ననక్కుమారుడి దర్శించగా, 'బ్రహ్మవిద్యను తెలుసుకున్నావా' అన్నాడు.

నారదుడు బ్రాహ్మణుడు, ననక్కుమారుడు క్షత్రియుడు. కర్మ కాండపై నిరసనగా, భావనాద ప్రధానమైన బ్రహ్మవాదాన్ని మొదట రూపొందించింది క్షత్రియులు. ఉపనిషత్తులలో ఇందుకు ఎన్నో ఆధారాలున్నాయి.

ఇలా ఎంతకు జరిగింది కర్మకాండదాటి యజ్ఞయాగాదులు, అపారమైన శివుహింస, ఉత్పత్తి శక్తుల విధ్వంసం, జంతు బలులు, జాతరలు, యజ్ఞయాగాదులు అన్నీ ఒకే కోవకు చెందినవి ఆధునిక తెగలు జాతరలుచేస్తే, బ్రాహ్మణులు యజ్ఞయాదులు. చేసేవారు.

ఈ రెంటినీ ఎంతో కొంత అనువులో పెట్టటం ఉత్పత్తి శక్తుల పెంపుదలకు అవసరం ఇది గుర్తించినవారు పాలకవర్గమైన క్షత్రియులు. అందునా ఉదారవాదులైన క్షత్రియులు. ఉపనిషత్తులలోని జనకుడు. ననక్కుమారుడు, అశ్వవతి కేకయ, ప్రసహజైవాలి. పీఠండరూ క్షత్రియులు. జానక్రుతి, రాజవదని నదిష్టించిన కూర్మడు.

పేరు బ్రహ్మవాదానికి అద్యులు. కన్యకాండకు, బ్రహ్మవాదానికి జరిగిన వివాదంలో కాత్తిక అంశాలు అలా ఉంచి, సామాజికంగానూ పే పురోహిత వర్గానికి, క్షత్రియ పాలకులకుగల పురజీ కినిపిస్తుంది. అనాటి నుండి, ఆధునిక యుగంవరకు, ఈ పురజీ ఏదోరూపంలో కొనసాగుతూనే వున్నది.

పొరోహీతులు, క్షత్రియులు, ఉభయులూ అగ్రవర్ణాలవారే. వారి ముఠల తాత్కాలికం. ఐక్యత, నిట్టనాటు పడేసడే జరుగుతూ వచ్చింది. క్షత్రియులు అరింభించిన బ్రాహ్మణవారలలో, బ్రాహ్మణుడైన యాజ్ఞవల్క్యుడు అగ్రపీఠం సాదించాడు. ఉభయుల రాజీ కిది తాదాకాలం.

బౌద్ధయుగంలో ఇది తిరిగి తీవ్రరూపంలో ప్రజ్వలిల్లి. వి. బుద్ధుడు, మహావీరుడు; తెగల పాలకుల నుండి వచ్చినవారు. పెత్తన రీత్యా క్షత్రియులు. పీఠ వేద ప్రామాణ్యాన్ని పూర్తిగా త్రోసి వుచ్చారు. ధర్మశాస్త్రాలను వర్ణవ్యవస్థను విమర్శించారు. సమానత్వాన్ని బోధించారు. భౌతిక శాస్త్రకపికసనలు, ఇవి పెద్ద ముందడుగు.

ఈ బౌద్ధులు సామాజికంగా, క్షత్రియ, వైశ్య వలాలకు చెప్పు గాను, శూద్ర, వంశమ తదితర పీడిత కులాలకు కొంతవరకు ఉపయోగ పడ్డాయి. పొరోహీతవర్గ పట్టును దెబ్బ తీశాయి. చాళి, మంగలి, కమ్మరి, కుమ్మరి, మాల, మాదిగలు, స్త్రీలు, బావినలు, వీరంతా బౌద్ధుల్ని అభిమానించారు. వైశ్యులు, క్షత్రియులు బౌద్ధులవైపు మళ్ళారు.

తక్కువ కులాలు. సైత్రేణికి చేరుకోటానికి, బౌద్ధం, జైన, చార్వాకాలు తోడ్పడ్డాయి. వర్ణ వ్యవస్థలో క్రిందివారు పైకి, పైవారు క్రిందికి మారటం, ప్రతి సాంఘిక, శాస్త్రిక, రాజకీయ కలలో చమయంలోనూ జరుగుతూనే వచ్చింది. ఇది గురించక పోతే భారతీయ సామాజిక చరిత్రను మనం ఏమాత్రం అర్థం చేసుకోలేము.

ధర్మ శాస్త్రాలు, ఎప్పటి కప్పుడు పాలకులకు క్షత్రియముద్ర, పొరోహీతులకు బ్రాహ్మణముద్ర, వ్యాపారస్తులకు వైశ్యముద్రవేసి, వర్ణ చట్రాన్ని స్థిరపరుస్తూవచ్చాయి.

భారతీయ తత్వశాస్త్రంలో ఈ పరిణామానికి తోడ్పడిన వేది : అద్భుతం వేది : పూరింగా ఈ ప్రాతిప్రాదికపై వివిధ శాస్త్రిక రోరణం సామాజిక ప్రయోజనాన్ని విధ్వంసంపచేస్తు.

బౌద్ధ, జైన, చార్వాకాలు ఇందుకు తోడ్పడ్డవి. ఇవి అన్నీ అపై దిశలు. వేద ప్రామాణ్యాన్ని అంగీకరించిన, వర్ణరహిత. పూరింగా యీ పరిణామాన్ని వ్యతిరేకించాయి. లేక తటస్థ వైఖరి నవలంబించాయి.

పూర్వ మిమాంస తాత్వికంగా భౌతిక వాద ఛాయలు కలది. ప్రపంచం వాస్తవం. దేవుడు లేడు. కాని వర్త వ్యవస్థను అది అతి కఠినంగా సమర్థించేది. సామాజికంగా అభివృద్ధి విరోధక పాత్ర వహించింది.

శంకరా ద్వైతం పూర్తి భావవాదం. మనుస్మృతిలోని, విది నిషేధాలన్నింటినీ శంకరుడు విలంబించాడు. ద్వైతం మూత్రమే వేదాధ్యయన హక్కు అన్నాడు. కర్మకాండను విరసించి, జ్ఞాన ప్రాధాన్యాన్ని స్థాపించినా, శంకరాద్వైతం, వర్ణచట్టాన్ని పూర్తిగా విలంబించింది.

సాంఖ్య, వైశేషికాలు భౌతిక వాద వీరణికీ చెందినవి. ఇవి వర్త వ్యవస్థను పట్టుదలగా సమర్థించలేదు. వ్యతిరేకించనూలేదు. వేదాలకు, ధర్మ శాస్త్రాలకు సమస్కార బాణంతో, తమ త్రోవన తాము పోయాయి. పాలకవర్గాలను, ధర్మశాస్త్రాలను మాటిగా వ్యతిరేకిస్తే, బౌద్ధ, జైనాలవలె పోరోహిత వర్ణ వ్యతిరేకతను ఎదుర్కోవలసి వస్తుంది. అందుకు వారు తయారుగా లేరు. రాజీమార్గం అవలంబించారు.

యోగ, న్యాయశాస్త్రాలు, సాంఖ్య, వైశేషికాలకు అనుబంధాలు. అతీత మానవశక్తులకై ఒకరు ఆరాటపడితే, తర్క శాస్త్రంపై మరొకరు కేంద్రీకరించారు. వర్ణచక్రం విషయంలో వీరు తటస్థులు.

మహాయాన, వైజ్ఞానిక వాదాలవంటి బౌద్ధశాఖల విషయం ఏమిటి :

బ్రాహ్మణాధిపత్యాన్ని ఇది గుర్తించలేదు. కాని, పాలకవర్ణ ప్రాప్తితో దవికవర్గాల తోడ్పాటుతో వృద్ధి చెందాయి. మూర్ఖులు, శాక వాహన చక్రవర్తులు, ఇక్ష్వాకులలో కొందరు బౌద్ధాన్ని అభిమానించారు. పల్లవ, విష్ణుకుండిన, పాలంకాయనులు, కుంగ, కణ్వ, గుప్తరాజులు వైదికాన్ని అభిమానించారు. పాలకవర్ణంలో గొప్ప చీలిక వచ్చింది. ఉదార పరిపాలనకు మహాయాన, విజ్ఞానవాదాలు తోడ్పడగా, విరంతుశ వర్ణ చక్ర పునరుద్ధరణకు హిందూ రాజులు తోడ్పడ్డారు.

తాత్వికంగా కూడా భావనాదం ప్రజలకు, సమాజంలోని చోటి వ్యవస్థతో రాజీవడి తలవంచుకు జీవించే పీఠిని అలవలించింది.

తాత్విక పదార్థం వేరే ఉంది. అది కూస్యమని నాగార్జునుడంటే, పరబ్రహ్మ అని శంకరుడు అంటాడు. ఉదయం దృష్టిలోను రాత్రి ప్రపంచం వ్యవహార సత్యం. ఇది తాత్కాలికం. క్షణికం. ముగిస్తుంది. ముగియకపోతే, అది కోరికలే కాదు అని. వాటిని అదుపులో పెట్టి, పరిపీఠులతో రాజీవదారి. బౌద్ధుల విద్వాంసం. శంకరుని జీవన్ముక్తి - రెండూ ఆ విధంగానే లభిస్తాయి.

కనుక నాగార్జున కూస్యవాదమైనా, శంకరుని అద్వైతమైనా పరిపీఠులతో వ్యక్తి రాజీవడి, ఉన్నదానితో తృప్తిపడవలసింది అని బోధిస్తాయి. ఈరెండు తత్వకాస్త్రిలు పాలకవర్గాల దొంగిలడి తోడ్పడేవే. నాగార్జున భావనాదం వర్తమానంగా ఈ పనిచేస్తే శంకరుని భావనాదం నూటిగా వర్తవ్యవస్థను సమర్థించింది. శంకర మతస్తుల మరో పేరు ప్యాట్రులు, అనగా స్వలింగవిహిత అదారాలను పాటించేవారు అని.

ప్రజలను అజ్ఞానాంధకారంలో ఉంచేది కనుక మత విశ్వాసాలను, మూఢనమ్మకాలను, పాలకవర్గం ఉద్దేశపూర్వకంగా ప్రోత్సహించే వారు. గ్రీన్, ఈజిప్టులోనూ ఇదే జరిగింది. పరలోకభీతితో ప్రజలను అణచిపెట్టి ఉంచటం భారతదేశంలో పేదకాలంనుండి పాగునూనే ఉంది.

పాలకవర్గాలకు ఈ మూఢనమ్మకాలు తరచు ఉండేవి కాదు. ఇవా ప్రజలలోనూ త్రం వాటిని వ్యాప్తిచేసేవారు. కౌటిల్యుని ఆర్థశాస్త్రంలో ఈ విషయం కనిపిస్తుంది. రాజుకు దేవుడు, దయ్యం, వంటి మూఢనమ్మకాలు ఉండరాదు. కానీ, ప్రజలలో ఆ నమ్మకాలను వ్యాపింప చేయాలి అని కౌటిల్యుడు స్పష్టంగా పేర్కొన్నాడు.

వర్తవ్యవస్థ ప్రభావంతో బ్రాహ్మణ సేదావి వర్గం, మూఢనమ్మకాలను పారద్రోలింది. శంకరాద్వైతాన్ని మార్గిక ఆర్థంచేసుకున్నవారు, పాశాఢనాజను అంగీకరించలేదు. అది పరబ్రహ్మం విరాళాడుకు. నాగార్జునుడు వ్యతిరేకార్థంలో కూస్యం అన్నా, శంకరుడు అమమకారంలో పరమాత్మ అన్నా రెండూ ఒకటే.

కాగా బౌద్ధ జాతక కథలలోని పట్టకథలను మహాయానం, రామాయణ, భారతాలను, అష్టాదశపురాణాలను, తదితర అనేకానేకమైన అద్భుత కథలను నైదికమతం ఎందుకు వ్యాపిచేసినట్లు :

వారు ఇందులోని నమ్ముతున్నారా? పురాణం చెప్పే పౌరాణికుడు తాను చెప్పే కట్టు కథలను విజమని నమ్ముతున్నాడా :

బహుశా దీనిమంది అలా నమ్మవచ్చు. ఎక్కువమంది నమ్మరు. ఐనా చెబుతారు. వాటి ద్వారా ప్రజలకు నీతులు నేర్పి, పాపభీతి, పరలోక భయం కలిగిస్తున్నామంటారు. వర్ణ వ్యవస్థ క్రొత్తాన్ని, రోపిడి వ్యవస్థ అమానుషత్వాన్ని ప్రజలు గ్రహించకుండా ఈ పుక్కిటి పురాణంతో మత్తుమందులో పడిఉండాలనివారి ఉద్దేశం. పూజారికి దేవుడినైనమ్మకం ఉండ నవే మాట ఇందుకే పుట్టింది. పూజారికి అది వృత్తి. సంపాదనా మార్గం.

అంటే ప్రతి పౌరోహితుడు, మోసకారి, దుర్మార్గుడు అనా : రామాయణ, భారతాది గ్రంథాలు వ్రాసిన కవులు దురుద్దేశంతో ప్రజలను మోసపుచ్చటానికి ఈ గ్రంథాలు రాశారనా :

వ్యక్తిగత అసత్యం, సామాజిక అసత్యం వేరు. ప్రజలలో మత విశ్వాసం కలిగించాలి. వారు నీతి వత్తంలో ఉండాలంటే జాతరలు, జంతు బలులు, దయ్యాలు, పూసకాలు, ఇతర మూఢ నమ్మకాలు ప్రజలలో వ్యాపించి ఉండాలి.

సామాన్యులు ఆ స్థాయిలోనే ఉండాలి. ఇది లౌకిక వత్తం. పారమార్థిక వత్తం వేరు. అది సామాన్యులకు అర్థంకాదు. పండితులకు మాత్రమే పరిమితం.

వత్తాన్ని రెండుగా విభజించిన అద్వైత, శూన్య వాదాలు. ఈ మానసిక ద్వైతభావాన్ని, వికలత్వాన్ని (alienation) మేధావులలో కలిగించాయి. ఈ ద్వైత భావంలో సామాజిక స్వార్థం ఇమిడి ఉంది. వర్ణస్వార్థం పర్వస్వార్థం ఇమిడి ఉన్నాయి. వాటిని వ్యక్తిగత స్థాయికి దిగజార్చి "నీవు మోసగాడివి" అంటే ఏ వ్యక్తి అంగీకరించడు. నేను ఉద్దేశ పూర్వకంగా ఎవరినీ మోసంచేయటం లేదే అంటారు విజమే. కానీ అతడు ప్రచారం చేసే భావాలు, వ్యక్తం చేసే వాదనలు, వమ్మే విశ్వాసాలు - ఇవన్నీ వర్ణ, వర్ణస్వార్థంతో నెనమేమకొన్నవి. ఇందులో అత్యవంశన ఉంది. పరవంశన ఉంది.

జటిలమైన ఈ సామాజిక మనస్తత్వాన్ని వివరించటానికి బదులు, దోపిడీ వర్గాలకు చెందినవారు, వ్యక్తిగతంగా మోసకారులు, అవి విలసిం చటం యాంత్రిక దృక్పథానికి చిహ్నం. పూర్వం చిత్తావలంబు, ఈవారు కులమత విద్వేషాలను చెప్పుకోలే దేర్చుట వారు ఈ బ్రాహ్మణులు చేస్తున్నారు.

నీ భావం దోపిడీని సమర్థించే భావం. అసటానికి, పిచ్చు దోపిడీ దారులు అవటానికి తేడా ఉంది. కొన్ని వేల సంవత్సరాలుగా వదివ్వకుండా పెరిగిన, అతాశ్రీయ భావజాలం ఇది. ఇది గ్రహించుటమే మూల్యగ్రస్తు గతి తార్కిక దృష్టి.

వర్గ దోపిడీ, వర్గ దోపిడీ ఉన్నట్లే ప్రతి వర్గంలోను. వర్గం లోనూ, వ్యక్తికి, సమూహానికి వైరుధ్యాలు ఉన్నాయి. ఈ వైరుధ్యాల పరితంగా ప్రతివర్గంలో. వర్గంలో అనేక విధేదాలు కలెత్తుతుంటాయి.

ప్రతి తాత్విక దోపిడీని ఏదో ఒక వర్గ వునానికి ముడిపెట్టడం సాధ్యంకాదు. తత్వశాస్త్రం స్వతంత్ర విజ్ఞానశాస్త్రంగా పెంపొందిన తర్వాత దానికి ప్రత్యేక గమన సూత్రం ఉంటాయి. ఆ క్రమంలో రూపొందే తత్వశాస్త్రం కొన్ని యుగాల తర్వాత ఏర్పడే మాతవర్గాల దృక్పథాన్ని ప్రతిబింబించవచ్చు. మరికొన్ని సందర్భాల్లో పాత యుగాల, ఇలాం సాంస్కృతిక అవశేషాలను కొనసాగించవచ్చు.

సాంఖ్య, వైశేషికులు వర్గ వ్యవస్థను, మత విశ్వాసాలను అందించలేదు. పూర్వ, ఉత్తర హిమాలయాల వలె వాటిని బలపరచలేదు. అగ్రవర్గాల్లో ఉదాసన విభాగం తయారు కావటానికి ఈ వ్యత్యాసం తోడ్పడ్డది.

మధ్య యుగాలలోని వైరుధ్యం, శాస్త్రజ్ఞులు, ఐగోళ మరీకోద కులు పీఠంధరూ సూటిగా మత విశ్వాసాలను కొడవలేదు. వక్కవక్కనే తమ శాస్త్రీయ భావనలను వ్యాపింప చేశారు.

భూమి వీడ అద్భుతదటం వలన చంద్రగ్రహణం, చంద్రుని వీడ అద్భుతదటంవలన సూర్యగ్రహణం కలుగుతున్నదని సరాహ మిహారుని మంటే ఐగోళశాస్త్రజ్ఞులకు తెలుసు. ఎంద్రాంగ కర్తలకు తెలుసు. ఇది విజ్ఞానం. దాంతోపాటు రాహు కేతువుల అనే రాక్షసులు సూర్య చంద్రు

అను మింగటం కారణమనే మూఢవిశ్వాసాన్ని వీరు ఖండించారా లేదు. పక్కపక్కనే రెంటిని ఉంచారు. ఆనాటినుంచి నేటివరకు ఈద్వైదీభావం. శాస్త్రజ్ఞానం, మూఢనమ్మకం పక్కపక్కనే వదిస్తున్నాయి.

మతము, సాంప్రదాయం శాస్త్రవిజ్ఞానంపై కలిగించిన, కలిగిస్తున్న దుష్ప్రభావం ఇది.

సాంఖ్య, వైశేషికాల వలెనే గీతకూడా, మేధావివర్గంలో ఉదార భోజనీ కలిగించటానికి తోడ్పడ్డది. సాత్విక ప్రవృత్తి అత్యున్నత ప్రవృత్తిగా పేర్కొనబడవ్వూ, వ్యక్తిగత జీవితాలు, త్యాగం, ప్రేమ, దయ, కరుణకలిగిన ఒక విభాగాన్ని సృష్టించింది. భావవాద శాత్విక పరిధిలో ఉంటూనే, వీరు విస్వార్థజీవితాలు గడిపే ఉదారులు.

ఇంకా వెనక్కువెళ్ళితే భౌతికవాదులైన చార్వాకులు తర్కానికి ప్రాధాన్యమిచ్చారు. దుఃఖమయమైన ప్రజల భాధలను గమనించలేదు. తన్నివారణకు కృషిచేయలేదు. ఆ కృషిచేసినవారు బౌద్ధులు. వారు శాత్వికంగా భౌతికవాదులు కాదు.

భౌతికవాదం, ఎల్లప్పుడూ సామాజికంగా అత్యుడయకరం, భావవాదం ఎల్లప్పుడూ సామాజికంగా అభివృద్ధి నిరోధకరం అని ఒక సూటి గీత గీయలేము. శాత్విక ఆలోచనలకు, సామాజిక కార్యాచరణకు గల సంబంధం జటిలమైనది. ఒక్కొక్క చారిత్రక, సామాజిక పరిస్థితుల్లో ఒక్కొక్క రకంగా ఉంటుంది.

ఇస్లాం, క్రైస్తవ, హిందూమతాలు మూటి లోనూ భావవాద భోజనం దాన్నాయి. మతం అనే అడ్డుగోడలు వీటిని గుర్తించ నీయటం లేదు. ఇది గుర్తించినవారు, మత సరిహద్దులను దాటి, తత్వశాస్త్రాన్ని అంచనా వేయగలుగుతారు. శంకరుని అద్వైతం, కేవలం హిందూ మతంలో మాత్రమే ఉన్నదని అనుకోవటం తప్పు. ఇస్లాం, క్రైస్తవ భావనల్లోనూ, అద్వైత భోజనీ ఉన్నట్లు యితకు ముందే చూశాము.

అన్ని మతాలలోనూ శాస్త్రోక్తాస్త్రో అద్వైత భోజనీ ఉంటే అవన్నీ అడుగునవని శంకరాద్వైతమే ఇంతగా ప్రాచుర్యం ఎందుకు పొందింది :

ఇందుకు కారణం చంద్రలోక వెళ్ళితేగాని కవవదదు. పాశ్చాత్య సమాజం భూస్వామ్య పరిధినుండి నాగరిక దశకు, పెట్టుబడిదారీ దశకు వెళ్ళింది. వ్యక్తి విరస్థితులతో రాణీపదవి మేకాదు, పరిస్థితులను మార్చ గలదు అనే క్రియాశీల దృక్పథం ఏర్పడ్డది. దాంతో పెంటభానుస్ అక్వినా అద్వైతం వెనకడుగు వట్టింది.

ఇస్లాం భూస్వామ్యవ్యవస్థ నుండి ముంపుకుపోగా, తెగలదశలోని ప్రాథమిక స్థాయిలోనే ఉండి పోయింది. అద్వైతం కంటే కూడా అధిమ మైన మతావేళ స్థాయిలో ఉండిపోయింది.

హిందూ సమాజం చాతుర్వర్ణ వ్యవస్థ ఫలితంగా, పేల సంవత్సరాలుగా ముఖ్యంగా గుప్తరాజుల కాలం తర్వాత పెద్ద మార్పు లేకుండా ఉండిపోయింది ఉత్పత్తి శక్తులు పెరిగవు. వస్త్రవ్యవస్థ వాటిని పెరగవివ్వదు. అవి పెరిగితే వృత్తుల పై ఆధారపడిన వర్గాలు ధ్వంస మౌతాయి. వర్ణవ్యవస్థ మౌతుంది. ఉత్పత్తి శక్తులు పెరగకుండా ఉండటంలో సారికవర్గ ప్రయోజనం ఉంది. అచలాయితనమైన ఇట్టి సమాజంలో, వ్యక్తి సమాజంతో రాణీపడి, ఆత్మోద్ధారణకు, అంతరదృష్టి కలిగించు కోవటం తప్ప చేసేదేముంది. ఈ విన్నహాయితే అద్వైతాన్ని పెంచి పోషించే పునాది.

వివిధ తాత్విక ధోరణులు, ముఖ్యంగా శద్ధర్శనాలు మేధావి వర్గానికి మాత్రమే పరిమితమైనవి. ఆ వర్గంలోనే ఇవి వేర్వేరు విభాగాలకు, ధోరణులకు ఆలోచనకు తోవతీకాయి.

పూర్వమీమాంస అందప్రాయమైన విశ్వాసాన్ని కలిగించింది. ఉత్తర మీమాంస జ్ఞాన ప్రధానమైన సహనదృష్టిని కలిగించింది. పాంఖ్య, వైశేషికాలు హేతువాదాన్ని పెంచాయి. తర్కం బౌద్ధిక వాస్తవికత దృష్టిని, యోగం మార్మిక ధోరణులను కల్పించింది. ఇవన్నీ భావనాద పరిధిలో, వర్ణవ్యవస్థ చక్రంలో కలిగించిన ప్రభావాలు. విశ్లేషణ చేసిన కొద్దీ ఇంకా అనేక అంతర్విభాగాలు కనిపిస్తాయి.

ఆధునిక యుగానికి, ఈ ప్రాచీనమైన ఏ ఒక్క ధోరణి పనికి రాదు. కాప్రియ విజ్ఞానంతో, తత్వశాస్త్రం ముందుకు పోగలి. మతంతో ముడివి తెంచి పేయాలి సామాజిక పురోగతికి, తాత్వికదృక్పథంతో దృఢారి.

అట్టి కాత్విక దృక్పథం గతితార్కిక భౌతికవాదం ఒక్కటే.

ఈ దృక్పథానికి ఆలంబనం, వర్గ రహిత సోపలిస్తు సమాజ విర్యాణానికి ఉద్యుక్తమైన కార్మికవర్గం. భూస్వామ్య గుత్త పెట్టుబడిదారీ వర్గాలకు వ్యతిరేకంగా ఆర్థిక, సామాజిక విప్లవానికి సన్నద్ధమైన పేద రైతు, మధ్యతరగతి, పేదావి వర్గం.

ఈ వర్గాలన్నీ రాజకీయంగా చైతన్య పంకం కావాలి ఆర్థిక సాంఘిక పోరాటాలకు ముందుకు సాగాలి.

మాతన తత్వశాస్త్రం అన్వేషణ సామాజిక విప్లవ పోరాటంలో ఒక భాగం. భారతీయ తత్వ శాస్త్రం, వేరే సంవత్సరాలుగా ఒకే మూసలో రేడు. భౌతిక వాద, వాస్తవిక వాద విప్లవవాద, దోరణులు ఆయా కాలాలలో పుట్టి చైతన్యయుత పాత్ర నిర్వహించాయి. మత దురహంకార శక్తులు, పాలకవర్గ దోపిడీ శక్తుల కాకిడికి ఇవి క్రింద పడి కాళ్ళాలికంగా ఓడిపోతూ వచ్చాయి. భావవాదమే భారతీయ సాంప్రదాయ తత్వశాస్త్రం అనుకోవటం అవసరం. సామాన్య ప్రజాపీఠంలోని కాత్విక దృక్పథంలో ద్వైత దోరణికి చెందిన సాంఖ్యం హెచ్చు భాగం ఆక్రమిస్తున్నది. ఇది అనేకానేక భారతాలవలన వక్రీకరణ పొంది ఉన్నది.

అద్వైతం, శూన్యవాదం, విజ్ఞానవాదం, మిశ్ర ఆన్ని భారతీయ కాత్విక ధోరిణులు భౌతిక ప్రపంచ వాస్తవికతను అంగీకరించేవి; నిరాకరించేవి కావు. పురోహిత వర్గ ప్రచారం, మత ప్రాబల్యం, పాలక వర్గ ప్రయోజనం - అనే పోరలను తొలగించి చూస్తే అర్థమయే క్రమం ఇది.

ఈ క్రమాన్ని తెలుసుకోవటం, సామాజిక విప్లవకారునికి ఎంతో అవసరం. భారతీయ సాంస్కృతిక జీవనంలో పగర్వంగా, ముఖ ప్రకటితుకో తగిన కాత్విక, సాంస్కృతిక సాంప్రదాయాలున్నాయి. తోవపుచ్చవలసిన విరీషసాంప్రదాయాలూఉన్నవి. వివక్షణాయుతమైన ఈ దృష్టితో భారతీయ తత్వశాస్త్ర అధ్యయనాన్ని ప్రోత్సహించుటే ఈ రచన లక్ష్యం.

